

TELEFAX**FRÅN SKL**MOTTAGARE: UtrikesdepartementetVIDAREBEFÖRDRAS TILL: Martin Hallkvist
POL 1 XAVSÄNDARE: Ingvar KoppDETTA TELEFAXMEDDELANDE ÄR PÅ SIDA/SIDOR (INKL. DENNA SIDA)
2

Statens kriminaltekniska laboratorium, Linköping

Telefon 013-11 53 00

Teletex 8155130

Telefax 013-14 57 15

ch Mshw
19/2 ✓ az
M

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 47-006		
1990-02-28/16		
AVD P	GR. 2	MÅL EU

(Poi)

STATENS KRIMINALTEKNISKA
LABORATORIUM (SKL)

Söcwo

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR EN PRELIMINÄR UNDERSÖKNING AV SMOLTSOVDOKUMENTET.**HANDSTILSUNDERSÖKNING** för att bestämma om Smoltsov skrivit rapporten.

1. Handlingen måste föreligga i original.
2. Jämförelsematerial från Smoltsov ska föreligga i original och vara utfört med samma typ av penna som rapporten och bestå av jämförbar skrift (textad stil kan enbart jämföras med textad stil och skrivstil endast med skrivstil). Skriften ska vara utförd under ungefär samma tidsperiod som den aktuella rapporten daterats vilket torde innebära åren strax före och efter 1947. Proven bör sammanlagt uppgå till åtminstone ett tiotal och vara av rimlig omfattning. (Tillgång till skrift från Smoltsovs hela yrkesverksamma liv skulle innebära en teoretisk möjlighet att grovt tidsbestämma rapporten).

Utöver detta bör undersökarna beredas tillfälle att studera den handskriftsmodell som användes i Sovjetunionen under den period Smoltsov lärde sig skriva. Dessutom skulle ett studium av ett antal andra personers sätt att använda samma skolskriftsmodell vara av stort värde för att möjliggöra en bättre bedömning av den aktuella rapporten.

Möjlighet till diskussioner med sovjetiska handstilsundersökare torde också vara av intresse.

En URKUNDSTEKNISK UNDERSÖKNING syftar i detta fall närmast till att studera papper och bläck. I förstör för att göra en teknisk beskrivning av dokumentet. På grund av dokumentets stora historiska värde så måste undersökningsmetoderna inskränkas till enbart icke-förstörande. Detta utesluter tillsvidare fiberanalys och kemisk analys av bläcket.

Den utrustning som behövs är den konventionella dvs mikroskop, optiska filter, UV- och IR-känsliga videokameror med tillhörande ljuskällor och filter.

Smoltsovdokumentet kan inte vara det enda som utfärdats vid samma tidsepok och vid samma institution. Det borde därför vara möjligt att skaffa fram andra dokument vilka kan tjäna som jämförelsematerial. Det blir då möjligt att föra pappersundersökningen vidare genom att t ex jämföra viraduksmönster. Den undersökningen kräver tillgång till betaradiografi och bildbehandling. Mera ingående analyser förutsätter att man under en tid kan få disponera dokumentet i Sverige.

Ingvar Kopp
professor

SKL 81 16 20100 ex 8905

Postadress
58101 LinköpingHesöksadress
Olaus Magnus vägTelefon
013-116300Telefax
8165130Telefax
013-145715

SVENSKA AMBASSADEN
BONN

161

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o		
1990-02-16		
AVD.	GR.	MÅL
P	2	Eu'

1990-02-09

Nr

37

P 2

Pol

Raoul Wallenberg

Överlämnas av ambassaden i Bonn
till utrikesdepartementet, pol 1.

Lennart Eckerberg
Lennart Eckerberg

an
m

Reier Hertel
Herdler-Weg 8/1
7170 Schwäbisch Hall

Tel. 0791 1515.6

id. 22.01.1990

Botschaft KR.
Schweolen
postfach
5300 Bonn

INK AND	
D. No	16 59
24 / 11290	
AVL	2 17

Wallenberg

Betr.: Raim Wallenberg, verschollen;

L.g. Damen u. Herren,

wollen Sie, bitte, ungehindert die Überprüfung der
Vertrags-Nr. 1693 in Angern vermutlich
Leitzoff (post Telefon) 84 veranlassen.

Nach unabhängig, mehrfach, voneinander sich
bestätigenden "Meldungen", soll R. Wallenberg doch
noch am Leben sein, angeblich psychiatrisch (gefangen)
verhaftet unter übergrauener Hinz.

Dies ist keine Spekulation. Bitte! Bitte, arbeiten Sie
rascher und hochdrücklicher wie die O. palen Ermittler,
die sich nicht und hierher wegen noch Schwäbisch Hall!
mit vorzüglicher Hochachtung!

Reier R. Hertel.

Wimmer Heßler wird erteilt, in der Folge zu wechseln
z. Bsp. 6931, ...;

Rene Kretsch
Hendel. Weg 8/1
Hr. Schräbisch Hall

den 31.01.1940

Einschreiben

Bohnert

Schweidn

Postfach

53 an Baum

16	96
2	2 - 40
P	2 1/2 Kallenberg

Mit der Bitte um bestmögliche Fortlage Bspenministerium
Hochachtung, Danke.

Betr.: R. Kallenberg, verschollen;

Sehr geehrte Damen und Herren,

inzwischen ist zu hören dass Fingerabdrücke übermittleit werden
sollen, ein Verbleib.

Das deckt sich mit weiteren Bestätigungen, meistens datiert,
dass R. Kallenberg doch noch leben soll. Die angegebenen

Daten beziehen sich auf sehr genaue Untersuchung: 36/48/

693, also (Kraft Staat, Kraft Staat) und Telefon-K. oder wo

693(1) bereits genannt "Gefang."-K. oder Telefon-K. ? In der Lage ?

73 als Identifizierung wurde bestätigt bei angebrachten, offenen Infall
Kisten Kisten. Offene Beirtenen ? Wenn keine zu machen.

Da nach Kriegsangelegenheiten (Kriegsgefangene) Teile der Rumänien Flüchtlings

2 werden, ist auch Rumänien zu überprüfen d.h. IT und

Einstant, da ganz geteilt von Verschleppung? berichtet wurde

an fremden Staat, zu gleicher Zeit in Verbindung unter 16 in 40 Jahre

18/9/18/23/12 2044 ? 0185192
32 22 28

Wenn Ihnen die Orientierung geeignete Zahlen übermittelt werden,
so hat dies Gründe, welche ich nicht, verstehen wollen, oder später
informiert werden. M. G. auch wie weit die anderen sind.

Freundlichen Gruß

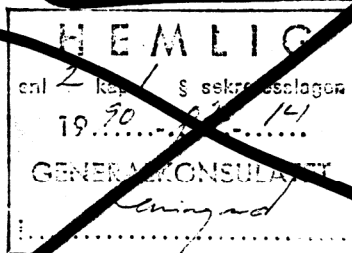
Der an Kretsch

SVERIGES GENERALKONSULAT

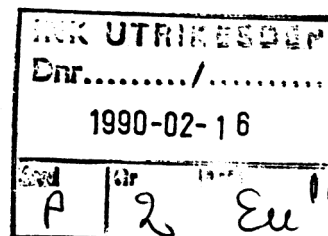
LENINGRAD

1990-02-14 Nr 19

Abt Hallqvist-Megnersson, Moskva
90 02 21

Utrikesdepartementet

HEMLIG SekrL 2:1

Wallenbergärendet: Enn Tarto och Augusts Alers
 (2 bil.)

./1-2

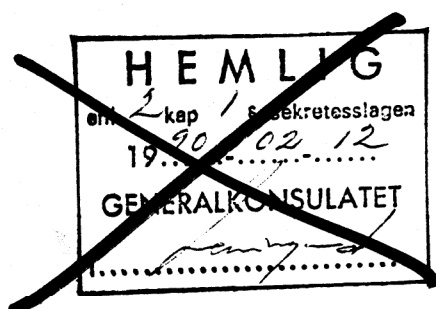
Härmed får jag insända två promemior i Wallenberg-ärendet avseende samtal med Enn Tarto enligt uppdrag samt nya uppgifter om ett eventuellt Wallenberg-vittne, Augusts Alers utanför Riga. Promemoriorna har upprättas av konsul Lars Fredén som genomfört sammanträffandet med Tarto samt fått uppgifter om Alers.

Jag får be om departements synpunkter på hur vi bör gå vidare med de nya uppgifterna som Tarto framförde samt Augusts Alers.

D.S. Ahlander
 D.S. Ahlander

1990-02-12

Bil. 1 t. Gles i Leningrad
skr. nr. 19 den 14/2 1990

Wallenbergärendet: Enn Tartu

(Ch U nr 22)

Enligt instrux i ert ovancerade sökte jag upp Tartu den 4 februari, då jag övernattade i Tartu på väg till Riga.

Intet egentligt nytt framkom: I Krasnaja Presnja-fängelset i Moskva hade ET "i slutet av mars, början av april 1957" sett "Wallenberg" inristat i väggen mellan två britsar. Namnet var skrivet tre gånger. Inget förnamn. Under fanns ett "S". ET spekulerade i om det senare kunde betyda svensk. Både S:et och Wallenberg var skrivet med latinska bokstäver. Eftersom fängelseväggarna målas om med jämna mellanrum höll ET det för uteslutet att namnet skrivits så tidigt som Wallenbergs av ryssarna uppgivna dödsår, utan måste vara färskare, alltså närmare 1957. ET medgav att någon annan kunde ha skrivit det - vid denna tid var rykten om Wallenberg redan igång bland Sovjets fångar, sa ET.

ET sade sig känna en f d "skogsbroder", nu boende i Tartu, som träffat någon som träffat Wallenberg. Han hade inga fler detaljer men erbjöd sig utröna huruvida denne önskade träffa en utländsk diplomat och i så fall ordna ett sammanträffande samma kväll. Jag avböjde, bl a därför att både jag och ET hade känslan av att vi var övervakade. Samtalet fördes under promenader och i rundtur i min bil.

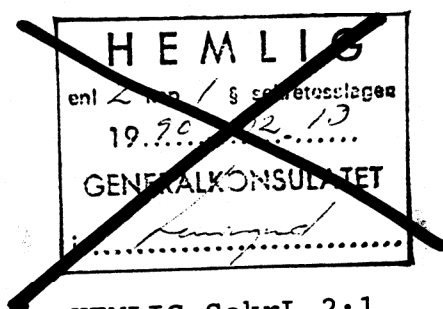
ET är född 1938. Han fängslade första gången 1956 för att ha spridit flygblad mot Ungern-interventionen. Släpptes 1960. Fängslades åter 1962-67 samt 1983 - oktober 1988, den sista perioden för att ha undertecknat den "baltiska

apellen" från 1979. ET är nu ordförande i Fornimnesföreningens Tartuavdelning och tar aktiv del i medborgarregistreringsrörelsen. ET gör ett trovärdigt, lugnt och eftertänksamt men samtidigt mycket trött intryck vilket bitvis gjorde hans framställning svår att följa. ET:s 15 åriga dotter begick självmord förra hösten och ET miss-tänker att KGB arrangerat dödsfallet.

ET påminde om Vello Kalep som han utgick från redan fanns i vårt Wallenberg-arkiv. Kalep, est och f d politisk fånge, bodde nu i Kanada men kunde nå via den i exil-estniska kretsar i Stockholm väl kände Tiit Madisson (stavning ?). Kalep hade en gång träffat en litauer som träffat Wallenberg, sade ET.

Lars Fredén

HEMLIG SekrL 2:1

Wallenbergärendet: Augusts Ålers

Under vistelse i Riga i förra veckan nämnde vice ordföranden i lettisk-svenska sällskapet, Jānis Ozols, spontant att han kände en person som "sett" Wallenberg i INTA-lägrät i Sibirien, omkring 1951. Den f d fången heter Augusts Ålers och bor nu en bit utanför Riga, på adress Melnsila 10-9 med telefon 61 06 84.

Ozols erbjöd sig att ordna ett sammanträffande. Jag avböjde t v, men lovade återkomma.

Lars Fredén

Lars Fredén

Arende

Wallenberg

Datum

1990-02-16

Avd

P

Grupp

2

Mål

Eu 1

Adress

Ambassaden
BUDAPEST

23 ✓

POL

Text

Dnr.....Hbr Strömholm - Wöhler 90-01-05 ang bröderna
Molnar och Wallenberg. Från Hallqvist.

Brevet remitterades till Wallenberg-Föreningen vars ordförande
Anger svarat muntligt.

Han hänvisade bl a till det material som ryssarna presenterade
för föreningen vid besöket i Moskva i höstas, bl a ett dokument
från den 6 februari 1945 som visades i original. Där förklaras
Wallenberg som sovjetisk krigsfånge. Det står också att han
samma dag kommit till Sovjetunionen från Budapest, ditförd av
Smersj.

Wallenberg och hans chaufför Langfelder som också fördes till
Moskva kan alltså inte ha skjutits den 2 februari 1945 utanför
Budapest, ej heller ha begravts på samma plats någon dag senare.
Föreningen kan därför inte se att det skulle tjäna något egent-
ligt syfte att ställa uppgifter om Raoul Wallenbergs blodgrupp,
tandställning o s v till den ungerske åklagarens förfogande,
hävdade Anger, inte utan en viss emfas.

Längre än så kan vi nog tyvärr inte komma i detta ärende.

Cabinet

Raoul Wallenberg

INK. UTAKER/DEF.		
D. No 43/008		
1990-02-27		
AVD	GR. 2	MAL

INK. UFF. MIN.
1990-02-19

Feb 12, 1990

To the Foreign Minister:

Sten tit 900307
Pol Hallquist

As a young Jewish person, my parents suffered in a Nazi concentration camp during the war. My letter is in regarding the very brave Swedish diplomat Raoul Wallenberg who alone saved many thousands of Jewish men, women and children from the Nazi death camps in Nazi Hungary during 1944.

Please note I intend to form an organization to Wallenberg who was ruthlessly kidnapped to communist Russia by the Stalinist, Khrushchev and Brezhnev regimes and is probably still illegally enslaved in a Russian prison.

For the last 40 years, ~~remained~~ your Govt did nothing to save him for the last 30 years.

I have been in contact with Dr. Henry Kissinger, Congressman Tom Lantos and the Wallenberg Committee on the above and would like recent information on the status by your Govt regarding Raoul Wallenberg. Your early reply is needed.

ERIC NATHANIEL KEMER
PO Box 3639

NY, N.Y. 10185
United States

Very Truly Yours

E. Nathaniel Kemer

Ärende

Wallenberg

Datum

1990-02-19

Avd

P

Grupp

2

Mål

Eu 1

Adress

Ambassaden

MOSKVA

Text

Dnr.....Re undersökning Smoltsov-dokumentet.

Primo: Efter samråd med Raoul Wallenberg-Föreningen och Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) och återopande era tidigare kontakter med MID i ärendet har vi nu beslutat att framställa skall göras/snart som möjligt om undersökning av Smoltsov-dokumentet.

P g a tillgång till jämförelsematerial görs en undersökning bäst i Moskva. Två experter från SKL är beredda att medverka (en handstils- och en urkundsexpert). Sådan medverkan torde undanröja ev tvivel om objektivitet i undersökningsarbetet.

Nedan under Secundo anges SKL:s förutsättningar för medverkan i en s k preliminär undersökning. Beroende på resultatet av undersökningen kan man sedan ev begära att få låna dokumentet för en egen slutgiltig undersökning i Sverige. Den eventualiteter kan man kanske i så fall återkomma till i ett senare skede.

Om ni är överens med oss om denna uppläggning bör ni alltså snarast ta upp saken i MID och under förutsättning förslaget accepteras fråga hur snart undersökningen kan göras samt hemställa att erforderligt jämförelsematerial m m förbereds. Sannolikt måste vi be er hjälpa till med tolkning av samtalen mellan experterna.

Så snart vi fått klartecken från er ämnar vi sända ut ett kort pressmeddelande om saken, detta med hänsyn till den offentliga debatt som varit i Sverige. Tacksam MID informeras även om detta.

Ärendenämnden	Wallenberg	Datum 90-02-19		
		Avd	Grupp	Mål

Adress

MOSKVA

Text

Secundo: Cit Förutsättningar för en preliminär undersökning av Smoltsov-dokumentet.

Handstilsundersökning för att bestämma om Smoltsov skrivit rapporten.

1. Handlingen måste föreligga i original.
2. Jämförelsematerial från Smoltsov ska föreligga i original och vara utfört med samma typ av penna som rapporten och bestå av jämförbar skrift (textad stil kan enbart jämföras med textad stil och skrivstil endast med skrivstil). Skriften ska vara utförd under ungefär samma tidsperiod som den aktuella rapporten daterats vilket torde innebära åren strax före och efter 1947. Proven bör sammanlagt uppgå till åtminstone ett tiotal och vara av rimlig omfattning. (Tillgång till skrift från Smoltsovs hela yrkesverksamma liv skulle innebära en teoretisk möjlighet att grovt tidsbestämma rapporten.)

Utöver detta bör undersökarna beredas tillfälle att studera den handskriftmodell som användes i Sovjetunionen under den period Smoltsov lärde sig skriva. Dessutom skulle ett studium av ett antal andra personers sätt att använda samma skolskriftmodell vara av stort värde för att möjliggöra en bättre bedömning av den aktuella rapporten.

Möjlighet till diskussioner med sovjetiska handstilsundersökare torde också vara av intresse.

En urkundsteknisk undersökning syftar i detta fall närmast till att studera papper och bläck. I förstane för att göra en teknisk beskrivning av dokumentet. På grund av dokumentets stora historiska värde så måste undersökningsmetoderna inskränkas till enbart icke-förstörande. Detta utesluter tillslvidare fiberanalys och kemisk analys av bläcket.

Ärende

Wallenberg

Datum

90-02-19

Avd

Grupp

Mål

Adress

MOSKVA

Text

Den utrustning som behövs är den konventionella d v s mikroskop, optiska filter, UV- och IR-känsliga videokameror med tillhörande ljuskällor och filter.

Smoltsov-dokumentet kan inte vara det enda som utfärdats vid samma tidsepok och vid samma institution. Det borde därför vara möjligt att skaffa fram andra dokument vilka kan tjäna som jämförelsematerial. Det blir då möjligt att föra pappersundersökningen vidare genom att t ex jämföra viraduksmönster. Den undersökningen kräver tillgång till betaradiografi och bildbehandling. Mera ingående analyser förutsätter att man under en tid kan få disponera dokumentet i Sverige.

Ingvar Kopp
Professor

Slutcit

UV- resp IR står för ultraviolett resp infrarött.

Tertio: I hbr Hallqvist - Magnusson med denna veckas lägenhet ges bl a en del bakgrundsinformation till beslutet begära undersökning.

Cabinet

Ex t: Kabinettssekreteraren
Polchefen
Wöhler
Hallqvist
Dahlgren, SB

Ärende	Wallenberg	Datum 1990-02-19		
		Avd P	Grupp 2	Mal Eh1

Adress
Ambassaden
MOSKVA

POL

Text
Dnr.....Re uppgifter om kontakter ev utväxling
Wallenberg/Wennerström. Hbr Magnusson ✓ Hallqvist 90-01-04.

Primo: Wallenberg-Föreningen har noterat att saken nämndes i referatet i Mezjdunarodnaja Zjizn trots överenskommelse om att denna del av samtalet inte skulle nämnas.

Föreningen vill nu gå vidare på detta spår och menar att förre ambassadören Pjotr Andrejevitj Abrasimov är en nyckelperson på sovjetisk sida. Föreningen har ett telefonnummer i Moskva som uppges vara Abrasimovs, 203 15 43. Man misstänker emellertid att det inte stämmer. Kan ni kontrollera? För er information kan meddelas att Föreningen uppger att Carl-Gustaf Swingel (se 89-10-18) är beredd höra av sig till A, ev vid besök i Moskva.

Secundo: Vi har fått en del ytterligare uppgifter från Wallenberg-Föreningen om saken men ännu ingen bekräftelse från "officiellt" håll. Återkommer i så fall när vi fått veta mera.

Tertio: Wallenberg-Föreningen frågar om ni översätter referatet i Mezjdunarodnaja Zjizn.

Detta var bara en fråga, ingen beställning. Man kan även få det översatt i Stockholm. Era tidigare översättningar har uppskattats mycket.

Cabinet

UTRIKESMINISTERN)
r min kansli, ca
ndläggare: kr M Hallqvist, Pol I

ARKIVEXEMPLAR

Dnr 50/011	Avd	Grupp	Mål
1990-02-19	P	2	Eu ^I

Björn A Marklund
Birger Jarlsgatan 5
114 85 STOCKHOLM

(Raoul Wallenberg-högtid)

Bäste herr Marklund,

Först vill jag tacka för Ert brev den 15 januari och för att Ni fann mitt tal i Storkyrkan på Raoul Wallenberg-dagen vackert och - uppenbarligen - kraftfullt. Sedan vill jag beklaga att Ni anser det hela ha blivit en ihålig gest.

Själv vill jag inte uttala mig om talet, men jag uppskattar gesten av Raoul Wallenberg-föreningen att be mig hålla det. Jag tycker det symboliserar det samarbete som finns mellan regeringen och föreningen i detta mycket svåra ärende. Vackra tal på högtidsdagar kan man nog hålla, men det är ingalunda tillräckligt. Det krävs också ett träget vardagsarbete. Att ett sådant har lagts ner genom åren av inte bara utrikesdepartementet och dess tjänstemän samt Raoul Wallenberg-föreningen utan också av många andra både i Sverige och utomlands står utom varje tvivel.

Att arbetet på att nå klarhet i Raoul Wallenbergs öde fortsätter med stor energi, det kan jag försäkra Er!

Med vänlig hälsning

Sten Andersson

Ifylles av postexp

Avsant med

☐ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☒ vanlig post

Avsändn datum

900219

Sign

Ca

JTRIKESMINISTERN)
tr min kansli, ca
andläggare: kr M Hallqvist, Pol I

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	50/013	Avd	Grupp	Mål
1990-02-19		P	2	Eu I

Victor Heuer
Södergatan 31 A
352 35 VÄXJÖ

(Raoul Wallenberg)

Tack för Ditt [✓]brev om Raoul Wallenberg.

Din hypotes är en av många i detta komplicerade ärende.

Bara hypoteser är emellertid inte tillräckligt för att vi skall sluta våra ansträngningar att nå klarhet i Raoul Wallenbergs öde.

Jag bifogar mitt tal om Raoul Wallenberg från den 14 januari i år.

Med vänlig hälsning

Sten Andersson

Ifylles av postexp

Avsänt med	☐ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☒ vanlig post
------------	-----------------------------------	------------------------------------	-----------------------------------	---

Avsändn datum

9/11/20

Sign

CC

Ärende

Wallenberg

Datum

1990-02-20

Ävd

P

Grupp

2

Mål

Ea1

Adress

Ambassaden
BELGRAD

POL

Text

Dnr.....Peterson från Hallqvist. Re Melnitjuk.

Primo: Dokumenten sända med denna veckas lägenhet.

Secundo: När det gäller frågan i Ditt hbr 90-01-10 om ev asyl i Sverige och ev risker för straff i Sovjet är det enligt invandrarverket UNHCR:s sak att om han vill söka asyl göra en bedömning av fallet inkl vilka risker han löper att bli bestraffad i sitt hemland.

Tertio: Om Melnitjuk verkligen har något mera att säga om Wallenberg till kanadensarna kan man väl utgå ifrån att de hör av sig. Vi har delgivit Wallenberg-Föreningen och ambassaden i Moskva Dina brev. Vår samlade bedömning är att vi nog inte kommer så mycket längre i detta spår.

Cabinet

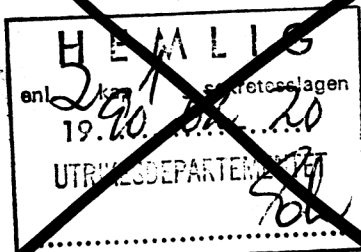
UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
1990-02-20 51/001	P 2 Eu ⁷

Ministern Hans Magnusson
MOSKVA

H E M L I G T

Uttalande om Wallenberg av sovjetiske chefsdelegaten Kasjlev
vid ESK-möte i Paris
(S bil)

Broder,

Jag får härmed sända Dig den korrespondens UD hade med
ambassaderna i Paris och London i juni angående chefs-
delegaten Kasjlevs uttalande på presskonferensen i Paris
den 1 juni i fjol.

Ni säger i ech 959 89-12-27 att professor Cotler nämnde
det uttalandet.

Martin Hallqvist
Martin Hallqvist

P S Ser att också ordföranden i amerikanska Wallenberg-
kommittén, Rachel Oestreicher Haspel, i en artikel i
Scandinavian Review återger två versioner av vad Kasjlev
sade i Paris. Artikeln närsluts. D S

Dep U 328

Ifylles av postexp

Avsant med

☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum Sign

2/2-90 *dl*

P 2 EU'
(PK)

ARCHIVE COPY

MSG NO: 890606-702

DISTRIBUTION STATUS AT: 1989-06-06-16.33

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

PARIS/AMB

DISTRIBUTED

1989-06-06-16.33

0169

FROM: UDTEx 21

POSTED TIME: 1989-06-06-16.30

MSG NO: 890606-702

PARIS/AMB

+

UD STOCKHOLM 1989-06-06

AMBASSADEN PARIS

FRAAN POL 1 RE WALLENBERGAERENDET. P 2

LE MONDE DEN 3 JUNI AATERGER PAA SID 7 UTTALANDEN FRAAN EN
PRESSKONFERENS SOM DEN SOVJETISKA DELEGATIONEN VID MR-KONFE-
RENSEN NYLIGEN GETT.

DEN SOVJETISKE DELEGATEN, AMBASSADOER KACHLEV, SKALL DAERVID MOT
SLUTET HA UTTALAT SIG OM RAOUL WALLENBERGS VERKSAMHET OCH
OEDE OCH TILLFOGAT ATT MAN INTE VET "UNDER VILKA OMSTAENDIG-
HETER RAOUL WALLENBERG AVLIDIT." EN SVENSK TIDNING HAR PAA-
STAATT ATT KACHLEV SAGT ATT "MAN INTE VET NAER WALLENBERG DOG".
LE MONDES VERSION FOEREFALLER OSS NOG MERA TROLIG, MEN
VI VORE TACKSAMMA OM AMBASSADEN HADE MEJLIGHET ATT UNDER-
SOEKA VAD KACHLEV EXAKT SAGT PAA DENNA PUNKT.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 16.35

THAM, NP/POL 1

SVENSKA AMBASSADEN
LONDON

T E L E F A X

Telefon: (44) 1 724 21 01 Fax: (44) 1 7244174 Telex (51) 28249 svensk g

Adress: Polch, pol I X		Datum: 1989-06-06		Dnr: 104	
Avsändare: Daag		Avd:		Grupp:	
Ärende: Raoul Wallenberg				Mål:	
Totalt antal sidor: 2		Obs! Vid begäran om repetition skall alltid avsändaren enligt ovan anges!			
		Avsänt den		Klockan	Sign

För polchefen och pol I från Daag re Raoul Wallenberg

Bifogar notis ur fredagens "Independent" angående uttalande av sovjetisk diplomat om Raoul Wallenberg vid MR-konferensen i Paris. En notis skall även ha förekommit i fredagens "Financial Times". Eftersom vi fått en fråga från "The Times" vore vi tacksamma erhålla era ev kommentarer till uttalandet.

(...)

Leifland

Ambassaden London kl 15.00

104: 2(2)

Independent
2/6

'Dark page in Soviet history'

Paris (Reuters) — The disappearance and death of the Swedish diplomat Raoul Wallenberg, who saved thousands of Jewish deportees from concentration camps during the Second World War, was a dark page in Soviet history, a Soviet official said yesterday. His remarks were the nearest the Soviet Union has come to admitting responsibility for the diplomat's death.

Rumours that Wallenberg was still alive in the Soviet Union were false, a Soviet diplomat, Yuri Kashlev, told a news conference at a Paris human rights meeting.

Wallenberg disappeared in 1945 after being arrested by Soviet troops in eastern Europe. Sweden has never accepted Soviet explanations that he died of a heart attack in prison in 1947 at the age of 34.

"The people who destroyed people like Wallenberg also destroyed all documents concerning him and these people were then destroyed," he said. "We deeply regret the death of this noble man ... and we would like to sanctify his memory."

P 2 EU'
(24)
ARCHIVE COPY

MSG NO: 890608-197

DISTRIBUTION STATUS AT: 1989-06-08-10.43

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

LONDON

DISTRIBUTED

1989-06-08-10.43

0286 ✓

FROM: UD/POL 1

POSTED TIME: 1989-06-08-10.40

MSG NO: 890608-197

=LIST
LONDON
+

UD STOCKHOLM 1989-06-08

AMBASSADEN LONDON

✓
EDERT FAX 104. FRAAN POL I RE WALLENBERG. P 2.

AEVEN LE MONDE HAR DEN 3 JUNI CITAT OM RAOUL WALLENBERG
FRAAN DEN SOVJETISKA DELEGATIONENS PRESSKONFERENS SAMBAND
MR-KONFERENSEN PARIS. VI HAR BETT AMBASSADEN PARIS
EFTERFORSKA EXAKT VAD AMBASSADOEREN KASHLEV DAERVID SAGT.
INNAN DETTA KLARLAGTS AER VI NOG INTE BEREDDA OEVERVAEGA
NAAGON KOMMENTAR. MOEJLIGEN KAN MAN ALLTID SAEGA SIG ATT
UTTALANDET KAN TYDA PAA ATT EN VISS ROERELSE KAN VARA PAA VAEG
I WALLENBERGAERENDET.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 10.40

KR THAM/LA

- End of printout

ARENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTR MIN

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

PRESS

ÅTGÅRD:

13 2 2001

(POL) (CR)

AMBASSADEN LONDON

1989-06-09

UD STOCKHOLM

PRESS

FOER POL 1 OCH

RE RAOUL WALLENBERG

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

1

RE RAOUL WALLENBERG

FRILANSJOURNALISTEN GITTA SERENY, SOM AVSER SKRIVA EN ARTIKEL OM WALLENBERG FOER THE TIMES, UPPGER ATT FRAAGAN TILL KASJLEV OM WALLENBERG (VAART TELEFAX 104) VAR "PLANTERAD" OCH STAELLDES AV EN NORSK MR-AKTIVIST SOM VAEGRAD UPPGE SITT NAMN. HENNES KAELLA AER DEN JOURNALIST SOM SKREV OM HAENDELSEN I LE MONDE. SERENY KOMMER SOM BEKANT TILL STOCKHOLM I NAESTA VECKA. HON UPPSKATTAR MYCKET DEN HJAEPL HON HITTILLS FAATT AV DEPARTEMENTET (INKL MOETET MED KABS), MEN AER LITE BEKYMRAD FOER ATT HON INTE SKALL FAA TILLRAECKLIGT MED TID ATT GAA IGENOM DETALJERNA I AERENDET. VI UPPFATTAR SERENY SOM EN SERIOES JOURNALIST OCH HOPPAS DAERFOER ATT HON KAN FAA TILLFAELLE TILL SAA INGAAENDE SAMTAL SOM MOEJLIGT PAA DEPARTEMENTET.

LEIFLAND

ARCHIVE COPY

MSG NO: 890614-60

DISTRIBUTION STATUS AT: 1989-06-14-08.44

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

LONDON

DISTRIBUTED

1989-06-14-08.44

0296 ✓

FROM: UD/POL 1

POSTED TIME: 1989-06-14-08.40

MSG NO: 890614-60

=LIST
LONDON
+

UD STOCKHOLM 1989-06-14

AMBASSADEN LONDON

✓ ✓
EPT FAX 104. VAART 286. FRAAN POL I RE RAOUL WALLENBERG.
P 2.

JAN ROMARE, SOM SAMTALAT MED DEN SOVJETISKE DELEGATEN
JURIJ KASJLEV PÅ DET PAAGAÅENDE MR-MOETET I PARIS HAR
INRAPPORTERAT ATT KASJLEV, PÅ DIREKT FRAAGA AV ROMARE,
HAEVDAT ATT HAN 'INTE SAGT NAAGOT NYTT'. LE MONDE-ARTIKELNS
SKRIVNINGAR OM ATT KASJLEV SKULLE HA SAGT ATT MAN INTE
'KAENDE TILL UNDER VILKA FOERHAALLANDEN WALLENBERG AVLIDIT'
ANSER KASJLEV VARA EN OEVERTOLKNING. TILL SAKEN HOER OCKSAA
ATT OFFICIELLA SOVJETISKA FOERETRAEDARE AEVEN VID TIDIGARE
TILLFAELLEN UTTALAT SIG POSITIVT OM WALLENBERGS GAERNING I
BUDAPEST.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 08.30

DEFS OLSSON/LA

- End of printout

Raoul Wallenberg, A Hero for Our Time: The Search Continues

by Rachel Oestreicher Haspel

In the new spirit of *glasnost*, the old history of Raoul Wallenberg continues to trouble the West and haunt the human rights agenda of President Mikhail Gorbachev and the current Soviet Government.

Since January 17, 1945, when Wallenberg was first taken into illegal custody by Russian soldiers, the strange case of the missing diplomat has caused fissures in Swedish-Soviet relations. In recent years it has become a *cause célèbre* for human rights activists and their governments. The United States has taken a leading role in these activities, with some historical justification, since it was at the request of the United States Government in 1944 that Raoul Wallenberg went to Budapest.

When the last Jews of Hungary were threatened with extinction by SS Colonel Adolf Eichmann and his Nazi henchmen, Wallenberg, a thirty-two-year-old Swedish businessman (trained as an architect at the University of Michigan) volunteered to go to war-torn Budapest to try to rescue as many endangered people as possible. It is largely due to his remarkable efforts that there were over 120,000 surviving Hungarian Jews when Russian troops entered Budapest in January 1945; at least 100,000 of these lives were directly attributable to the heroic efforts of Raoul Wallenberg.

A Volunteer Diplomat in Budapest

As a young man Wallenberg had travelled widely for purposes of business and had been a trainee in his family's bank. While living in Palestine in 1936 (and working for a Dutch bank in Haifa), Wallenberg began to learn of the harsh treatment accorded Germany's Jews from young Jewish refugees who had fled Nazi Germany. These stories remained with him, and in 1944 when the governments of Sweden and the United States offered him the unique opportunity to go voluntarily to Hungary to try to save lives, Wallenberg leaped at the opportunity.

Knowing the full scope of the task that lay before him, Wallenberg set forth certain conditions that his own government had to meet before he would agree to go. Thus it was that as First Secretary of the Swedish Legation in Budapest, he was granted full diplo-

matic credentials and rather extraordinary powers for the position he held. His power also stemmed from a second source: the financial support of the War Refugee Board. This American government agency had been specially created by President Roosevelt for the sole purpose of saving Jewish lives in Nazi-occupied Europe. The War Refugee Board's funding of Wallenberg's work in Budapest gave him additional political independence. The young Swede was the most successful person ever involved in this life and death struggle against the Nazi war machine. Between July 9, 1944, and January 17, 1945—only six months—Wallenberg did what governments had been unable to do. The "volunteer diplomat" saved from certain death 100,000 lives. His only reward for this humanitarian effort has been almost 45 years of captivity in the Soviet Gulag.

Wallenberg's Mysterious Disappearance

Today, many of those who were saved from annihilation by Raoul Wallenberg have been joined by their children and grandchildren in the international effort for Wallenberg's release. For twelve years, from 1945 until 1957, the Russians denied any knowledge of Wallenberg's existence, insisting that he must have been killed in Hungary by Nazi soldiers trying to escape the Russian Army. After Stalin's death in 1953 many prisoners of World War II were released, and as they returned to their own nations, many contacted Swedish Embassies or Consulates to report that they had seen or communicated with "... a Swede from Budapest" or Wallenberg (usually with the name badly garbled but the story clear). As a result of these reports, the Swedish Government in 1955 called on Moscow for the release of Raoul Wallenberg. For two years no answer was forthcoming, then on February 2, 1957, the Deputy Foreign Minister, Andrei Gromyko, delivered a note to the Swedish Embassy in Moscow saying: *that the prisoner, 'Walenberg' [sic] died of a heart infarction on July 14, 1947, and that on the orders of the prison Commandant, his body was cremated without further examination.* The unlikelihood of such a young man dying from a heart attack (he was only thirty-five in 1947) combined with the many reports of prisoners meeting or communicating with him well after his reported date of death, including reports as recent as 1988, give credence to the belief that he may yet be alive.

It now appears that as the International Human Rights Conference scheduled to be held in Moscow in 1991 draws near, the burden is placed on Moscow to finally resolve the Wallenberg Case. Already efforts on the Soviet side are clearly underway.

A Hero is Honored

For many years, when questions concerning Wallenberg were asked of Soviet officials, the response would be a terse and cold

Raoul Wallenberg in 1936.
(Courtesy the Raoul Wallenberg
Committee of the United States)

reference to the Gromyko note and the reiteration that Wallenberg died in 1947. Then in 1987 the Hungarian government agreed to permit the departing United States ambassador, H. E. Nicholas Salgo, to commission a statue which has been erected in Budapest to honor Raoul Wallenberg and his deeds. This was certainly done with the tacit approval of Moscow. When interviewed by the Swedish press during an official visit to Sweden in 1988, Russian Prime Minister Nikolai Ryzhkov praised Wallenberg as, "a great humanitarian."

The Wallenberg issue is emotionally charged, both here and in the Soviet Union. It is an indelible stain on one of the Soviet peoples' proudest moments, the

Great Patriotic War against Nazi Germany, and it refuses to go away. It is brought up in high-level bilateral discussions between Stockholm and Moscow. It has been brought up three times by Chancellor Helmut Kohl in his meetings with Mr. Gorbachev in Bonn. The Chancellor has stated in a private letter, that as a German, he feels a responsibility for the fate of Raoul Wallenberg. The Wallenberg issue was raised over and over again by the Reagan Administration. It was a personal issue for Secretary of State George Schultz and for Human Rights Secretary, Richard Schifter, who remains in the Bush Administration. It is also an issue that has been taken up by the Canadian government, by Mrs. Thatcher in Great Britain, by the Israelis, by the Australians, and by a number of other nations around the globe.

Extraordinary events have been occurring over the past few years. In Brussels when a ceremony was held on January 17th to mark the 44th anniversary of Wallenberg's arrest, Moscow's ambassador to Belgium, Piotr Bogdanov, attended the ceremony and heard an address by Wallenberg's half-brother, Professor Guy von Dardel. Professor von Dardel stated that "the presence of the Soviet ambassador is a significant gesture that shows that Gorbachev's *glasnost* policy gives us hope for a change of Soviet attitude toward the Wallenberg case."

The Soviet ambassador replied that "new inquiries were on the way" and that Soviet authorities would not hesitate to deliver more precise information as soon as it could be obtained." [Yossi Lempkowicz—Jewish Telegraphic Agency, January 17, 1989.]

They are continuing both internal and external public relations on the issue.

Beria Enters the Fray

Recently a new name was added to the Wallenberg story, that of Lavrenti Beria, Stalin's infamous and bloodthirsty Secret Police Chief. An article on Wallenberg in *U.S. News & WORLD REPORT* (June 26, 1989) states that Soviet sources (which sources are never indicated) suggest several possible reasons for Beria's supposed interest in the Swede:

- Wallenberg's extensive contact with German Gestapo and SS commanders in Hungary.
- Belief that Wallenberg was a party to German attempts to trade Hungarian Jews for war materials from Britain for German use on the Eastern Front. (Western officials reject this claim, but Soviet sources insist that one such deal actually took place through Switzerland.)
- Belief that Wallenberg, whose cousins Jacob and Marcus had close contact with the German underground, was himself involved in an attempt by SS Commander Heinrich Himmler to attain a separate peace with Churchill, giving the Allies control of Eastern Europe.

Since Beria's name had never been connected with the Wallenberg Case until the summer of 1989, the timing of this latest development and its well orchestrated involvement is most extraordinary. At a Human Rights Conference in Paris in June 1989, Yuri Kashlev, a Soviet diplomat, also referred to Beria when asked about Wallenberg. The full statement was somewhat ambiguous and has been read in a variety of ways. Two prime examples of how this statement has been assessed have received nationwide attention. Both comment on the same statement:

Soviet official Yuri Kashlev called Wallenberg's death 'a dark page in Soviet history.' He came close to declaring that Wallenberg had been killed, saying without elaboration that 'the people who destroyed people like Wallenberg also destroyed all documents concerning him and these people were then destroyed.'

U.S. News & WORLD REPORT, June 26, 1989

Mikhail Gorbachev just took an extraordinary first step in stripping away the lies of the Stalinist regime concerning the fate of Swedish diplomat Raoul Wallenberg . . . Yuri Kashlev, the chief Soviet negotiator at a Paris human rights conference, said that the Soviet Union has no evidence that Mr. Wallenberg is dead. No witnesses, no documentation, thus did the Gorbachev government cast doubt on the official Soviet explanation, devised by Stalin's lieutenants, that Mr. Wallenberg died in 1947 in a Soviet prison. (Many former Soviet prisoners have reported seeing Mr. Wallenberg as recently as 1987).

Mr. Kashlev went even further. He indicated that a new investigation is under way into Mr. Wallenberg's disappearance . . . and said that if new information is discovered, the Soviet government will share it with the world.

Mr. Kashlev's comments raise the possibility of Mr. Wallenberg being found alive . . . Bill Paul, *THE WALL STREET JOURNAL*, July 19, 1989

ry, that of
olice
REPORT
s are nev-
supposed

and SS

ots to trade
erman use
aim. but So-
lac

arcus had
nself in-
mmier to at-
s c ol of

ne Wallen-
atest devel-
traordinary.
Yuri Kashlev,
out Wallen-
has been
this state-
ntion. Both

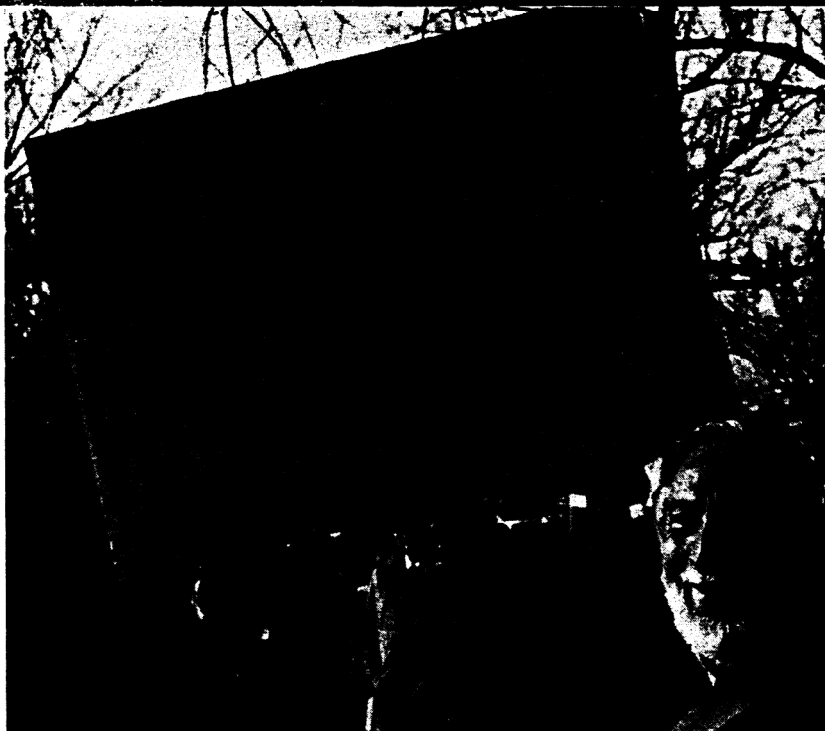
et history.' He
laboration that
nents concerning

T. J. 26, 1989

ne lies of the
g . . . Yuri
aid " the
no menta-
explanation, de-
t prison. (Many
as 1987).
under way into
discovered, the

und alive . . .
AL, July 19, 1989

Demonstrators on "Freedom Sunday" in Washington, D.C., 1987. (Fred Pfenninger)

Soviet Politics and the Wallenberg Case

General William Odom, former director of the National Security Agency and a specialist in Soviet affairs, has suggested that the Russians may feel that by placing the ultimate blame for Wallenberg's disappearance on Beria and Stalin, they can finally close the case and distance the present government from the heavy-handed diplomacy of former governments. But if the Soviets do want to set the record straight, why have they not given out all the information in the Wallenberg Case and even released the man, if, as many of us believe, he is still alive?

Espousing that position is the Russian scientist and human rights activist, Professor Andrei Sakharov. He and his wife, Mrs. Elena Bonner, have visited several prisons in the past year in the hope of finding Wallenberg. To date the search has yielded no new information, but the Sakharovs are determined to get to the bottom of this mystery.

During their official visit to Moscow in mid-October Wallenberg's half-sister and brother, Mrs. Nina Lagergren and Professor Guy von Dardel, were shown by Soviet authorities the card registering Raoul as "a prisoner of war" in Lubyanka Prison in Moscow with the date February 6, 1945. Given to his family were the missing diplomat's passport, address book, wallet (still containing money) and his personal calendar. These had been found "by chance" at K.G.B. Headquarters while investigators were researching repression under

Stalin's regime. At the end of the Moscow trip, Professor von Dardel was given access to several prisons where witnesses had reported seeing Wallenberg long after his "official" date of death.

The family continues to believe that Wallenberg is alive. The burden of proof to the contrary lies with the Soviet government, and to date nothing has been presented that would cause either the family or the Swedish government to change its current position on the issue.

No one to whom I have spoken, either in the United States or in Europe, holds Mr. Gorbachev and the present Soviet Government responsible for Wallenberg's arrest in 1945 or for his imprisonment. Mikhail Gorbachev, a youngster in knee pants in 1945, was still in school in 1957 when Gromyko delivered his note to the Swedish Government. We are aware that internal politics in the Soviet Union (and the potential embarrassment to older officials or Stalinist hard-liners still in positions of power in government and in the KGB) must certainly have an effect on how the Wallenberg Case is assessed internally. It is our fervent hope that, as Mr. Gorbachev's power is consolidated, it will no longer be so difficult to find and release the Swedish World War II hero.

The official visit of Wallenberg's family to Moscow in mid-October has grasped the world's attention, but has also been something of a disappointment. Those on the visit have indicated that the Soviet authorities gave full cooperation to the tiny delegation from Stockholm. For a western observer of the unfolding events, it is difficult to fully understand the position of the Soviet authorities. They continue to insist that Raoul Wallenberg died in July 1947 at the age of 35 of an apparent heart attack; they even took the delegation to a mass grave. Their chief spokesperson says that the facts are "irrefutable." But earlier this year those same authorities indicated that there were no documents relating to the case, other than those which Gromyko had presented in 1957. Yet files have now been unearthed and personal effects handed over to Wallenberg's family. If the current extraordinary cooperation continues between the authorities in Moscow and representatives of Wallenberg's family, perhaps the man himself may yet be discovered.

The real issue now is *time*. Raoul Wallenberg marked his 77th birthday on August 4, 1989. He is the same age as former President Gerald Ford, a fellow classmate at the University of Michigan. But time may not have been so kind to a prisoner in the Gulag as it has been to the former president. If Mr. Gorbachev is going to act, he must act quickly so that this great humanitarian may live out his final years in peace and freedom. ■

Rachel Oestreicher Haspel is President and Executive Director of The Raoul Wallenberg Committee of the United States, founded in 1981.

curred earlier—on June 26, just five days after the Nazi invasion. At that time, says the source, Stalin recalled the Brest-Litovsk Treaty of 1918 that Lenin had struck with the Germans to help save the fledgling Russian Revolution and asked Beria to get him a similar separate peace.

Such revelations would be strong medicine for any totalitarian society, but so far the 72-year-old Soviet system, its roots deep in Russian isolation and conservatism, has proved stable enough to absorb it. Eastern Europe, with its background of Communism imposed by foreigners at gunpoint, is more problematic, nowhere more so than in reform-minded Hungary.

A terrible vengeance. Throughout this year, as political infighting paralyzed the Communist Party, Hungarian radicals have wielded history as a weapon. For 32 years, the Hungarian party officially labeled the short-lived 1956 revolt against Stalinism a "counterrevolution"; in January, as reformers gained the upper hand, the events were relabeled a "popular uprising." Soon after, Janos Kadar, the rigid Stalinist who replaced Nagy, was forced out. Now Karoly Grosz, Kadar's successor as party boss and a reformer who, ironically, was caught behind the curve of rising expectations, is being pressed to make way for a new generation of leaders.

Leon Trotsky, the greatest heretic of them all, would appreciate the irony. As he wrote in a book on Stalin, "The vengeance of history is more terrible than the vengeance of the most powerful general secretary." Still, not every "blank spot" on the road map of Communist history is being filled in. How Gorbachev himself came to power in 1985 is not on the *glasnost* agenda in Moscow. Nor is the question of who guided the bumbling, failing Leonid Brezhnev to the 1979 decision to invade Afghanistan. In Prague, questions about the Soviet-led invasion that crushed a spring of hope in 1968 remain out of bounds, while East Germany still wraps itself in cold-war clichés and hides behind the Berlin Wall.

Even where *glasnost* encourages a new, franker look at history, bias can still cloud the verdict. In Budapest, historians complain of Soviet foot dragging in the search for the truth about 1956, while in Warsaw it could take years for a Soviet-Polish commission to resolve the 1940 massacre of a generation of Polish officers at Katyn by the Soviets.

Communist history, in short, remains a handy tool. Used and abused since 1917, the past finally is taking a measure of revenge as Gorbachev's *glasnost* casts light in some dark corners. But light, like truth, can be bent. ■

by Robin Knight with Jeff Trimble in Moscow, Mihaly Batki in Budapest and June Carolyn Erlick in Berlin

A lost prisoner of the gulag still holds Moscow hostage

The Raoul Wallenberg mystery

Of all the unanswered questions in Soviet history, none is more emotionally charged than the mystery surrounding the fate of Raoul Wallenberg.

The Swedish diplomat, who saved as many as 100,000 Jews in Nazi-controlled Hungary during the closing months of World War II, vanished on Jan. 17, 1945, after leaving Budapest by car with a Soviet motorcycle escort to meet Soviet military officers in eastern Hungary. The Soviets vacillated on what happened to him until 1957, when then Deputy Foreign Minister Andrei Gromyko said Wallenberg apparently had died of a heart attack in Moscow's notorious Lubyanka Prison in 1947 at the age of 34. But dozens of people who suffered through the gulag have reported encounters with the Swede in prison camps and hospitals, most recently in 1987, and his disappearance into Stalin's dungeons remains a deep stain on the proudest chapter in Soviet history, the Great Patriotic War against Nazi Germany.

But now that the Soviets, heeding President Mikhail Gorbachev's call for *glasnost*, are airing some of their dirtiest laundry, the Kremlin finally has begun addressing the Wallenberg mystery. Officials at the highest levels of the Soviet government have told *U.S. News* that a new and still unfinished investigation supports Gromyko's claim that Wallenberg died more than 40 years ago. The

probe so far has failed to unearth any new evidence or documents about Wallenberg's abduction, or what happened to him after his disappearance. For the first time, however, senior Soviet officials at least are attempting to shed some light on why Stalin's infamous NKVD secret police arrested, imprisoned and may even have tortured a man whose name has become a synonym for courage.

To Wallenberg's admirers, Moscow's new attempts to address the subject, although still unsatisfactory, are cause for hope. Hans Olsson of the Swedish Foreign Ministry notes that unprecedented articles in two Soviet publications this year acknowledged that "this is a man who saved thousands of people and then just disappeared. That part of history has not reached a Soviet audience until now." Nina Lagergren, Wallenberg's sister, believes her brother is still alive and will mark his 77th birthday on August 4. "There has been a great deal written about him in the West," she says. "But what matters most is opinion in the Soviet Union. That is what is happening now."

Beria the butcher. Senior Soviet officials finger Stalin's bloodthirsty secret police chief, Lavrenti Beria, as the driving force behind Wallenberg's arrest. They say Beria, who was convicted of treason and executed soon after Stalin's death in 1953, maintained his own private intelligence network and suspected that Wallenberg was an Anglo-American spy. In fact, Wallenberg had undertaken his humanitarian mission in response to Presi-

A cabinet of horrors. Did the truth about human-rights champion Raoul Wallenberg go to

dent Roosevelt's effort to use neutral countries to help the beleaguered Jews in Europe. Beria was likely aware of Wallenberg's American connection and suspicious of the financial support American Jews gave to the rescue effort.

At the same time, the Soviet sources suggest that Beria was keenly interested in Wallenberg's extensive contacts with German Gestapo and SS commanders in Hungary. Beria ordered Soviet intelligence stations in Europe, says one Soviet source, "to keep an eye on Wallenberg, who moved around very freely and had contacts with German authorities." According to the Soviet sources, some high-ranking NKVD officers, now dead, reported that they had been unaware of the Wallenberg affair, indicating that Beria bypassed his own top aides in handling the case.

Officials high in the Soviet hierarchy offer several possible explanations for Beria's fixation with a low-ranking Swedish diplomat. One is that he believed Wallenberg was a party to German attempts to trade Hungarian Jews for desperately needed war matériel from Britain for use on the Eastern front. Although Western officials reject the claim, the Soviet sources insist that one such deal was actually consummated through Switzerland for the delivery of thousands of trucks to Hitler's *Wehrmacht*. "For us, it was a most unpleasant thing," the sources say.

At the same time, the Soviet sources suggest, Beria may have thought that Wallenberg, whose cousins Jacob and Marcus had close contacts with the German underground, was involved in attempts by SS Commander Heinrich Himmler to arrange a separate peace with Britain, giving the Allies control of Eastern Europe. One Soviet source also says Beria maintained his own clandestine contacts with Himmler and senior

Trapped. A victim of spy mania?

Gestapo commanders throughout the war, as several Soviet publications have alleged this year, and might have feared that Wallenberg had found out about the traitorous links.

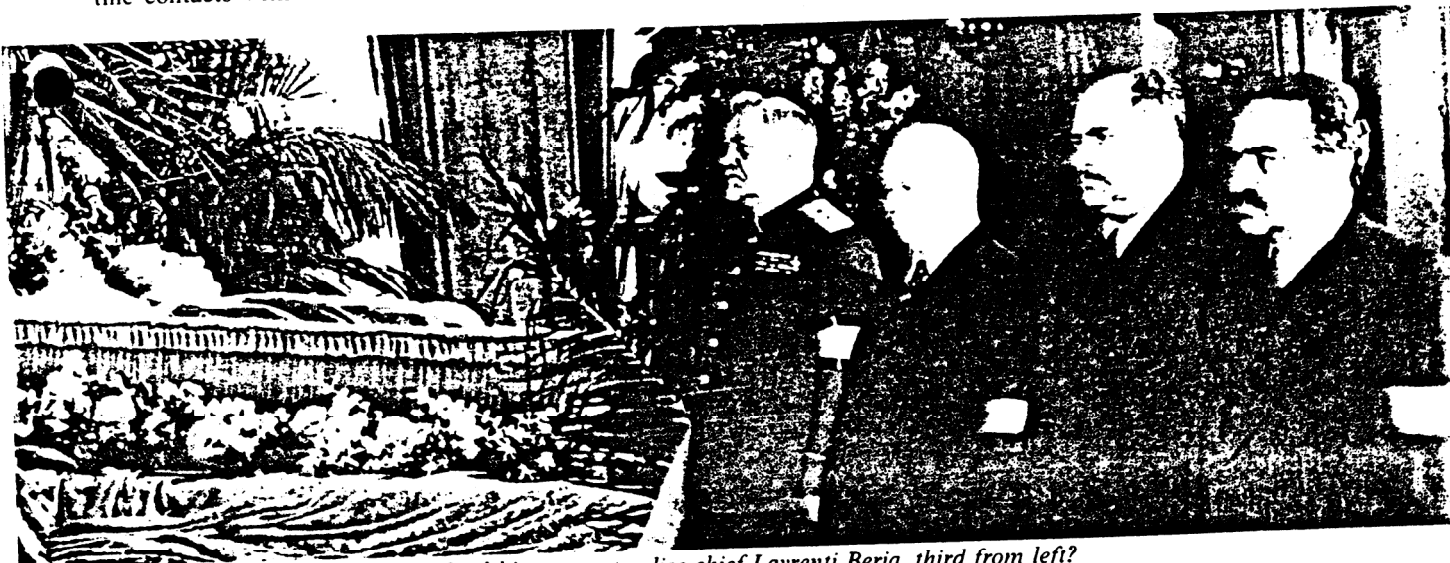
The disclosures coincide with the new sympathetic portrait of Wallenberg in the Soviet press and follow the forced retirement in April of former Foreign Minister Gromyko, a key link in the Wallenberg saga. The Soviet sources say the new investigation was undertaken in response to fresh appeals by the Swedish Wallenberg Committee. It was Andrei Gromyko who handed the Swedish ambassador a memo on Feb. 6, 1957, that served as the basis for three decades of Soviet dismissals of the subject. That memo said a report found in the files of a Moscow prison infirmary referred to a prisoner named "Walenberg" [sic] who died of a heart attack in his cell. Gromy-

ko said the facts in the document "lead one to believe that Wallenberg died in July, 1947." At the time, Gromyko blamed earlier false reports about Wallenberg's fate on a minister for state security who later was executed for unrelated criminal activity.

Where's the evidence? Confusion still reigns. One well-placed source, contradicting the official Soviet account of Wallenberg's death offered by Gromyko, says without explanation that he now believes the Swede was flown to Kiev, where he was tortured and died within 10 days of his abduction in early 1945. But a number of former prisoners of the NKVD reported sharing cells with him between 1945 and December, 1947.

The mystery persists, senior Soviet officials say, because all evidence in the case likely was destroyed years ago. An article in the June 5 edition of the Soviet weekly *New Times* said such practices were common in the Stalin era. "To think how many innocent Soviet people have disappeared without a trace like Wallenberg," the article said. It conceded that this is difficult to accept for people who admire Wallenberg and owe him their lives. "They still hope for a miracle," it said. "One can well understand the way they feel. But there is no undoing the past."

At a human-rights conference in Paris this month, Soviet official Yuri Kashlev called Wallenberg's death "a dark page in Soviet history." He came close to declaring that Wallenberg had been killed, saying without elaboration that "the people who destroyed people like Wallenberg also destroyed all documents concerning him, and these people were then destroyed." A knowledgeable Soviet official says the soldiers who picked up Wallenberg probably did not know who he was, but used a photograph to identify their target, and the guards who escorted him from Hungary to the Sovi-

the grave with Joseph Stalin and his bloodthirsty secret-police chief Lavrenti Beria, third from left?

et Union were killed. This official also suggests that Wallenberg may have been tortured and forced to sign a confession that he had spied for the West.

According to this source, Beria also may have used Wallenberg's "confession" to fuel Stalin's notorious anti-Semitism. Among other things, this official suggests that the NKVD chief used the confession to buttress his fabrications that Eastern European Jews, many of them in leadership positions, were plotting with the West against Moscow and Stalin. A 1959 CIA memo on the Wallenberg case, obtained by *U.S. News* under the Freedom of Information Act, notes that the Soviets began "intense persecution of the Jews" in early 1952, purging all Jews from important jobs in Budapest, where Wallenberg had worked, and arresting some 800 of them. But the Soviet official says no "protocol" or record of Wallenberg's interrogation has been found, and he was unable to explain the basis for his suggestion.

Silencing the witnesses. Moscow's conclusion that Wallenberg died in 1947 is at odds with various sightings of the Swedish diplomat over the years. The Swedish government says the Kremlin's claim "is not satisfactory." The Rescue Wallenberg Committee of Jerusalem rejects Kashlev's statement, citing several witnesses who claimed to have seen Wallenberg, among them a Soviet émigré who said he met the Swede in the sick bay of a Sverdlovsk prison in 1972.

One of the most intriguing reports came in 1961 when a Swedish professor, Nanna Svartz, raised the Wallenberg case with a Soviet colleague, A. L. Myasnikov. To her surprise, Myasnikov said the diplomat was alive, but ill, in a Moscow mental hospital. But when Swedish authorities tried to pursue the matter, Myasnikov retracted his statement, saying he had been misunderstood. He later told Svartz privately that Soviet Premier Nikita Khrushchev had given him a tongue-lashing for talking about Wallenberg.

Another alleged sighting involved a Soviet prisoner named Jan Kaplan, who spent 18 months in jail in the mid-1970s. Upon his release in 1977, Kaplan phoned his daughter, who had emigrated to Israel, and mentioned that he had met a Swede who had spent 30 years in prison. Kaplan later tried to smuggle out a letter with more details, but it was intercepted by the KGB, and Kaplan was re-arrested. A KGB official told Kaplan's wife that Kaplan was picked up for talking about Wallenberg and trying to spread anti-Soviet slander. The official also warned her not to speak about the case. When news of the affair reached Swedish officials, they were so impressed by details of the sighting that they officially requested an interview

Growing up. He braved Nazi guns

THE RIGHTEOUS GENTILE

Raoul Wallenberg arrived in Budapest in July, 1944, and began buying houses. Draping them with the flag of his country, he turned them into sanctuaries for thousands of Hungarian Jews. The Third Reich slaughtered 800,000 Hungarians; almost singlehandedly, Wallenberg saved as many as 100,000 of Hungary's Jews and maybe tens of thousands more.

His weapons were raw courage and sheer audacity. He brought homemade Swedish identity cards to the cattle cars full of Jews, called out names and filled in the blanks later. Once, when Hungarian troops tried to force their way into one of his safe houses to round up laborers, Wallenberg blocked their way: "None leaves this place," he vowed, "as long as I live." The Army blinked first.

Thanks to him, thousands of Jews who otherwise would have been lost to history lived to bear witness to that time and to immortalize the righteous gentile who refused to forget them.

with Kaplan. The Soviets ignored the appeal and repeated their claim that Wallenberg had died in 1947. Kaplan's whereabouts today are unknown.

In 1981, Simon Wiesenthal, the Nazi-hunter, reported that a Russian identified only as "I. L." had said Soviet Gen. G. Kuprianov, a Hero of the Soviet Union who had been jailed by Stalin, had told him of meeting Wallenberg several times in prison between 1953 and 1956 and had been astonished to learn in 1979 that Wallenberg had not yet been released. When word of the story ap-

peared in a Russian-émigré newspaper, the KGB warned Kuprianov not to talk to foreign journalists and later demanded that he retract the story. Kuprianov refused. Five days after he was picked up, the KGB summoned his wife to report that Kuprianov had died of a heart attack. While she was at the KGB offices, the general's apartment was searched and all his papers were confiscated. Soviet officials continue to dismiss such reported sightings as groundless, arguing that the NKVD often planted false rumors about the whereabouts of prisoners it already had liquidated.

It is unclear why the Soviets have reopened the Wallenberg case at this time. Gen. William Odom, a Soviet specialist and former director of the National Security Agency, suggests the Soviets may believe they can close the case by placing blame on Beria and Stalin. Their efforts, he says, appear to be aimed at improving the Soviet image in the West while distancing the current leadership from the crimes of Stalin and the heavy-handed diplomacy of Leonid Brezhnev.

In an example of the new approach to the Wallenberg case, one of the Soviet sources says the Swedish diplomat had been "playing an entirely humanitarian role without thinking or recognizing in what terrible affairs he became involved." He calls Wallenberg an "honest and decent man who, above anything else, wanted to help the situation of oppressed people."

But if the Soviets indeed want to set the record straight, why haven't they been more forthcoming? Odom suspects the truth is still too embarrassing to the Soviets and, in any case, they may not want to set a precedent for opening up their archives. "There are very real dangers in beginning to pull out records on these kinds of things, given all the atrocities," he says. Odom finds it difficult to believe that there are no documents on the case, considering the Soviet "bureaucratic fetish for writing everything down."

Elie Wiesel, who has written extensively about the Holocaust and has spoken out repeatedly on Wallenberg's behalf, also is skeptical of the Soviet claims. "There must be people who dealt with him in all kinds of ministries, in jails, in Siberia," Wiesel maintains. "They should bring them forward. Let's interview them. The man deserves to be remembered." Wiesel praises recent Soviet candor on other dark areas of the past and argues that the Kremlin should now open the Wallenberg files, too. "Gorbachev has shown courage in so many areas," he says. "Let him show it here."

by Douglas Stanglin with Mortimer B. Zuckerman and Jeff Trimble in Moscow and David Bartal in Stockholm

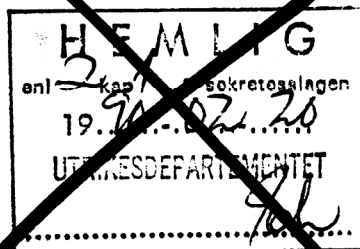
UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
51/002	P 2 Eu ¹
1990-02-20	

(Pol)

Ministern Hans Magnusson
MOSKVA

U. n.

H E M L I G T

Lubarsky om Wallenberg
(2 bil)

Broder,

Wallenberg-Föreningens ordförande Anger och sekreterare Sonnenfeld besökte polchefen den 7 februari tillsammans med Cronid Lubarsky, chef för ett institut i Munchen som ägnar sig åt forskning om politiska fångar i Sovjetunionen. Han har själv suttit i Vladimir-fängelset efter att tidigare ha varit känd dissident i Moskva. Lubarsky är en av dem som von Dardel vill ha med i en internationell undersökningskommission.

Lubarsky får inte visum till Sovjet. Icke desto mindre intervjuades han för kort tid sedan av sovjetisk TV om sitt specialområde.

Lubarsky hävdade bestämt att efter vad som vid föreningens besök i Moskva företetts av dokument m m stod det klart att Wallenbergs file inte var försvunnen. Även om övriga papper saknades torde själva dossieren finnas kvar med anteckning om när fallet anhängiggjorts och när det eventuellt avslutats,

Dep U 328

Ifylles av postexp

Avsant med

☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum

2/2-90

Sign

XP

ty så gjorde man enligt reglementet. Och man var noga med dossiererna! (När en fånge förflyttades från ett fängelse till ett annat blev hans registreringskort arkiverat i det gamla fängelset medan dossieren följde med till nästa fängelse, där man skrev ett nytt registreringskort.) Lubarsky pekade på några i hans tycke mystiska omständigheter: Varför hade Makinens kort försvunnit från registret i Vladimir? Han var på intet sätt speciell. Det enda intressanta med honom som fånge var att han hade viss anknytning till Wallenberg-ärendet. Någon måste ha varit intresserad av att plocka bort - eller låta plocka bort - hans kort.

När det gällde Smoltsov-dokumentet sade Lubarsky att det var helt mot reglerna att en fängelseläkare kommunicerade med en minister. Ett dylikt brev skulle absolut skrivas i fängelsechefens namn. Enda förklaringen till detta okonventionella sätt - om det inte rörde sig om en förfälskning - vore att Smoltsov inte bara varit chef för sjukvården utan dessutom haft någon särskild funktion i säkerhetstjänsten och därmed en särskild relation till Abakumov. Detta borde undersökas.

För övrigt borde också Smoltsov-dokumentet granskas. Det skulle inte kunna bli ett positivt resultat, d v s det skulle inte kunna visas att dokumentet var äkta. En undersökning gjordes bäst på plats i Moskva, under medverkan av svensk expertis.

Lubarsky hade även lyckats få Wallenberg-Föreningen att släppa sin avvisande inställning till en undersökning och Per Anger bekräftade att föreningen inte hade några invändningar mot att en sådan gjordes.

./.

Sedermera har vi också fått föreningens inställning skriftligt, se bil.

Lubarsky hade också träffat pressattaché Skupov på sovjetiska ambassaden och även för denne presenterat ovanstående

synpunkter. Skupov hade bekräftat att en undersökning av Smoltsov-dokumentet skulle kunna göras. Han hade också sagt att von Dardels nya besök hade måst uppskjutas p g a att landet hade "andra problem" som gjorde att man hade mycket svårt att nu ta emot.

./.

Lubarsky berättade också om sitt möte med Hans Villius. Närslutet finner Du Sonja Sonnenfelds sammanfattning av det mötet. Att Lubarsky nu besökte Stockholm hade ett klart samband med den aktuella debatten om Smoltsov-dokumentet. Lubarsky var inbjuden hit för att bemöta Villius. Han blev också intervjuad av Expressen - fast vi har inte sett något publicerat.

Vid mötet hos polchefen kom vi överens om att föreningen skulle sända oss sitt brev angående en teknisk undersökning av dokumentet. Guy von Dardel skulle skriva ett nytt brev med förslag om en undersökningskommission. Denna kommission skulle omsider få ta ställning till bl a också resultatet av den tekniska undersökningen av Smoltsov-dokumentet.

Vår inställning till en undersökning har förestavats dels av att det är så små möjligheter att den skall ge något egentligt resultat av intresse, dels att Wallenberg-Föreningen inte önskade att en undersökning skulle göras. I och med att föreningens betänkligheter har fallit bort menar vi nu att en undersökning bör komma till stånd, även om, som sagt, resultatet sannolikt blir magert.

Martin Hallqvist

Martin Hallqvist

RAOUL WALLENBERG-FÖRENINGEN

Ordförande Per Anger

Sekreterare Sonja Sonnenfeld

Chefen för politiska avdelningen
Ambassadör Torsten Örn
Utrikesdepartementet
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

8 februari 1990

Martin Hallqvist
201
Betr.: Samtal den 7 februari 1990 i närvaro av
Per Anger
Martin Hallqvist
Cronid Lubarsky
Sonja Sonnenfeld
Torsten Örn

Efter att ha tagit del av Cronid Lubarsky's utlåtande
om den s.k. Smoltsov-rapporten föreslår vi att en
teknisk granskning av denna utföres av sovjetisk/svensk
expertis.

Med vänlig hälsning

RAOUL WALLENBERG-FÖRENINGEN

för Per Anger

Sonja Sonnenfeld.

Meeting with Hans Villius

The result of this meeting is some kind of "Gentlemen's agreement", in which Villius was willing to admit that he must not necessarily be right.

According to Kronid it was an extremely friendly atmosphere. Although it is psychologically impossible to CONVINCE V., it is an achievement to come to terms in this ticklish question.

The agreement is that the Smoltsov-report cannot be regarded as final and "we have to go further".

V. also said that he is "acting upon his feelings" rather than facts.

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CL1

KOPIA TILL:

UTR MIN

- " -

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

POL 3

POL 3

ÅTGÄRD:

Pol 3 Dr A B Turner

UTRIKESDEP		
Dir...../.....		
1990-02-22-21		
Pol	2	Eu

HA 1 G/Israel

INKOM UD 1990-02-21

AMBASSADEN TEL AVIV

1990-02-21

UD STOCKHOLM

FOER POL 1 OCH POL 3

RE WALLENBERGGATAN.

Pol 3 Dr A B Turner
HA 1 G/Israel

FORTS

RE WALLENBERGGATAN.

P R I M O INVIGNINGEN AER UTSATT TILL KL 16.00 DEN 19 MARS, VAREFTER JAG TAENKTE ORDNA EN MOTTAGNING FOER DE SVENSKA REPRESENTANTERNA, BORGMAESTAREN, AV WALLENBERG RAEDDADE, SVENSKA OCH UNGERSKA INTRESSEN HAER. DENNA MOTTAGNING BLIR ALLTSAA I HERZLIYA.

S E C U N D O JAG UTGAAR FRAAN ATT MOETE MED BORGMAESTARE LAHAT - EN VILDE INOM LIKUD-LAEGRET SOM F.OE. FOERESPRAAKAT FOERHANDLINGAR MED PLO - ORDNAS. PERES VILL SAEKERT GAERNA TRAEFFA UTRIKESMINISTERN. OBS DOCK ATT HAN OM JAG MINNS RAETT SKULLE AVRESA TILL SCHWEIZ FOER "FUNDRAISING" 20-21 MARS. JAG TYCKER VIDARE DET AER TILLRAECKLIGT ATT OM UTRIKESMINISTERN BESTAEMMER SIG FOER ATT KOMMA, JAG MEDDELAR "VAAR" BYRAACHEF FAKTA OCH ATT DE FAAR BOLLEN IFRAAGA OM EV. SAMTAL MED ARENS. HAN FOERUTSAAGS DOCK AV LAHAT NAERVARA VID CEREMONIN, DVS. OM VAAR UTRIKESMINISTER KOMMER.

T E R T I O JAG FOERSTAAR ATT LOGISTIKEN AER KNEPIG OM UTRIKESMINISTERN SKALL TILL WINDHOEK. HAERIFRAAN KAN MAN FOERUTOM SAA, VILKET JAG UTGAAR FRAAN AER UTESLUTET, RESA MED EL AL TILL JOHANNESBURG. DOCK VILL JAG PAAMINNA OM ATT OM UTRIKESMINISTERN KOMMER, PALESTINIERN HELT ENKELT SKULLE FAA SVAART FOERSTAA OM HAN RESTE VAERDSHUS FOERBI. HUR LAENGE KAN HAN I SAA FALL STANNA?

BERGQUIST

AMBASSADEN TEL AVIV

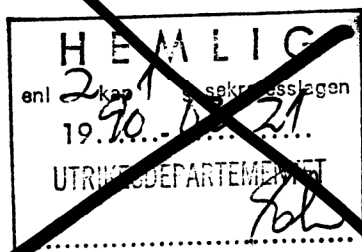
UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
52/001	1990-02-21 P 2 Eu ⁷

Ministern Hans Magnusson
MOSKVA

H E M L I G T

Wallenberg-ärendet: Enn Tarto och Augusts Alers
(2 bil)
Broder,

./. Närslutet sänder jag Dig kopia av skrivelse från Leningrad
angående dels ett samtal Fredén haft med Enn Tarto, dels
ytterligare ett par tips.

./. När det gäller Tarto gav han en presskonferens i höstas här
(se närslutna DN-klipp), varpå Per Anger bad oss kontrollera
detta spår.

Det gjorde vi alltså genom att Fredén sökte upp Tarto.
Nästa steg skulle nu förslagsvis vara att ni tar upp dessa
uppgifter med MID.

När det gäller de övriga två tipsen är vi en aning skeptiska,
men vi avser ändå fråga Wallenberg-Föreningen om
dess åsikt.

Fredéns uppgift om att han och Tarto kände sig övervakade
är ju en smula olustig.

Martin Hallqvist
Martin Hallqvist

Dep U 328

Ifylles av postexp

Avsant med

☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

2/10-90

[Signature]

Utrikesdepartementet

S. M. ...	
Dir. /	
1990-02-16	
1	2

HEMLIG SekrL 2:1

Wallenbergärendet: Enn Tarto och Augusts Alers
(2 bil.)

./1-2

Härmed får jag insända två promemorior i Wallenberg-ärendet avseende samtal med Enn Tarto enligt uppdrag samt nya uppgifter om ett eventuellt Wallenberg-vittne, Augusts Alers utanför Riga. Promemoriorna har upprättas av konsul Lars Fredén som genomfört sammanträffandet med Tarto samt fått uppgifter om Alers.

Jag får be om departements synpunkter på hur vi bör gå vidare med de nya uppgifterna som Tarto framförde samt Augusts Alers.

D.S.Ahlander

1990-02-12

Wallenbergärendet: Enn Tarto

(Ch U nr 22)

Enligt instrux i ert ovanciterade sökte jag upp Tarto den 4 februari, då jag övernattade i Tartu på väg till Riga.

Intet egentligt nytt framkom: I Krasnaja Presnja-fängelset i Moskva hade ET "i slutet av mars, början av april 1957" sett "Wallenberg" inristat i väggen mellan två britsar. Namnet var skrivet tre gånger. Inget förnamn. Under fanns ett "S". ET spekulerade i om det senare kunde betyda svensk. Både S:et och Wallenberg var skrivet med latinska bokstäver. Eftersom fängelseväggarna målas om med jämna mellanrum höll ET det för uteslutet att namnet skrivits så tidigt som Wallenbergs av ryssarna uppgivna dödsår, utan måste vara färskare, alltså närmare 1957. ET medgav att någon annan kunde ha skrivit det - vid denna tid var rykten om Wallenberg redan igång bland Sovjets fångar, sa ET.

ET sade sig känna en f d "skogsbroder", nu boende i Tartu, som träffat någon som träffat Wallenberg. Han hade inga fler detaljer men erbjöd sig utröna huruvida denne önskade träffa en utländsk diplomat och i så fall ordna ett sammanträffande samma kväll. Jag avböjde, bl a därför att både jag och ET hade känslan av att vi var övervakade. Samtalet fördes under promenader och i rundtur i min bil.

ET är född 1938. Han fängslade första gången 1956 för att ha spridit flygblad mot Ungern-interventionen. Släpptes 1960. Fängslades åter 1962-67 samt 1983 - oktober 1988, den sista perioden för att ha undertecknat den "baltiska

apellen" från 1979. ET är nu ordförande i Fornimnesföreningens Tartuavdelning och tar aktiv del i medborgarregistreringsrörelsen. ET gör ett trovärdigt, lugnt och eftertänksamt men samtidigt mycket trött intryck vilket bitvis gjorde hans framställning svår att följa. ET:s 15 åriga dotter begick självmord förra hösten och ET misstänker att KGB arrangerat dödsfallet.

ET påminde om Vello Kalep som han utgick från redan fanns i vårt Wallenberg-arkiv. Kalep, est och f d politisk fånge, bodde nu i Kanada men kunde nås via den i exil-estniska kretsar i Stockholm väl kände Tiit Madisson (stavning ?). Kalep hade en gång träffat en litauer som träffat Wallenberg, sade ET.

Lars Fredén

1990-02-12

HEMLIG SekrL 2:1

Wallenbergärendet: Augusts Ålers

Under vistelse i Riga i förra veckan nämnde vice ordföranden i lettisk-svenska sällskapet, Jānis Ozols, spontant att han kände en person som "sett" Wallenberg i INTA-lägre i Sibirien, omkring 1951. Den f d fången heter Augusts Ålers och bor nu en bit utanför Riga, på adress Melnsila 10-9 med telefon 61 06 84.

Ozols erbjöd sig att ordna ett sammanträffande. Jag avböjde t v, men lovade återkomma.

Lars Fredén

Lars Fredén

4.
Före detta fånge om Wallenberg:

Hans namn fanns på en cellvägg 1957

Av ROLF ERIKSSON

— Jag såg Raoul Wallenbergs namnteckning på en cellvägg i Krasnaja Presnja-fängelset i Moskva 1957. Med tanke på att väggarna regelbundet målades om, måste namnet ha skrivits tidigast i början av 50-talet, troligen långt senare.

Det berättade den tidigare politiske fången Enn Tarto från Estland vid en presskonferens i Stockholm på tisdagen.

Den 51-åriga Enn Tarto, språkvetare från Estland, har dömts tre gånger för antisovjetisk propaganda, fängslades första gången 1956 och har sammanlagt tillbringat över 15 år i sovjetiska straffläger.

Han har i Estland varit en ledande förespråkare för självbestämmande och mänskliga rättigheter

Tarto frigavs från ett sibiriskt

fängsläger så sent som för ett år sedan, och fick nu tillstånd att resa till Stockholm.

1957 fördes Enn Tarto tillsammans med andra estniska fångar till transitfängelset Krasnaja Presnja i Moskva. Det fungerade som genomgångsfängelse för fångar som skulle föras vidare till olika läger i Sovjet.

— Cellerna i fängelset var ganska stora, och det hörde till ordningen att alla fångar som kom dit skulle skriva sitt namn på väggarna, berättade Tarto i Stockholm på tisdagseftermiddagen.

— Vi som kom från Estland sökte efter namnteckningar från landsmän, men hittade inga. Plötsligt kom en vanlig rysk kriminell fånge fram till oss och sade att han visste var det fanns en namnteckning skriven med "fascistiska bokstäver", det vill säga latinska och inte ryska kyrilliska bokstäver.

Tarto och de andra externa följde med ryssen till en undanskymd

del av fängelserummet, där namnet "Wallenberg" stod skrivet tre gånger på väggen mellan två sängar.

— Skriften var något sliten, men fullt tydlig. Cellväggarna målades regelbundet om, så namnet kan inte ha stått där sedan 1947, (året de sovjetiska myndigheterna uppger som Wallenbergs dödsår.)

— Det måste ha skrivits tidigast i början på 50-talet, men troligen var det bara ett par år gammalt, sade Enn Tarto, som tillade att han glömt incidenten med namnteckningen tills nu i samband med Wallenbergkommitténs besök i Moskva.

1957 hade han inte hört talas om namnet Wallenberg, det fick han först av medfångarna i lägren.

— I många av de straffläger jag satt talade man om Wallenberg, men ingen hade sett honom i dessa. Det var endast tillfälligt i transitlägren som han tycks ha mött andra fångar, avslutade Enn Tarto. □

'Jag vet att Raoul lever'

System
säker när
non fick
tillbaka
hans pass

Aftonbladet
891017

MOSKVA. Det var ett ögonblick som rev upp känslomässiga sår, ett ögonblick som ännu en gång lät de anhöriga känna gastkramningen av hopp och förtvivlan. KGB lät nämligen överlämna en liten trälåda i går.

I den låg Raoul Wallenbergs pass, hans anteckningsbok, ett fängelsekort, en gyllene dosa och tusen amerikanska dollar!

Sture Olsson
följer Wallen-
bergs anhöriga
i Moskva

Snart 45 år efter Wallenbergs försvinnande i sovjetisk fångenskap existerar hans personliga tillhörigheter.

— Nu vet jag att Raoul lever! Han finns någonstans i Gulag och mitt hopp om att få återse honom är större än någonsin.

Nina Lagergren, Raoul Wallenbergs syster, orkar hålla tillbaka de största känslostormarna inombords trots att hon, Per Anger, Sonja Sonnenfeld och Guy von Dardel utsattes för en chock i går.

I går inbjöds de till sovjetiska UD:s representationsbyggnad i Moskva.

□ Väntade oss inget

Där tog vice utrikesministern Valentin Nikiforov och vice KGB-chefen Vladimir Pirozjkov emot.

— Vi väntade oss inte annat än att den sovjetiska parten skulle vidhålla sin gamla version om att Raoul dog i Ljubjanka-fängelset 1947... säger Per Anger.

Men — under mötet överlämnades en trälåda, med lås och nyckel, ca 30x30 cm stor, till svenskarna som andäktigt kunde återse vad Wallenberg bar på sig när han fördes bort från Budapest den 17 januari 1945.

— Jag hade själv gjort noteringar i detta pass om förlängning av Raouls diplomatiska status... säger Per Anger.

Den slitna anteckningsboken innehåller massor av adresser och telefon-

P 2 En'

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
KR

KOPIA TILL:

UTR MIN

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 3

POL 3

ÅTGÄRD:

Pol 3 Dr A Bjurner

A. A. C.

INK UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1990-02-23 22		
Ans	Gr	MAI
<i>AP</i>	<i>1</i>	<i>G. Israel</i>

P 2 Eel'

INKOM UD 1990-02-22

AMBASSADEN TEL AVIV

1990-02-22

UD STOCKHOLM

FOER BJURNER, MOSSBERG, POL 3.

B R A A D S K A N D E

RE WALLENBERGGGAATAN

FORTS

RE WALLENBERGGAATAN

P R I M O

TILL VAART OVANCIT BOER LAEGGAS ATT OM UTRIKESMINISTERN KOMMER, EN REJAELT AVSATT TID ENLIGT MIN OCH HJERTSTROEMS MENING MAASTE AEGNAS PALESTINIerna, VILKET OCKSAA KAN GE BESOEKET ANDRA PROPORTIONER AEN DE SOM HAR MED DET SPECIFIKA SYFTET ATT GOERA. HAERTILL KOMMER ATT FRAAGAN OM INVIGNINGEN AV RAMALLAHKLINIKEN AUTOMATISKT UPPSTAAR, DESTO MERA SOM MAN TYDLIGEN TILL HJERTSTROEM NU TALAR OM INVIGNING VID JUST DENNA TIDPUNKT.

S E C U N D O

MED TANKE PAA DET KOMMANDE STATSBESEKET MAASTE EN AUDIENS HOS PRESIDENTEN ANTAS INGAA, LIKSOM MOEJLIGEN HOS SHAMIR SOM ALLTID VILL TA EMOT ALLA RESENAERER PAA DENNA NIVAA, KANSKE OCKSAA KNESSETS TALMAN SOM SJAELV AER EN OEVERLEVANDE FRAAN FOERINTELSEN. VI MAASTE SAALEDES RAEKNA MED ATT PROGRAMMET BLIR RAETT PRESSAT OM VI SOM JAG GISSAR HAR ENDAST SOENDAG/MAANDAG ATT ROERA OSS MED?

BERGQUIST

AMBASSADENT EL AVIV

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTR MIN

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

ÅTGÄRD:

MRK UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1990-02-26 23		
1	2	Eu 1

POL

AMBASSADEN MOSKVA

1990-02-23

UD STOCKHOLM

FOER POL 1.

MYCKET BRAADSKANDE

RE UNDERSÖKNING SMOLTSOVDOKUMENTET

an
my

FORTS

RE UNDERSOEKNING SMOLTSOVDOKUMENTET

VID BESOEK I DAG I UTRIKESMINISTERIET FRAMFOERDE AAHLANDER TILL KUGUJENKO (ANDRA EUROPEISKA) ATT VI FRAAN SVENSK SIDA VAR BEREDDA ATT MEDVERKA VID EN UNDERSOEKNING AV SMOLTSOV-DOKUMENTET GENOM ATT TVAA EXPERTER FRAAN STATENS KRIMINAL-TEKNISKA ANSTALT KOM TILL MOSKVA. SAMTIDIGT OEVERLAEMNADES EN OEVERSAETTNING AV DE FOERUTSAETTNINGAR FOER MEDVERKAN ENLIGT SECUNDO OVANCITERADE SOM SKL SATT UPP.

AAHLANDER UNDERSTROEK VID SAMTALET ATT TANKEN VAR ATT DE SOVJETISKA OCH SVENSKA EXPERTERNA SKULLE FOERETA EN SJAELV-STAEENDIG, OPARTISK UNDERSOEKNING.

KUGUJENKO BAD ATT FAA AATERKOMMA SEDAN MAN FRAAN SOVJETISK SIDA TAGIT DEL AV DE ANGIVNA FOERUTSAETTNINGARNA.

MELEN

ÄRENDE:

KRYPTOTELEGRAM

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTR MIN

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

POL 3

POL 3

ÅTGÄRD:

Pol 3/Kr M Mossberg/EA

UTRIKESDEP	
Dnr...../.....	
1990-02-28 23	

PP 1 G Heruel
P 2 Eu'

AMBASSADEN TEL AVIV

1990-02-23

UD STOCKHOLM

FOER POL 1 OCH 3 OCH UTRIKESMINISTERNS KANSLI

RE WALLENBERGGATAN

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

1

RE WALLENBERGGATAN

TEL AVIVS BORGMAESTARE RINGDE MIG IGAAR EFTERMIDDAG FOER ATT MED
HAENVISNING TILL ATT MAN MAASTE TRYCKA OCH SAENDA INBJUDNINGAR
HOERA OM VAAR REPRESENTATION DEN 19 MARS. JAG HAENVISADE TILL
REGERINGSKRISEN MEN SADE ATT DET VAR REGERINGENS AVSIKT ATT OM
MOEJLIGT SAENDA UT ETT STATSRAAD.

BERGGUIST

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

1990-02-16

R 18

47/001

INKOM		
1990-02-23		
AVD.	GR.	MAJ
P	2	Eu

Kanslirådet Martin Hallqvist
Pol 1
Utrikesdepartementet

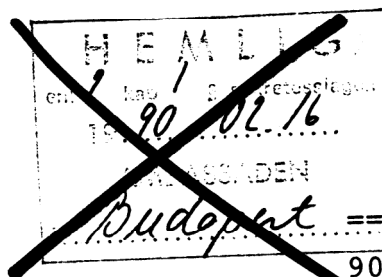
(POL)

H E M L I G T

Wallenberg
Jenö Fock

Hbr. Hallqvist-Strömholm 1990-01-30

Broder,

90 03 08

Pol I, Hallqvist

A f kdm t amb Prag

~~Exp 900308~~

På förslag i Ditt brev lyckades jag igår kväll få till
stånd ett samtal med Jenö Fock, en gång premiärminister
i Ungern under de år då den ekonomiska reformen igång-
sattes här och nu en väl bibehållen, pensionerad
74-åring.

Fock tog emot mig vänligt men avvisande då ämnet
Wallenberg togs upp. Själv hade han aldrig känt
Wallenberg - han hade under den aktuella tiden 1944-45
ännu suttit i ett av Horthyregimens fängelser, be-
traktad som spion för rysk räkning och desertör från
den ungerska armén. Däremot hade han hört mycket om
Wallenbergs arbete genom sin hustrus släktingar som
var judar. Ungern hade enligt Fock under årens lopp
försökt göra allt som stod i dess makt för att, bl.a.
genom sina förbindelser med Moskva, utröna omständig-
heterna kring Raoul Wallenbergs försvinnande. Själv
hade han ett antal gånger uppsökts av amerikanska
kongressledamöter med frågor om Wallenberg. Han hade
för sin del nått slutsatsen att man måste fästa tilltro

till de sovjetiska uppgifterna om Raoul Wallenbergs
död i Moskva 1947. Förhållandena i Stalins Sovjet-
unionen under åren kring krigsslutet gjorde för
övrigt allt annat ytterst osannolikt.

Med hjärtliga hälsningar,

Din tillgivne

Sten Strömholm

Sten Strömholm

UTRIKESDEPARTEMENTET

ÄRENDE:

KOPIA TILL:

UTR MIN

--

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

ÅTGÄRD:

INK UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1990-02-26		
And	Ar	Mai
P	2	Ecc

(POL)

ak

My

AMBASSADEN MOSKVA

1990-02-26

UD STOCKHOLM

✓ VOER POL 1.

RE WALLENBERG

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

1

RE WALLENBERG

GUY VON DARDEL RINGDE TILL AMBASSADEN DEN 22 FEBRUARI OCH
BAD OSS HOERA OSS FOER I MID OM BESKED KUNDE LAEMNAS OM HANS
PLANERADE BESOEK.

VID BESOEK DEN 23 FEBRUARI ANDRA EUROPEISKA (KUGUJENKO) BAD
AAHLANDER OM ETT SNART BESKED MED REDOVISNING AV ATT V. DARDEL
AATERIGEN HOERT AV SIG TILL AMBASSADEN.

KUGUJENKO LOVADE ATT MAN FRAAN MID:S SIDA SKULLE FOERSOEKA
TRYCKA PAA FOER ATT FAA KLARTECKEN TILL BESOEKET. DET SADES
INTE UTTRYCKLIGEN VEM MAN SKULLE TRYCKA PAA MEN MAN FAAR VAEL
FOERMODA ATT DET AER KGB SOM FOERHALAR.

BERNER

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CL1

KOPIA TILL:

UTR MIN

-"-

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

POL 3

POL 3

ÅTGÄRD:

Pol 3, kr Mossberg
900301

a. a.

[Handwritten signature]

[Circular stamp with "Pol" inside]

1990-02-26
P a EUT

INKOM UD 1990-02-26

AMBASSADEN TEL AVIV

1990-02-26

UD STOCKHOLM

FOER BJURNER, POL 3.

v

M Y C K E T B R A A D S K A N D E

RE WALLENBERGGATAN

FORTS

RE WALLENBERGGATAN

MED ANLEDNING AV ERT OVANCIT GOERS HAER VISSA KOMMENTARER TILL
VARJE AV ER UPPTAGEN PUNKT.

1. VI HAR FAATT DET BESTAEMDA INTRYCKET ATT BORGMAESTAREN LAHAT,
SOM AER EN EGENSINNIG HERRE, VILL BETONA ATT DET AER DE KOMMUNALA
MYNDIGHETERNA HAER SOM ORDNAR ARRANGEMANGET OCH TILL DETTA
INBJUDER VAAR REGERING. TIDPUNKTEN STAAR M A O FAST. JAG VAAGAR
KNAPPAST PAA DETTA STADIUM RENT HYPOTETISKT FRAAGA OM DET FOER
UTRIKESMINISTERNES SKULL GAAR ATT AENDRA KLOCKSLAGET, EFTERSOM
DETTA I SAA FALL KAN LAECKA UT OMEDELBART OCH OM UTRIKESMINISTERN
BESTAEMMER SIG FOER ATT INTE KOMMA DETTA FAAR EN NEGATIV EFFEKT
SAA ATT MAN SPEKULERAR OM ATT HAN INTE VILL ETC. MEN OM ALLT
HAENGER PAA DETTA KAN VI GIVETVIS FOERSOEKA AENDRA KLOCKSLAGET.

2. DET AER SAERSKILT NU NAAGOT SVAART SPAA IFRAAGA OM DET
POLITISKTA LAEGET. MEN DET AER TROLIGT ATT DET HELA LACKAR MOT
NAAGOT SLAGS NY KRISUNGE INFOER ETT EV TRESTATSMOETE DEN 2 APRIL
(JFR VAART KRYPTO 95 IDAG) SAERSKILT MED TANKE PAA ATT LABOURS
TVAA-TRE VECKORS TIDSFRIST LOEPER UT I DE DAGARNA. DETTA KAN JU
BAADE KOMPLICERA ETT BESOEK GENOM ATT PUBLICITETEN HELT
KONCENTRERAS PAA KRISEN/FREDSPROCESSEN OCH MINSKA MOEJLIG-
HETERNA TRAEFFA RELEVANTA POLITIKER OCH UNDERLAETTA DET HELA
EFTERSOM BESOEKET DAA "AVPOLITISERAS". I VAD AVSER PERES
SYNPUNKTER PAA BESOEKET HAR JAG AVTALAT TID MED NOVIK ONSDG FM.
JAG VILL DOCK FAESTA ER UPPMAERKSAMHET PAA ATT NOVIK OCKSAA KAN
LAECKA DETTA, PAA SAMMA SAETT SOM HAN LAECKTE INNEHALLET I BREVET
TILL ARENS FOERE JUL VARVID VI KAN KOMMA I SVAARIGHETER FOER ATT
INTE HA AVISERAT UM FOERST.

3. JAG TROR DET AER MER ELLER MINDRE OMOEJLIGT ATT HOPPA OEVER
HERZOG, MED TANKE PAA STATSBESEKET. SHAMIR OCH TALMANNEN KANSKE
GAAR, MEN HERZOG VERKAR NAERMAST RENT AV OARTIGT NOTA BENE OM
DENNE SKULLE SJAELV TA INITIATIVET. JAG TRAEFFAR HERZOG DEN 8
MARS JFR VAART 95 IDAG) OCH HAN KAN TEORETISKT FRAAGA OM
WALLENBERGCEREMONIEN OCH SVENSK NAERVARO. OM ARENS, VILKET MAN
VAEL AEANDAA FAAR HOPPAS, BEGAER SAMMANTRAEFFANDE, MAASTE DETTA
JU HOERSAMMAS. OM INTE, FALLER DETTA TILLBAKA PAA A SJAELV.

FORTS

4. RISKEN FOER NEGATIVA PALESTINSKA REAKTIONER AER I SIG SMAA ELLER OBEFINTLIGA. DET AER BARA DET ATT DE MAASTE AEGNAS RIMLIG TID. DETTA MOETE KAN JU INTE AEGA RUM PAA HOTELLET EFTERSOM MINISTERN DENNA GAANG Vael OCKSAA AV OPTISKA SKAEL (TEL AVIVS BORGMAESTARE SO AER INBJUDARE VARFOER MINISTERN INTE GAERNA KAN BO I JERUSALEM) BOER BO I TEL AVIV (OCKSAA NAERMAST FLYGPLATSEN) OCH INTE I JERUSALEM. DET BOER SAALEDES SKE HOS HJERTSTROEM SOM FAAR UTVAELJA LEDARNA. DETTA MOETE MAASTE I SAA FALL AEGA RUM PAA SOENDAG, EFTERSOM DET OPTISKT SETT Vael INTE BOER SKE SAMMA DAG SOM CEREMONIEN. MEN PROBLEMET AER ATT DET I SAA FALL F O E R E G A A R CEREMONIEN OCH KAN - AEVEN OM DETTA KANSKE INTE AER SAA TROLIGT - RISKERA PUBLIKT FOERSKJUTA TYNGDPUNKTEN. IDEALT VORE ATT TRAEFFA DEM EFTER CEREMOENIEN, MEN DETTA LAATER SIG INTE GOERA. EN RESA TILL KLINIKEN VORE SAEKERLIGEN ALLTFOER UTMANANDE, ETT BUDSKAP VORE DEN BAESTA ERSAETTNINGEN.

BERGQUIST

AMBASSADEN TEL AVIV

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTR MIN

--

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

POL 3

POL 3

ÅTGÄRD:

AMBASSADEN TEL AVIV

1990-02-26

Pst

P

2

En^I

UD STOCKHOLM

al
M

FORTS

✓ FOER POL 1/HALLOVIST.

WALLENBERGGATAN

FOER ORDNINGENS SKULL VILL VI MEDDELA ATT TEL AVIYS BORGMAESTARE
BESLUTAT ATT TEXTEN PAA GATUSKYLTEN SKALL BYGGAS UT JAEMFOERT MED
VAD SOM ANGAVS I VAART KRYPTO 45).

DET SOM NU GAJLELR AER:

RAOUL WALLENBERG STREET
BORN 4.8.1912
SWEDISH DIPLOMAT
RIGHTEOUS GENTILE AMONG THE NATIONS,
WHO SAVED THOUSANDS OF JEWS FROM THE NAZIS, IN
BUDAPEST IN 1944.

DET VORE BRA OM WALLENBERGS FAMILJ INFORMERADES OM DETTA.

BERGQUIST

5/3
Svein Samset
W. Lund
ae
M

Pol 3, dr Bjurner/ub

Ärende

Wallenberggatan

Datum

1990-02-26

Avd

P

Grupp

2

Adress

Ambassaden Tel Aviv

G/ (Per) Israel

Text

M Y C K E T B R Å D S K A N D E

Från Pol 3, Bjurner För ambassadören
re Wallenberggatan

Efter samtal med utrikesministern vill jag ställa följande frågor
och kommentarer:

1. Av flera skäl vill utrikesministern markera att besöket görs
i anslutning till annan resa (till Windhoek) dvs han besöker inte
Israel t.o.r. Stockholm för endast detta ändamål.

Av praktiska skäl måste utrikesministern resa vidare måndag (19/3
sen eftermiddag (16.45?) för att hinna fram i tid till Windhoek.
Är det således möjligt att förlägga själva invigningen något
tidigare förslagsvis till förmiddagen på måndagen?

2. Det är kanske idag svårt förutse politiska läget i Israel
19 mars. Men hur bedömer Du riskerna för att läget kan bli
olämpligt för utrikesministern besöka Israel vid denna tidpunkt?

Utrikesministern är angelägen att besöket inte kan bli olämpligt
för Peres (t ex utnyttjas av likud) med hänsyn till utvecklingen.
Utrikesministern önskar därför få Peres' synpunkter på besöket
i ett (eventuellt) nytt läge. Kunde Du höra med Peres (eller
Novik)?

3. Utrikesministern önskar i största möjliga utsträckning av
politiska och praktiska skäl koncentrera besöket till invigningen.
Därför bör den rad av möten som nämnts (med presidenten, premiär-
ministern, talmannen) söka undvikas. I vilken grad är detta
möjligt enligt Din mening?. Självfallet är utrikesministern be-
redd möta Arens om denne så föreslår.

4. Palestiniernas reaktion på ett besök i Israel av utrikes-
ministern är givetvis viktig. Inte minst med hänsyn till speci-
fika ändamålet och generellt palestiniernas (läs PLO:s) önskan
dialog med Israel tror vi inte att reaktionen

Ärende

Datum

Dnr

Avd

Grupp

Mål

Adress

- 2 -

Text

kommer att bli negativ. Vidare gör vi bedömningen att ett besök vid Ramallah-kliniken vid detta tillfälle kan bli väl utmanande gentemot israelerna och riskera reta dem onödigt mycket. Syftet med besöket för invigningen av Wallenberggatan riskerade att förfelas.

För att inte helt "fara värdshus förbi" och helt negligera Ramallah-kliniken vill vi därför föreslå följande. Utrikesministern möter (på sitt hotell eller hos Hjertström) några palestinska ledare (inte för många. Självfallet gärna Feisal Hussein), samt skickar ett personligt budskap till invigningen av kliniken (att uppläsas av Hjertström?). Vad anser Du om denna uppläggning?

Cabinet

Ex till: Eriksson Fogh, UM:s kansli
Näslund UM:s kansli
Mossberg Pol 3

Exp 900226/MS

ARENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
BF1

KOPIA TILL:

UTR MIN

-"-

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

ÅTGÄRD:

UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1990-03-21		
And	Or	Sam
P	2	Ell

POL

INKOM UD 1990-03-01

AMBASSADEN MOSKVA

1990-03-01

UD STOCKHOLM

FOER POL 1 (HALLQVIST) ERT KRYPTO 196 ✓

RE UPPGIFTER OM EV. UTVAEXLING WALLENBERG/WENNERSTROEM

6/3 90
Widst
Sommers
Kav-kav

den
M

FORTS

RE UPPGIFTER OM EV. UTVAEXLING WALLENBERG/WENNERSTROEM

UPPGIVET TELEFONNUMMER TILL ABRASIMOV STAEMMER UTMAERKT.
HAN SVARADE SJAELV NAER AMBASSADEN LYCKADES FAA KONTAKT IGAAR.

VI OEVERSATTE INTE SAMTALSUPPTECKNINGEN I MEZJDUNARODNAJA ZJIZN
EFTERSOM TIDSKRIFTEN AEVEN KOMMER UT PAA ENGELSKA MED ETT PAR
MAANADERS EFTERSLAEPNING. VI INSAENDER ENGELSK VERSION SAA SNART
VI ERHAALLIT DNN.

BERNER

AMBASSADEN MOSKVA

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CE2

KOPIA TILL:

ÅTGÄRD:

UTR MIN

Pol 3, Kr mossberg/su
1990-03-06

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

POL 3

POL 3

INK UTRIKESDEF	
Dnr...../.....	
1990-03-26	

aa
Wug
PPA | *Gr* | *1* | *G/Hersel*
P 2 Ell I

INKOM UD 1990-03-01

AMBASSADEN TEL AVIV

1990-03-01

UD STOCKHOLM

MYCKET BRAADSKANDE

FOER UTR MIN KANSLI, POL 3 OCH POL 1.

RE WALLENBERGGATAN

FORTS

RE WALLENBERGGATAN

REF: TEL SAMTAL MOSSBERG - WIDE 900228

P R I M O

TEL AVIVS KOMMUN HAR MEDDELAT ATT PRESIDENT HERZOG AVISERAT ATT HAN KOMMER ATT NAERVARA UNDER CEREMONIEN. P G A PRESIDENTENS PROGRAM MAASTE DOCK TIDEN FOER DENNA AENDRAS FRAAN 16.00 TILL 16.30. CEREMONIEN, INNEFATTANDE TAL OCH MUSIKINSLAG, BERAKNAS TA CA EN TIMME. DAEREFTER FAAR MAN RAEKNA MED CA EN HALVTIMMES TRANSPORT ILL RESIDENSET. DEN TIDIGAST MOEJLIGA TIDPUNKTEN FOER DEN EFTERFOELJANDE MOTTAGNINGEN PAA RESIDENSET BLIR DAERFOER 18.00

S E C U N D O

MED UTGAANGSPUNKT FRAAN DE "FASTA" TIDERNA OVAN TORDE DET VARA MOEJLIGT ATT LAEGGA UPP ETT PROGRAM FOER UTRIKESMINISTERN ENLIGT FOELJANDE:

ANKOMST PAA KVAELLEN SOENDAGEN DEN 18 MARS. MAANDAG FOERMIDDAG LUNCH OCH PROGRAM I JERUSALEM (EV PRESIDENTEN, PERES, ARENS). PAA EFTERMIDDAGEN SAMTAL MED TEL AVIVS BORGMAESTARE, DELTAGANDE I CEREMOENIEN OCH MOTTAGNINGEN. CA 19.00 AVRESA TILL JERUSALEM FOER MOETE MED PALESTINSKA FOERETRAEDARE PAA KONSULATET. SENT PAA KVAELLEN AVRESA MED CHARTRAT FLYG.

T E R T I O

OVANSTAAENDE AER GENOMFOERBART, OM AEN MARGINALERNA AER MYCKET KNAPPA.

EFTERSOM DET ROER SIG OM ETT ENDAGSBESOEK BLIR BALANSEN ISRAELER/PALESTINIER RIMLIG MED DENNA UPPLAEGGNING.

Q U A R T O

VID ETT SAMTAL JAG IDAG HADE MED NOVIK FRAMKOM ATT MAN VAEKMONADE ETT EV BESOEK AV UTRIKESMINISTERN SOM TYDLIGEN INTE KOM HELT

FORTS

OEVERRASKANDE. HAN HADE HOERT RYKTEN OM ATT UTRIKESMINISTERN EV
SKULLE BESOEKA TUNIS, TEL AVIV OCH KAIRO PAA HEMVAEGEN.

2

Q U I N T O

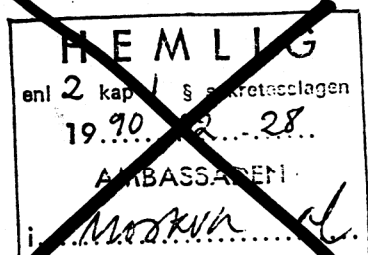
FRAAN SAMTAL MED HJERTSTROEM/NORDLANDER FOERSTAAR JAG OCKSAA
ATT INVIGNING AV RAMALLAHKLINIKEN, SOM KLINIKENS STYRELSE
FOERST MENAT#, INTE AER AKTUELL I DAGARNA FOER BESOEKET.

BERGQUIST

AMBASSADEN TEL AVIV

1990-02-28

Kanslirådet Martin Hallqvist
Utrikesdepartementet

H E M L I G T

Wallenbergvittne
265 A 1989-12-06
(1 bil)

Broder,

Via Sveriges Radios korrespondent i Moskva, Kjell-Albin Abrahamsson, har vi i en något längre och delvis annorlunda version fått ta del av vittnesmål från en viss Vladimir Ivanovitj Kostjanoj, som den 1 oktober tillskrev ambassaden. I den senast erhållna redogörelsen sägs dock inget om att han, såsom uppgivits i brevet, skulle ha sett Raoul Wallenberg personligen 1967. Nu talas bara om dossiererna i Tomskfängelset. Denna diskrepans, liksom vissa andra detaljer i berättelsen, gör väl att man inte bör tillmäta Kostjanoj alltför hög trovärdighet även om, som så ofta, vittnesmålet inte kan avfärdas helt.

Hans Magnusson

Pal 59/001

1990-03--2		
AVD.	GR.	MA.
P	2	Eu I

correct
 5/2-90
 from K. Abramson
 /kr

RW

Bil. till hbr. *Magnusson*
Hallqvist 1940-02-28

Родственникам шведского
дипломата Рауля Валленберга
от гражданина СССР
Костяного Владимира

4 мая 1965 года я был осужден на 15 суток административного ареста Кировским Райнарсудом г.Томска. Суд состоялся где-то в 8.15 - 8.30 утра, после чего сразу был подогнан тюремный автомобиль и нас вдвоем с другим осужденным повезли в Томскую тюрьму. Там должным образом тщательно обыскали, составили протокол досмотра - обыска и с конвоиром повели к бане. У входа нас остановили. Конвоир куда-то ушел.

Я был в подавленном состоянии, т.к. был незаконно и необоснованно осужден. А мой напарник, находясь в веселом настроении, шутил и смеялся. Говорил мне, что, мол, лет двадцать не был здесь. Пришел банщик и объявил нам, что сейчас, мол, ребята, натопим баню... Вдруг я непроизвольно обратил внимание на гору бумаг высотой около 1,5 метров и шириной 15х10 метров, высившуюся около предбанника. И хотя меня мучили свои проблемы морального и психологического порядка, я не произвольно /какая сила заставила меня забыть все на свете?!/ потянулся к этим бумагам. Это были документы, целая гора документов! Внимательно осмотрев 1-ю, 2-ю,10-ю пачку, понял сразу, что передо мной уникальные личные дела репрессированных в 1921-1950-х годах, года рождения с 1861 по 1902г.г.: Петров, Сидоров, Вайнштейн, Соколов, Бирюкова, Ахтамышев и много-много других фамилий.

Да, я понял сразу, что уничтожен был цвет нации. Очень много было людей с высшим образованием, меньше военачальников /1937 - 1939 годы смерти/, редко попадались умершие и расстрелянные рабочие. Я поделился своим впечатлением с напарником по суду. Он меня поддержал: "Да, летели головы..." Просмотром личных дел я увлекся. На меня смотрели с фотографий молодые, здоровые, зрелые и мужественные люди, и люди старших лет. Полез вверх - годы расстрелов: 1921, 1937-39, 1943-45. Попадались и люди, умершие своей смертью. Умер один, три-пять расстреляно. Вот в такой пропорции попадались тюремные дела узников. Любопытны были причины ареста: контрреволюционный саботаж /в основном, лиц с высшим образованием/, вредительство. Ясна была политическая направленность этих дел, приготовленных к сожжению в бане. Я был потрясен. Все без исключения дела представляли собой особую историческую ценность. Толщина каждого достигала 20-25 см.

А ведь я видел только первую страницу всех этих толстых, плотно перевязанных крепким шпагатом дел. Спустившись снова вниз, потрясенный, молча сидел минут 10-15.

Баня еще не была готова. Голова ходила ходуном. Меня тянуло на рвоту. Еле сдерживаясь, отвернулся от этой кучи дел. Напарник едва меня успокоил. Меня снова потянуло осматривать дела. Мое внимание привлекла папка с красной чертой посередине. По самой черте было написано слово "СМЕРЬ". Что такое "СМЕРЬ" я знал. Эта папка меня заинтересовала, я ее взял. На меня смотрел сравнительно еще не старый, молодцеватый человек:

Профессия - шведский дипломат.

Причина ареста - связь с гитлеровским абвером.

Причина смерти - умер в 1947 году в городе Колпашево.

И указана причина смерти - длинное название.

Держа эту папку в руках, я обратился к напарнику с вопросом: "А причем тут швед? Ведь по долгу службы дипломаты должны быть профессиональными разведчиками."

Он пожал плечами. Увлечшись рассмотрением дел, не заметил, как подошло тюремное начальство. Я попытался спрятать дело, чтобы в камере просмотреть все внимательно. Там было страниц 150-200. Несколько десятков фамилий и мест их проживания. Я выписал их для своего архива, чтобы проверить впоследствии. С последним, с красной полосой, не повезло. Дело это вырвали у меня из рук и отдали ст. лейтенанту, оперу, который исчез - побежал к начальнику тюрьмы.

Баня наконец заработала. Мы купались минут 10-20, после чего нас отправили на работу. Но минут через 15-20 явился начальство и я был подвергнут тщательному обыску. Но записи я вовремя переправил другому арестованному. Через час снова обыск, уже всех арестованных - снова безрезультатно. Мне грозили добавить еще 5-10 суток, если найдут мои записи. Но обыск ничего не дал. Через двое суток мои записи были переданы на волю молодым рабочим. Впоследствии были доставлены моему другу-буряту. В этих записях фигурировала и фамилия шведа-дипломата.

Освободившись утром 19 мая 1965 года, вечером услышал от своих друзей /один товарищ из Омска/, что шведское радио передавало имя какого-то шведа-дипломата, который погиб в сталинских лагерях. Друг еще пошутил: "Я тебе говорю серьезно - напиши в Швецию. Семья его очень богата". Я улыбнулся - хватит, получил 15 суток за письмо в газету "Правда" и МВД СССР.

На протяжении двух с лишним десятков лет я неоднократно слышал, что правительство Швеции и родные дипломата ищут его безрезультатно, обращаясь к Советским властям. Последний раз слышал где-то шесть месяцев назад. Радио "Свобода" об этом передавало. Но как ни парадоксально, память моя дремала. 21 сентября сего года я должен был выехать из Ростова-на-Дону в Москву. И приехав из своего имения в станице Мечетинской

Зерноградского района Ростовской области в Ростов-на-Дону /билет был уже куплен/, проходя мимо Ростовского часового завода, увидел газету "Комсомольская правда", которая обшарпанная валялась у проходной. Я прошел мимо, глянул на фото Рауля Валленберга в газете от 15 сентября 1989 года. Пршел шагов 15 вперед, но какая-то сила заставила меня повернуть назад и взглянуть на помещенное в газете фото. Я поднял газету и залпом ее прочитал... "Следы ведут в "СМЕРШ"". И память сработала... Я опознал человека, изображенного на тех высококачественных фото /на деле/, сравнил с фото, помещенным в газете. И снова был потрясен. Пропустил два автобуса. Попытался вспомнить кое-что из написанного в деле. Вспомнил. Мне стало страшно. На той лицевой стороне дела стояли личные подписи известных вампиров 20 века:

"Дело запрошено" - подпись.

"Дело направлено" - подпись.

см. И.Сталин

Собственно вот эту сталинскую подпись я знал хорошо по трудам И.В.Сталина. Точно посередине дела, вверху стояло: см.И.Сталин. Вспомнил, как когда-то спорил со ст.лейтенантом в Томской тюрьме и доказывал ему, что здесь, на деле стоит подпись И.В.Сталина - тот отнял дело и бросился к начальству. А поскольку я делал записи, то последовали обыски.

Да, я листал дело бегло. Исправления, подчистки, писание по писанному - почти на каждой странице. Кинув в сумку найденную газету, вечером 21 сентября уехал в Москву. 23 сентября поделился с другом своей находкой. Тот тут же связался со шведскими туристами. Но их не оказалось на месте. Выйдя от него, поехал через центр Москвы, и снова какая-то сила заставила меня сойти с электрички метро у здания "Московских новостей". Сошел, сделал покупку неформальной литературы и газет. И снова потянуло меня к стенду газеты "Московские новости". И меня ошарашило. Там была напечатана статья о Рауле Валленберге. Я точно вспомнил год смерти - 1947. Если я два часа назад еще сомневался - 1947 или 1949, то стоя у витрины газеты с этой заметкой, четко вспомнил год смерти - 1947.

Я думаю, что три приведенных факта не являются случайными совпадениями. Я сразу же позвонил по телефону, указанному в "Московских новостях" - 238-49-28. И с большим волнением /даже не назвал свою фамилию/ сказал, что видел дело Рауля Валленберга во дворе Томской тюрьмы в 1965 году. КГБ видимо заметал следы.

ФОТОГРАФИИ ОЧЕНЬ КАЧЕСТВЕННЫЕ

ГОД РОЖДЕНИЯ

Ф.И.О.: ВАЛЛЕНБЕРГ

ПРОФЕССИЯ:
ШВЕДСКИЙ ДИПЛОМАТ

ПРИЧИНА АРЕСТА

СВЯЗЬ С ГИТЛЕРОВСКИМ
ОБВЕРЖЕМ

ПРИГОВОР: СМЕРТЬ
1947г, ПЕРЕСЫЛЬНАЯ
ТЮРЬМА, Г. КОЛПАШЕВО

Толщина дела где-то 20-25 см

Till den svenske diplomaten Raoul
Wallenbergs släktingar
från sovjetmedborgaren
Vladimir Kostjanoj

Den 4 maj 1965 dömdes jag till 15 dygns administrativ arrest av folkdomstolen i Kirovkommundelen i Toms. Domstolsförhandlingarna ägde rum vid 8.15-8.30-tiden på morgonen, varefter en fängelsebil genast kördes fram och jag och en annan som dömts fördes till Tomsks fängelse.

Där visiterade man oss noggrant, som man skall, det skrevs protokoll över det och sedan fördes vi till badhuset med en vakt. Vi stoppades vid ingången. Vakten gick någonstans.

Jag var mycket betryckt, eftersom jag dömts olagligt och ogrundat. Men min medfånge var på gott humör, skämtade och skrattade. Han sade till mig att han inte "varit här på tjugo år".

Badmästaren kom och sade åt oss att nu grabbar skulle bastun strax värmas upp... Plötsligt lade jag av en slump märke till ett berg av papper som var ungefär 1,5 meter högt och 15x10 meter brett, som höjde sig intill omklädningsrummet. Och fastän jag plågades av mina egna problem av moralisk och psykologiskt slag, så sträckte jag mig ofrivilligt (vilken kraft var det som fick mig att glömma allt i hela världen?!) mot dessa papper. Det var dokument, ett helt berg med dokument! Jag såg uppmärksamt igenom en, två, tio buntar och förstod genast, att jag framför mig hade unika persondossierer över repressionsoffer från 1921 till 1950-talet, personer som var födda mellan 1861 och 1902: Petrov, Sidorov, Vajnsjtejn, Sokolov, Birjukova, Achtamsjev och många, många andra namn.

Ja, jag förstod genast, att det var nationens blomma som förgjorts. Våldigt många var högskoleutbildade, färre var militära chefer (dödsår 1937-1939), sällan påträffades döda och arkebuserade arbetare. Jag berättade om detta för min kamrat från domstolen. Han höll med mig: "Ja, huvudena flög..." Jag fascinerades helt av persondossierläsningen. Från fotografierna såg unga, friska och mogna personer på mig, och också äldre människor. Högst upp stod arkebuseringsåret: 1921, 1927-39, 1943-45. Det fanns också personer som självdött. En hade dött, tre till fem arkebuserats. Det var de proportioner fångdossiererna fanns i. Skälen till arresteringarna var intressanta: kontrarevolutionärt sabotage (i huvudsak högskoleutbildade personer), skadlig verksamhet. Den politiska inriktningen på dessa dossierer, som skulle brännas upp i bastun, var klar. Jag var skakad. Alla dossierer utan undantag utgjorde särskilda historiska värdeföremål. Varje dossier var 20-25 cm tjock.

Och jag såg ju bara förstasidorna av alla dessa tjocka, med kraftigt bindgarn tätt bundna dossierer. Jag gick ner igen och satt, helt tagen, tidande i 10-15 minuter. Bastun var inte färdig än. Det gick runt i huvudet. Jag kände mig spyfärdig. Knappt ur stånd att behärska mig vände jag mig bort från dossierhögen. Kamraten kunde knappt lugna ner mig. Jag drogs på nytt att titta på dossiererna. Min uppmärksamhet fångades av en mapp med ett rött streck på mitten. Längs detta streck stod ordet "SMERSj". Vad "SMERSj" var för något visste jag. Jag blev intresserad av den mappen och tog den. En jämförelsevis ännu ej gammal, ståtlig man såg på mig:

Yrke - svensk diplomat.

Skäl till arresteringen - kontakter med Hitlers Abwehr.

Dödsorsak - avled 1947 i staden Kolpasjevo.

Dödsorsaken stod där också - en lång benämning.

Jag höll mappen i händerna och frågade min kamrat: "Varför finns det med en svensk här? Diplomater skall ju vara professionella underrättelsemänniskor, det ingår i tjänsten." Han ryckte på axlarna. Jag var så upptagen av läsningen att jag inte märkte att fängelseledningen kommit dit. Jag försökte gömma dossieren för att titta noga på den i cellen. Den var på en 150-200 sidor. Några tiotal namn och dessas bostadsorter. Jag hadeskrivit av dessa för mitt arkiv, för att göra kontroll i efterhand. Jag hade ingen tur med den sista, den med det röda strecket. Den ryckte man ur händerna på mig och lämnade till en överlöjtnant, som försvann - han sprang till fängelsechefen.

Till slut kom bastun igång. Vi bastade en 10-20 minuter, varefter vi sändes till arbetet. Men efter en 15-20 minuter kom ett befäl och jag utsattes för grundlig visitering. Men jag hade i tid lämnat över mina anteckningar till en annan arresterad. Efter en timme blev det på nytt visitering, denna gång av alla arresterade, men ånyo blev den resultatlös. Man hotade med att ge mig 5-10 dygn till om man skulle hitta mina anteckningar. Men visiteringen gav ingenting. Efter två dygn fördes mina anteckningar ut i frihet av en ung arbetare. Senare fick en vän till mig, en burjät, hand om anteckningarna. I dessa anteckningar figurerade också den svenske diplomatens namn.

Jag släpptes fri på morgonen den 19 maj 1965 och fick på kvällen höra från mina vänner (en kamrat från Omsk) att svenska radion hade nämnt namnet på någon svensk diplomat, som dött i stalinlägren. Min vän skämtade: "Allvarligt talat, skriv till Sverige. Hans familj är mycket rik". Jag log - det kunde räcka med att jag redan fått 15 dygn för att ha skrivit till Pravda och Sovjetunionens inrikesministerium.

Under drygt två decennier har jag så vid ett flertal tillfällen hört, att Sveriges regering och diplomatens släktin-går söker honom utan resultat i sina hänvänelser till sovjet-myndigheterna. Senast hörde jag om det för en sex månader se-dan. Det var radio Svoboda som talade om saken. Men paradoxalt nog slumrade mitt minne. Den 21 september i år skulle jag resa från Rostov-na-Donu till Moskva. Och när jag kommit från min egendom i Metjetinskaja i Zernogradräjongen i Rostovs oblast till Rostov-na-Donu (biljetten var redan köpt) och passerade förbi Rostovs klockfabrik, så fick jag syn på tidningen Kom-somolskaja pravda, som låg och skräpade vid vaktkuren. Jag tittade på fotot av Raoul Wallenberg i tidningen från den 15 september 1989 och passerade förbi. Jag gick en 15 steg framåt, men det var någon kraft som tvang mig att vända tillbaka och ta en titt på fotot i tidningen. Jag lyfte upp tidningen och läste det som stod i ett sträck... "Spåren leder till 'SMERSj'". Och minnet vaknade till liv... Jag kände igen den person, som var avbildad på de fotografier av hög kvalitet som funnits på dossieren, jämförde med fotot i tidningen. Och blev ånyo ska-kad. Två bussar passerade som jag inte steg på. Jag försökte komma ihåg något av det som stått i dossieren. Jag mindes. Jag blev rädd. På framsidan av dossieren hade kända 1900-talsvampyrers personliga namnteckningar stått:

"Dossieren begärd"

- underskrift.

"Dossieren sänd"

- underskrift.

I.Stalin vidit

Jag kände mycket väl igen Stalins namnteckning från hans lit-terära verk. I mitten på dossieren, däruppe, hade det stått: I.Stalin vidit (ry. sm.I.Stalin). Jag minns att jag en gång diskuterat med överlöjtnanten i Tomskfängelset och hävdade att här på dossieren stod I.V.Stalins namnteckning - han rev åt sig dossieren och sprang till fängelseledningen. Och eftersom jag gjort anteckningar, så blev det visitering.

Ja, jag hade bläddrat igenom dossieren snabbt. Rättelser, utra-deringar och ny text på redan skriven text fanns på nästan var-je sida. Jag lade tidningen jag hittat i min väska och reste på kvällen den 21 september till Moskva. Den 23 september be-rättade jag för en vän om mitt fynd. Han försökte genast kon-takta några svenska turister, men dessa fick han ej tag på. När jag lämnat hans hem for jag med tunnelbana genom Moskväs cent-rum, och på nytt var det någon kraft som tvang mig att gå ur tun-nelbanetåget vid Moskovskie novostis byggnad. Jag gick ur tåget och köpte några "informella" böcker och tidningar. Och så drogs jag på nytt mot den skärm där Moskovskie novosti var uppsatt. Och jag blev förbluffad. Där stod en artikel om Raoul Wallen-berg. Och jag mindes dödsåret exakt - 1947. Om jag två timmar tidigare fortfarande hade varit osäker på om det var 1947 eller

1949, så mindes jag nu tydligt, där jag stod vid tidningsmontern och läste notisen, att dödsåret var 1947.

Jag tror att de tre framförda fakta inte är något slumpmässigt sammanträffande. Jag ringde genast det telefonnummer som stod angivet i Moskovskie novosti- 238 49 28. Jag var mycket nervös (sade inte ens vad jag hette) när jag berättade, att jag hade sett Raoul Wallenbergs dossier på Tomskfängelsets gård 1965. KGB hade tydligen sopat igen spåren.

Fotografier av mycket god kvalitet		Födelsedatum	
	Efternamn, förnamn, fadersnamn: Wallenberg		
			Yrke: Svensk diplomat
			Skäl till arresteringen
			Kontakt med Hitlers Abwehr
			Dom: döden 1947, etappfängelset i Kolpasjevo

1990-03-05

Dnr	Avd	Grupp	Mål
64/008		17	2 EU

Hans Villius
Sveriges Television AB
Rum KH - 20

105 10 STOCKHOLM

(Raoul Wallenberg)

Tack för brev den 17 januari angående Raoul Wallenberg-ärendet.

Kabinettssekreterare Schori har sagt mig att han varit i telefonkontakt med Er och erbjudit vår förmedlan av kontakt med Statens kriminaltekniska laboratorium samt föreslagit en diskussion med vår Wallenberg-handläggare. Då Ni uppenbarligen inte återkommit i frågan, vill jag på detta sätt meddela följande.

När det gäller en undersökningskommission förhåller det sig som Ni vet så att Raoul Wallenbergs halvbror Guy von Dardel har föreslagit sovjetiska utrikesministeriet att en internationell undersökningskommission bildas. Vad jag förstår har von Dardel även frågat Er om Ni var intresserad av att ingå i den föreslagna kommissionen.

Regeringen avser inte föreslå en undersökningskommission vid sidan av den som von Dardel vill få till stånd. Däremot kan jag nämna för Er - detta är dock ännu inte officiellt tillkännagivit - att vi för närvarande står i kontakt med sovjetiska utrikesministeriet angående en teknisk expertgranskning av det s k Smoltsov-dokumentet, vilket faktiskt är en något komplicerad operation.

Kanske finns det anledning för oss att återkomma till saken så småningom.

Ifylles av postexp

Avsändt med

☐ sv kurir☐ utl kurir☐ luftpost☒ vanlig post

Avsändn datum

Sign

Jag ber om mina hälsningar till kollegerna Carlbäck
Isotalo, Häger och Schiller.

Med vänlig hälsning

Sten Andersson

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CL3

KOPIA TILL:

UTR MIN

- " -

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

ÅTGÄRD:

INK UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1990-03--6		
And	Gr	MM
A	2	Eu

(POL)

INKOM UD 1990-03-05

AMBASSADEN MOSKVA

1990-03-05

UD STOCKHOLM

FOER POLCHEFEN OCH POL 1

B R A A D S K A N D E

RE BESOEK CHEFEN KGB

Motus

6/3 *ae*
 M

FORTS

RE BESOEK CHEFEN KGB

JAG HAR FAATT TID ONSDAG KL 11.00 HOS KGB-CHEFEN KRYTJKOV. JAG AVSER DAA TA UPP FOELJANDE.

1. UPPSKATTNING "NYA" KGB:S ANSTRAENGNINGAR HJAELPA TILL SKAPA KLARHET WALLENBERGFRAAGAN. NYA FYNDEN VISAR DOCK ATT NYA SPAAR KAN UPPTAECKAS. REFERENS SJEVARDNADZES UTTALANDE ATT HJAELP SKALL GES AV SOVJETISKA MYNDIGHETER.

2. FRAAGA OM ALLA ARKIV M M VERKLIGEN ORDENTLIGT GENOMGAATTS. ABAKUMOV'S PAPPER? BEGAERAN INSTRUKTION EV OFFENTLIGT GES KGB/ NKVD-ANSTAELLDA BERAETTA VAD DE VET.

3. IFRAAGASAETTA I ALLMAENNA ORDALAG SMOLTISOVRAPPORTEN. BEGAERA UNDERSOEKNING ENL ER INSTRUKTION CH 200 1990-02-19.

4. HEMSTAELLA WALLENBERGKOMMITTEN FAAR GOERA UNDERSOEKNINGAR ENLIGT DERAS FOERSLAG.

TACKSAM INSTRUKTION OM NAAGOT ANNAT ELLER NAAGOT UTOEVER OVAN-STAAENDE BOER SAEGAS KGB-CHEFEN.

BERNER

AMBASSADEN MOSKVA

Ärendet	Wallenberg	Datum 1990-03-06		
		Avd P	Grupp 2	Mål Eu

Adress

Ambassaden
MOSKVA

B R Å D S K A N D E

Text

re besök hos Krutjkov. För ambassadören.

Vi är helt införstådda med Ditt förslag samtalsuppläggning. Möjligen skulle man, antingen nu eller i annat sammanhang, be att också annat material som företeddes vid Wallenberg-Föreningens besök i oktober såsom RW:s registerkort från fängelset undersöks samtidigt med Smoltsov-dokumentet.

Cabinet

Ärende

Wallenberg

Datum

1990-03-06

Avd

P

Grupp

2

Mål

Eu

Adress

Ambassaden

MOSKVA

Text

Dnr.....För Magnusson re Abrasimov.

och samtal med Magnusson.

Jag har sagt Sonnenfeld och Schwingel (som ringt från Berlin) att om ambassaden skall medverka i kontakttagandet med Abrasimov bör det ske med öppna kort via MID. De vill emellertid inte gå den vägen utan planerar att (ev tillsammans) besöka Moskva för att träffa Abrasimov. Först vill Schwingel emellertid skriva ett brev till honom och undrar nu om ni kan få fram Abrasimovs adress. Telefonnummer fick Sonnenfeld av Elena Bonner

Cabinet

Avdelningsort

UD, Pol 3, Kr Mossberg/su

Ärende

UM besök

Datum

1990-03-06

Änd

Grupp

Mål

Om APP 1 G/Israel
P 2 Eu'

B R Å D S K A N D E

Adress

Amb. Tel Aviv

För Bergqvist från Pol 3 re UM besök

1. Ankomst den 18 ds vid 17-tiden med privatplan. Avresa den 19 nattetid. Hotell behövs alltså för en natt.
2. Delegation Näslund, Söder, Bjurner, Mossberg, plus ett par säkerhetsvakter. En eller två säkerhetsvakter kommer i förväg. RPS återkommer direkt till Er.
3. Program. Första kvällen enbart privat middag. Kanske kunde vi gemensamt med Dig och Lars-Hjalmar besöka någon trevlig restaurang, ev. i Jaffa?

Måndag f.m. som Ni angivit program i Jerusalem med samtal med Peres och Herzog - för mötet med denne vid ceremonin räcker väl inte? - samt ev. Arens, om denne själv så begär. De bör alltså på UM enbart anmäla besöket, ej utbe Dig om samtal.

Måndag e.m. Tel Avivs borgmästare, ceremoni och mottagning. Därefter avresa Jerusalem och möte med Palestinier på konsulatet. Kan man be Arnold ordna buffet-middag? Det kan han kanske inte själv förväntas stå för av sina egna repr. medel utan särskild ersättning bör kanske övervägas? Tacksam också förslag på lämplig grupp palestinier.

De rykten som Novik hört om att utrikesministern skulle besöka Tunis, Kairo är fel. Från Tel Aviv far han till Windhoek och på återvägen via Lissabon till Sverige.

4. Pressaspekter. Vi förbereder pressmeddelande här att släppas förslagsvis torsdag. (Mot bakgrund av detta kanske vi bör vänta något med publiceringen av statsbesöket.) Det vore bra att veta när man avser offentliggöra vilka som deltar. Håller man ex.vis av säkerhetsskäl inne med Herzogs medverkan?

Cabinet

Ärendes

Wallenberg-gatan

Datum

1990-03-07

Avd

P

Grupp

2

Mär

EU

Adress

Ambassaden

TEL AVIV

Text

Dnr.....Från Hallqvist re Wallenberg-gatan.

Primo: Sekreteraren i Raoul Wallenberg-Föreningen Sonja Sonnenfeld kommer att representera såväl familjen Wallenberg som Föreningen vid ceremonien den 19 mars och räknar med att hålla ett kortare anförande. Hon anländer på lördagen den 17 mars (med SAS) och är anträffbar på tel: 3 - 47 99 83 (Böhms). Utgår ifrån att hon också är bjuden på mottagningen på residenset (██████). ✓

Secundo: Stämmer det att gatan hittills hetat Esser Tahanot och ligger i norra Tel Aviv?

Cabinet

Ex t Utrikesministerns kansli

Pol III

POL

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CBE3

KOPIA TILL:

UTR MIN

--

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

ÅTGÄRD:

Behr. åtgärd se bif.
delgivningslista

INKOM UD 1990-03-07		
Dnr...../.....		
1990-03-28 7		
A	2	Eu

(PP L Eu)
(POL)

INKOM UD 1990-03-07

AMBASSADEN MOSKVA

1990-03-07

UD STOCKHOLM

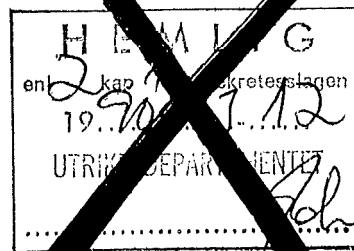
✓ FOER KABS, POLCH OCH POL 1.

B R A A D S K A N D E

RE SAMTAL MED KGB-CHEFEN

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

PROMEMORIA

AMBASSADEN I..... Moskva

HAR..... 90 07 07

MEDDELAT FÖLJANDE:

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET

Pol. I

K12 MRS/1990

Kr Hallqvist

RE SAMTAL MED KGB-CHEFEN

PRIMO

MITT SAMTAL MED KGB-CHEFEN KRJUTJKOV KOM ATT TA EN TIMME I ANSPRAAK VARAV HALVA TIDEN AEGNADES WALLENBERGAERENDET. INGA NYA SAKUPPGIFTER FRAMKOM MEN KRJUTJKOV LAEMNADE VAEUVILLIG REAKTION PAA VAARA SAMT-LIGA OENSKEMAAL. RESTEN AV KONVERSAATIONEN ROERDE HUVUDSAKLIGEN DET POLITISKA OCH EKONOMISKA LAEGET I SOVJETUNIONEN, UNDER DENNA FRAMGICK ATT KGB-CHEFEN HADE ALLMAENT KONSERVATIVA VAERDERINGAR MEN VAR OEPPEN FOER REFORMER OCH, KAN MAN SAEGA, SMAATT FILOSOFISKT LAGD. HAN VISADE F OE AVSEVAERD NYFIKENHET PAA MINA SYNUNKTER MED REFERENS MIN TIDIGARE TJAENSTGOERING I MOSKVA OCH DET PERSPEKTIV DETTA GER.

I SAMTALET DELTOG PAA SOVJETISK SIDA ENDAST EN MEDARBEJARE TILL KGB-CHEFEN, SERGEJ DJAKOV, SAMT FRAAN AMBASSADEN MAGNUSSON. TATARINTSEV FRAAN MID:S ANDRA EUROPEISKA AVDELNING TOLKADE, DOCK ENDAST FRAAN SVENSKA TILL RYSKA.

SECUNDO

JAG INLEDDE MED ATT UTTRYCKA VAAR UPPSKATTNING OEVER KGB:S ANSTRAENGNINGAR HJAELPA TILL VINNA KLARHET I RW-AERENDET OCH OEVER ATT EN DIALOG INLETTS MED WALLENBERGFOERENINGEN SAMT HAENVISADE TILL UTRIKESMINISTER SJEVARDNADZES UTFAESTELSE ATT DE SOVJETISKA MYNDIGHETERNA SKULLE BIDRA TILL ATT FAA FRAM SANNINGEN.

MED HAENVISNING TILL DE NYA FYND SOM GJORDES I HOESTAS SADE JAG MIG UTGAA FRAAN ATT MOEJLIGHETERNA FINNA YTTERLIGARE ARKIVMATERIAL AENNU INTE VAR UTTOEMDA. DAEREFTER FRAMFOERDE JAG FEM KONKRETA OENSKEMAAL:

1) ATT PROEVA ALLA UPPTAENKLIGA UPPDRAG FOER FORTSATT ARKIV-FORSKNING, INKL FAENGELSEARKIV, ABAKUMOV, BERIJAS, SMERSJ ARKIV ETC.

2) ATT F D NKVD/KGB-MEDARBEJARE, MED HAENVISNING TILL ATT SAADANA INTE HOERT AV SIG TILL MASSMEDIA TROTS STOR PUBLICITET OCH MAANGA VITNESMAAL, KANSKE BEROENDE PAA ATT DE HYTE FRUKTAN FOER REPRES-

FORTS

SALIER, SKULLE INSTRUERAS GE UPPLYSNINGAR OM DE HADE NAAGRA.

3) OM GEMENSAM UNDERSOEKNING AV SMOLTISOVRAPPORTEN, I ENLIGHET MED VAD VI FRAMFOERT I MID.

4) ATT WALLENBERGFOERENINGENS BEGAERAN OM FORTSATTA EFTERFORSKNINGAR INOM RAMEN FOER EN INTERNATIONELL KOMMISSION, SKULLE VILLFARAS (MED KOMMENTAREN ATT DETTA EJ VAR ETT OFFICIELLT SVENSKT KRAV) SAMT

5) ATT KGB SKULLE UTSE EN KONTAKTPERSON MED VILKEN AMBASSADEN SKULLE KUNNA TA UPP FORTSATTA PRAKTISKA FRAAGOR.

KRJUTJKOV SADE SIG HYSA FULL FOERSTAAELSE FOER MINA FRAAGOR. HAN ANSAAG FRAAGAN OM FOERTROENDE MELLAN SVERIGE OCH SOVJETUNIONEN - FILOSOFISKT SAAVAEL SOM MAENSKLIGT OCH PRAKTISKT - VARA ETT HUVUDPROBLEM I RW-AERENDET (UNDERFOERSTAATT VILLE MAN FRAAN SOVJETISK SIDA AGERA SAA ATT FOERTROENDE SKAPADES).

KRJUTJKOV HADE FOERSTA GAANGEN KOMMIT I KONTAKT MED RW-AERENDET NAER HAN TJAENSTGJORT I UNGERN. UNGRARN HADE DAA TALAT MYCKET VAELOM DEN SVENSKA DIPLOMATEN, OCH DET VAR UPPENBART ATT HAN FOERTJAENADE BEROEM. OCKSAA DEN SOVJETISKA BEFOLKNINGEN VILLE HEDRA RW:S MINNE. LAENGRE FRAM AATERKOM KRJUTJKOV MED LOVORD FOER RW:S INSATSER, HELT I ENLIGHET MED NU GAELLANDE PRAXIS HAER, NAER DE FOERS PAA TAL.

VAD GAELLER ARKIVEN GJORDE KGB-CHEFEN GAELLANDE ATT DE EJ BEFANN SIG I GOD ORDNING. VISST MATERIAL BEFANN SIG HAER, ANNAT DAER, MEN MYCKET HADE FOERSTOERTS, DELVIS P G A ATT DET EJ ANSAAGS VAERT SPARA, DELVIS FOER ATT UNDANROEJA BEVIS PAA LAGBROTT. AV EN SLUMP HADE MAN "FOERRA AARET" PAATRAEFFAT RW:S TILLHOERIGHETER OCH DE HADE DAA OMEDELBART OEVERLAEMNATS. MAN FOERSTOD ATT DE HADE VAERDE SOM PERSONLIGA MINNESFOEREMAAL.

SOM SVAR PAA MINA KONKRETA OENSKEMAAL ANFOERDE KRJUTJKOV FOELJANDE:

1) SOEKANDET EFTER YTTERLIGARE ARKIVMATERIAL SKULLE FORTSAETTA - AAN HADE INTE SATT PUNKT HAERFOER. ALLA SOM HADE NAAGOT ATT GOERA MED ARKIV HADE I UPPDRAG ATT RAPPORTERA NYA FYND.

2) MAN HADE BESLUTAT ATT GE FRITT FRAM FOER PUBLICITET I RW-AERENDET OCH FOER DISKUSSION AV FRAAGAN. MAANGA UPPGIFTER HADE KOMMIT FRAM, MEN DE SAKNADE OFTA VERKLIGHETSGRUND OCH FICK DAERFOER BETRAKTAS SOM RYKTEN. KRJUTJKOV FOERESLOG ATT MAN SAAVAEL FRAAN SOVJETISK SIDA SOM FRAAN SVENSK (DVS GEMENSAMT, TROR VI HAN MENADE) SKULLE GRANSKA SAADANA UPPGIFTER OCH DE FRAAGOR DE RESTE.

3) DET VORE ENLIGT KGB-CHEFEN FULLT MOEJLIGT GENOMFOERA EN UNDERSOEKNING AV SMOLTISOVRAPPORTEN I ENLIGHET MED DET SVENSKA FOERSLAGET. VISSERLIGEN HADE SMOLTISOV ICKE LAEMNAT NAAGON RIK SKRIFTLIG EFTERBOERD, MEN DET FANNS JU SLAEKTINGAR. FRAGAN VAR NU BARA EXAKT HUR UNDERSOEKNINGEN SKULLE GOERAS.

4) MAN HADE FRAAN KGB:S SIDA INGET EMOT ATT WALLENBERGFOERENINGEN KOM TILL SOVJET FOER ATT TRAEFFA VEM DE VILLE OCH AEVEN TA KONTAKT

FORTS

MED OLIKA VITTNEN.

5) KGB VAR MED PÅ ATT LÄMNA UPPGIFT OM KONTAKTPERSON.

KONKRETA SVAR PÅ VÅRA ÖNSKEMAÅL SKULLE LÄMNAS EFTER DEN 13 MARS.

DAEREFTER ÅTER NÅGRA ALLMÄNNA REFLEXIONER FRÅN KRJUTKOV SIDA. TIDSFÄKTORN SPELADE, BETONADE HAN, EN VIKTIG ROLL. DEN PERIOD DET GÄLLDE, VAR DET SÅDAN ATT FÅ VETA SÅ MYCKET MERA OM. FÅ VITTNEN BEFANN SIG IDAG I LIVET. SAMMA SVARIGHETER HADE GJORT SIG GÄLLANDE I ARBETET PÅ ATT REHABILITERA STALIN-OFFER. DET VAR UPP TILL MIG ATT TRO PÅ HONOM ELLER INTE, FRAMHÖLL KRJUTKOV, MEN DET MOTSVARADE EJ VERKLIGHETEN ATT RW SKULLE HA SETTS I LIVET EFTER 1947. YTTRELIGARE SAMTAL KRAEVDES DOCK, ÄVEN MED WÄLLENBERG-FÖRENINGEN.

MAN HADE SAMTALAT MED FLERA PERSONER SOM UPPGIVIT DE SETT RW I LIVET, MEN DERAS UPPGIFTER HADE DÅ INTE VISAT SIG STÄMMMA. ÄVEN OM DET SKULLE VARA SÅDAN FINNA YTTRELIGARE ARKIVMATERIAL VAR MAN FRÅN SOVJETISK SIDA LIKA INTRESSERAD SOM SVERIGE ATT FÅ FRAM SANNINGEN - OCH DETTA FRÅN POLITISK UTGÅNGSPUNKT, MEDAN DET FÖR SVENSKT VIDKOMMANDE SNARARE VAR FRÅN MÄNSKLIG, ELLER FÖR ATT RW VAR SVENSK. LÅT OCKSÅ JOURNALISTERNÄ SOEKA PÅ SITT HALL - OCH DET VORE INTE ILLA OM VI SOEKER GEMENSAMT, TILLADE KRJUTKOV.

TERTIO

DAEREFTER GAV HAN SIG IN PÅ ETT RESONEMANG SOM FÖRDE ÖVER TILL DEN POLITISKA DELEN AV SAMTALET.

700 000 SKJUTNA STALINOFFER, ENLIGT SENAST REDOVISADE OFFICIELLA UPPGIFTER (DOCK EJ SLUTGILTIGA), VAR NATURLIGTVIS EN ÖRHÖRD SIFFRA, ÄVEN MED TANKE PÅ ANDRA VÄRLDSKRIGETS TALRIKA OFFER, OCH VART OCH ETT DOLDE ETT MÄNNISKÖEDE. KRJUTKOV GJORDE EN EJ HELT KLAR KOPPLING TILL SOVJETUNIONENS LÅGA UTVECKLINGSNIVÅ. T O M UNDER DESSA SÅDRA FÖRHÄLLANDEN BRÖT SIG SOCIALISMEN EN VÄG. DEN RADIKALA INDUSTRIALISERINGSPOLITIKEN HADE VARIT NÖDVÄNDIG FÖR ATT KUNNA STÅ EMOT OCH VINNA DET ANDRA VÄRLDSKRIGET. MED TANKE PÅ PÅFÖRSTNINGARNA OCH PROBLEMEN HOPPADES DOCK KRJUTKOV ATT DEN NUVARANDE "ÖVERGÅNGSPERIODEN" SKULLE BLI DEN SISTA (I SOCIALISMENS UTVECKLING, MENADE HAN VÄL).

KRJUTKOV VILLE SEDAN HÖRA HUR JAG SÅG PÅ SITUATIONEN OCH PROBLEMEN I LANDET. JAG FRAMHÖLL ATT VI I SVERIGE FUNNIT ATT PRIVAT FÖRETAGSAMHET ÄR MEST EFFEKTIV OCH DYNAMISK OCH ATT FÖRDELNINGSPROBLEMEN KAN LÖSAS MED SKATTER OCH BIDRAG. I SOVJET TYCKTES MIG DE EKONOMISKA REFORMERNA HA HALKAT ALLTFÖR LÅNGT EFTER DE I OCH FÖR SIG FÖRBLUFFANDE POLITISKA FÖRÄNDRINGARNA. K SVARADE ATT MAN GENOM DE NYA LAGARNA OM ARRENDE OCH ÄGANDE SKULLE GÖRA MÄNNISKAN MER INTRESSERAD AV SITT ARBETE OCH DESS AVKASTNING. MAN SKULLE NÄRMA SIG, MEN INTE ÅTERGÅ TILL, DET KLASSISKA PRIVATA ÄGANDET.

HAN GICK DAEREFTER IN PÅ DET EKONOMISKA UTBYTTET MED ÖSTEUROPA OCH

FORTS

4
VAESTVAERLDEN SOM HAN, FOEGA FOERYAANANDE, BETRAKTADE SOM OFOER-
MAANLIGT FOER SOVJET, SAERSKILT DET FOERSTNAEMNDA: SOVJET
EXPORTERADE RAAVAROR, KAPABLA ATT DRA IN HAARDVALUTA, MEN FICK
SEKUNDA VAROR I UTBYTE. DETTA MAASTE RAETTAS TILL.

VAD GAELLDE DEN INRE MARKNADEN VAR DET, ENLIGT KRJUTJKOV, FEL
ATT LAATA ETT STORT PENNINGOEVERSKOTT UPPKOMMA OCH HAN DELADE
MIN UPPFATTNING ATT EN PRISREFORM VAR OUNDGAENGLIG.

VI KOM OCKSAA IN PAA BALTIKUM. JAG KONSTATERADE, SOM SVAR PAA
KRJUTJKOVS FRAAGA, ATT DET DAER UPPENBARLIGEN FANNS EN STARK
ROERELSE MOT SJAELVSTAENDIGHET OCH KRJUTJKOV I SIN TUR FRAMHOELL
SOM SITT INTRYCK ATT SVERIGE HAER INTOG EN "ANSTAENDIG" (POR-
JADOTJNYJ) HAALLNING.

KGB-CHEFEN TILLGREP DET TYPISKA MOSKVAARGUMENTET ATT BALTERNA
SKULLE FAA SVAART EKONOMISKT KLARA SIG PAA EGEN HAND - NU KOEPT
LITAUEN OLJA FOER 34 RUBEL, MEDAN DEN I VAEST VAR VAERD 100 RUBEL
I HAARDVALUTA. HAN SADE SIG NAER JAG INVAENDE, DOCK VARA FOER
NORMALA EKONOMISKA FOERBINDELSER (MED SJAELVSTAENDIGA BALTISKA
STATER?). KRJUTJKOV VILLE OCKSAA VETA OM SVERIGE VORE BERETT
HJAELOPA (SJAELVSTAENDIGA BALTISKA STATER) MED "NAAGRA MILJARDER".
JAG SVARADE ATT NAAGOT SADANT INTE BESLUTATS, SAMT ATT BALTERNA
NOG INSAAG ATT DET SKULLE BLI BESVAERLIGT EKONOMISKT MEN AENDAA
UPPENBART PRIORITERADE SIN SJAELVSTAENDIGHET. ALLA MAASTE DOCK
INSE ATT DESSA DRAMATISKA PROBLEM MAASTE LOESAS I GODO, GENOM
PRAKTISKA FOERHANDLINGAR, SADE JAG OCH K NICKADE.

BERNER

AMB MOSKVA

Dep UD 363 1987-01 100 bl à 50 ex BCB Vbq 87189

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CBE2

KOPIA TILL:
KABS
POLCH

ÅTGÄRD:

ad aktm/tv

INK UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1990-03-28		
And	nr	Ans
P	2	Eel

(*HP 1 Er*)

(*pol*)

INKOM UD 1990-03-08

AMBASSADEN MOSKVA

1990-03-08

UD STOCKHOLM

ENDAST FOER POLCHEFEN.

B R A A D S K A N D E

RE SAMTAL MED KGB-CHEFEN.

Re I

6

FORTS

RE SAMTAL MED KGB-CHEFEN.

I ANSLUTNING TILL VAAR RAPPORT FRAAN SAMTALET MED KGB-CHEFEN
SLAAR DET MIG ATT DET KANSKE KUNDE FINNAS SKAEL NOGA OEVERVAEGA
TIDPUNKTEN FOER EV. PLANERADE AATGAERDER MOT SOVJETISKA REPRE-
SENTANTER I SVERIGE, AEVEN OM DESSA INTE TILLHOER "SAMMA
ORGANISATION" ... DETTA FOER ATT INTE ONOEDIGTVIS SAETTA
KAEPPAR I HJULET FOER RW AERENDET JUST NU.

BERNER

AMBASSADEN MOSKVA

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTR MIN

KABS

POLCH

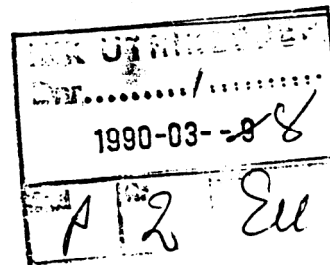
BITR POLCH

POL 3

POL 3

POL 1

ÅTGÄRD:

AMBASSADEN TEL AVIV

1990-03-08

UD STOCKHOLM

FOER UTRIKESMINISTERN
KANSLI, POL 3 OCH POL 1.

MYCKET BRAADSKANDE

RE WALLENBERGGATAN

FORTS

1

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE WALLENBERGGATAN

ARRANGOERERNA RAEKNAR MED ATT TAL VID NAMNGIVNINGSCEREMONIEN
KOMMER ATT HAALLAS AV PRESIDENT HERZOG, TEL AVIS BORGMAESTARE
LAHAT SAMT UTRIKESMINISTERN. OM UTRIKESMINISTER ARENS KOMMER
ATT DELTA, VILKET AENNU AER OKLART, KOMMER AEVEN HAN ATT TALA.
EFTERSOM MAN HOPPAS KUNNA TRYCKA UPP TALEN PAA ENGELSKA OCH HEBREISKA
OCH DELA UT DEM I SAMBAND MED CEREMONIEN SKULLE TEL AVIS KOMMUN
UPPSKATTA ATT OM MOEJLIGT FAA TEXTEN TILL UTRIKESMINISTERN
TAL SAA SNART SOM MOEJLIGT, HELST I BOERJAN AV NAESTA VECKA.
SOM RIKTMAERKE FOER LAENGDEN PAA TALET NAEMNDE MAN 7 MINUTER.

BERGQUIST

RIKSMARSKALKSÄMBETET

KUNGSL. SLOTTET
111 30 STOCKHOLM

Prot/Stenström/me
90-03-07
ex t:
E Tersmeden, U-avd.
Protch
Bitr. protch
Hallqvist, pol 1
Ch R 2

Telex amb Budapest
90-03-07

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 15/12		
1990 03 08		
AVD.	GR	MÅL-
C	61	20

C 63 Ab

BINDES

Biträdande protokollchefen
Klas Stenström
Utrikesdepartementet

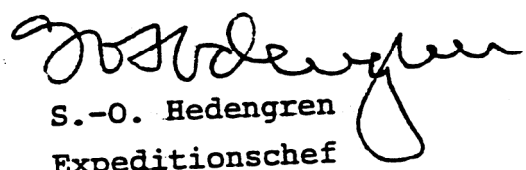
En skrivelse 1990-02-05 från ambassadör Sten Strömholm i Budapest ang en "Wallenbergmedalj" har överlämnats till förste hovmarskalken Jan Kuylenstierna, som i sin tur tillställt oss ärendet.

Enligt lagen om skydd för vapen och vissa andra officiella be-teckningar får statsvapen - däri inbegripet riksvapnet - inte användas i verksamhet utan vederbörligt tillstånd, som meddelas a-kommerskollegium.

Det är enligt vår mening olämpligt att den ifrågavarande medaljen pryds med det svenska riksvapnet.

Stockholms slott i riksmarskalksämbetet den 6 mars 1990

Med vänlig hälsning

S.-O. Hedengren
Expeditionschef

Högskolan i Karlstad
Institutionen för Samhällsvetenskap

INK. UD.

1990-03-12/8

900118

90 03 08

Pol I

Överlämnas för kännedom
till ministern Hans
Magnusson, Moskva.

Till Programdirektören
Kanal 1

Kopia
Exp 900308 Jch

Tack för ert brev. Jag återkommer rörande dramadokumentären om Wallenberg, då den enligt min uppfattning inte på ett sakligt tillfredsställande sätt redovisar de omständigheter, som starkt talar för att Wallenberg har varit i livet efter den 17 juli 1947. Mina anmärkningar redovisas här mycket koncentrerat (för detaljer här visas till den medsända boken; jag har i tidningsartiklar och två ännu otrycktamanuskript Svenske Andersson i Solsjenitsyns Gulagarkipelagen (1988) och Abakumov - om metodproblem inom sovjetforskningen (1989) fortsatt vissa spår av detta):

I. Wallenbergs fångenskap efter den 23 februari 1947

Det hävdas i det avslutande reportaget, att Wallenberg "förmodligen" fördes till cell 123 i Ljubjanka. För detta saknas helt källbelägg. Däremot har vi en rad vittnesmål, i väsentliga stycken samstämmade, att Wallenberg har varit kvar i Lefortovo: 1. Thomsen (1954) under tiden i cell 86, december 1946-sommaren 1948, fick knackning, att fem-sex celler väntar om honom satt en herre från svenska Legationen, sannolikt Wallenberg. 2. Kuhn (1956), att han mars 1947 flera gånger sett Wallenberg promenera utanför cellerna 88-90 på andra våningen i Lefortovo och en gång försökt tala med honom. Kuhn kan rätt placera flera medfångar i fångerna och genast identifiera Wallenberg på kontrollfotografier. 3. Bergemann (1954), att Wallenberg efter Moskvakonferensen av kommissarien fått veta, att man inte tagit upp frågan om krigsfångarna där (måste dateras i tiden efter den 25 april 1947). 4. Gottlieb (1955), att han i slutet av 1947 (då i cell 116 tredje våningen av Lefortovo), fått knackning, mest troligt nerifrån, att en svensk legationssekreterare Wallenberg, befunnit sig i samma fångelse. 5. Böhm (1956), som suttit i cell 56, att han 10-12 dagar haft knackningskontakt med Wallenberg horisontellt och med 5ggr5-systemet. 6. Bayer (1955) refererar en medfånge från Lefortovo december 1948-1949, som vid årsskiftet 1947/48 hade suttit med Wallenberg i Lefortovo; medfångaren, en tysk f.d. pansarlöjtnant, hade arbetat för amerikanska CIC och gripits i Leipzig 1947. 7. Foßetter (1957), i cell 53 Lefortovo juli 1947-januari 1949, uppräknar bland cellgrannar "en tysk enligt uppgift amerikansk agent".

Det är en huvudanmärkning mot serien, att de vittnesmål helt förtigs i serien. De utgör dock samtaget en indiciebevisning, att Wallenberg i tiden febr. 1947-början av 1948 har hållits på

andra våningen i Lefortovo, sannolikt i cellerna 90 resp. 55. Dokumentärens uppfattning, att alla vittnesmål efter Kitschmanns om den 23 februari 1947 kan ses en enhet, motsvarar illa nutida vittnespsykologi. De sju här åberopade vittnena liksom de viktiga italienska vittnena från 1951-53 (Mohr, Ronchi, Moschetto m.fl.) - inte heller beaktade - måste a priori tillerkännas samma bevisvärde som Kitschmanns utsaga från 1956.

II. Domen mot Wallenberg 1948

Bajers sagesman pansarlöjtnanten hävdar, att Wallenberg 1948 skulle ha dömts till ett 25 års straff. Schimkevitj -ett sent (1981) och problematiskt vittne, påstår, att Wallenberg i december 1947 tecknat siffrorna 5,8,6 (strafflagens paragraf för spioneri) till honom.

III. Den sovjetiska efterlysningen av Wallenberg 1954-1955

Vorosjilov omtalade den 13 juni 1955 för talman Nilsson m.fl., att ministerrådet hade beordrat en efterlysning av Wallenberg i fängelser, sjukhus etc. över hela unionen men med negativt resultat. Om Wallenberg hade funnits skulle han tillåtits att resa hem. Denna efterlysning åberopades med ~~en~~ specifikationer av Sovjet 1959.

Varför vidtog ministerrådet denna exceptionella åtgärd? Vorosjilovs uttalande, att Wallenberg skulle ha tillåtits resa hem, om han påträffats, kan inte gärna förklaras annorlunda än att han dömts straff, vilket undanröjts i den pågående rehabiliteringen. Denna efterlysning, som förtegs i 1957 års vitbok och nu även i dokumentären, tillhör de betydelsefulla pusselbitarna i Wallenbergaffären.

IV. Smoltsovrappporten

Ingen begravningsplats för Wallenberg har klarlagts (att visa en bild på en gemensamhetsgrav på Donskojkyrkogården och en hörsägen, att Wallenberg ligger där, är verkligen inte något bevis). Föreskrivna dödsfallshandlingar, tre dödsattester, obduktionsutlåtande saknas. Det fotokopierade registerkortet för Wallenberg har inte heller någon dödsfallsanteckning. Att Wallenbergs persondossier ej påträffats i arkivet för undersökningsfrågor, tillåter åtminstone fyra alternativa förklaringar.

Den nu tillgängliga fotokopian av Smoltsovrappporten har nyhetsvärde särskilt genom det signum, som finns i övre kanten. Det ådagalägger, att den ingalunda legat obekant utan har använts i något funktionellt sammanhang. Jag har sedan 1987 i upprepade sammanhang krävt, att svenska myndigheter skulle få se

inte bara Smoltsovrappporten utan hela den volym ed.,vari den ingår.Så länge detta inte sker,går det ej att utesluta,att rapporten kan ha tillkommit i skedet 1951-1953 och ingår i anklagelsematerialet mot Abakumov och hans medarbetare.

Smoltsovrappporten kan ihte längre gärna tolkas som belägg för camouflage av Wallenbergs fångenskap.Han satt vid denna tid vanligen ihop med andra fångar,i gallerifängelser,där dussintals medfångar fått reda på hans identitet,hans registerkort och tillhörigheter finns kvar.Tanken att man försökt dölja hans fångenskap för Stalin,havererade väl redan i och med Stockholms-Tidningen den 28 juni 1946 (jfr. Rosenfeldts böcker om Stalins sekretariat).

Jag är medveten om svårigheterna att presentera Wallenbergaffärens alla komplikationer för en TV-publik och ger gärna Häger och Villius en eloge för att de har kunnat göra ett mycket bra program av detta synnerligen intrikata material.

Det ger dock inte acceptabel rättvisa åt de källor,som talar för att Wallenberg har funnits i livet efter den 17 juli 1947.Med tanke på allmänhetens fortsatt stora intresse för Wallenbergs öde,begärs att i genmäle -eller annan lämplig form - få presentera den ståndpunkt som här har framlagts.

Med vänlig hälsning

bil.R. Karlson Raoul Wallenbergs fångenskap i Sovjet

MINISTRY FOR
FOREIGN AFFAIRS

Pol I, Hallqvist/Koh

ARKIVEXEMPLAR

Stockholm, 4 March 1990	
68/003	P2 Eu ⁷

Eric Nathanael Kemer
P. O. Box 3639
NEW YORK
New York 10185
USA

pol

Dear Mr. Kemer,

✓
Thank you for your letter of February 12 to the Foreign
Minister regarding Raoul Wallenberg.

You have sent an identical letter to the Swedish Prime
Minister. He is going to answer your letter in the near
future.

*With best regards,
Yours sincerely,
Martin Hallqvist*

Martin Hallqvist
Deputy Assistant Under-Secretary

Ifylles av postexp

Avsant med

☐ sv kurir ☐ utl kurir ☒ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

900307 *Sh*

Stockholm 1990-03-07

Utrikesminister Sten Andersson,
Utrikesdepartementet.

Ink. Uff.mfr.

1990-03-12

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 661008		
1990-03-12		
AVD. P	GR. 2	MAK. EU

Raoul Wallenberg-
material

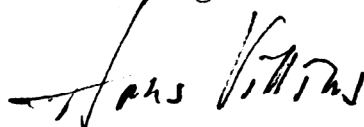
ar
M

Tack för brev den 5 mars. Det är riktigt att kabinettssekreterare Schori ringt mig och vänligen erbjudit förmedling av kontakt med Statens kriminaltekniska laboratorium och föreslagit en diskussion med UD:s Wallenberg-handläggare. Att jag hittills inte återkommit i frågan beror på att jag velat avvakta utvecklingen i Moskva där ju UD anmodat svenska ambassaden att vara behjälplig om en framställning till de sovjetiska myndigheterna skulle komma från privat håll.

Vad sedan gäller Guy von Dardels hänvändelse till mig förhåller det sig på följande sätt. von Dardel ringde mig en dag och frågade om jag ville ingå i en grupp som skulle undersöka material som skulle finnas i Vladimirfängelset; i UD:s aktsamling fanns ju så mycket om Wallenberg i Vladimir. Jag fick inte intrycket att det rörde sig om en internationell undersökningskommission. Jag blev hur som helst överraskad eftersom jag och mina kolleger i en artikel i DN några dagar tidigare påtalat Vladimirmaterialets svagheter. Det var emellertid inte i första hand därför jag tackade nej utan av tidsskäl.

Låt mig till sist uttrycka vår glädje över att regeringen står i kontakt med sovjetiska utrikesministeriet angående en teknisk expertgranskning av Smoltsovrappporten. Vi är medvetna om svårigheterna att genom en sådan granskning nå bestämda resultat, men det är ju viktigt att alla vägar provas för att se om det går att komma vidare.

Med vänlig hälsning

Hans Villius

Ärende

Utkast till Wallenberg-
anförande

Datum

1990-03-12

Avd

P

Grupp

2

Mål

Eu'

Adress

Ambassaden Tel Aviv

Text

M Y C K E T B R A D S K A N D E

Från pol 3 Re utkast till Wallenberg-anförande

Här från pol 1 erhållet utkast till utrikesministerns anförande.
Tacksam synpunkter snarast.

Tal av utrikesminister Sten Andersson i Tel Aviv
den 19 mars 1990

Det är nu mer än 45 år sedan Raoul Wallenberg greps av
sovjetiska trupper i Budapest.

Han hade då under ett halvår med exempellöst mod och
självupppoffring utfört en enastående humanitär gärning.
Tiotusentals judar räddades tack vare honom undan
förintelsen.

Raoul Wallenberg kämpade mot nazismens ondska. Själv
blev han ett offer för stalinismens ondska.

Raoul Wallenberg har blivit en legend, en internationell
personlighet, hedersmedborgare i flera länder. Offent-
liga platser och gator har fått namn efter honom - som
nu näri Tel Aviv blir Raoul
Wallenbergs gata. Hans gärning och hans öde har gripit
och engagerat människor runt om i världen.

Bland svenskar nämner vi Raoul Wallenbergs namn vid
sidan av några få andra - en Folke Bernadotte, en Dag
Hammar skjöld, en Olof Palme, en Elsa Brändström.

Det är i hög grad tack vare dem och vad de har uträttat som vårt land förbinds med humanitära insatser och kamp för mänskliga rättigheter. Deras gärning riktar samtidigt en uppfordran till oss alla att visa våra utsatta medmänniskor solidaritet.

För mig personligen framstår Raoul Wallenbergs gärning i ett särskilt ljus. Jag är gammal nog att ha upplevt andra världskriget, nazismens illdåd, förintelsen av Europas judar. Samtidigt som jag var tacksam över att Sverige slapp dras in i kriget, kände jag vanmakt, förtvivlan och skam över att vi svenskar inte gjorde något, inte kunde göra något för att förhindra allt det onda som skedde.

Men Raoul Wallenberg visade att svenskar kunde göra något. Han visade att en människa med hans egenskaper kunde uträtta ett storverk i den situation som förelåg i Budapest hösten 1944 - just tack vare att han var den han var och att han var medborgare i ett neutralt land.

Inget i hans tidigare liv predestinerade Raoul Wallenberg till den hjältemodiga insats han utförde, även om kanske ett frö såddes då han som ung man i mitten av 30-talet arbetade på en bank i Haifa och därvid kom i kontakt med många tyska judar som flytt undan Hitlers välde. Han utsågs att göra ett svårt och farligt arbete i Budapest. Han åtog sig det. Han växte med uppgiften och han genomförde den.

Det är detta som har gjort Raoul Wallenberg till en symbol för den enskilda människans kamp för humanitet och mänskliga rättigheter. Han kreerade ingen roll på den storpolitiska scenen dessa månader i Budapest i krigets slutskede. Han utförde ett mera undanskymt praktiskt arbete för att rädda livet på tusen och åter tusen dödsdömda människor.

Det är när den enskilda individen ställs inför en konkret uppgift - som Raoul Wallenberg i Budapest - eller befinner sig i en situation, där det krävs handling och mod för att handla, som det visar sig vem som håller måttet.

Vi upplevde det under den frigörelse som löpte genom Östeuropa hösten 1989. Människan kan tvingas att böja sig under diktaturens förtryck, under polisterrorns godtyckliga och förnedrande behandling. Men så kommer en dag, då hon kan resa sig mot förtrycket och befria sig.

Det är med största glädje och tillfredsställelse som vi i Sverige hälsar frigörelsen och demokratiseringen i Östeuropa.

Utvecklingen i Östeuropa hade emellertid inte varit möjlig utan den omdaning som har inletts i Sovjetunionen de senaste åren. Perestrojka och glasnost är två ryska ord som världen lärde sig i det sena 80-talet. De har lånats in i många språk.

Utvecklingen i Sovjetunionen har också väckt nya förhoppningar om att klarhet äntligen skall skapas om Raoul Wallenbergs öde. Till det mest glädjande som hänt den senaste tiden hör att Raoul Wallenbergs namn och gärning nu blivit kända också för den sovjetiska allmänheten.

Vi har också fått konkreta belägg för att de sovjetiska myndigheterna på ett annat sätt än tidigare har intresse av att klarhet skall vinnas. Det besök Raoul Wallenbergs ^{kn} ~~syster~~ och den svenska Wallenberg-Föreningens ledning gjorde i Moskva i höstas är det främsta av dem.

Vid mitt eget besök i Sovjetunionen i november förklarade min sovjetiske kollega Sjevardnadze uttryckligen: "Vi är intresserade av att sanningen kommer fram." Han sade också att man på sovjetiskt håll var beredd att gå vidare med det arbete som påbörjades vid Wallenberg-Föreningens besök i Moskva.

Vi skall ta fasta på Sjevardnadzes ord. Vi skall ta fast på den beredvillighet att medverka till att klarhet skapas som sovjetiska myndigheter uttryckt och även visat i handling.

Det yttersta ansvaret för att bringa klarhet i Raoul Wallenbergs öde ligger på dem som grep honom i Budapest och förde bort honom. Det ligger hos de sovjetiska myndigheterna. På dem ställer vi kravet att de tar fasta på Sjevardnadzes ord och med kraft och beslutsamhet driver sökandet efter klarhet.

Men också på oss vilar ett stort ansvar - på den svenska regeringen, på Wallenberg-Föreningen, på alla dem runt om i världen som har engagerat sig i Raoul Wallenbergs öde.

Vi är realister. Vi måste inse att det nog förestår ett mödosamt undersökningsarbete. Det fordrar samverkan mellan alla berörda - Wallenberg-Föreningen med sitt unika material, den svenska regeringen med sitt politiska och diplomatiska agerande och alla andra engagerade genom politiskt stöd och praktiska insatser - det gäller regeringar såväl som organisationer och privatpersoner i skilda delar av världen. Värdefulla råd och uppslag i efterforskningsarbetet har genom åren kommit från Israel, och vi hoppas självfallet på fortsatt stöd härifrån.

Jag kan försäkra er att den svenska regeringen - som en gång gav Raoul Wallenberg hans diplomatpass - inte skall förtröttas i sina ansträngningar i denna sak.

Ex t: Bjurner,
pol 3

Så länge ovissheten om Raoul Wallenbergs öde består, fullföljer vi ansträngningarna att nå klarhet.

Så länge motsatsen inte är bevisad, måste vi utgå ifrån att Raoul Wallenberg alltjämt kan vara i livet.

Cabinet

1/820
9003-12/0
Lsp i arkiv undigt
papper 900320/np

UTRIKESDEPARTEMENTET

ÄRENDE:

KOPIA TILL:

UTR MIN

-"

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

POL 3

POL 3

ÅTGÄRD:

UTRIKESDEP		
Dnr.....9.....		
1990-03-14/13		
A	2	Eu

POL

AMBASSADEN TEL AVIV

1990-03-13

UD STOCKHOLM

✓ FOER POL 1 OCH POL 3

aa

7

MYCKET BRAADSKANDE

RE WALLENBERGANFOERANDE

FORTS

RE WALLENBERGANFOERANDE

P R I M O JAG ANSER TALET UTMAERKT OCH HAR ENDAST TRE DETALJ-ANMAERKNINGAR. FOER DET FOERSTA SAEGS I INLEDNINGEN ATT RW RAEDDAT TIOTUSENTALS JUDAR, MEDAN DET LITET LAENGRE FRAM - I TRETTONDE STYCKET - TALAS OM TUSEN OCH AATER IUSEN. EFTERSOM DET AV UPPENBARA SKAEL AER OMOEJLIGT ATT VETA HUR MAANGA SOM RAEDDATS GENOM WALLENBERGS FOERSORG - HAER NAEMNS IBALND NAERMARE 100.000 - AER KANSKE DEN SENARE FORMULERINGEN BAETTRE. KANSKE MAN SKALL TALA OM "MAANGA TUSENTALS"? FOER DET ANDRA TYCKER JAG ATT MAN I UPPRAEKNINGEN I AATTONDE STYCKET BOER NAEMNA ALLA I KRONOLOGISK ORDNING, VARVID ELSA BRAENDSTROEM KOMMER FOERST. FOER DET TREDJE SLUTLIGEN SAEGS I ELFTE STYCKET ATT UTRIKESMINISTERN KAENT SKAM OEVER ATT VI SVENSKA " INTE GJORDE NAAGOT, INTE KUNDE GOERA NAAGOT". DET AER VAEI AENDAA VAEI BLYGSAMT. JAG BRUKAR HAER SAEGA ATT VI GJORDE ALLTFOER LITET, ATT VI BORDE HA GJORT MER. MEN VI GJORDE JU AENDAA EN DEL, SOM OCKSAA SAEGS I FOERSTA RADEN I PAAFOELJANDE STYCKE.

S E C U N D O GATAN - STYCKET FEM - HETER PAA ENGELSKA "THE STREET OF THE TEN MILLS".

BERGQUIST

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTR MIN

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

POL 3

POL 3

ÅTGÄRD:

UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1990-03-14 13		
P	2	See 1

POL

AMBASSADEN TEL AVIV

1990-03-13

UD STOCKHOLM

✓ FOER HALLOVIST , POL 1

RE WALLENBERGGATAN

ah
3

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

1

RE WALLENBERGGATAN

P R I M O ARRANGOERERNA INFOERSTAADD MED ATT SONJA SONNENFELD HAALLER ETT KORTARE ANFOERANDE I SAMBAND MED CEREMONIEN. OEVRIGA TALARE BLIR - FOERUTOM DEN SVENSKE UTRIKESMINISTERN - PRESIDENT HERZOG, TEL AVIVS BORGMAESTARE SAMT EV. UTRIKESMINISTER ARENS.

S E C U N D O DET STAEMMER ATT GATAN TIDIGARE HETAT ESSER TAHANOT OCH LIGGER I NORRA TEL AVIV. GATAN HAR NYLIGEN BREDDATS OCH BLIVIT FYRFILIG. PAA ENA SIDAN LIGGER ETT BOSTADSOMRAADE, PAA DEN ANDRA TOMTER AVSEDDA FOER HOEGTEKNOLOGIINDUSTRIER.

BERGQUIST

Skandinaviska Enskilda Banken

Huvudkontoret/Head Office

Kanslirådet Martin Hallqvist
Utrikesdepartementet
Politiska avdelningen
Enhet 1
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

71/026

INK. UTRIKES DEP.		
D. No 14 mars		
- 10 MAR 1990		
AVD.	GR.	MAL
P	2	Eu

Stockholm den 12 mars 1990

(Pol)

Hör Hallqvist-Magnusson
Modera 90 04 05 ✓

Broder,

Bifogat finner Du ytterligare ett aktstycke i Wallenbergärendet. Du kan
väl höra av Dig så småningom om detta är något av intresse.

Erik Belfrage

Erik Belfrage

ANKOM

24 JAN. 1990

Швеция
фирма „Электраюкс“
по дну Рауна
Валленберга.

Здравствуйте, господин президент!

Добрый день.

уважаемые родственники Рауна
Валленберга!

Написать вам заставил меня очень
телефонный звонок и, касаясь он, как мне
кажется Р. В.-га.

Я - жена корреспондента „Комсомольского
правды“, и вот сегодня 22/11-89 позвонил один
человек, и т.к. муж - в командировке, с ним
говорил я. Вот кратко его рассказ:

- В августе 1947г. в одном украинском городе
маленький мальчик оказался свидетелем застреле-
ния одного человека, - этого случая запомнился
ему на всю жизнь. Он уверен, что это Р. В.-г.
Человеку было лет 30, морз его был открыт -
мелко голубого цвета, приоткрыт в улыбке рот -
были видны красивые белые зубы, как перлы.
Правильная форма нос с горбинкой.

Но самая важная примета - татуировки на
правом ~~бедре~~^{плече} и голове. На плече - солнце, сарив-
шее или поднимающееся из моря, перед пальмой.
На ноге - профиль викинга, воина

у человека на груди был медальон. С ним
он и погребен. Медальон прямоугольный,
изображено на нем что-то в виде замка, размер
8,10 см x 4,5 см.

Что это? - спросил мальчик у солдат похоронного
капателя. Немецкий офицер?

- Нет. Сержант шведской армии. - ответил ему.
И показал документ похоронный, где он был изобра-
жен в военной форме. Этот документ также
в мошле.

Человек, позвонивший мне, просит выяснить
фото Рауля Валленберга. Он утверждает, что
слышит узнания его. И подтвердит, состо-
ит описание с примечаниями Р. В.-го.

Особенно - татуировки. Их он запомнил очень
ярко.

Сразу похороны он запомнил вот еще посылу -
в момент, когда тело уже было засыпано
землей на ас 20, из мошлы раздала вспышка
знамение, слышал этот человек, и показалось
лицо убитого с открытыми глазами и как будто
свежа показалась в уголке рта.

Даже если это не Рауль. Но-то в Шве-
ции еще есть люди отыскивающие этого
"сержанта шведской армии". Помогите найти
его родственникам.

С уважением ^{а. Гурменков} А. Гурменков

Адрес: МССР, Кишинев,
пр. Ленина, 3 кв 85

тел. 26-14-66.

Наталья Гурменкова

Goddag Herr President!

Ärade anhöriga till Raul Wallenberg!

Det är ett telefonsamtal som tvingade mig att skriva detta brev, som jag bedömer det handlar om Raul Wallenberg.

Jag är fru till en korrespondent för "Komsomolskaja Pravda" och just i dag den 22 december 1989 ringde en okänd man. Eftersom min man var på tjänsteresa, fick jag taga emot dett samtal.

Här nedan är en kort berättelse.

I april 1947 i en liten ort i Ukraina bevittnade en pojke på 7 år begravningen av en människa. Denna händelse blev oförglömlig för hela livet. Han är så säker på att det var Raul W som var den döde.

Raul var i omkring 30 års åldern, hans ögon var klarblåa, han hade litet leende med öppen mun, där såg man hans vackra vita tänder som pärlor. Näsan hade en liten puckel.

Men det viktigaste tecknet var att han hade en tatuering på sin högra skulderblad och högra lår.

På axeln var tatuerat en solnedgång och en palm, på låret var det en krigisk viking i profil. På halsen hade han en rätvinklad medaljong som begravdes med honom. På medaljongen såg man ett slott. Medaljongens storlek var ca. 8 x 4cm.

"Vem är det?" Frågade pojken soldaterna som förrättade begravningen. "Är det en tysk officer?" "Nej! Det är sergeant från svenska armén" svarade soldaten. De visade också den dödes id-bok där var han unifomerad. Denna handling kom också i graven.

Den person som ringde mig bad mig att skicka till honom ett fotografi på Raul W. Han är så säker på att han kan direkt identifiera honom.

Han kan aldrig att glömma den tatuering som han såg på den döde.

Även om det inte var Raul W. så det måste vara någon annan svensk som tillhörde svenska armén.

Var god hjälp att hitta hans släktingar.

Med hälsningar

Natalia Kurnenkov

Adress: MSSR KISCHINEV
Pr. Lenina 3 kv85
Tel. 261466

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

1990-03-09

Pol 1/Hallqvist/cj
1990-04-11

Ex till: Wallenberg-föreningen
Guy von Dardel, Genève

exp. 900411

Kanslirådet
Martin Hallquist
Utrikesdepartementet

Pae

68/005

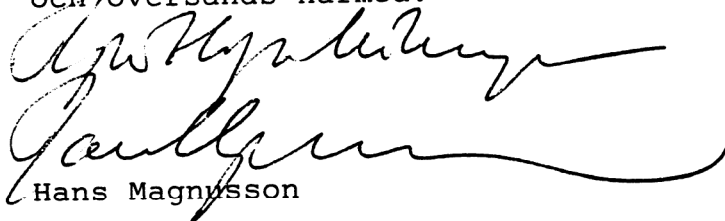
1990-03-10		
AVD.	GR.	REAL
P	2	En

Wallenbergföreningens samtal i Moskva
Hbr Magnusson-Hallquist 1989-12-21
✓(1 bil.) ✓

Broder,

./.

Den sovjetiska redovisningen av Wallenbergföreningens
samtal i oktober i Moskva föreligger nu på engelska
och översänds härmed.

Hans Magnusson

cf

IS THE "CASE OF RAOUL WALLENBERG" CLOSED?

The name of Raoul Wallenberg, who went missing at the very end of World War II, did not become widely known in our country until recently. Not everything is clear to this day either about the arrest in 1945 of the Swedish diplomat, who heroically saved thousands of people from death in Nazi prisons in Hungary, or about his last days.

In October 1989, Raoul Wallenberg's stepsister Nina Lagergren and stepbrother Guy von Dardel visited Moscow together with Per Anger, Chairman of the Raoul Wallenberg Association, and Sonja Sonnenfeldt, its Secretary.

Following are the texts of records of the conversations which the Swedish visitors had at the Soviet Foreign Ministry.

CONVERSATION

Between Valentin Nikiforov, Deputy Minister of Foreign Affairs of the USSR, Vladimir Pirozhkov, Deputy Chairman of the USSR State Security Committee, Raoul Wallenberg's relatives and the leadership of the Raoul Wallenberg Association

October 16, 1989

On instructions from the leadership of the USSR Ministry of Foreign Affairs and the USSR State Security Committee, V. Nikiforov and V. Pirozhkov received Raoul Wallenberg's stepsister Nina Lagergren and stepbrother Guy von Dardel as well as the Chairman of the Raoul Wallenberg Association, Per Anger, and its Secretary, Sonja Sonnenfeldt.

During the conversation that took place, the Soviet participants emphasized that the Soviet leadership and Soviet people extended their deepest sympathy to Raoul Wallenberg's relatives over the tragic fate which that outstanding Swedish diplomat had met. The exploit accomplished by him to save people in the war years was admired in the Soviet Union. His noble activity had won universal recognition and respect in our country.

The invitation for the Swedish representatives to arrive in Moscow for a conversation had been prompted by the need to set out the Soviet view of Wallenberg's fate and to put at the visitors' disposal evidence likely to arouse their interest.

As for what had happened to the Swedish diplomat, it was stated in the most explicit terms that, regrettably, the Soviet side could tell nothing new concerning the circumstances of Wallenberg's arrest or the reason for it. A cruel war had been on at the time, with millions losing their lives in its maelstrom or disappearing without leaving a trace. However, it had been established as far back as 1957 that Raoul Wallenberg, like many thousands of both Soviet and foreign citizens, had fallen victim to the illegal practices rife in the years of Stalinist rule.

Repeated attempts to ascertain the reason for Wallenberg's imprisonment had unfortunately produced no results. The Soviet side believes, the

relevant documents and other records were destroyed by the agency controlled by Br. Abakumov and others of that ilk. It was common knowledge that these men had been punished according to their deserts by being shot for their crimes. The only evidence of Raoul Wallenberg's death that had been discovered was a report by Dr. A. Smoltsov, chief of the medical service in Lubyanka prison; the report said that the Swedish diplomat had died on July 17, 1947, presumably of an infarction.

On September 22, 1989, officers of the USSR State Security Committee discovered in the Committee's archives some documents and personal effects that are believed to belong to Raoul Wallenberg.

Thus the earlier explanation offered to the Swedish side on various levels and in various periods after February 1957 stood, nor could the Soviet side add anything to it with the best will in the world.

Much as everyone lamented it, Raoul Wallenberg was no more; he had died long ago, and this must be reckoned with for all that it was distressing. His memory, the memory of his noble work, would always remain in the hearts and minds of all progressive people.

The Swedes were handed a copy (and shown the original) of Dr. Smoltsov's report; a copy of the registration card made out in prison. Raoul Wallenberg's name in the Inner Prison of the USSR People's Commissariat of State Security on February 6, 1945; two identity cards—Nos. 1369 and 064641—in his name; and money (US dollars, Swiss francs, Swedish kronor, Hungarian pengos, Bulgarian leva, Reichs mark) and objects believed to have belonged to him (two food rations cards, two notebooks, a powder-case).

The Swedish interlocutors said that they appreciated the invitation to come to Moscow for a meeting with representatives of the Soviet Foreign Ministry and the State Security Committee.

While noting what they saw as an obvious change in the attitude of the Soviet authorities and Soviet public opinion to the inquiry into the "Wallenberg case", they affirmed, nonetheless, that neither the explanation offered them nor the documents and personal belongings turned over to them were any proof at all that Wallenberg had died in 1947. After accepting very coolly and rather distrustfully the documents and objects handed over, they began citing "witnesses'" testimony, saying that it indirectly "confirmed" the claim that the Soviet authorities had still kept Wallenberg in various prisons in the fifties, seventies and even "about 1980".

To make their point, they presented a list of "witnesses" with a brief exposition of their testimony to the effect that Wallenberg was living after 1947. Thereupon they asked for comment.

The Soviet side told them that it was very difficult if possible at all to check the testimony on its merits, since some of the witnesses on the list were dead. Still, an effort would be made to check what could be checked, and the Swedish representatives would be answered accordingly.

In conclusion the Swedes pointed out that the conversation had proceeded in a "most friendly atmosphere".

October 20, 1989

As agreed, V. Nikiforov and V. Pirozhkov received Raoul Wallenberg's relatives and the representatives of the Raoul Wallenberg Association for a final conversation.

V. Nikiforov noted that the Soviet side, which strove to help as best it could in ascertaining Raoul Wallenberg's fate and proceeded in compliance with the wishes of his relatives and the Association's leadership, had for several days after the first conversation studied some of the testimony cited by the Swedes. It had checked the list of "witnesses"

Bill... till hbr...
Hilgim... 1990.03.09

handed to the Soviet representatives on October 16, 1989. The work done had led to the conclusion that the data presented to the Swedish side were indirect and could not serve as proof of the claim that Wallenberg had been kept in Soviet prisons after 1947.

The testimony of Claudio de Mohr, Menachim Melzer, Emil Brugger and those others who were no more should be dismissed out of hand, for it was impossible to verify the facts given by them.

There was every reason to describe as untenable the assertion made by Professor Nonna Svartz of Sweden, who claimed with reference to a conversation with Alexander Myasnikov, a Soviet scientist, that Raoul Wallenberg had been confined in a mental clinic. Her claim was disproved by a record of the conversations which Myasnikov had had with her on July 6, 1965, and with the then Ambassador of Sweden to the USSR, Gunnar Jarring, on May 11, 1965. Present here was Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary Georgi Farafonov (ret.), who had served as a councillor in the Soviet Foreign Ministry's Department of Scandinavian Countries. He had recorded Myasnikov's conversation with Svartz and could give exhaustive answers to questions about the Soviet scientist's "utterances". We were handing copies of those conversations to the Swedish side.

V. Pirozhkov dwelt at length on the results of three days of work done by State Security officers to check the testimony set out in the Swedish list. He stressed that the officers, realising the need for an objective and the fullest possible restoration of all the facts relating to Wallenberg's fate, had talked to some of the Soviet citizens mentioned in the list.

They had talked to, among others, Y. Butova, a surgeon in Vladimir prison from 1946 to 1978. In an explanatory note a copy of which would be made available to the Swedish side, Butova stated that she had first heard of Raoul Wallenberg in 1988, from Soviet Ambassador in Luxembourg A. Avdeyev, who had made inquiries about Wallenberg's fate. Never throughout her surgical practice had she come across any name resembling Wallenberg's.

The officers had also talked to L. Sukhacheva, a doctor in Vladimir prison from 1953 to 1983. She said that never since she took the job had any prisoner by the name of Wallenberg consulted her.

The list mentioned some other staff members of Vladimir prison. It had been established that Captain Nikolayev had served at that prison since 1959, was deputy chief of that prison, had been pensioned off on account of ill health in 1973 with the rank of lieutenant-colonel and had died in 1988. As for Gulyayev, he had served on the prison staff in the 1953-1962 period with the rank of sergeant. In 1962, he had left Vladimir, and his place of residence at the moment had not yet been established.

With reference to Anna Bilder's testimony about her father Jan Kaplan having seen Wallenberg in Butyrki prison in 1975, we were giving the Swedish side copies of explanatory notes written by Kaplan (convicted twice for speculation and once for currency blackmarketing) and his wife Budovskaya in 1979 and saying that Kaplan had never met or heard of any prisoner of the name of Raoul Wallenberg.

It followed that the check-up had confirmed the absence of any information indicating that Wallenberg was living after 1947.

V. Nikiiforov mentioned the East-West talks on exchanging Colonel Slig Wennerström which the list said were held from 1965 to 1971. He noted that the Swedish exposition of the basis for the talks and the claim that the two sides had discussed the possibility of exchanging Wennerström for Wallenberg were very vague and unclear and that the Swedish side must further specify the evidence if the latter was to be checked.

at the time of the interrogations, any unimpaired person would come to the conclusion that the Soviet Union sincerely wanted to help Wallenberg's relatives ascertain the circumstances surrounding his fate. The Soviet side had invited its Swedish interlocutors to Moscow to this end, turned over the Swedish diplomat's papers and personal belongings to them and promptly checked the list of "witnesses" presented by the Swedes during the first conversation, on October 16, 1989. The guests' claim that Wallenberg was living and was kept in a Soviet prison under a false name could not be confirmed, as the documents made available by the Soviet side indicated.

Hence the Soviet side could not agree with what Nina Lagergren had said in the Soviet *Vremya* programme telecast on October 19, 1989. From what she had affirmed, the combined testimony of various "witnesses" invited the conclusion that Wallenberg was living. Yet not a single "witness's" testimony had passed the test of an impartial check-up. The Soviet side called on the Swedes to believe in the sincerity of its efforts towards establishing the truth about Wallenberg's fate. It was ready to go on studying most carefully witnesses' testimony and other evidence should the Swedish side ask for their examination.

The Swedish interlocutors expressed gratitude for the information on the results of the verification of the list. They said they were impressed with the openness and sincerity which the Soviet side had shown during the conversations, seen by them as the beginning of a dialogue aimed at ascertaining Wallenberg's fate.

They pointed out that they did not want to be accused of bias but could not accept the Soviet account of the Swedish diplomat's fate, for they considered that neither Smoltsov's report nor Wallenberg's papers and personal belongings constituted legally authentic proof of his death on July 17, 1947. They would like to check the "Vladimir prison version" by themselves, acquaint themselves with the prisoners' registration card index and question witnesses in Vladimir. With this aim in view, Guy von Dardel and Sonja Sonnenfeldt were ready to stay in the Soviet Union for a few more days.

V. Nikiiforov said that the Soviet side supported the proposal and was willing to help make the trip.

In conclusion, the Swedes again expressed gratitude for the invitation to come for talks to Moscow, the attention they were given, in particular by the Soviet media, and the atmosphere of mutual respect, benevolence and sincerity. Putting it on record that the two sides still differed, they said they would continue their inquiry into the case.

CONVERSATION

Between Yevgeni Rymko, Deputy Head, Second European Department
of the USSR Ministry of Foreign Affairs, Guy von Dardel
and Sonja Sonnenfeldt

October 25, 1989

Y. Rymko received Raoul Wallenberg's stepbrother Guy von Dardel and the Secretary of the Raoul Wallenberg Association, Sonja Sonnenfeldt, at their request.

The Swedes told him about their visit to Vladimir prison on October 23, 1989, stressing that they had been received very well by the chief of that institution, V. Gorskoy, and his colleagues. Making the reservation that they had not aimed to achieve any big results during so brief a stay in Vladimir, they voiced satisfaction at having been enabled to photo-

graph the registration card of some of the "witnesses" in the "Wallenberg case" who had served time in that prison.

However, they had found the registration cards of some prisoners mentioned in the Swedish side's list of "witnesses" missing from the prison's card index. Besides, they had encountered difficulties in trying to ascertain the names of the "witnesses'" cellmates, for the cells had been renumbered more than once over the past years.

The Swedes said that they had asked the authorities of Vladimir prison to make inquiries about former Swedish inmates bearing the name of Wallenberg or similar names, such as, say, Fallenberg or Vandenberg, and had been promised help.

In this connection, von Dardel said that he would like to go to Vladimir for roughly a week to continue studying the prison card index and that he planned to do so together with Professor Marvin Makinen, a Chicago resident who had been imprisoned in Vladimir, as far as the Swedes knew. What they wanted to see primarily was a list of the registration cards as well as, if possible, the files on the persons whom they needed and who had served time in that institution.

Commenting on the copy of the report submitted by Smoltsov, the former chief of the medical service in Lubyanka prison, the Swedish interlocutors called into question the circumstance that both signatures on the document belonged to one and the same person (Smoltsov), and said that, generally speaking, the report was no proof of Wallenberg's death. They added that they would like to acquaint themselves if they might with other documents kept in the same file as Smoltsov's report.

The Soviet representative expressed his opinion of the assertions questioning the authenticity of Smoltsov's report.

In conformity with the instructions given him, he passed to the Swedes copies of the documents concerning the "Wallenberg case".

The Swedes thanked their Soviet interlocutor and said they hoped the search for new documents would be continued, possibly by a joint West-Soviet group which could comprise, apart from Guy von Dardel and Sonja Sonnenfeldt, Cronid Lubarski (publisher, Munich, FRG), Yuri Louri (professor of law, Gely, Ontario, Canada), and Marvin Makinen (professor of biochemistry, Chicago, USA) on the Western side and Academician Andrei Sakharov along with others on the Soviet side.

In reply to von Dardel's proposal for forming a joint working group that would concern itself with the "Wallenberg case", the Soviet representative said that, as the Soviet side had stated earlier, it would carefully study new relevant evidence which the Swedes might supply.

In conclusion, the Swedes brought up the issue of the expenses of their stay in the Soviet Union and showed a hotel bill for 37,000 kronor. Saying that they did not consider the matter decisive for them, they asked whether the problem could be settled in a way more favourable to them when they came to Moscow again.

The Soviet representative answered that the Swedish group had been staying in Moscow as guests of the Swedish Ambassador.

X

UTRIKESDEPARTEMENTET
MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS
STOCKHOLM
Telefon: (46) 8 786 6000

T E L E F A X

Fax: (46) 8 723 1176

Telex (54) 10590 MINFOR S

Adress: AMBASSADEN TEL AVIV		Datum: 1990-03-16		Dnr: 20✓
Avsändande enhet: A Söder, utr min kansli		Avd: HP	Grupp: 34	Mål: 5
Ärende: Tal av utrikesministern i Tel Aviv P 2 Eu'				
Totalt antal sidor: 7	Obs! Vid begäran om repetition skall alltid avsändande enhet enligt ovan anges!			
Avsant den 700516		Klockan 1400	Sign CL	

Fax 20. För ambassadören från Annika Söder, utr min kansli.
Re Tal av utrikesministern.

Översänder enligt överenskommelse utrikesministerns tal,
slutlig version.

CABINET

UD STOCKHOLM

Speech by the Minister for Foreign Affairs, Mr Sten
Andersson, in Tel Aviv on 19 March 1990

Mr President, Mr Mayor, Your Excellencies, Ladies and
Gentlemen,

I was deeply moved when I learned of the decision of the
City of Tel Aviv to name a street after Raoul Wallenberg.

It is for me a great honour to represent the Swedish
Government and the people of Sweden at this ceremony and
to be present here today at the Street of the Ten Mills
in Tel Aviv.

Sweden is proud to be associated with the name of Raoul
Wallenberg. His life and his deeds by far exceed
national boundaries.

His mission was one in the service of humanity.

It is now more than 45 years since Raoul Wallenberg was
seized by Soviet troops in Budapest.

With unparalleled courage and in a spirit of self-sacrifice he had then been undertaking a unique humanitarian action. Thanks to his efforts thousands of Jews were saved from the holocaust.

Raoul Wallenberg was fighting against the evils of Nazism. He became himself a victim of the evils of Stalinism.

Raoul Wallenberg has become a legend. He is an honorary citizen of several countries. Public places and streets have been named after him - now the Street of the Ten Mills in here Tel Aviv is about to become Raoul Wallenberg Street.

His deeds and his fate have captured the imagination and hearts of people all over the world.

In Sweden Raoul Wallenberg's name is mentioned together with a small number of outstanding fellow countrymen - Folke Bernadotte, Dag Hammarskjöld and Olof Palme.

Thanks to their achievements our country has become associated with humanitarian initiatives and the struggle for human rights. Their deeds inspire us all to show solidarity with fellow human beings who are suffering or oppressed. It is in this spirit that Sweden has sought to continue the work for protection of human rights.

To me Raoul Wallenberg's achievements have a very special meaning. I am old enough to remember the Second World War, the Nazi atrocities and the Holocaust. The horrors of the Holocaust remain forever in the minds of people, also in Sweden.

For us, fortunate enough not to be engulfed by the flames of the war, the knowledge of the extermination, the terror and the suffering has left marks that can never go away and that will always serve as a reminder of man's capacity of evil.

I was grateful that Sweden escaped direct involvement in the War. I also felt frustration, despair and anger because we Swedes were not doing enough to prevent the evil.

Raoul Wallenberg showed that Swedes could do something, that a man of his qualities could achieve great things in Budapest in the autumn of 1944 - because he was the kind of person he was and because he was a citizen of a neutral country.

Nothing in his previous life had predestined Raoul Wallenberg for the heroic course of action which he pursued. Perhaps a seed had been sown when he was working in a bank in Haifa in the mid 1930's and met with German Jews who had escaped from Hitler's Reich.

He was appointed to carry out a difficult and dangerous task in Budapest and he accepted the assignment. He grew in stature as he fulfilled his mission.

Raoul Wallenberg became a symbol for the individual's struggle for humanity and for human rights.

People can be forced to bow to the oppression of dictatorship, to arbitrary and degrading treatment under police terror. But then comes the day when they can rise to face oppression and to liberate themselves.

Developments in the Soviet Union have also aroused new hopes that the truth about Raoul Wallenberg's fate will finally be established. One positive development has been that the general public in the Soviet Union is now aware of Raoul Wallenberg and his deeds.

We also have concrete evidence that the Soviet authorities are now interested in throwing light on this matter. Perhaps the most significant sign of this change is the visit of Raoul Wallenberg's family and the Swedish Wallenberg Association to Moscow last autumn.

When I was in the Soviet Union last November, my Soviet colleague, Mr Shevardnadze, said explicitly: "We are interested in getting at the truth". He also said that, on the Soviet side, they were prepared to pursue the efforts started when the Wallenberg Association visited Moscow, and take them further.

We shall latch onto Mr Shevardnadze's words, and his willingness to establish clarity in this matter.

The ultimate responsibility for bringing clarity to Raoul Wallenberg's fate lies with those who seized him in Budapest and abducted him - that is to say responsibility lies with the Soviet authorities.

We are demanding that the Soviet Union pursues the search for the truth with determination and all the means at its disposal.

But considerable responsibility rests with the Swedish Government.

We are realists. We have to realize that there is an arduous burden of enquiry ahead of us and that the cooperation of everyone concerned is required - this cooperation will involve the Wallenberg Association with its unique documents: political and diplomatic initiatives on the part of the Swedish Government, and political and practical support from governments, organizations and private citizens all over the world.

Over the years valuable suggestions and ideas have come from Israel. We count on continued support from here.

The Swedish Government will not tire in its efforts. As long as uncertainty remains about Raoul Wallenberg's fate, we will make every endeavour to find the truth.

As long as the contrary is not proved, we assume that
Raoul Wallenberg may still be alive.

Avstämningssort Pol I, kr Hallqvist/EL

Ärende	Wallenberg		
	Datum 1990-03-21		
Adress	Avd	Grupp	M&I
	P	2	En I

My *Pae* *ans*

Adress
Ambassaden
LONDON

Text
Dnr.....Daag från Hallqvist. Vårt telefonsamtal igår
tisdag återopas.

Nogav. Källa G står alltså till vårt förfogande. Jag föreslår
att vi diskuterar saken när Du är här i nästa vecka och att
Du efter återkomsten till London träffar G.

Cabinet

Ärende	Wallenberg	Datum 1990-03-21		
		Avd P	Grupp 2	Mål Eu ' /
Adress	Ambassaden MOSKVA	(POL)		
Text	Dnr.....Re Wallenberg. Guy von Dardel har ringt två gånger från Genève och frågat efter det skriftliga besked som utlovades efter den 13 mars			

Han är ivrig att planera nästa resa och deltagarna i gruppen behöver självfallet visst varsel.

Är det något von Dardel själv kan göra innan han reser till USA på tisdag 27 mars?

Cabinet

UTRIKESDEPARTEMENTET

ÄRENDE:

KOPIA TILL:

UTR MIN

- -

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

ÅTGÄRD:

INR UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1990-03-22 22		
1	2	3
P	2	Eel 1

POL

AMBASSADEN MOSKVA

1990-03-22

UD STOCKHOLM

FOER POL 1

RE WALLENBERG

*MSI hel v
pansel
over
M*

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

1

RE WALLENBERG

GUY VON DARDEL HAR OCKSAA RINGT TILL MIG OCH JAG NAEMNDE DAA ATT VI AVSAAG STOETA PAA I BOERJAN AV NAESTA VECKA OM INGET BESKED DAA LAEMNATS. VI HAR FOER OEVRIGHT REDAN PAAMINT I MID OCH VET ATT MAN OCKSAA DAER "ARBETAR HAART" MED AERENDET. NU LOVADE JU KRJUTJKOV INTE SVAR NAAGOT BESTAEMT DATUM, BARA ATT DET SKULLE KOMMA EFTER DEN 13 MARS, DVS DET DATUM MAN TRODDE FOLKKONGRESSEN SKULLE VARA AVSLUTAD.

JAG TROR INTE DET I DAGENS LAEGE FINNS NAAGOT VON DARDEL KAN GOERA.

BERNER

Ärendes	Wallenberg	Datum 1990-03-22		
		Avd P	Grupp 2	Må P. I
Adress	Ambassaden LONDON	MYCKET BRÅDSKANDE		
Text	..Daag från Hallqvist. Re källa G.			

Primo: Det ser ut som om G skulle kunna träffa Dig i morgon - sedan blir han oanträffbar en hel månad, enligt uppgift här i Stockholm. Föreslår alltså Du försöker få en träff med honom i morgon och såsom tidigare. Jag förstår att detta är ett önskemål också denna gång.

Secundo: I vch 551 89-12-14 Primo finns en fråga till G. Går han med på att ryssarna konfronteras med hans vittnesmål? Det skulle väl i så fall lämpligen ske via ambassaden i Moskva.

Tertio: Vi är självfallet mycket intresserade av G:s sagesman i KGB. I PM efter samtal med G skriver Julin den 15 december 1986: "Möjligen skulle hans namn kunna yppas sedan han om några år gått i pension eftersom det då skulle bli svårt att åtala honom för felsteg i tjänsten." Detta skulle G alltså ha sagt till Julin/Nilsson i december 1986. Vad säger han idag? Utöver det faktum att åren gått och sagesmannen möjligen är pensionär har ju mycket ändrats på det politiska planet i Sovjetunionen.

Om G yppar sagesmannens namn, har han då några synpunkter på hur vi ev skulle kunna få kontakt med honom - via MID, KGB (chefen Krutjkov har lovat att ambassaden i Moskva skall få en kontaktman där) eller på annat sätt?

Quarto: I Julins PM nämner G några ytterligare avhoppare, nämligen Jurtjenko, Sjevtjenko och Gunderev som möjligen skulle ha haft något att säga. Då han fick beskedet att vi talat med de två första och att dessa visat sig "intet veta om RW" trodde han att inte heller Gunderev visste något. Känner G till några ytterligare personer, helst f d KGB-män,

Ärende

Wallenberg

Datum

90-03-22

Avd

Grupp

Mål

Adress

LONDON

Text

som hoppat av sedan 1986 och som kan tänkas vara av intresse för oss?

Quinto: Vi har hittills hållit familjen W och RW-Föreningen utanför G:s vittnesmål, detta enligt Kan vi nu informera dem? Om G i sin kommande bok skriver något om Wallenberg kan det ju göra ett egendomligt intryck om vi först efter publiceringen måste uppge - eller medge - för de anhöriga att vi haft kontakt med G.

Sexto: Har G ytterligare något att lägga till det han hade att berätta 1986 är vi självfallet intresserade. Utgår ifrån att hans ursprungliga tes gäller, nämligen att RW "skulle ha utsatts för ett misslyckat rekryteringsförsök av KGB och sedermera avrättat/p g a sin vägran att samarbeta". (PM Julin 1986-09-05).

Cabinet

Ex t Kabinettssekreteraren

Polchefen

Bitr polchefen

Hallqvist

ARCHIVE COPY

MSG NO: 900322-735

DISTRIBUTION STATUS AT: 1990-03-22-16.43

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
LONDON	DISTRIBUTED	1990-03-22-16.43	0118 ✓

FROM: UDTX 21

POSTED TIME: 1990-03-22-16.40

MSG NO: 900322-735

=LIST

LONDON

+

UD STOCKHOLM 1990-03-22

AMBASSADEN LONDON

ALSTERDAL FRAAN HALLQVIST.

NINA LAGERGREN, ^{RAOU}~~AROU~~ WALLENBERGS HALVSYSTER, HAR RINGT OCH SAGT
ATT HON FAATT BREV FRAAN MALCOLM FEUERSTEIN OCH BEN ARBEID SOM
TAENKER GOERA EN FILM OM WALLENBERG. DE SAAGER SIG HA REKOMMEN-
DERATS AV LEIFLAND ATT SKRIVA TILL HENNE.

STAEMMER DET OCH VAD VET VI OM DE BAADA? KAN NI REKOMMENDERA
WALLENBERG-FOERENINGEN S STOED/MEDVERKAN?

CABINET
KR HALLQVIST/EL

- End of printout

ORIGINAL TELEGRAM

ORIGINAL TELEGRAM

ORIGINAL TELEGRAM

1990-03-22

Kanslirådet Martin Hallqvist
Utrikesdepartementet

Pol 1/Hallqvist/cj
1990-04-11

Ex till: Wallenberg-föreningen

exp. 900411-5

Pal

81/005

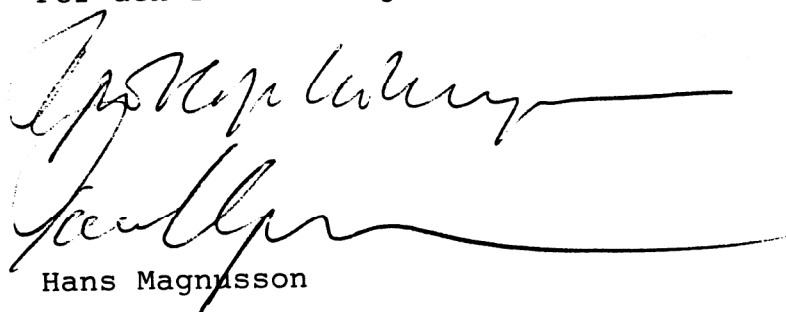
1990-03-22		
AVD.	GR.	MAL
P	2	Eu I

Artikel om Raoul Wallenberg
(1 bil)

Broder,

Tidskriften "Ny nutidshistoria" i sitt första nummer för 1990 innehåller en längre artikel om Raoul Wallenberg, skriven av historikern L Lisjutkina, med ett förord av Andrej Sacharov. Det är sannolikt den hittills utförligaste presentationen i sovjetisk press av Wallenbergs gärning. Det avsnitt som redovisar efterforskningarna är dock relativt kort och innehåller inte något nytt.

Artikeln avslutas så här: "Ja, vi vet nu att Raoul Wallenberg dog i en fängelsecell i juli 1947. Men vi skulle vilja veta mer om honom, i synnerhet om de två och ett halvt åren av hans heroiska och plågsamma liv i fängelset. För den fullständiga sanningens skull."

Hans Magnusson

Документальные очерки

Bil..... till hbr. *Надпись*
Kallqvist..... 1970-03-22

© 1990 г.

Л.Л. ЛИСЮТКИНА

ПОДВИГ И ТРАГЕДИЯ РАУЛЯ ВАЛЛЕНБЕРГА

Судьба Рауля Валленберга волновала меня в течение многих лет. Уже сравнительно недавно, после нашего возвращения из горьковской ссылки, мы с женой вновь предприняли несколько попыток найти его или хотя бы получить какие-то сведения о нем.

Я сознаю, трудно надеяться на то, что Р. Валленберг еще жив — в возрасте 78 лет и после 43 лет заключения. Однако трудно расстаться с этой надеждой.

"Никогда еще в истории человечества столь многие не были столь многим обязаны столь немногим" — эти слова Уинстона Черчилля о пилотах РАФ (королевских военно-воздушных сил), защитивших Лондон в 1940 г., в полной мере применимы и к Раулю Валленбергу. Тяжело смириться с тем, что наградой ему стала смерть в камере или подвалах Лубянки, а может, где-то в советских тюрьмах и лагерях.

Статья Л. Лисюткиной — это, насколько мне известно, первая в СССР подробная публикация о Валленберге. Хочу надеяться, что она будет способствовать реабилитации его имени.

Он не дожид до перестройки, но до нее дожили мы. И нам искупать вину за преступления, совершенные от нашего имени и Сталиным, и его наследниками. Самое меньшее, что можно сейчас сделать, это ответить на вопрос: что же произошло с Раулем Валленбергом?

Академик А.Д. Сахаров,
Народный депутат СССР

ЗАПОЗДАЛОЕ ЗНАКОМСТВО

Имя Рауля Валленберга до недавнего времени не было известно в нашей стране никому, кроме официальных лиц из МИДа СССР, которые по долгу службы были вынуждены регулярно отвечать на многочисленные запросы иностранных государственных деятелей и общественных организаций о судьбе этого необыкновенного человека.

В Большой Советской Энциклопедии есть маленькая информация: "Валленберги — семья миллионеров, возглавляющая финансовую олигархию Швеции. Владеют одним из крупнейших шведских банков — "Стокгольмс Эншильда Банк", являющимся их основным штабом, и занимают господствующее положение в шведской промышленности... Валленберги активно поддерживали германский фашизм и во время второй мировой войны нажились на военных поставках Германии. Валленберги являются злейшими врагами рабочего класса и демократии, возглавляют антинародные круги, подчиняющие Швецию американскому империализму и поддерживающие его агрессивную политику"¹.

В заключительной части статьи перечислены самые выдающиеся представители

¹ Большая Советская Энциклопедия, т. 6. М., 1951, с. 574.

нескольких поколений семьи Валленбергов, но о Рауле нет ни слова, хотя именно он совершил гуманистический подвиг, равного которому нет в мировой истории. Во время войны, действуя на собственный страх и риск, Р. Валленберг спас от смерти многие тысячи венгерских евреев. В Будапеште Валленбергу воздвигнут памятник. Он стоит на том самом месте, где Валленберг был арестован органами НКВД 17 января 1945 г.

Спасенные Валленбергом люди, его родственники и сограждане, международная общественность никогда не прекращали попыток пробиться через тот "железный занавес", который навсегда отрезал молодого шведа от мира. Узнать что-либо об участии Валленберга по различным каналам пытались А.Д. Сахаров и А.И. Солженицын, но им это не удалось. В книге А.И. Солженицына "Архипелаг ГУЛГ" есть персонаж — Эрик Арвид Андерсен, швед из состоятельной семьи, получивший 20 лет строгого режима от самого Абакумова. Автор дает понять, что молодому человеку под страхом смерти запрещено было называть свое настоящее имя и рассказывать о подлинных обстоятельствах ареста. В некоторых деталях вымышленной истории Эрика Андерсена просматриваются реальные факты биографии Рауля Валленберга. Едва стало известно о создании общества "Мемориал", как в его адрес с разных концов планеты полетели письма: "Просим поставить вопрос о судьбе Рауля Валленберга и его шофера Вилмоша Лангфельдера перед компетентными органами и общественностью в вашей стране". Появилась надежда, что демократизация и гласность помогут прояснить трагический финал этой истории.

Что есть в распоряжении историка, когда он берется за жизнеописание Рауля Валленберга? Архивы пока засекречены, опубликованные дипломатические документы скудны и противоречивы. Вышедшие — в основном за рубежом — книги написаны увлекательно и с большим знанием дела², но каждая из них — лишь авторская версия.

Традиционно основу исторических исследований составляют архивы, мемуары, письма, газеты. Эти источники используются и в изучении "дела Валленберга". Но есть и другое. Шведское и американское правительство, родственники пропавшего без вести дипломата, еврейская община Будапешта и многочисленные общественные комитеты накопили большой массив информации, полученной от непосредственных участников и свидетелей деятельности Рауля Валленберга. Их рассказы записаны на видеокассеты, имеются письменные протоколы показаний, данных под присягой или неофициально, анонимно или с указанием имени.

² Anger P. Med Raoul Wallenberg i Budapest. Stockholm, 1979; *idem*. With Raoul Wallenberg in Budapest. New York, 1981; Berg L. Vad hande i Budapest. Stockholm, 1949; Bierman J. Righteous Gentile, The Story of Raoul Wallenberg. New York, 1981; *idem*. Raoul Wallenberg: En hjälte i vår tid. Stockholm, 1982; Dardel F. von. Raoul Wallenberg. Fakta kring ett öde. Stockholm, 1970; Dardel M. von. Raoul. Stockholm, 1984; Dérogy J. Le cas Raoul Wallenberg. Paris, 1979; *idem*. Fallet Raoul Wallenberg. Viken, 1980; Isaksson B. Omöjligt uppdrag, Raoul Wallenbergs kamp i Budapest. Stockholm, 1975; Joseph G. Mission sans Retour. Paris, 1982; Karelín V. Das Buch von Raoul Wallenberg. Freiburg, 1982; Karlborn R. Raoul Wallenbergs fångenskap i Sovjet. Göteborg, 1987; Küng A. Raoul Wallenbergs Igår, idag. Stockholm, 1985; Lester E. Wallenberg. The Man in the Iron Web. New York, 1982; Lévai J. Raoul Wallenberg, Hjälp i Budapest. Stockholm, 1948; Lichtenstein H. Raoul Wallenberg, Retter von Hunderttausend Juden. Köln, 1982; Marton K. Wallenberg. New York, 1982; Philipp R. Raoul Wallenberg. Diplomat, Kämpfe, Samariter — och Märtyr. Stockholm, 1946; Rosenfeld H. Raoul Wallenberg — Angel of Rescue. Buffalo, 1982; Sjöquist E. Affären Raoul Wallenberg. Stockholm, 1966; *idem*. Raoul Wallenberg. Diplomaten som försvann. Stockholm, 1981; Smith D. Wallenberg: Lost Hero. London, 1986; Ströbinger R. Das Rätsel Wallenberg. Düsseldorf, 1982; Szél E. Operación Noche Y Niebla. Madrid, 1961; Söderlund-Gitte Wallenberg. Korrespondens Gustaf & Raoul Wallenberg Älskade farfar (Dearest grandfather). Stockholm, 1987; Villius E.H. Fallet Raoul Wallenberg. Stockholm, 1966; Werberl F., Clarke Th. Lost Hero — the Mystery of Raoul Wallenberg. New York, 1982; Wulf J. Raoul Wallenberg. Berlin, 1958; *idem*. Raoul Wallenberg. Il fut leur espérance. Tournai, 1968; Zichtenstein H. Raoul Wallenberg, Retter von Hunderttausend Juden. Köln, 1982, S. 51.

Однако у нас обращения к широко практическим работам. Проявления в докладе, а использованы реально существующие не приписанные мифы.

Легенда о еще в Будапеште одного гетто, избранным во время "Валленберга" (Валленберг). Значение мученичества утвердили и мантизировали Христа", пострадавшего Живой ли, продолжает лаясь символика, подвижности. Миф.

Итак, свод потребности к гласности, который не

ПРЕДЫСТ

Рауль Валленберг много епископов. Но не Дедушка Р. также выступил за несколько. После того фон Дардел он представил.

По образцу связана с р.

Осенью поискать директоров выезжать. Его партнерство хождения. трагедии е.

Многое который б

от именно
й истории.
рг спас от
воздвигнут
и органами

еждународ-
от "желез-
ть что-либо
И. Солже-
УЛаг" есть
лучший
молодому
ее имя и
талях вы-
ты б"стра-
емо",
поставить
ера перед
ась надеж-
инал этой

ние Рауля
кие доку-
и — книги
х — лишь

мемуары,
енберга".
ики про-
исленные
лученной
ленберга.
ы по за-
м и ни.

allenberg in
Righteous
hjalte i vår
1970 "ar-
lem. Fallet
i Budapest.
oul Wallen-
7; Kung A.
Iron Web.
enstein H.
New York,
olm, 1946;
ren Raoul
olm, 1981;
Düsseldorf,
respondens
E.H. Fallet
of Raoul
berg. Il fut
end Juden.

Однако у нас почти нет precedентов обращения к методам устной истории, широко практикуемым в зарубежных работах. Протоколами свидетельских показаний в СССР занимаются следователи, а не исследователи. А об использовании такой категории, как реально существующий миф, и говорить не приходится. У нас изучаются лишь мифы древности.

Легенда о Валленберге сложилась еще в Будапеште. Сохранился рисунок одного из безымянных узников гетто, изобразившего Валленберга с нимбом вокруг головы и надписью "Валленберг Санктус" (Святой Валленберг). Загадочное исчезновение и мученичество в тюрьме окончательно утвердили в массовом сознании романтизированный образ "северного Христа", праведника-спасителя, пострадавшего за грехи человеческие. Живой ли, мертвый ли, Валленберг продолжает служить человечеству, являясь символом добра и бескорыстия, подвижничества и самоотверженности. Мифы облегчают людям жизнь.

Итак, сведения о Валленберге, в основном, из области легенд и мифов. Но потребность добраться до истины слишком велика. И сейчас, повернувшись лицом к гласности, мы стали ответственны за эту истину перед собой и перед миром, который ничего не забыл и ничего не простил.

ПРЕДЫСТОРИЯ

Рауль Валленберг родился 5 августа 1912 г. в Стокгольме. В его роду было много епископов. Позже семейство Валленбергов превратилось в династию банкиров. Но не все его представители активно занимались финансовыми делами. Дедушка Рауля был дипломатом, работал в Китае, Турции и Японии. Отец его также вышел за рамки семейных традиций, став морским офицером. Он умер за несколько недель до рождения сына, и тот рос под присмотром бабушки. После того как мать вновь вышла замуж, его опекал приемный отец, Фредерик фон Дардел. Это право опеки сохранялось за ним вплоть до конца 50-х годов — он представлял интересы пропавшего без вести Рауля Валленберга.

По образованию Рауль Валленберг был архитектором, причем его работа была связана с разъездами. Перед войной он находился в Южной Африке.

Осенью 1939 г. Р. Валленбергу пришлось временно прервать свои дела и поискать другое поле деятельности. Сначала он занялся бизнесом, затем стал директором экспортно-импортной фирмы в Стокгольме. Ему часто приходилось выезжать за рубеж, прежде всего в оккупированные Гитлером страны Европы. Его партнером по фирме был доктор Коломан Лауэр, еврей венгерского происхождения. Очень скоро Рауль сблизился с ним и от него в основном узнал о трагедии европейского еврейства.

Многое он мог услышать и в доме своего дяди, банкира Якоба Валленберга, который был в тесной дружбе с Карлом Герделером, деятелем немецкого Сопро-

Рауль Валленберг
В шведском посольстве в Будапеште за рабочим столом

тивления. Герделер высоко ценил советы своих шведских друзей, держал их в курсе всех событий, в частности, обсуждал с ними целесообразность государственного переворота в Германии (дело было в ноябре 1942 г.). Он также пытался выяснить позицию Англии в этом вопросе. Братья Валленберги, Якоб и Маркус, безоговорочно поддерживали идею переворота, даже если Англия останется в стороне. Маркус вел по этому вопросу переговоры с британским премьером, а Якоб считал, что в случае удачи правительство Бека — Герделера должно будет подписать безоговорочную капитуляцию Германии.

Рауль Валленберг болезненно переживал безуспешные попытки Швеции спасти в 1943 г. в оккупированных странах 20 тыс. еврейских детей. Дальнейшие события еще больше убедили его в том, что все официальные демарши с гуманными целями обречены на провал. Когда в 1943 г. датские партизаны спасли и переправили через шведскую границу около 6 тыс. евреев и тысячи полуевреев, Рауль Валленберг окончательно убедился в том, что спасти невинные жертвы можно лишь посредством смелой личной инициативы.

Решение спасти еврейское население Будапешта пришло Раулю Валленбергу тогда, когда в руках фашистов оказалась семья жены Коломана Лауэра. Рауль часто и раньше приезжал в Будапешт, неплохо знал венгерский язык и надеялся, что сможет осуществить свое доброе намерение. Но выяснилось, что это абсолютно невозможно, хотя были нажаты все рычаги. Даже документы для поездки в Венгрию ему не удалось получить. Еще более неразрешимой казалась другая проблема: где и как найти огромные денежные средства, необходимые для спасения большого числа людей?

Помог случай. Как раз в это время у союзников возник свой план спасения венгерских евреев. Поскольку в тот период Швеция представляла в Венгрии интересы семи государств (кстати, и Советского Союза), они единодушно решили, что человек, посланный в Будапешт с миссией спасения, должен быть шведом и иметь дипломатический паспорт. Для этого посольство нейтральной Швеции должно было легализовать в качестве своего сотрудника человека нееврейской национальности.

Усилия Рауля Валленберга поехать в Будапешт, конечно, не остались незамеченными. Узнали о них и сотрудники американского посольства, тем более что оно находилось по соседству с резиденцией фирмы Валленбергов.

Кандидатуру Рауля Валленберга единодушно поддержали и американская сторона, и шведское правительство. На специальном заседании кабинета министров было принято решение о назначении его секретарем королевского шведского посольства в Будапеште. Король утвердил решение³.

Дело, за которое столь горячо взялся молодой швед, было сопряжено со смертельной опасностью. Никто не мог дать ему инструкций и советов. Рассчитывать на чью-либо помощь ему не приходилось. Он имел шведский дипломатический паспорт, американские деньги, длинный список не подозревавших о своем спасителе лиц, чья жизнь висела на волоске. И еще один список — тех, кто был известен шведским властям как антифашисты. С таким "оснащением" Валленберг в начале июля 1944 г. и отбыл в Будапешт.

Еврейское население в Венгрии составляло в 1941 г. 725 тыс. верующих иудеев и 100 тыс. крещеных евреев. Антисемитизм там никогда не достигал таких масштабов, как в Восточной и Средней Европе. Правда, в первые два года существования режима Хорти дело дошло до погромов, а в университетах государство ввело квоты для лиц еврейской национальности. Однако даже при самом антисемитски настроенном премьер-министре Д. Гембеше против евреев не было принято ни одного законодательного акта. Тучи над ними начали сгущаться после

³ Ströbinger R. Op. cit., S. 17—18.

аншлюса Австрии нацистской властью.

В то же время по мнению нацистской власти нацистская Германия не терпит заявлял гитлером.

В сентябре 1944 г. акция венгерского Саде — 700 евреев, статс-секретаря требовал жавшая такое >

В протоколах 17 апреля 1943 г. нии евреев: на всех убить, Гитлер их в концлагерь.

В марте 1944 г. Хорти заявил о медлении с "окончательным решением" депортации венгров в области г.

Но сперва Эйхман попытался заручиться эмигрировать в США властелин газовой 10 тыс. грузовиков. Начались массовые крематории.

На пятом году тысячами евреев на фронте. Но Эйхманых стран свои без выяснения ляли в концлаг.

Когда союзники они обратились Тем, кто спас держку после ция не пощади тожения евреев вии ему, если направил Хорти а американск тованные в Бу а также папск карательными Адмирал Хорти пожеланиям (

Против Хорти обвинялась в что сын Хорти

аншлюса Австрии 1938 г., когда Венгрия стала соседствовать с нацистской Германией.

В то же время в Венгрии проживало полмиллиона немцев. А каждый немец, по мнению национал-социалистов, "должен был служить фюреру". С этой целью на нацистскую пропаганду в Венгрии тратились огромные деньги. "Маленькая нация не теряет своей чести, отдавая себя под защиту великого рейха", — цинично заявлял гитлеровский рейхсминистр А. Розенберг.

В сентябре 1941 г. в Каменеце-Подольске были убиты 20 тыс. евреев (совместная акция венгерских правителей и гитлеровцев), а в январе 1942 г. в Новом Саде — 700 евреев (акция венгерских фашистов). В октябре 1942 г. фон Вайцеккер, статс-секретарь германского МИДа, в беседе с венгерским послом настоятельно требовал от его правительства выслать на Восток всех евреев. Нота, содержащая такое же требование, была передана и немецким послом фон Ягомом.

В протокольной записи беседы, состоявшейся между Хорти и Гитлером 17 апреля 1943 г. в замке Клесхайм, четко выражена позиция фюрера в отношении евреев: на вопрос Хорти, что же ему делать с евреями, не может же он их всех убить, Гитлер советовал либо уничтожить всех "паразитов", либо согнать их в концлагеря.

В марте 1944 г. Венгрию оккупировали немецко-фашистские войска. Адмирал Хорти заявил правительству, что основная причина вторжения заключается в промедлении с "окончательным решением" еврейского вопроса. Начались массовые депортации венгерских евреев. Тысячи евреев, прежде всего выдающиеся деятели в области политики, экономики, прессы, оказались в Маутхаузене.

Но сперва Эйхман, полностью распоряжавшийся своими невинными жертвами, попытался заработать на этом "товаре". Он потребовал 2 млн. долл. за право эмигрировать 100 тыс. венгерским евреям. Впоследствии условия изменились: властелин газовых камер выразил согласие отпустить всех евреев в обмен на 10 тыс. грузовиков. А пока суд да дело, во всех городах Венгрии вырастали гетто. Начались массовые депортации в Освенцим, заработали газовые камеры и крематории.

На пятом году войны "третьему рейху" было уже не под силу охотиться за тысячами евреев, ведь большая часть гестаповцев и эсэсовцев находилась на фронте. Но Эйхману все же хотелось продемонстрировать дипломатам из нейтральных стран свою способность уничтожить 25% венгерского населения. На улицах без выяснения обстоятельств хватали всех, кто выглядел подозрительно, и отправляли в концлагеря.

Когда союзники поняли, что фашисты даже в агонии готовы пойти на геноцид, они обратились по радио к христианам Венгрии, призывая их к сопротивлению. Тем, кто спасет своих еврейских сограждан, американцы обещали помощь и поддержку после войны. Радиостанция Би-Би-Си предупредила, что британская авиация не пощадит жилые кварталы Будапешта, если дело дойдет до массового уничтожения евреев. Король Швеции Густав лично заявил адмиралу Хорти о содействии ему, если не будут попраны права человека и справедливость. Римский папа направил Хорти письмо сходного содержания. К венгерским христианам обратился американский архиепископ Спеллмэн. Против депортаций выступили аккредитованные в Будапеште представители Швеции, Швейцарии, Испании и Португалии, а также папский нунций монсеньор Анджело Ротта. Президент Рузвельт угрожал карательными мерами.

Адмирал Хорти срочно созвал государственный совет, который, идя навстречу пожеланиям будущих победителей, принял решение прекратить депортации.

Против Хорти началась бешеная травля со стороны нацистов. Семья адмирала обвинялась в том, что "разложилась под влиянием евреев" якобы из-за того, что сын Хорти женат на еврейке. Потом стали говорить, что и сам глава режима

женат на еврейке. Нацисты настаивали на продолжении депортации, грозя разрушением города.

В июне 1944 г. Эйхман заявил, что если союзники не примут его условий — выкупа в 10 тыс. грузовиков, то "мельницы Освенцима заработают на полную мощность". К 8 июля 1944 г. венгерские власти выслали 476 тыс. евреев. Дипломаты нейтральных стран оказались бессильными свидетелями этого злодеяния.

ГЕРОИЧЕСКОЕ ПОЛУГОДИЕ

9 июля 1944 г. Рауль Валленберг прибыл в Будапешт берлинским поездом. Дорога была утомительной: из-за того, что не удалось купить билет, он провел 24 часа без сна в коридоре вагона на своем рюкзаке.

В королевском посольстве Швеции в Будапеште знали о намерениях нового секретаря. За свою деятельность ему надлежало отчитываться только перед послом Даниельсоном.

Он сразу же взялся за дело. Его ближайшим другом и помощником вскоре стал секретарь посольства Пер Ангер. Первые охранные паспорта, подтверждавшие шведское гражданство их обладателей, были выданы Ангером еще до прибытия Валленберга, но только лицам, действительно потерявшим свои документы и являвшимся гражданами одного из государств, интересы которых представляло посольство Швеции.

Рауль Валленберг подошел к делу иначе. Ставшие знаменитыми "паспорта Валленберга" имели его подпись, официальную государственную печать со шведским гербом — тремя коронами, а также фотографию и подпись владельца. Являлся ли последний гражданином той страны, которую официально представляла Швеция, или нет, для Валленберга роли не играло. Каждый, кто попадал в беду, получал паспорт. Выдавая его, Валленберг использовал собственную формулировку: этот документ давал право его владельцу вернуться "на родину" — в Швецию или в одну из семи стран. Естественно, что с этой минуты владельцы паспортов оказывались под защитой Швеции. "Отдел С" при посольстве, который Валленберг создал и возглавил, сразу же превратился в убежище для венгерских евреев. Этому примеру незамедлительно последовали дипломатические миссии других нейтральных стран. Похожие паспорта стал выдавать швейцарский консул Люти. То же самое делали в посольствах Испании и Португалии. Испания и раньше оказывала покровительство тем венгерским евреям, предки которых бежали от испанской инквизиции в XVI в. Папский нунций А. Ротта брал под свою защиту всех католиков еврейского происхождения, а доктор Вальдемар Ланглет (шведский Красный Крест) выдавал особые паспорта, независимо от шведского посольства.

У наших читателей история с паспортами, скорее всего, вызовет недоумение: неужели фашисты признавали их? Да, признавали. Как ни странно, действовавшие в Германии правовые нормы это допускали.

И Валленберг, и представители других нейтральных государств понимали, что охранные документы, которые они выдавали, не соответствуют международным правилам и могут выполнять свое назначение лишь в том случае, если власти их добровольно признают. Де-юре они даже нарушали международное право. В истории никогда не было ничего подобного.

Но на этом Валленберг не успокоился. Часть своей работы он вскоре передал штабу сотрудников, которых было вначале 250 человек, а к январю 1945 г. — 600. Сам же он старался наладить контакты с венгерскими властями.

Вопреки опасениям, ему это очень быстро удалось. Он добился приема у премьер-министра Венгрии Стойяи и у адмирала Хорти. Первому он сказал, что Швеция восстановит с Венгрией прежние добрые отношения в полном объеме,

если он не доложил в своих преступных делах. Адмирал не устеление" евреев в пределах Венгрии. Воодушевленные и к другим в обнадеживали. мощников.

Провал пути Г. Лакатоша, ч. бергу. Так это вались легенды.

Валленберг. Его представил: запросил ни в делениями и ведения нацистского освобожденных в нем сообщил генералу лично уже отдал.

Интересенного пригородный поезд. длинный поезд. них знали Валленберг набросил угрозами. Это заботящейся депортировать начальству о секунду, не сный и ничего на него никак приказал выгнать "временное". Таких поняли, что имелись тол водителиские языке. С шведского ского языка: могло смущать и на этот раз.

Люди доблестного Валленберга похвалились.

Ходили с мундиром до евреев. Венгрии подлежащих для палачей.

если он не допустит дальнейшей депортации евреев. Второго Валленберг расположил в свою пользу обещанием, что союзники вычеркнут его из списка военных преступников, если он не поддастся давлению Германии и защитит евреев. Адмирал не устоял перед заманчивым предложением, дав свое согласие на "выселение" евреев из Будапешта только при условии, что они будут находиться в пределах Венгрии.

Воодушевленный успехом Валленберг обращался с такого рода заявлениями и к другим высокопоставленным особам. В большинстве случаев результаты обнадеживали. Нередко он обретал среди представителей властей ценных помощников.

Провал путча салашистов, назначение на пост премьер-министра генерала Г. Лакатоша, человека политически пассивного, — все это приписывалось Валленбергу. Так это или не так, трудно сказать, но вокруг шведского дипломата создавались легенды.

Валленберг постарался использовать смену правительства в своих интересах. Его представили генералу Лакатошу. Сумев расположить его к себе, Валленберг запросил ни много ни мало, как отозвать ликвидатора Эйхмана с его подразделениями и передать все трудовые лагеря и лагеря для интернированных из ведения нацистов в ведение венгров. Далее он предложил потребовать немедленного освобождения всех венгерских офицеров и политических деятелей, находившихся в немецком плену. Когда германский посол фон Ягов 25 августа 1944 г. сообщил генералу Лакатошу, что его требования удовлетворены и Гиммлер лично уже отдал соответствующие приказы, Лакатош был ошеломлен.

Интересен такой эпизод. Однажды Валленберг появился на платформе маленького пригородного вокзала Йозефвароши, где стоял готовый к отправлению длинный поезд с вагонами "телятниками", набитыми заключенными. Некоторые из них знали Валленберга и, увидев его, подняли крик, умоляя о помощи. Валленберг набросился на молодого немецкого фельдфебеля, осыпая его упреками и угрозами. Это неслыханно — так попирает права нейтральной страны, неустанно заботящейся о больных и раненых немецких солдатах! Никому не позволено депортировать лиц, находящихся под защитой Швеции! Он доложит немецкому начальству о чудовищном поведении фельдфебеля, если тот немедленно, сию же секунду, не снимет с поезда всех обладателей охранных паспортов. Когда запуганный и ничего не сообщавший немец заколебался, Валленберг, больше не обращая на него никакого внимания, повернулся к поезду и по-венгерски решительно приказал выйти из вагонов всем обладателям "паспортов Валленберга" и других "временных венгерских документов, подтверждающих их шведское гражданство". Таких документов не существовало в природе, но в "телятниках" хорошо поняли, что им протягивают руку помощи. Нормальные "паспорта Валленберга" имелись только у 12 человек. Другие предъявили служебные удостоверения, водительские права, почтовые уведомления, любые документы на венгерском или шведском языке. С серьезным лицом Валленберг признавал эти бумаги за доказательство шведского гражданства. Как всегда, он рассчитывал на полное незнание венгерского языка офицерами гестапо и эсэсовцами. Это обстоятельство нередко помогало ему спасать людей, находившихся на волосок от гибели. Так произошло и на этот раз.

Люди доброй воли есть везде, в том числе и в высших слоях общества. У Валленберга появились помощники, о которых он и не мечтал.

Ходили слухи, что генерал Игманди-Хедеси, представитель родовитого семейства, заявил в верхней палате парламента о своем отказе носить венгерский мундир до тех пор, пока венгерская жандармерия участвует в преследованиях евреев. Венгерская армия стала спешно создавать трудовые батальоны из евреев, подлежащих депортации. В составе трудовых батальонов они уже были недоступны для палачей. Таким образом удалось спасти жизнь 80 тыс. человек. Венгерские

солдаты помогали своим еврейским согражданам нелегально переходить через румынскую границу, чтобы спастись от депортации.

Провинциальные власти придумали рискованную, но оказавшуюся успешной затею: они по собственной инициативе собирали евреев в гетто и сами несли охрану, не допуская вмешательства нацистского командования. Один из непримиримых противников нацизма немец Альфред Миллер из-за этого стал даже офицером венгерской полиции. Он занял в Будапеште пустовавший дом, завез в него продукты, купленные в деревнях, и известил об этом евреев, находившихся в подполье. Благодаря ему сотни сирот из еврейских семей избежали голодной смерти. Он снабдил множество евреев фальшивыми документами и тем самым спас им жизнь.

Еврейских беженцев в Венгрии укрывали в посольстве нейтрального Сальвадора, в помещениях международного Красного Креста, в различных церквях. Папский нунций отправлял священников в дома, расположенные на территории гетто, и те снабжали обитателей продовольствием, лекарствами, а при случае и фальшивыми документами. Монахини прятали беженцев в своих кельях, и некоторые из них поплатились за это жизнью: по доносу фашистов из "Скрещенных стрел" их вместе с евреями отправили в Освенцим, где они погибли.

Рауль Валленберг вынашивал идею о расширении масштабов помощи обреченным. Он предложил посольствам всех нейтральных стран арендовать либо покупать в Будапеште дома, которые таким образом приобретали статус экстерриториальности. Посол Даниельсон одобрил проект, и вскоре 30 домов стали собственностью Швеции. Наконец-то Валленберг смог разместить своих подопечных в безопасном месте, снабдить их едой и не бояться обысков. Число тех, кто находился на его содержании, стремительно росло, и это создавало новые проблемы. Для подвоза продовольствия нужны были грузовики. И тут на помощь пришли деньги из фонда Рузвельта и от множества венгров, готовых послужить доброму делу и предлагавших Раулю грузовики и другой транспорт. Ему даже дарили дома, хотя, возможно, не без расчета сохранить под шведским флагом свое имущество от превратностей войны*.

Война шла уже четыре года, и положение с продовольствием становилось все хуже. По шведским данным, в "домах Валленберга" проживали 33 тыс. человек⁴. Как прокормить столько людей? Рауль Валленберг и здесь нашел выход. Он стал намекать венграм, верой и правдой служившим национал-социализму, что окончание войны несет лично им катастрофу. И тут "паспорта Валленберга", предназначенные первоначально только для преследуемых евреев, стали выдаваться как "взятка" тем венгерским чиновникам, которые тайно и явно снабжали продовольствием обитателей домов под шведским флагом. Таким путем удалось обеспечить пропитанием тех, кто избежал гибели в концлагерях.

Валленберг не оставил на произвол судьбы и центральное гетто в Будапеште. Положение в нем было страшным. Но узники, хотя бы издали увидев своего спасителя, обретали мужество и веру.

В октябре 1944 г. сам Валленберг наконец поверил в то, что его подзащитным действительно удастся спастись от нацистов. Высокопоставленные друзья сообщили ему, что Хорти ведет тайные переговоры с русскими о заключении пере-

* Здесь будет уместно обратить внимание на разноречивую статистику о спасенных людях. От 20 до 100 тыс. — таков диапазон расхождений в авторитетных западных энциклопедиях. Но читателю должно быть понятно, почему так получается: в одних случаях подсчет велся только по количеству охраняемых паспортов, в других — по числу проживавших в "домах Валленберга", а правительство США, например, присваивая Валленбергу почётное гражданство, включило спасенных людей, находившихся в гетто, переброшенных в Румынию, работавших в так называемых трудовых батальонах.

⁴ The New Encyclopaedia Britannica. Micropaedia, v. 12. London, 1988, p. 470.

мирия. В том сл
отдать себя под
домов. Он вздо
и генерал Лакат
"дабы рейх не
Война закончила

Город охвати
и сжигали их пр

Но эта эйфор
запасной вариан
ское правительс
из партии "Скр
желтые звезды
невозможно бы

Есть версия
расставленные.
Он похитил сы
сенный отец бы
старого адмира
удалось наконец

17 октября
назад генерало
всех без искл
ными. Для обл
10 дней не вых
Венгерская сто

Валленбергу
глаз им стали
оказанию прод
в деревнях прод

Кроме того
шую из молод
военнослужащ
либо по други
порты с прод
дать арестован
жены своего ст

Жизнь Валл
"Скрещенных
страивались а
избежал смерти

Валленберга
жене министра
австрийских а
Раулю удалос
можно, он пос
ков. Не искл
обещал выдат
спаси евреев
официально п
министр инос
погромы.

⁵ Wulf J. Op.

мирия. В том случае, если в Будапешт войдут русские, Валленберг намеревался отдать себя под их защиту вместе со всеми обитателями своих многочисленных домов. Он вздохнул с облегчением, когда 15 октября 1944 г. адмирал Хорти и генерал Лакатош провозгласили по радио, что Венгрия готова сложить оружие, "дабы рейх не превратил ее в арену кровопролитных боев при отступлении". Война закончилась!

Город охватило радостное возбуждение. Евреи срывали с себя желтые звезды и сжигали их прямо на улицах.

Но эта эйфория продолжалась лишь несколько часов. Немцы использовали запасной вариант — государственный переворот, в результате которого венгерское правительство оказалось свергнутым и власть в стране захватили фашисты из партии "Скрещенные стрелы" под предводительством Ференца Салаши. Война, желтые звезды и гнет вернулись. Произвол приобрел такие масштабы, которые невозможно было и представить.

Есть версия о том, как старый адмирал попался в сети, специально для него расставленные. Молва связывает все произошедшее с именем Отто Скорцени. Он похитил сына Хорти, известного своими симпатиями к союзникам. Потрясенный отец был готов на все, лишь бы вызволить сына. В целях "безопасности" старого адмирала вместе с премьер-министром отправили в Берлин⁵. Салаши удалось наконец-то дорваться до власти.

17 октября 1944 г. в Будапешт возвратился Эйхман, высланный два месяца назад генералом Лакатошем. Он отдал приказ о незамедлительной депортации всех без исключения евреев. Охранные паспорта объявлялись недействительными. Для облегчения массовых убийств всем евреям предписывалось в течение 10 дней не выходить из домов, на которых уже были намалеваны желтые звезды. Венгерская столица стонала от арестов, грабежей, убийств.

Валленбергу нужно было срочно искать выход, и он нашел его. Для отвода глаз им стали создаваться так называемые международные рабочие группы по оказанию продовольственной помощи населению. Они должны были закупать в деревнях продукты и доставлять их в Будапешт.

Кроме того, Валленберг сформировал своеобразную "гвардию", состоявшую из молодых евреев с "арийской" внешностью, одетых в форму венгерских военнослужащих. И форму, и оружие Валленберг доставал либо у дезертиров, либо по другим каналам. Поначалу "гвардейцы" Валленберга охраняли транспорты с продовольствием, а затем стали совершать налеты на тюрьмы и освобождать арестованных. Во время одного из них Валленберг нашел наконец семью жены своего стокгольмского друга и компаньона Лауэра.

Жизнь Валленберга висела на волоске. За ним охотились молодчики из "Скрещенных стрел" и эсэсовцы из команды Эйхмана. Неоднократно ему подстраивались автомобильные аварии, в него стреляли, но он каким-то чудом избежал смерти.

Валленберга спасло также то, что он вошел в доверие к баронессе Кемени, жене министра иностранных дел Габора фон Кемени. Она происходила из семьи австрийских аристократов и была набожной католичкой. Никто не знает, как Раулю удалось завладеть расположением столь высокопоставленной особы, возможно, он пообещал ее семье покровительство Швеции в случае победы союзников. Не исключено, что к моменту вступления в Будапешт Красной Армии он обещал выдать ей шведский охранный паспорт при условии, что ее муж поможет спасти евреев. При содействии баронессы Кемени правительство Салаши тоже официально признало охранные документы нейтральных стран. Но, увы, даже министр иностранных дел оказался бессилем остановить еженощные еврейские погромы.

⁵ Wulf J. Op. cit., S. 16.

Как и все другие сотрудники дипкорпуса, Рауль Валленберг жил в Буде — аристократическом районе, тогда как большинство еврейских домов, находившихся под протекторатом нейтральных стран, были расположены в Пеште. В связи с тем, что его подзащитные зачастую нуждались в срочной помощи, Рауль обратился к послу Швеции с просьбой переселиться в Пешт. Вначале посол категорически возражал, не желая подвергать своего секретаря еще большей опасности. Однако Валленберг настоял на своем и переехал вместе со всем "отделом С" на другой берег Дуная, в один из домов, принадлежавших Швеции. Этому примеру последовали представители других нейтральных стран. Правительство Салаша не препятствовало переселению Валленберга в Пешт. Более того, шведскому дипломату даже удалось наладить связи с главой правительства, заинтересованным в признании правительства Венгрии нейтральными странами.

Конечно, во всех акциях Валленберга немалую роль играла финансовая помощь из США. Но ее не стоит преувеличивать. Благодаря авторитету Валленберга венгерские крестьяне, например, отдавали последние запасы продовольствия его подзащитным и при этом отказывались от денег — они хотели внести лепту в дело спасения ближних. На глазах всего города в гетто и к домам под шведским флагом направлялись машины с продуктами. Их эскортировали вооруженные "гвардейцы" Валленберга.

Незадолго до вступления в Будапешт Красной Армии Эйхман решил все-таки добиться "окончательного решения" еврейского вопроса в Венгрии и вопреки приказу Гимmlера о прекращении депортаций организовал "марш смерти" в Освенцим. Он согнал в колонны узников, и в страшный холод толпа голодных, оборванных людей отправилась в 240-километровый путь по Венскому шоссе! Обезумевший конвой избивал их, не жалея ни детей, ни стариков, ни женщин, ни больных. По обочинам шоссе оставались лежать трупы.

Даже такой садист, как Рудольф Гесс (комендант Освенцима), проезжавший мимо "колонны смерти", посчитал, что охранники ведут себя, "как скоты". Он наблюдал, как крестьяне прорывались к колоннам, чтобы помочь мученикам. Можно не сомневаться, что их вдохновляло то, что сзади двигался фургон с флагом нейтральных стран, в котором вслед за колонной ехал Валленберг. Он раздавал заключенным одежду, продукты, медикаменты. Прибыв в Будапешт, Гесс тотчас же заявил, что неразумно выставлять мучения евреев на всеобщее обозрение и тем самым вызывать к ним жалость населения.

"Марш смерти" был отменен только после того, как Рудольф Гесс выразил свое неудовольствие.

В декабре 1944 г. депортации окончательно прекратились. Рауль Валленберг со всей присущей ему энергией и изобретательностью начал вербовать сторонников среди венгерской полиции, понимавшей, что война идет к концу и скоро придется отвечать за содеянное. Он привлек на свою сторону целые подразделения венгерской полиции, которыми командовал Пауль Шалаи, политический противник партии "Скрещенные стрелы". С его помощью Валленберг нередко отбивал нападения салашистов на дома под шведским флагом. Агенты Валленберга из венгерской полиции совершали и другие акции: они передавали шведскому дипломату имена арестованных евреев, которым он немедленно выписывал охранные паспорта, а затем те же агенты подшивали документы к личным делам арестованных. Это дало право Валленбергу, явившись в тюрьму или в полицейский участок, требовать немедленного освобождения "шведских граждан". То же самое делали представители других нейтральных стран, Красного Креста и папский нунций, который впоследствии был вынужден просить у римской курии отпущения грехов за изготовление фальшивых документов; его простили.

После того как из Будапешта уехала постоянно помогавшая Валленбергу баронесса фон Кемени, Раулю пришлось уйти в подполье. Он исчез из поля зрения врагов, но дело свое не прекратил. Правда, в критических ситуациях Валленберг

забывал об осторожности войсками СС в Будапеште. Поэтому придется болтаться, остановлено бессмысленно.

В случае занятия себя под ее защиту, и Швеция. Список со Москвы по прибытии Советской Армии записан с советским (напомним, что Швеции взять на себя доставили к команду Будапешта генерал приказ майору Демченко (взять под охрану) лены два охранника.

ИСЧЕЗНОВЕНИЕ

Последний раз Валленберг сопровождал советского Малиновского. Рауль как пленника. Это бы

Больше его никто не видел. Поползли слухи, что Валленберг советские генералы доводило до позорного подзвонка Швеции в под командованием Малиновского.

Скорее всего, Валленберг не хотел брать на себя ответственность. Отягчающим обстоятельством было участие в салашистском перевороте дипломатические отношения.

В феврале 1945 г. были все сотрудники. Были также допросы. Однако в сотрудничестве.

Будапешт еще не был освобожден. Валленбергом люди, наконец, свою признательность. Венгерская общественность Малиновский дал честь. Защитой советских граждан. С запросами о освобождении. В июле 1945 г., все советское иностранное население отстроеною больницей. Назвали улицу, где в Будапеште проводил.

Шведское правительство. Так, например, замечательной ноте от 1

забывал об осторожности. Однажды он внезапно появился перед командующим войсками СС в Будапеште генералом Августом Шмидхубером и заявил, что тому придется болтаться на виселице, как военному преступнику, если не будет остановлено бессмысленное кровопролитие. Однако расправы продолжались.

В случае занятия Будапешта Красной Армией Валленбергу надлежало отдать себя под ее защиту, что заранее согласовали по дипломатическим каналам СССР и Швеция. Список сотрудников шведского посольства в Венгрии был передан в Москву по прибытии Валленберга в Будапешт. В начале января 1945 г. войска Советской Армии заняли Пешт. 13 января 1945 г. Валленберг впервые встретился с советским патрулем, отрекомендовался как шведский дипломат (напомним, что Швеция представляла интересы СССР и Венгрии) и заявил о готовности взять на себя заботу о советских военнопленных. Он просил, чтобы его доставили к командующему (маршалу Р.Я.Малиновскому). Военный комендант Будапешта генерал Черничев, которому был передан Валленберг, тотчас отдал приказ майору Демченко, лейтенанту и двум красноармейцам (их фамилии неизвестны) взять под охрану шведских дипломатов. К Валленбергу были приставлены два охранника.

ИСЧЕЗНОВЕНИЕ

Последний раз Валленберга и его шофера Вилмоша Лангфельдера видели в сопровождении советских военных. Он собирался отправиться в штаб маршала Малиновского. Рауль сказал, что и сам не знает, как его примут: как гостя или как пленника. Это было 17 января 1945 г.

Больше его никто в Будапеште не видел; о нем не имелось никаких сведений. Поползли слухи, что он попал в руки салашистов. Как встретили Валленберга советские генералы, неизвестно. Он наверняка показался советскому командованию подозрительным; его документы остались в разрушенном бомбежкой посольстве Швеции в Будапеште. Лишь три недели спустя в этот район вошли войска под командованием маршала Ф.И. Толбухина.

Скорее всего, Валленберга и Лангфельдера доставили в Москву, ибо никто не хотел брать на себя ответственность за переговоры с "загадочным дипломатом". Отягчающим обстоятельством могла явиться и такая формальность: после салашистского переворота в октябре 1944 г. Швеция официально не возобновила дипломатические отношения с Венгрией.

В феврале 1945 г. советские представители по приказу Берии тщательно допросили всех сотрудников шведского посольства относительно личности Валленберга. Были также допрошены агенты гестапо, работавшие в Будапеште и в Стокгольме. Однако в сотрудничестве с нацистами его никто не мог обвинить.

Будапешт еще находился под обстрелом советской артиллерии, а спасенные Валленбергом люди, рискуя жизнью, искали его по всему городу, чтобы выразить, наконец, свою признательность. Но он исчез бесследно. Когда обеспокоенная венгерская общественность поинтересовалась судьбой молодого шведа, маршал Малиновский дал честное слово, что тот вместе со всем своим имуществом — под защитой советских войск. Еврейская община Будапешта неоднократно обращалась с запросами о судьбе Валленберга в Москву, но так и не получила ответа. В июле 1945 г., все еще не имея никаких известий, она направила письмо в министерство иностранных дел Швеции с просьбой назвать именем Валленберга вновь отстроенную больницу, и разрешение было получено. Позже именем Валленберга назвали улицу, где во время войны находились дома-убежища. Ежегодно 17 января община проводит торжественный вечер памяти Валленберга.

Шведское правительство получало из Москвы далекие от истины разъяснения. Так, например, заместитель министра иностранных дел СССР В. Деканозов в официальной ноте от 16 января 1945 г., врученной шведскому послу в Москве

С. Седерблему, сообщал, что советская комендатура в Будапеште взяла под свою защиту секретаря посольства королевства Швеция со всем принадлежащим ему имуществом. Александра Коллонтай, посол СССР в Швеции, заверяла шведское правительство, что Рауль Валленберг пребывает в полном здравии и окружен в Москве заботой и любовью. То же самое она сообщила матери Валленберга, баронессе Май фон Дардел. Все эти заявления носили официальный характер, поэтому им верили. Каково же было всеобщее изумление, когда 12 марта 1945 г. Москва сообщила, что Рауль Валленберг бесследно исчез! Скорее всего, гласило сообщение, его убили агенты гестапо. Сообщение выглядело правдоподобно, ведь гестаповцы и салашисты действительно постоянно охотились за шведским дипломатом. Однако очень скоро выяснилось, что Валленберг уже давно в руках НКВД.

Маркус Валленберг, дядя Рауля, бывший посредник Карла Герделера в Лондоне, лично встретился с Коллонтай 28 апреля 1945 г. и попросил ее ускорить розыск племянника. Советский посол дала обещание.

Правительство Швеции вновь и вновь слало запросы в Москву — через Коллонтай, через своего посла С. Седерблема. Последний 15 июня 1946 г. обратился лично к Сталину. Как всегда, генералиссимус был в высшей степени любезен и обещал свою поддержку.

В октябре 1946 г. Министерство иностранных дел СССР заявило шведскому правительству, что не в состоянии впредь принимать ноты и запросы по этому делу, ибо оно находится в личной компетенции Сталина. Напоминать что-либо его канцелярии или требовать какой бы то ни было информации министерство не имело права. Но эти объяснения не подействовали. Семья Рауля, правительство, депутаты парламента, общественность Швеции постоянно поднимали вопрос о судьбе Валленберга. 30 января 1947 г. в ответ на очередную шведскую ноту Министерство иностранных дел СССР сообщило, что все попытки разыскать Валленберга оказались тщетными: в пределах СССР его нет.

Очередной запрос Министерство иностранных дел Швеции адресовало Я.А. Малику, главе советской миссии при ООН. Ответ был прислан за подписью А.Я. Вышинского 18 августа 1947 г. В нем содержалась ссылка на сообщение по радио о якобы имевшем место убийстве Валленберга агентами гестапо, но фактами оно не подтверждалось.

Швеция продолжала слать ноты, но вплоть до 1951 г. никакой новой информации по делу Валленберга не получила. В 1951–1952 гг. Советский Союз выпустил на свободу группу военнопленных, среди которых оказались люди, встречавшие Валленберга в СССР. Некоторые сидели с Валленбергом в одной камере, и следовательно старались выпытать у них все, что касалось Валленберга. Министерству иностранных дел Швеции стали известны новые факты. В частности, ряд свидетелей утверждали, что видели Валленберга в СССР еще в 1952 г. В связи с этим шведское правительство направило еще одну ноту в Москву, требуя объяснений. В ответе МИД СССР от 16 апреля 1952 г. содержалась ссылка к письму Вышинского и в очередной раз утверждалось, что никаких следов шведского дипломата в пределах СССР не обнаружено. "Показания военных преступников, — говорилось в ответе, — не заслуживают доверия".

Свидетели-немцы Густав Рихтер и Эрхард Хилле, чешский переводчик Ян Лойда, финн Эро Пельконен, итальянский дипломат Клаудио де Моро и еще не менее 10 бывших военнопленных рассказали, какими методами пытались воздействовать на Валленберга следователи, чтобы выбить из него признания в шпионаже⁶. Это было их главной задачей. Действительно, разве Валленберг не выдавал "незаконные" шведские паспорта венгерским евреям, не являвшимся шведскими гражданами? В чем же здесь дело? "Для кондовых антисемитов из

советских "верх" занимался в Будапеште

Еще более отягощен получал деньги для зрения весь "отдел"

Американская миссия, касающийся миссии из которых видны кто являлся его родственником. Документ разведчиком (хотя подтверждения), чествование, знак

Помимо общепринятых совершались и по-прежнему знает. Король Датской национальной носили желтые затем, вдохновлялись. Не менее решительны Маннергейм. Нас Лихтенберг пожелал евреев. Его имени патер Бенедетти

Недавно стало известно время войны сподвижники рижская от которого пошел В деревенском городе Риги организованы

Вся деятельность ответственных советского гольм, военный в отношении советской угрозы, добились обвинения в шпионаже над деятельностью режима. Были в посольстве.

ПОИСКИ ПРАВДЫ

В Швеции ту же В апреле 1956 года Эрландер и его пропавшем шведском вание. В совместном необходимости и обязательство СССР его обнаружении

⁶ Karelin V. Op. cit., S. 33.

⁷ Wulf J. Op. cit.

⁸ Cm. Runge J. Op. cit.

⁹ Berg L. Op. cit.

зяла под свою
лежащим ему
яла шведское
и окружен в
енберга, баро-
ктер, поэтому
1945 г. Москва
исило сообще-
подобно, ведь
дск дипло-
руках НКВД.
лера в Лондо-
сорить розыск

чер "оллон-
рат" лично
езен и обещал

то шведскому
осы по этому
нать что-либо
министерство
правительство,
имали вопрос
ведскую ноту
ки разыскать

ло Я.А. Мали-
о А.Я. Вышин-
е по радио о
фактами оно

вой форма-
оюз выпустил
, встречавшие
ре, и следова-
Министерству
, ря зидете-
св с этим
я объяснений.
смы Вышин-
го дипломата
ов, — говори-

реводчик Ян
Моро и еще
ами пытались
го признания
е Валленберг
являвшимся
тисемитов из

советских "верхов" было непостижимо, почему молодой швед так упорно занимался в Будапеште еврейской проблемой", — писал Йозеф Вульф⁷.
Еще более отягчающим обстоятельством являлось то, что Рауль Валленберг получал деньги для своих спасательных акций от американцев. С этой точки зрения весь "отдел С" вызывал подозрения НКВД.

Американская сторона давно опубликовала — факсимильно — весь архив, касающийся миссии Валленберга в Будапеште. В том числе и финансовые отчеты, из которых видно, как составлялся денежный фонд для спасения жертв нацизма, кто являлся его распорядителем, сколько и на что именно было потрачено Валленбергом. Документы не оставляют сомнений в том, что он не являлся военным разведчиком (хотя и это нельзя было бы осуждать, имея следствие какие-либо подтверждения), во что склонны верить многие люди, в том числе и наши соотечественники, знакомые так или иначе с этой историей.

Помимо общеизвестных воинских подвигов, во время второй мировой войны совершались и подвиги во имя гуманизма, о которых в нашей стране мало кто знает. Король Дании Христиан X мужественно боролся за жизнь граждан еврейской национальности в своей стране. В ответ на требование нацистов, чтобы евреи носили желтые звезды, члены королевской семьи первыми надели их на себя, затем, вдохновленные их благородным примером, — все остальные жители. Не менее решительно защищал евреев в Финляндии маршал Карл Густав фон Маннергейм. Настоятель Берлинского кафедрального собора прелат Бернгард Лихтенберг пожертвовал жизнью, открыто выступив в поддержку преследуемых евреев. Его именем назван целый район в Восточном Берлине. Тысячи людей спас патер Бенедетти в Италии.

Недавно стало известно о латыше Яне Литке, простом рабочем, который во время войны спас из гетто 53 человека. Он умер в 1987 г., и в память о его подвиге рижская филармония организовала благотворительный концерт, сбор от которого пошел на сооружение надгробия и на помощь семье покойного. В деревенском домике, где Ян прятал спасенных людей, члены еврейской общины города Риги организовали музей⁸.

Вся деятельность шведского посольства в Будапеште вызывала подозрение соответствующих советских органов. Вернувшись после долгих мытарств в Стокгольм, военный атташе Ларс Берг оставил описание беззаконий, допущенных в отношении сотрудников посольства⁹. Но шведские дипломаты, несмотря на угрозы, добились признания охранных паспортов и неудовлетворительном контроле обвинения в шпионаже, подделке документов и недовольном контроле над деятельностью шведского Красного Креста по спасению жертв нацистского режима. Были арестованы и подвергнуты допросам все нешведы, работавшие в посольстве.

ПОИСКИ ПРАВДЫ

В Швеции тщательно, по крупицам собирались все сведения о Валленберге. В апреле 1956 г. в Москву с официальным визитом прибыли шведские министры Эрландер и Хэдлунд. Принявшие их Хрущев и Булганин, когда речь зашла о пропавшем шведском дипломате, с готовностью пообещали провести расследование. В совместном коммюнике от 5 апреля 1956 г. была особо подчеркнута необходимость изучить все обстоятельства этого дела. В нем также содержалось обязательство СССР незамедлительно возвратить Валленберга на родину в случае его обнаружения.

⁷ Wulf J. Op. cit., S. 24.

⁸ См. Runge J. Konzert für ein Denkmal. — Sonntag, № 45, 1988. S. 10.

⁹ Berg L. Op. cit., S. 12.

Ноту Советского Союза по результатам проверки подписал заместитель министра иностранных дел А.А. Громыко. В ней говорилось, что советская сторона провела тщательную проверку всех фактов и обстоятельств, относящихся к личности Валленберга, на основании материалов, переданных советскому Министерству иностранных дел шведской стороной: были проверены архивы и тюремные картотеки, вновь допрошены лица, указанные в шведских материалах, но никаких следов Валленберга в них не осталось. И лишь в истории болезни от 1947 г., обнаруженной на Лубянке, удалось найти свидетельство о смерти заключенного Валленберга, который, судя по тексту, находился под тщательным надзором врачей.

Тогдашний главврач тюремной больницы, полковник медицинской службы Смольцов в рапорте на имя Абакумова сообщал о смерти "известного Вам заключенного Валленберга, вероятно, вследствие инфаркта миокарда". Ввиду наличия особых инструкций, касавшихся покойного, главврач спрашивал указаний относительно медэкспертизы с целью установления причин смерти. Согласно распоряжению министра НКВД, тело кремировали без вскрытия.

Смольцов умер 7 мая 1953 г. Никаких других свидетелей по делу Валленберга в нашей стране обнаружить не удалось. Нота от 6 февраля 1957 г., подписанная Громыко, содержала следующую версию: Валленберга по ошибке арестовали советские оккупационные власти на территории Венгрии. Его арест, содержание в тюрьме и ложные сведения относительно его личности, в течение ряда лет передававшиеся органами внутренних дел в ответ на запросы Министерства иностранных дел, объясняются преступной деятельностью Абакумова, осужденного впоследствии Верховным Судом СССР и приговоренного к высшей мере наказания.

Нота завершалась словами официального "соболезнования" шведскому правительству и родным Валленберга.

40 лет СПУСТЯ

4 июня 1981 г. в конгрессе США проходили слушания в связи с резолюцией о предоставлении Раулю Валленбергу почетного американского гражданства. За всю историю Соединенных Штатов кроме него такой же чести был удостоен лишь Уинстон Черчилль за его "беспримерные заслуги в деле сохранения свободных обществ". Инициаторами присвоения Раулю Валленбергу почетного гражданства явилась группа сенаторов во главе со спасенным Валленбергом Томашем Лантошем. В выступлении Лантоша в конгрессе в 1981 г. говорилось о спасенных людях, многие из которых стали выдающимися деятелями в области культуры, науки и политики. От их имени и от имени миллионов людей, преклоняющихся перед личностью и подвигом Рауля Валленберга, сенатор заявил: "Мы должны дать понять Советскому Союзу, что даже один-единственный человек никогда не будет нами забыт. Америка не отречется от Рауля Валленберга, напротив, она будет гордиться его миссией. Он действовал, обладая полномочиями нашей страны. Теперь, я думаю, настало время, когда мы должны действовать ради него. Надо сделать все возможное, чтобы Советский Союз понял, насколько серьезно мы относимся к этому делу. Предоставляя Валленбергу почетное гражданство, мы хотим продемонстрировать русским и всему миру, что в цивилизованном обществе попрание международного права и прав человека никогда не будет проигнорировано или забыто"¹⁰. Сенатор Соларз, выступая на тех же слушаниях, сказал: "Я думаю, что Рауль Валленберг больше, чем кто-либо еще из людей XX в., заслуживает того, чтобы его считали святым"¹¹.

¹⁰ Uptate on Raoul Wallenberg. Washington, 1988, p. 44.

¹¹ Ibid., p. 73.

Нет, не од
и народом. Н
этому необы
мы всем мир

В октябре
встрече замес
КГБ СССР с
родственников
Таким образ
30 лет назад
дипломатичес
"Мы очень на
о трагической
писала об ит
Нина Лагерг
что родственн

Что ж, по
нию последни
ности остается
Кроме того, и
проходил и п
и о его судьбе

Да, мы зн
1947 г. Но м
годах его ге

Нет, не одна только Америка в долгу перед Валленбергом, перед его семьей и народом. На нашей земле затерялись его следы, и здесь должен стоять памятник этому необыкновенному человеку. Он в одиночку спас тысячи людей. Неужели мы всем миром не сможем спасти его доброе имя и память о нем?

В октябре 1989 г. в Москву прибыли родственники Рауля Валленберга. На встрече заместителя министра иностранных дел СССР и заместителя председателя КГБ СССР с руководством шведского "Общества Рауля Валленберга" и его родственниками был предъявлен оригинал известного рапорта А. Смольцова. Таким образом, была подтверждена изложенная в ноте А.А. Громыко более 30 лет назад версия смерти Валленберга в июле 1947 г. Родственникам отдали дипломатический паспорт и некоторые другие бумаги, принадлежавшие Раулю. "Мы очень надеемся, что проведенная встреча позволила внести ясность в вопрос о трагической судьбе Рауля Валленберга теперь и с фактологической стороны", — писала об итогах встречи газета "Известия"¹². Однако сестра Р. Валленберга Нина Лагергрин в интервью программе "Время" 19 октября 1989 г. заявила, что родственники продолжают верить, что Рауль жив.

Что ж, по-человечески их можно понять, но вряд ли можно подвергать сомнению последнюю официальную версию. Другое дело, что чувство неудовлетворенности остается, ведь в архивах так и не смогла поработать независимая комиссия. Кроме того, нельзя сбросить со счетов то обстоятельство, что по делу Валленберга проходил и шофер Рауля Вилмош Лангфельдер. Почему же мы не ставим вопрос и о его судьбе?

Да, мы знаем теперь, что Рауль Валленберг умер в тюремной камере в июле 1947 г. Но мы хотели бы больше знать о нем, в частности, о двух с половиной годах его героической и мученической жизни в тюрьме. Ради полноты истины.

¹² Известия, 17.Х.1989; См. также Известия, 21.Х.1989.

Sveriges Ambassad
LONDON

A: nr
PRIMEMORIA

1990-03-24

NR. 80: A ✓

Ex till:

Kabs
Polch
Bitr polch
Wöhler, Pol 1
Hallqvist, Pol 1

Amb London
Amb Moskva

exp. 900410-1

H E M L I G

INK. UTRIKES DEP		
D. NO 03		
90 28		
AVD.	GR.	M.
P	2	Eu

ae

3

Samtal om Wallenberg

Enligt instruktion hade jag den 23 mars ett samtal med källa G (Oleg Gordievskij) och ställde därvid de frågor som delgivits oss med miso. En brittisk företrädare var också närvarande. Mötet hade arrangerats under viss tidspress, eftersom G därefter skulle vara oanträffbar under en månad.

Inledningsvis kommenterade den brittiske företrädaren och G det utfall som den sovjetiska ambassaden dagen innan gjort mot honom. Detta angrepp, som man såg som en återgång till det kalla krigets retorik, hade medfört att G beslutat uppskjuta publiceringen av en tidsningsartikel om Wallenberg i vilken han skulle redovisa de uppfattningar som han tidigare delgivit oss. Han hade här att gå en balansgång. Å ena sidan ville han inte framstå som avskräckt av ambassadens angrepp, å den andra ville han undvika intrycket att han deltog i en organiserad nedsvärtningskampanj mot Sovjetunionen. Detta var inte fallet. Tyvärr skulle "timingen" i denna typ av frågor aldrig bli den rätta.

Den ovannämnda artikeln var enligt G:s uppfattning "låg-mäld" och "osensationell" i tonen. På min fråga om vi kunde få del av den på förhand för vårt interna bruk,

svarade G att han skulle ta upp detta med sin förläggare. G räknade nu med att artikeln skulle publiceras sista veckan i april. "Inte före påsk", tillfogade den brittiske företrädaren.

På de frågor vi erhållit med miso svarade G följande.

1. Tanken på att konfrontera ryssarna med hans vittnesmål gjorde honom "not very happy", inte minst mot bakgrund av den sovjetiska ambassadens hårda angrepp. En sådan konfrontation skulle leda till extrem irritation både inom KGB och MID, eftersom man där var bunden vid sina lögner. Den brittiske företrädaren instämde i G:s bedömning. Artikeln var mer återhållsam än hans vittnesmål till oss.

2. På frågan om han ville avslöja namnet på sin källa ställde G först en motfråga om vilket syfte detta skulle tjäna. Sedan jag utvecklat hur värdefullt det kunde vara för oss att komma i direktkontakt med vittnet, tycktes G ändra uppfattning och sade att "idén inte var så dum". Han skulle överväga den. I så fall finge man också diskutera hur man skulle kunna kontakta personen. Han nämnde i sammanhanget att denne pensionerats helt nyligen och fortfarande säkert var mycket nervös att tala om sitt förflutna.

3. Beträffande ytterligare f d KGB-män som kunde ha upplysningar om Wallenberg nämnde paret Petrov.

Beträffande Petrovs,

som var bosatta i Australien, visste inte G om bägge levde. Han tillfogade att såvitt han förstod, hade bägge "avbriefats" av svenskarna.

4. G:s bok kommer att publiceras i höst. I denna återfinns ett avsnitt om Wallenberg som i stort innehåller samma information som den ovannämnda artikeln. G anger

inte sin källa. På frågan om vi kunde informera familjen om våra kontakter reagerade G positivt, men detta borde ske först en eller två dagar innan artikeln publicerades i april.

5. På frågan om han hade något att tillägga genmälde G att han inte ville spekulera ytterligare. Tesen om det misslyckade rekryteringsförsöket låg fast. Det viktiga var vad hans vän hade sagt och att denne sagt det med sådan auktoritet. Vänner hade talat om Wallenberg med en tillförsikt som indikerade att han visste vad han talade om. Slutligen föreslog G att vi skulle fråga både Petrovs om de hade några tips på f d KGB-företrädare som kunde känna till Wallenberg.

Vi kom överens om att ta kontakt om de utestående frågorna någon gång efter min återkomst till London vecka 14.

Nils Daag

SVERIGES AMBASSAD
OTTAWA

1990-03-28

Nr 32 P 2

Utrikesdepartementet

Pol 1/Hallqvist/cj
1990-04-11

Ex till: Wallenberg-föreningen, Stockholm
Guy von Dardel, Genève

exp-900411

INK UTRIKESDEP.	
Dnr...../.....	
1990-04-11	
AV	ST
P	2
En I	

✓ Raoul Wallenberg hedrad
(1 bil.)

Sedan tre år tillbaka hålls varje år ett "Raoul Wallenberg-Forum" vid McGill universitetet i Montréal. 1990 års forum hölls i onsdags och fick en särskild prägel genom att till professor Guy von Dardel överlämnades diplommet som ger Wallenberg ställning som kanadensisk hedersmedborgare. Wallenberg är den förste utlänning som blivit hedersmedborgare i Canada och beslutet fattades redan för tre år sedan. Gerald Weiner som är den federalt ansvarige ministern för mänskliga rättigheter överlämnade diplommet och höll ett längre tal på temat Wallenberg och de mänskliga rättigheterna. von Dardel som representerade familjen Wallenberg plockade upp denna tråd i sitt svarstal som handlade om tre ting: Wallenberg i Budapest, Wallenberg och perioden från fängslandet till idag och för det tredje vilka åtgärder och insatser som nationellt och internationellt borde kunna vidtas för att stärka MR-kämpars ställning och immunitet.

Ceremonin inkluderade ett stort antal anföranden; förre kanadensiske chefen för Canadas ESK-delegation ambassadör William Bauer höll huvudtalet om Canada och ESK-processen.

Initiativet och initiativtagaren Professor Irwin Cotler till Forum har Bengt Rösiö skildrat i Gk Montréal skr 118, 87-11-07.

Håkan Berggren

Adress

377 Dalhousie Street
Ottawa, Ont. K1N 9N8
Canada

Telefon

(613) 236-8553

Telefax

(613) 236-5720

Telex

053-3331

Telegram

SVENSK

**THIRD ANNUAL
RAOUL WALLENBERG FORUM
ON HUMAN RIGHTS**

HISTORIC CITIZENSHIP CEREMONY:

**The Honourable Gerald Weiner, Secretary of State
for Human Rights, will present the citizenship
certificate of Canada's only Honourary Citizen
- Raoul Wallenberg - to Professor Guy von Dardel,
representing the Wallenberg family.**

GUEST LECTURER:

**Professor Guy von Dardel
Distinguished Swedish Scientist and Scholar,
brother of Raoul Wallenberg**

CERTIFICATES OF MERIT TO AND REMARKS BY:

**Ambassador William Bauer,
Head of Canadian Delegation to Helsinki Process**

**William J.A. Hobson, Q.C.,
Senior General Counsel, War Crimes and Crimes
Against Humanity Section, Department of Justice**

CO-SPONSORED BY:

**Faculty of Law, McGill University
and
InterAmicus**

**Wednesday
March 28, 1990, 8:00 p.m.
Faculty of Law, McGill University
Moot Court Room**

AMBASSADOR WILLIAM BAUER

Ambassador Bauer, a distinguished Canadian diplomat, public servant, and foreign service officer, headed Canada's delegation to the Conference on Security and Cooperation in Europe - the Helsinki Process - for the last five years. From his first postings in Warsaw and Hanoi in the 50's, to his appointment as Ambassador to Thailand, Laos, and Burma from 1975-1979, to his inspirational leadership in the Helsinki Process, Ambassador Bauer has always been at the forefront of world events.

The respect of his peers was reflected in his appointment as President of the Association for Foreign Service Officers.

WILLIAM J.A. HOBSON, Q.C.

A graduate of the University of Toronto and Osgoode Hall Law School, William Hobson was called to the Bar of Ontario in 1967. A distinguished lawyer, government counsel, and public servant, William Hobson has made a singular contribution to both the management and operation of the Department of Justice, as well as being involved in leading constitutional, tax, civil, native rights, and criminal law cases.

In 1986, William Hobson was appointed Assistant Deputy Attorney-General, Criminal Law; in 1987, consequent upon the historic "generic" war crimes legislation giving Canada jurisdiction to try war criminals for the first time, William Hobson became Senior General Counsel and Director, Crimes Against Humanity and War Crimes Section, of the Department of Justice.

THE MCGILL FACULTY OF LAW - HUMAN RIGHTS PROGRAMME

The Human Rights Programme seeks to continue the inspired legacy of former Deans and Professors Maxwell Cohen, John Humphrey and the late F.R. Scott. It involves a network of teaching, course concentration, research, advocacy techniques, human rights fora, public education and a Graduate Programme in Human Rights Law.

INTERAMICUS

InterAmicus is a Canadian-based Human Rights Advocacy Centre, devoted to the promotion and protection of human rights through the development and application of international human rights law and remedy. It seeks, inter alia, to foster understanding and awareness in the legal community of the "explosion" of international human rights law and remedy, and acts as counsel on behalf of N.G.O.'s (Non-Governmental Organizations) and on behalf of victims of human rights violations.

THIRD ANNUAL RA FORUM ON HUMAN

In 1944, as hundreds of the to become further victims of himself to rescue as many available thousands of prote in Budapest, created a c shielded some 13,000 unde railway station whenever Wallenberg's courage, reve responsible for saving 100,

The Raoul Wallenberg For in the name of - and in ho lecture was given two year honoured to have Professor for this year.

PROFESSOR GUY V

Professor von Dardel, brot scholar, and public servar where he has been a Profe a member of the prestigiou member of CERN - the Eur von Dardel also worked at the Atomic Energy Corpor

Professor von Dardel retur to inquire into the fate and of Soviet authorities.

THIRD ANNUAL RAOUL WALLENBERG FORUM ON HUMAN RIGHTS

In 1944, as hundreds of thousands of Jews were being deported from Hungary to become further victims of the Holocaust, one Swedish diplomat took it upon himself to rescue as many of them as he could. Raoul Wallenberg made available thousands of protective passports, built a city-wide relief organization in Budapest, created a compound of thirty-two apartment houses which shielded some 13,000 under the Swedish flag, and personally intervened at the railway station whenever he caught wind of deportation convoys. Raoul Wallenberg's courage, reverence for life and commitment to human rights were responsible for saving 100,000 lives.

The Raoul Wallenberg Forum on Human Rights was established two years ago in the name of - and in honour of - this lost hero of humanity. The inaugural lecture was given two years ago by Nobel Peace Laureate Elie Wiesel. We are honoured to have Professor Guy von Dardel as our Raoul Wallenberg Lecturer for this year.

PROFESSOR GUY VON DARDEL

Professor von Dardel, brother of Raoul Wallenberg, is a distinguished scientist, scholar, and public servant. Professor Emeritus at the University of Lund, where he has been a Professor of Physics since 1965, Professor von Dardel is a member of the prestigious Swedish Royal Academy of Sciences. A long-time member of CERN - the European Organization for Nuclear Research - Professor von Dardel also worked at the Swedish National Defense Research Institute and the Atomic Energy Corporation prior to his academic appointment.

Professor von Dardel returned recently from a historic visit to the Soviet Union to inquire into the fate and whereabouts of Raoul Wallenberg at the invitation of Soviet authorities.

ORDER OF PROCEEDINGS

Chair

Professor Irwin Cotler
Faculty of Law, McGill University
Chair, InterAmicus

Greetings

Dean Yves-Marie Morissette
Faculty of Law, McGill University

Remarks

The Honourable Gerald Weiner
Secretary of State for Human Rights

Presentation of Citizenship Certificate of
Canada's only Honourary Citizen - Raoul Wallenberg -
to Professor Guy von Dardel

Introduction of Guest Lecturer

Simone Luckie
President, Raoul Wallenberg Committee of Belgium

Lecturer

Professor Guy von Dardel

Response

The Honourable Madame Justice Louise Mailhot
Quebec Court of Appeal

Certificates of Merit to and Remarks by

Ambassador William Bauer
Head of Canadian Delegation to Helsinki Process

William J.A. Hobson, Q.C.
Senior General Counsel, War Crimes and Crimes
Against Humanity Section, Department of Justice

Justice
l'humanité,
n des crimes de
t, c.r.

isinki
radienne
Bauer
mérite à

Québec
Mailhot

dardel
té

ntice of Belgium
e
ier invite

Dardel
Raoul Wallenberg -
toyonette du

ciner

III
droit
te

s
McGill
ler
e

UNDER-SECRETARY OF STATE FOR
FOREIGN AFFAIRS

Pol I, Hallquist

ARKIVEXEMPLAR

Stockholm, April 2, 1990	92/002	P 2 Eu ^I
--------------------------	--------	---------------------

(Pol)

Rachel Oestreicher Haspel
President

The Raoul Wallenberg Committee
of the United States
127 East 73rd Street
NEW YORK
New York 10021

Dear Rachel,

Thank you for the article about Raoul Wallenberg in
Scandinavian Review some time ago. It was very well
written and actually useful for us in our information
work on Wallenberg!

I take pleasure in sending you a speech which the
Foreign Minister held in Tel Aviv on March 19.

Pierre Schori

Pierre Schori

Ifylles av postexp

Avsant med

☐

sv kurir

☐

utl kurir

☒

luftpost

☐

vanlig post

Avsändn datum

16/4/90

Sign

[Signature]

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CL3

KOPIA TILL:

UTR MIN

- "-

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

ÅTGÄRD:

Ex till:

Del Genève
(von Dardel)

EXP 200626 W

UTRIKESDEP		
1990-04-43		
P	2	Eu 1

POL

INKOM UD 1990-04-03

AMBASSADEN MOSKVA

1990-04-03

UD STOCKHOLM

FOER POL 1

RE WALLENBERGAERENDET

far m

13

FORTS

5/4 Ljunc
S. Ljung

9/9 Ljunc
Gunnar Daniel

RE WALLENBERGAERENDET

JAG SAMMANTRAEFFADE IGAAR MED EN REPRESENTANT FOER KGB I HOPP OM ATT FAA FRAM NAAGON REAKTION PAA DE FRAAGOR SOM STAELLDES VID VAART SAMTAL MED KGB-CHEFEN KRJUTJKOV. ATT MEETET MED TJAENSTEMANNEN FRAAN KGB, EN VISS VLADIMIR VINOGRADOV, KUNDE KOMMA TILL STAAND VAR ETT RESULTAT AV VAAR BEGAERAN TILLDELAS NAAGRA KONTAKTPERSONER AMBASSADEN KUNDE HA DIREKTKONTAKT MED. VI HAR FAATT UPPGIFT PAA YTTERLIGARE EN SAADAN PERSON, ARKIVCHEFEN FOKIN. SAMTALET MED VINOGRADOV KOM NU ATT AEGA RUM PAA MID:S ANDRA EUROPEISKA AVDELNING, I NAERVARO AV RYMKO OCH TATARINTSEV.

DET VISADE SIG ATT ARBETET PAA KGB FOER ATT FAA FRAM SVAR PAA VAARA FRAAGOR TILL KRJUTJKOV AENNU INTE GENERERAT NAAGOT RESULTAT. TILL YTTERMERA VISSO FOEREFUELL DET, AV MITT SAMTAL ATT DOEMA, SOM OM DETTA ARBETE INTE DREVS MED NAAGON SAERSKILD ENERGI, UTAN TVAERTOM I EN SEDVANLIG RYSK, ADMINISTRATIV LUNK. SAMTALET GAV DOCK TILLFAELLE TILL EN PRECISERING OCH KOMPLETTERING AV VAARA FRAAGOR (BL A ROERANDE ARKIV OCH EFTERFORSKNING AV KGB-MEDARBETARE SOM KAN VETA NAAGOT OM RW). DET BOER VIDARE UNDERSTRYKAS ATT INGET SADES SOM MOTSAEGER KRJUTJKOV'S I PRINCIP VAELVILLIGA REAKTION PAA VAARA FRAAGOR.

FOELJANDE KAN SAERSKILT NOTERAS AV DET VINOGRADOV SADE.

1) MAN AER PAA KGB I FULL GAANG MED ATT SOEKA EFTER JAEMFOERELSE-MATERIAL SOM SKALL MOEJLIGGOERA EN ANALYS AV SMOLTISOVRAPPORTEN. HITTILLS HADE MAN DOCK BARA PAATRAEFFAT ETT HANDSKRIVET DOKUMENT.

2) KGB BEDREV INTE NAAGRA AKTIVA EFTERFORSKNINGAR I ARKIV UTANFOER DEN EGNA MYNDIGHETEN MEN "KUNDE" NATURLIGTVIS GOERA DETTA. INSTRUKTION ATT INRAPPORTERA ARKIVFYND HADE DOCK GIVITS TILL ALLA TAENKBARA, BEROERDA ARKIV. TROLIGEN HADE DE DOKUMENT SOM KUNNAT GE YTTERLIGARE UPPLYSNINGAR OM RW BRAENTS. NAAGON "UNDERSOEKNINGSAKT" KUNDE MAN INTE RAEKN MED I RW:S FALL, EFTERSOM HAN KLASSIFICERATS SOM KRIGSFAANGE.

3) CIRKULAER HADE GAATT UT TILL F D NKVD/KGB-ANSTAELLDA MED BEGAERAN ATT INRAPPORTERA EV UPPGIFTER OM RW. AKTIVT HADE KGB DOCK BARA SOEKT SPAARA PERSONER PAA CHEFSNIVAA I LJUBJANKA- RESP LEFORTOVO-FAENGELSERNA, VILKA VID DET HAER LAGET VAR DOEDA. ATT FAA TAG I F D

FORTS

VAKTER, SJUKVAARDSPERSONAL ETC VAR INTE SAA LAETT SOM DET KUNDE
FOEREFALLA, ENS FOER KGB, HAEVDADE VINOGRADOV.

2

4) HAN MEDGAV AT DEN ANGIVNA FOERMODADE DOEDSORSAKEN PAA SMOLTSOV-
DOKUMENTET - MYOKARDINFARKT - VAR MYCKET VANLIGT FOEREKOMMANDE PAA
DOEDSINTYG FOER FAANGAR VID TIDEN IFRAAGA OCH ALLTSAA KUNDE UTGOERA
EN "SCHABLON" FOER ATT DOELJA NAAGOT ANNAT.

5) AENNU INGEN DEFINITIV REAKTION PAA WALLENBERGFOERENINGENS BEGAERAN
SKICKA EN INTERNATIONELLT SAMMANSATT GRUPP TILL VLADIMIRFAENGELSET.
VINOGRADOV VISADE SIG TILL MIN - OCH MID-TJAENSTEMAENNENS FOERVAANING
- VARA HAEPNADSVAECKANDE OKUNNIG HAEROM.

SAMTALET KAN FOERHOPPNINGSVIS PAASKYNDAS KGB:S HANDLAEGGNING. DET
RAECKER TYDLIGEN INTE ATT TALA MED CHEFEN ENS I EN SAADAN
ORGANISATION.

MAGNUSSON

AMB MOSKVA

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Första enheten

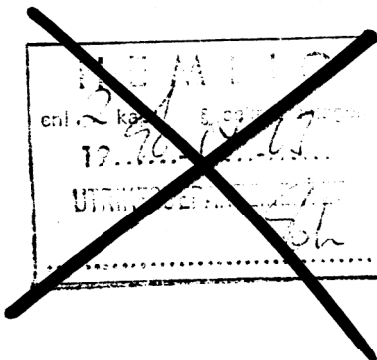
ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
93/00-1	1990-04-03 P2 Eu 7

Ministern Hans Magnusson
MOSKVA

H E M L I G T

Wallenberg
(2 bil)

Broder,

./1

1) Närslutet ett brev från en Natalia Kurnenkov som jag fått av Erik Belfrage. Kanske kan Du ta upp det med ryssarna tillsammans med övriga vittnesmål, eller i varje fall skicka kvinnan ett foto på RW. Utgår ifrån att ni har sådana på ambassaden - om inte annat så finns det ju i broschyrerna.

Jag har inte skickat detta brev till Raoul Wallenberg-Föreningen.

./2

2) Kjell Holm från Los Angeles besökte mig häromdagen och frågade vad som hänt i fråga om vittnet Boris Polyak (se närslutna kopia av skr Gk Los Angeles nr 1 1990-01-03).

Jag sade honom att vi efter att ha hört Wallenberg-Föreningens och ambassadens synpunkter var skeptiska till detta tips. Emellertid menade Holm att mannen hade givit ett så trovärdigt intryck att vi nog borde kontrollera uppgifterna också med ryssarna. Kan ni alltså ta upp

Dep U 328

Ifylles av postexp

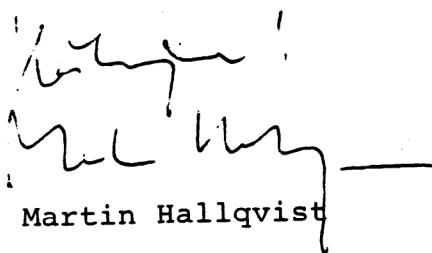
Avsänt med

☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum Sign

4/4-90 XG

också detta vittnesmål tillsammans med de övriga?
Jag tror det skulle kännas bättre för general-
konsulatet också gentemot Simon Wiesenthal-Centret
i Los Angeles.

Martin Hallqvist

ANKOM

24 JAN. 1990

Швеция
фирма "Электраюкс"
по дому Райна
Валленберга.

Здравствуйте, господин президент!

Добрый день.

уважаемые родные великие Райна
Валленберга!

Написать Вам завещание меня очень
телефонным звонком и касаясь от, как мне
кажется Р. В.-го.

Я - жена корреспондента, Комсомольского
прибора", и в 1982 году 22/11/82 позвонил один
человек, и т.к. муж - в командировке, с ним
говорить я. Вот кратко его рассказ:

- В августе 1947г. в одном украинском городе
маленький 7 лет оказался свидетелем застрелен-
ного одного человека, - этот случай запомнился
ему на всю жизнь. Он уверен, что это Р. В.-г.
Человеку было лет 30, муж со всеми открыто-
выми голубого цвета, приоткрыт в улыбке рот -
были видны красивые белые зубы, как перлы.
Прямые волосы нос с горбинкой.

Но самая важная примета - татуировки на
правом ^{плече} ~~бедра~~ и голени. На плече - солнце, сарив-
шее или поднимавшееся у моря, перед пальмой.
На ноге - профиль викинга, воина.

у человека на груди был медальон. С ним
он и погребен. Медальон прямоугольный,
изготовлен из металла в виде замка, размер
8,10 см x 4,5 см.

Что это? - спросил мальчик у солдат похоронного
капала. Немецкий офицер?

- Нет. Сержант ивведской армии. - ответил ему.
И показал документ похоронного, где он был изобра-
жен в военной форме. Этот документ также
в могиле.

Человек, позволивший мне, просит сообщить
фото Райна Валленберга. Он утверждает, что
сможет узнать его. И подтвердит, состо-
ит описанное с примечаниями Р. В.-го.

Особенно - татуировки. Их он запомнил очень
ярко.

Сразу похорон он запомнил вот еще почему -
в момент, когда тело уже было закопано
землей на см 20, из могилы раздался выстрел -
знамение, считает этот человек, и показалось
лицо убитого с открытыми глазами и как будто
снега показавшее в уголке глаза.

Даже если это не Райн. все-то в Шве-
ции еще есть люди отыскивающие этого
"сержанта ивведской армии". Попытайтесь найти
его родственникам.

С уважением ^{и уважением} Н. Турнеков;

Адрес: МССР, Кишинев,
пр. Ленина, 3 кв 85

тел. 26-14-66.

Наталья Турнекова.

Goddag Herr President!

Ärade anhöriga till Raul Wallenberg!

Det är ett telefonsamtal som tvingade mig att skriva detta brev, som jag bedömer det handlar om Raul Wallenberg.

Jag är fru till en korrespondent för "Komsomolskaja Pravda" och just i dag den 22 december 1989 ringde en okänd man. Eftersom min man var på tjänsteresa, fick jag taga emot dett samtal.

Här nedan är en kort berättelse.

I april 1947 i en liten ort i Ukraina bevittnade en pojke på 7 år begravningen av en människa. Denna händelse blev oförglömlig för hela livet. Han är så säker på att det var Raul W som var den döde.

Raul var i omkring 30 års åldern, hans ögon var klarblåa, han hade litet leende med öppen mun, där såg man hans vackra vita tänder som pärlor. Näsan hade en liten puckel.

Men det viktigaste tecknet var att han hade en tatuering på sin högra skulderblad och högra lår.

På axeln var tatuerat en solnedgång och en palm, på låret var det en krigisk viking i profil. På halsen hade han en rätvinklad medaljong som begravdes med honom. På medaljongen såg man ett slott. Medaljongens storlek var ca. 8 x 4cm.

"Vem är det?" Frågade pojken soldaterna som förrättade begravningen. "Är det en tysk officer?" "Nej! Det är sergeant från svenska armé!" svarade soldaten. De visade också den dödes id-bok där var han unifomerad. Denna handling kom också i graven.

Den person som ringde mig bad mig att skicka till honom ett fotografi på Raul W. Han är så säker på att han kan direkt identifiera honom.

Han kan aldrig att glömma den tatuering som han såg på den döde.

Även om det inte var Raul W. så det måste vara någon annan svensk som tillhörde svenska armén.

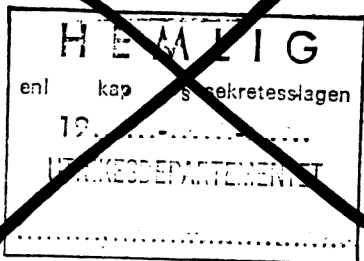
Var god hjälp att hitta hans släktingar.

Med hälsningar

Natalia Kurnenkov

Adress: MSSR KISCHINEV
Pr. Lenina 3 kv85
Tel. 261466

Handl: K. Holm

Utrikesdepartementet

Intervju med möjligt Wallenbergvittne

Vårt ~~XXXXXX~~ 1989-12-07

Ert ~~XXXXXX~~ 1989-12-13

(1 bil.)

./. Bifogat insänds härmed en kassett innehållande en intervju med Boris Polyak, f.d. sovjetmedborgare som utvandrat till USA och nu är bosatt i Los Angeles. Intervjun genomfördes den 28 december 1989 av generalkonsuln Hammarström och pressrådet Holm, som tidigare inberättat rabbinen Coopers redogörelse för Polyaks upplevelser i ett fängelse i Chabarovsk. Polyak hade först för ca. ett och ett halvt år sedan via den exilryska publikationen Panorama blivit medveten om Raoul Wallenbergs existens. Via Panorama hade han kommit i kontakt med Si Frumkin, som medarbetar i tidningen. Polyak hade besökt Cooper i sällskap med Frumkin. Denne fungerade vid det tillfället, liksom vid samtalet på generalkonsulatet som tolk.

Bandet är på sina ställen inte så lätt att uppfatta, då Polyak är en intensiv person, som genom att tala i långa sekvenser inte gör tolkandet till en lätt uppgift. Framför allt gäller detta de avsnitt som berör rättegången mot Polyak, vilka har mindre betydelse än hans redogörelse för mötet med medfången, som skulle kunna vara Raoul Wallenberg. Det var vår bedömning att det var viktigt att Polyak gavs möjlighet att framföra sin berättelse i sin egen takt och med minsta möjliga inblandning från vår sida.

Polyaks skildring överensstämmer i allt väsentligt med rabbinen Coopers, som inberättats i ovancit. m.i.s.o. Några dagar efter Holms telefonsamtal med Cooper ringde Si Frumkin och meddelade att Polyak misstagit sig i fråga om tidpunkten för rättegången och sammanträffandet med den person som han i efterhand hade förstått kunde ha varit Wallenberg. Det kan förefalla egendomligt att Polyak, som

i övrigt verkar ha ett kristallklart minne av mötet med medfången, skulle kunna misssinna sig om tidpunkten för den egna rättegången. Hans förklaring att han var påverkad av den strålbehandling för magcancer, han just genomgått före samtalet med Cooper, är kanske inte helt övertygande. Dock bör tilläggas att Polyak ger ett trovärdigt intryck. Mot slutet av intervjun förklarar han att han är medveten om att hans dagar är räknade. Han säger sig vara en djupt religiös person och svär vid Gud att allt han sagt under intervjun är sant. Han säger vidare att han har gjort mycket gott under sin levnad, men att om det han sagt under samtalet kan bidra till att få fram sanningen om Raoul Wallenberg, anser han att det kan vara det viktigaste han gjort under sitt liv.

Polyak gör också klart att han är beredd att medverka i en undersökning och att om så krävs själv resa till Chabarovsk och biträda vid kontakter etc.

Den sannolikt viktigaste delen av Polyaks vittnesmål rör det dokument som han tvingades skriva på efter förhöret av "de höga officerarna" i fängelset och som innebar ett löfte från Polyaks sida att aldrig nämna om mötet med medfången, då detta skulle vara liktydigt med att avslöja en regeringshemlighet. På fråga bekräftar han att det inte kan röra sig om ett missförstånd kring medfångens nationalitet. Ryskan är entydig. En svensk är en svensk. Polyak, menar att det mest troliga är att dokumentet fortfarande finns kvar i hans rättegångsdossier, som det borde vara möjligt att få tillgång till. Han har ingenting att erinra mot att hans namn och rättegångsdatum används för att komma åt handlingarna. Däremot är han angelägen om att hans efternamn inte ges offentlighet i onödan av hänsyn till de släktingar som allttjämt är bosatta i Sovjetunionen.

Under samtalet visade generalkonsul Hammarström en bild av Raoul Wallenberg för Polyak och frågade om det var samma person som han delat cell med den 28-29 augusti 1971. Polyak bekräftade att det är samma person. Längre fram i intervjun säger Polyak att han inte är hundra procentigt säker på att det var Wallenberg han talat med. Men, med 99,99 procents säkerhet tror han det är samma person.

Beträffande det dokument från 1947 som förklarar att Wallenberg avlidit i sovjetiskt fängelse, säger Polyak att det inte är rätt typ av dödsattest för en så viktig person som en svensk konsul. Jag känner det sovjetiska systemet så väl att jag vet att det inte skulle gå till på det viset, säger Polyak.

Han uppger namnet på två personer, Efim Mitkin, vittne vid rättegången mot Polyak och huvudförhørsledaren, majoren

Vladimir Matsynin. De bor enligt Polyak sannolikt kvar i Chabarovsk och bör kunna nås för bekräftelse om att rättegången mot Polyak ägt rum, liksom om omständigheterna kring den.

Göran Larsson

/eee

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
1990-04-03	P 2 EU

93/001

Ex t Kabinettssekr
Polchefen
Bitr polchefen
Hallqvist
Amb Moskva

Ministern Sven-Olof Petersson
WASHINGTON

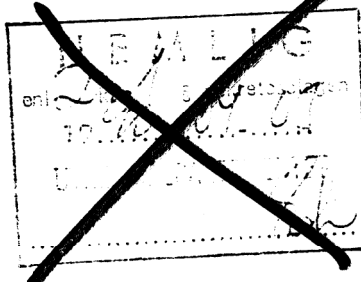
Exp 9004058L

H E M L I G T

Wallenberg

(5 bil)

Broder,

./. Den 30 juni 1985 publicerade Svenska Dagbladet en intervju av Lars Christianson med den sovjetiske avhopparen Sjevtjenko. Denne uttalade sig bl a om Wallenberg.

./. Ulf Hjertonsson träffade något senare Sjevtjenko i Washington efter instruktion från Julin i hbr den 16 juli samma år. Hjertonsson rapporterade om samtalet i brev den 1 augusti. Det brevet kommenterades sedermera av Julin och Leifland och av ambassaden i Moskva (Nilsson). Förstnämnda delen av korrespondensen har Du redan, de tre kommentarerna får Du härmed.

./. Jag sänder Dig även en ledare ur DN 18 januari i år. Där omnämns intervjun i SvD 1985 som "kanske alltför litet uppmärksammas". Den som inspirerat ledarskribenten till dessa rader var måhända den gamle chefredaktören Harald Wigforss, som sedan länge intresserat sig för Wallenberg-ärendet. Han hade redan tidigare ringt mig och föreslagit att vi igen skulle tala med Sjevtjenko.

Dep U 328

Ifylles av postexp

☒ Avsant med

sv kurir

utl kurir

luftpost

vanlig post

Avsändn datum

Sign

6/4-90

XII

Sommaren 1985 hade Gromyko avgått som utrikesminister, men var kvar som president. Han var redan på väg ut, men hade förvisso fortfarande en position att värna om.

Wigforss hade vid läsning av Sjevtjenkos bok fått intrycket att denne ville skydda Gromyko - denna ambition måste i så fall nu definitivt vara borta, efter Gromykos död. Dessutom kunde ju utvecklingen i Sovjet ha påverkat Sjevtjenko i riktning mot större öppenhet, för den händelse han nu fortfarande skulle ha något att dölja.

Jag har nu läst Sjevtjenkos bok "Breaking with Moscow" (New York 1985).

Även om Sjevtjenko ibland har vissa kritiska eller ironiska kommentarer om Gromyko måste man säga att skildringen genomgående är positiv, och att författaren känner respekt för sin förre chef och mentor, som man väl får kalla Gromyko. Sjevtjenko var studiekamrat till Gromykos son, och det var redan 1955 han första gången kom i kontakt med sin blivande chef.

Sjevtjenko kan alltså mycket väl ha haft motiv att skydda Gromyko, i synnerhet som dennes ställning nog redan 1985 var något vacklande. Om nu Sjevtjenko ville "skydda" Gromyko gällde det att göra detta inte bara mot Gorbatsjov, utan också mot KGB. I bokens kapitel 27, sid 309, då Sjevtjenko är undergeneralsekreterare i FN får han besök av Gromyko och tar med honom upp vissa frågor, bl a klagar han över att KGB vill involvera honom i sina aktiviteter. Sjevtjenko ber om Gromykos råd. Gromyko svarar på andra frågor och frågar dessutom själv om Sjevtjenko vill bli ambassadör i ett västland, men undviker temat KGB. "Gromyko had said nothing about KGB. And my intuition told me that he himself was afraid of it. Lina (fru S) had more than once reported to me the warnings of Lidiya Gromyko. 'Keep as far away as you can from the KGB types', Lidiya Dimitrijevna said.

She would stop my wife whenever she began to talk about personal matters. Pointing to the ceiling, she would whisper in Lina's ear 'we'll talk about that somewhere else'."

Vad Sjevtjenko säger om Gromykos intresse för "fall liknande Wallenberg-ärendet" och KGB:s handläggning av sådana fall återspeglas i några rader i boken (kap 16, sid 158) "Nor should one be surprised at Gromyko's anger whenever the question of Soviet violations of human rights is raised with him. Emigration and the handling of Soviet dissidents are practically the exclusive domain of the Central Committee and the KGB. Gromyko simply does not - and does not want to - deal with these matters. He is interested in ideas, not individuals, in political concepts, not personal tragedies."

(Någon sade mig i lunchrummet att när Karin Söder en gång i New York tog upp Wallenberg-ärendet med Gromyko kommenterade denne det vackra vädret på Manhattan. Sjevardnadze sade till Sten Andersson i höstas att man uppriktigt sörjer vad som hänt. Tiderna förändras.)

I samtalet med Hjertonsson spekulerade Sjevtjenko i att Wallenberg sannolikt skulle ha avrättats på 60-talet ("in a nice way...slow poisoning"). Dessa ord kom för mig då jag läste i bokens epilog sid 361 om Sjevtjenkos funderingar om hur hustrun Lina dog efter sin hemkomst till Moskva, efter hans avhopp. "Over the years, I had heard many times that the KGB used medical assassinations to eliminate 'undesirable' politicians and others. A neat, clean solution. There had been frequent gossip about such remedies. Stories about Maxim Gorky's death in that manner, for instance, and those of such leading political figures as Andrei Zhdanov in Stalin's time, persisted in Moscow circles. There had been other tales about such things happening to less celebrated but potentially troublesome people."

Det är tankar som Sjevtjenko nog ältat många gånger i sin hjärna mellan det att han fick budet den 11 maj 1978 om hustruns död och det att han åt lunch med Ulf Hjertonssso den 1 augusti 1985. Varför skulle det inte ha kunnat hända också Raoul Wallenberg? Om inte annat så var detta säkert ett bra tillfälle att ge det förhatliga KGB en spark! Lars-Åke Nilsson tycks mig ha rätt i att resonemanget på denna punkt verkar "rätt löst underbyggt". "Gossip" och "tales" är ju ord Sjevtjenko själv använder om de fall han nämner i sin bok.

Enligt Hjertonssons brev skulle Sjevtjenko ha kommit i kontakt med Wallenberg-ärendet endast på så sätt att han råkat vara i Gromykos rum när ärendet anmälts, såvitt han kunde erinra sig i samband med genomgång av agendan inför svenska besök i Moskva. Sjevtjenko blev Gromykos assistent våren 1970, så det kan ha varit inför Palmes besök i juni 1970 och utrikesminister Wickmans besök i februari 1972. 1973 flyttade Sjevtjenko till New York.

I dossiererna finns inget som tyder på att ärendet Wallenberg skulle ha tagits upp vid något av dessa båda besök.

Naturligtvis kan det vara så att Sjevtjenko berättat det (lilla) han vet, och då är det inte mycket att tillägga. Men vi anser ändå att det kan vara värt att ta ett samtal med mannen för att se om hans attityd ändrats med Gromykos frånfälle och de nya vindarna i Kreml. Vad jag vet har han ^{dock/}fortfarande barn i Sovjet och han kan mycket väl tänkas vilja skydda dem.

Det vore också intressant att veta - även om Sjevtjenko inte har så mycket i själva saken att komma med - hur han spekulerar i varför man på sovjetisk sida trots det nya klimatet, inte vill säga mera än vad man gjort.

Vad kan vara så besvärande - fortfarande - att man väljer att hålla tyst, och därmed att behålla ärendet på den bilaterala dagordningen? Eller kan det helt enkelt vara så att man inte vet exakt vad som hänt Wallenberg? Det blir väl som sagt bara spekulationer, men kanske ändå av intresse. Kan Du möjligen ta Sjevtjenko på en lunch, som Hjertonsson på någon liten restaurang uptown Washington, eller kanske det räcker över en drink efter jobbet. Han verkar inte svårbedd, av boken att döma.

Best. hälsning!
 Lillgine
 Mal. Hallqvist
 Martin Hallqvist

P S Enligt Ech 607 1989-12-14 vore Bakers besök i Moskva i januari ett lämpligt tillfälle att ta upp Wallenberg-ärendet med ryssarna. Blackwick skulle ta upp saken med Dennis Ross. Vad hände? D S

En hårdare svensk politik mot Sovjet skulle kunna leda till att Moskva beaktar detta i sig för utvärderingarna mot Sverige. Att vara positiv till en neutraliseringspolitik i Skandinavien. □ Sovjet är positiv till den svenska neutraliseringspolitiken, men samtidigt är Skandinavien och Sverige militärt sett viktiga områden för Sovjet.

□ Men Sovjet menar inte samma sak som vi svenskar med begreppet "neutralitet". En sann neutralitet stöder Sovjets utrikespolitik.

— Sovjetiska vägen är misstänksam mot den socialdemokratiska regeringen, men upprättar samtidigt Olof Palme därför att han stödjer vissa sovjetiska nedrustningsförslag. □ Finland som har en gemensam gräns med Sovjet måste agera

inom de zoner som accepteras i Moskva. Kromi betraktar Finland som en del av den sovjetiska säkerhetszonen.

□ Den svenske diplomaten Raoul Wallenberg lovade då Sovjets utrikesminister Andrej Gromyko 1927 meddelade den svenska

regeringen att han var död. □ Detta är några av huvudpunkterna i en exklusiv SvD-intervju med den sovjetiska toppdiplomaten Arkady Sjvjtjenko, som hopade av till USA i april 1978. Sjvjtjenko var då biträdande generalsekreterare i FN.

"Hård svensk linje kan stoppa Sovjets gränskränkningar"

SvD: Vad är den sovjetiska politikkens mål i Skandinavien? Vad vill Sovjet uppnå?

— Sovjet har flera mål i detta område. Sovjet är i princip positiv till den svenska neutralitetspolitiken. Det skulle vilja att hela Europa var neutralt. Ett av huvudmålen för Sovjets politik i Europa är att upplösa Nato och åstadkomma ett band mellan de västeuropeiska länderna och USA bryts. Ett neutralt Tyskland är också en viktig målsättning för den sovjetiska utrikespolitiken.

— Den sovjetiska utrikespolitiken bygger på och utgår från de marxist-leninistiska dialektiska principerna. Dessa styr politiken. Det betyder att det alltid finns två motsatta intressen. Samtidigt som Sovjet vill utveckla goda förbindelser på bland annat det ekonomiska området med Sverige och övriga Europa, så är Norge och Sverige viktiga mål ur militäroperativ synvinkel. Viktigast av dem är Norge.

— Beslutet om att sända in ubåtar i norska och svenska vatten togs av politbyrån strax efter att Olof Palme besökte Moskva 1970. Då understöddes de goda relationerna mellan länderna.

"Typexempel"

I sin bok beskriver Sjvjtjenko denna händelse som ett typexempel på dubbelsidighet i sovjetisk utrikespolitik.

— Ubåtsoperationernas mål var att undersöka havsbottenområdena utanför Norges och Sveriges kuster. Avslösten bakom detta var att i händelse av en lin-

robotbestyckade ubåtar i dessa områden. Norges kust bedömdes mest attraktiv för detta ändamål beroende på de djupa fjordarna.

— Det gällde att finna platser som inte skulle bli huvudmål för USA:s och Natos kärnvapen i en konflikt. Sovjet räknade med att Skandinavien inte skulle vara anfällsmål.

SvD: Men varför användes minubåtar i omfattande operationer på ett sätt som har skett mot Sverige?

— Under det tidigare sjuttio-talet hade Sovjet inte annu placerat ut några SS-20-missiler. De tidigare generationernas medeldistansrobotar som Sovjet då hade riktade mot Europa var inte så sofistikerade. De var t.o.m. ganska ineffektiva vapen. Sovjetledningen utgick då från att Väst kunde till var dessa missiler var placerade. Därmed riskerade ett stort antal av dem att utplånas av Nato i ett första kärnvapen-angriff. I Väst utgår man från att Sovjet skulle starta ett kärnvapenkrig med ett första slag. Men i Sovjet räknar ledningen med att USA eller Nato skulle göra det.

Kärnvapensvar

— Tanken var, då dessa ubåtsoperationer inleddes, att även efter ett anfall mot Sovjet kunna svara med kärnvapen från ubåtar, vilka var gömda i svenska och norska vatten.

SvD: Men varför har ubåtskränkningarna i svenska vatten fortsatt även efter att SS-20 utplaceras?

— De startade hela detta program, med den utgångspunkt som jag berättat om. Det har kanske förlorat den stora betydelse det från början hade ur sovjetisk militär synvinkel. Men tankegångarna är fortfarande giltiga eftersom SS-20-missilerna kan slås ut. Därmed är operationerna fortfarande värda att fortsättas i stor skala.

— De fortsätter också operationerna för att testa den svenska och den norska försvarskapaciteten och beredskapen. Detta för att skaffa kunskap att användas i ett läge då de måste vidta någon form av militära operationer mot Skandinavien.

— Den här verksamheten kan leda till försämrade relationer mellan Sverige och Sovjet. På så vis är det ingen bra politik, men de bedömer operationerna värda den risken.

SvD: Hur ser Sovjetledningen på relationerna med Sverige?

— Åter handlar det om dubbelsidigheten i den sovjetiska utrikespolitiken. Som jag nämnt uppskattar Moskva i princip neutralitetspolitik. Samtidigt finns det, då det gäller Sverige, en påtaglig misstänksamhet mot den svenska utrikespolitiken. Särskilt gäller detta nedrustningspolitiken. Utrikesminister Andrej Gromyko ogillar t.ex. flera svenska nedrustningsinitiativ. Man tycker i Moskva illa om då Sverige lägger sig i frågor, som man menar skall lösas direkt mellan Sovjet och USA och utan inblandning av andra.

— Det uttryckte Gromyko klart ett flertal gånger under den tid jag var rådgivare till honom och även senare då jag arbetade i FN.

— Sverige försöker ofta få med sig de andra neutrala länderna för att påverka politiken. Sovjet anser att Sverige och de andra neutrala istället bättre borde inse vilka avsikter Sovjet har i de olika nedrustningsförhandlingarna. De ogillar exempelvis Sveriges krav på att viktiga nedrustningsfrågor skall tas upp i olika multilaterala sammanhang som exempelvis FN.

— Som jag uppfattade det, så gillar Gromyko inte Sverige eller svensk politik särskilt mycket.

Och Palme?

SvD: Ser Gromyko positivt på statsminister Olof Palme?

— Ja. En sak är att vara negativ till Sveriges långsiktiga utrikespolitik. En annan sak är personfrågor. Ryssarna tyckte däremot aldrig om Alva Myrdal. De ser mycket mer positivt på Olof Palme, eftersom han deltar i en del av de möten som stödjer sovjetiska utrikespolitiska initiativ speciellt en del av de senaste (Sjvjtjenko syftar på förslag om frysning av kärnvapen, motståndet mot president Reagans förslag om ett försvar baserat i rymden, etc. etc.).

— Men ni svenskar skall inte ha några illusioner om den sovjetiska uppskattningen av Sverige bara för att Sverige stödjer sovjetiska initiativ eller ställer upp bakom en politik som Sovjet driver. I Kreml har man likafullt kvar sin försiktiga och misotänk-samma inställning eftersom man inte anser sig veta vad Sverige kan komma att göra i framtiden. De är negativa till den svenska grundsynen att förbli oberoende. Sverige är inte ett Finland — låt mig understryka detta.

"Uppträd hårdare"

SvD: Anser ni att Sverige mot bakgrund av ubåtskränkningar-borde uppträda hårdare mot Sovjet.

— Ja det tror jag... En fast svensk politik skulle kunna påverka den sovjetiska politiken. Mot bakgrund av den ändrade strategiska situationen i Europa hade kanske Sovjet lyssnat till sådana signaler. De skulle lyssna om Sverige var mycket hård i sin linje. Det skulle kanske leda till att beslut togs om att upphöra med ubåtskränkningarna.

— Att vara mjuk i en fråga som denna uppmuntrar bara Sovjet att fortsätta med sina aktiviteter. Generellt sett fungerar den sovjetiska mentaliteten och filosofin så, att när man möter ett seriöst motstånd drar man sig tillbaka. Så fort man möts av en mjuk attityd utnyttjar Sovjet situationen till sin egen fördel. Detta är ett grundläggande sovjetiskt agerande.

Neutraliteten

SvD: Vad innebär begreppet "neutral" för Sovjetunionen? När sovjetiska företrädare säger att de respekterar svensk neutralitetspolitik, menar de då samma sak som vi svenskar?

— De lägger in en helt annan mening i begreppen neutral och neutralitet. För det första, om vi talar om Europa, menar de med neutral någon som inte är medlem av Nato. För det andra ogillar de element i den svenska neutralitetspolitiken. De uppfattar betydelsen i ordet neutral på ett helt annat sätt än vi. De använder begreppet neutralism, inte neutralitet. Med det menar de ett land som har ett gemensamt mål med Sovjet. Men Sverige delar inte så många målsättningar med Sovjet, så vitt jag förstår i alla fall.

— En god neutral granne är, utifrån sovjetisk synvinkel, ett land som i huvudsak delar Sovjetunionens politiska målsättningar och stödjer dessa aktivt; en stat som är fullständigt frigjord från varje beroende av den välflyga militäralliansen. I realiteten — inte formellt — skall ett

SvD: Tror ni att det är möjligt för Sverige att påverka Sovjetunionen att upphöra med ubåtskränkningarna och uppnå goda relationer med Sovjet?

— Jag tror att det är möjligt. Men då måste Sverige inta en mycket, mycket hård ståndpunkt mot Sovjet och hålla sig till denna. Den svenska regeringen måste klargöra för Sovjet att det inte finns några möjligheter — inga chanser alls — till goda relationer i framtiden om inte ubåtskränkningarna upphör.

— Sverige har möjligheter att uppnå stabila relationer med Sovjet, men — och det vill jag understryka — jag tror inte att Sovjet och Sverige kan bli "riktiga vänner". Det kommer inte att gå att upprätta så goda förbindelser att de kan kallas "riktigt goda" beroende på skillnaderna i grundläggande politiska synsätt; såvida inte Sverige är redo att ge upp sin självständighet och utvecklas mot att bli en sovjetisk satellit, utrikespolitiskt sett, och stödja allt som Sovjet anser.

Raoul Wallenberg?

SvD: Vad vet ambassadör Sjevtjenko om Raoul Wallenbergs öde?

— Personligen tror jag att han är död nu. Men jag känner inte till några detaljer om honom. Fallet Wallenberg inträffade under en period då jag inte arbetade i utrikesdepartementet. Jag har däremot talat med andra intresserade personer i UD om hans fall. Vad jag vet är följande:

— Utrikesdepartementet handlade aldrig fallet. Det har hela tiden varit KGB:s (säkerhetspolisens) ansvar. De delar inte med sig av sin information till UD. Vad jag vet säkert är att Andrej Gromykos första svar i februari 1957 till Sverige — efter den svenska diplomatiska förfrågan samma år — skrevs av KGB. Jag vet att Gromyko inte kände till något själv om saken. Han fick ett underlagspapper från KGB som godkänns av politbyrån. Gromyko effektuerade bara det sovjetiska svaret, som innebär att Wallenberg var död, till Sverige.

— Gromyko hade vid den tidpunkten inte uppnått samma maktposition som han har i dag.

— I det sovjetiska beskedet hette det att Raoul Wallenberg dött i ett Moskva-fängelse 1947. Men dessa uppgifter, som kom från KGB, var inte sanningsenliga.

— Jag fick veta från andra att Wallenberg var vid liv vid den tidpunkten d. v. s. 1957.

SvD: I den s. k. Palmekommissionen ingår dels den ryske politiker Georgij Arbatov, dels den

pensionerade generalen Michail Milstein. Vilken roll spelar dessa två personer för den sovjetiska politiken?

— Sovjetledningen använder Arbatov och Milstein nästan uteslutande för propagandaavsikter. De spelar ingen som helst viktig roll för utformningen av den sovjetiska politiken. De har i så måtto ingen seriös funktion. De påverkar inte i något avseende de positioner som intas i sovjetisk utrikespolitik.

Sjevtjenko förklarar att det är fullständigt galet att tro att kontakter med Arbatov eller Milstein kan påverka den sovjetiska positionen i några frågor. Sådana kontakter är bara till hjälp för den sovjetiska propagandan. Han hänvisar till att han i sin bok beskrivit vilken roll de båda spelar och förklarar att Gromyko föraktade Arbatov i hög grad.

— Gromyko ignorerade honom. Arbatov existerade helt enkelt inte för Gromyko.

Sjevtjenko säger att USA—Kanada-institutet, som leds av Arbatov, arbetar delvis med forskning om USA och Kanada. Men arbetet där syftar framför allt till att samla information om amerikansk politik.

— En annan funktion som institutet har är att ta emot besökare från Väst, amerikanska specialister och stipendiater. Avsikten är att upprätta kontakter med dessa människor och därigenom utöva desinformation. Arbatov är en intelligent man. Han och hans medarbetare är verkligen nyttiga verktyg. De kan USA och stämningarna där. De är duktiga på att påverka de människor de träffar. De beskriver sig själva som mycket mer inflytelserika än de i verkligheten är. Deras kontakter syftar till att undersöka vilka utländska forskare och andra som kan rekryteras för att arbeta för sovjetiska intressen.

— Om någon i Väst har illusionen att de kan påverka Sovjet genom att hålla kontakter med Arbatov och hans medarbetare, ägnar de sig åt nonsensstänkande. — Om det är någon som påverkar någon så är det folk från detta institut som påverkar sina kontakter från Väst. Och inte tvärtom.

— Milstein är pensionerad militär. Han är numera avskuren från information från de högre militära skikten och saknar möjlighet att veta vad som pågår inom det militära etablissemanget. Så vitt jag vet arbetade han för GRU innan han pensionerades.

Sveriges regering?

SvD: Vilken regering i Sverige föredrar Sovjetunionen att ha att göra med, en socialdemokratisk eller en borgerlig?

— Det är svårt att säga. Låt mig dock säga att Sovjet generellt föredrar att ha att göra med icke-socialdemokratiska regeringar. De lutar inte på socialister. Folk i Väst har svårt att inse detta. Socialdemokraterna är ur sovjetisk synvinkel rivaler. Detta är ett historiskt fenomen. De har alltid uppfattat socialdemokraterna som förrädare. Socialdemokraterna vill ju etablera ett socialistiskt samhälle, men utifrån andra principer än Sovjet. Detta är en stor ideologisk färd.

SvD: Chefen för det sovjetiska kommunistpartiets mäktiga internationella avdelning, Boris Ponomarev sammanträffade med Palme innan Palmekommissionen bildades. Arbatov och Stein medverkar i kommissionen. Vad tror ni är Sovjetledningens syn på Palmekommissionen?

— Avsikten är att utnyttja kommissionen för sovjetiska syften. Det är detta som är själva tanken bakom att delta i sådana här sammanhang.

— Ponomarev är chef för kommunistpartiets internationella avdelning. Internationella avdelningen har bl. a. till uppgift att hålla kontrollen över och hålla kontakterna med kommunistpartierna utomlands, samt att upprätta kontakter med de socialdemokratiska partierna.

— Detta är en av Internationella avdelningens viktigaste uppgifter — att upprätthålla denna kontroll och skapa de kontakter. Den andra uppgiften är att använda resultatet av detta i propagandasyfte.

— Ponomarevs avdelning är mycket viktig och har ett stort inflytande. Men internationella avdelningen lägger sig inte i direkta beslutsfattandet på utrikesdepartementets områden. Ponomarevs avdelning utövar exempelvis inget inflytande över nedrustningsfrågor eller de bilateral förbindelserna med USA.

"Viss konkurrens"

— Förr fanns det en viss konkurrens mellan UD och Internationella avdelningen. Det var under Andrej Gromykos första år. (Han blev utrikesminister 1957.) På den tiden var inte Gromyko medlem av politbyrån. Ponomarev var då, och är alltså, kandidatmedlem i politbyrån. Men Gromykos inflytande växte och han blev efter en tid fullvärdig medlem av politbyrån.

Sjevtjenko förklarar att orsaken till att Ponomarev "bara" är kandidatmedlem av politbyrån

Och Finland?

— Finland måste agera inom de ramar som Sovjet bestämmer. Finnarna är med rätta rädda. Ni svenskar behöver inte känna lika mycket rädsla. Finland har ju gemensam gräns med Sovjet. Och Sovjets grundläggande synsätt är att de länder som ligger utefter den ryska gränsen tillhör Sovjets säkerhetszon. I dessa områden anser de sovjetiska ledarna att de kan göra vad de vill för att skydda Sovjetunionens säkerhetsintressen. De kan inter-
venera om dessa intressen anses hotade.

Sjvttjenko menar att den här typen av resonemang, som bygger på förutsättningen att ett eventuellt krig skulle föras med konventionella vapen, är naiv. De sovjetiska ledarna tror inte på ett begränsat konventionellt krig i Europa. De utgår från att en militär konfrontation i Europa leder till kärnvapenkrig. Men den sovjetiska ledningen vill inte ha ett kärnvapenkrig. Därför tror jag inte att Sovjet försöker förverkliga sina mål i Europa med militära medel. De kan däremot användas i andra delar av världen.

— De kalkylerar t. ex. med att utvecklingen i Västtyskland successivt skall leda till någon form av neutralitet och att man lämnar Natoalliansen. **SvD**

SVD

Sjevtjenko var FN:s biträdande generalsekreterare

LARS CHRISTENSSON

När den sovjetiske toppdiplomaten Arkady Sjevtjenko i april 1973 hoppade av till USA väckte detta stort uppseende i väst: Aldrig någonsin tidigare hade en så hög och välinitierad sovjetisk diplomat hoppat av.

Sjevtjenko var biträdande generalsekreterare i FN i New York vid tidpunkten för sitt avhopp. Han var betrodd av den högsta sovjetiska ledningen. Sovjets utrikesminister Andrej Gromyko hyste stort förtroende för honom. Sjevtjenko tillhörde Gromykos närmaste medarbetare och ingick 1970-1973 i dennes personliga stab.

I denna egenskap fick Sjevtjenko en unik insikt i det sovjetiska utrikespolitiska tänkandet. Han deltog också vid flera sammanträden med den mäktiga politbyrån.

Satt kvar

Sjevtjenko beslöt sig 1975 för att hoppa av och tog kontakt med USA och klargjorde sina avsikter. Amerikanerna övertalade honom att sitta kvar på sin höga FN-post under tre år. Under dessa år försåg han amerikanerna med känslig sovjetisk information. Sjevtjenko hade tillgång till den sovjetiska FN-delegationens allra mest hemliga informationer och order från Moskva.

I våras gav han ut en bok med titeln *Breaking with Moscow*. Den kommer i svensk översättning i slutet av sommaren. Sjevtjenko berättar i

sin bok bl. a. om sin tid som rådgivare till Gromyko. Han förmedlar initierade bilder av det sovjetiska beslutfattandet och vilka överväganden som styr detta. Han berättar också om sina möten med Nikita Krusjtjev och andra sovjetiska topppolitiker.

I dag lever Arkadij Sjevtjenko i Washington. Han har valt att behålla sin identitet och menar att hans öppna liv är det bästa skydd han kan ha mot den sovjetiska säkerhetspolisen KGB, som utan tvivel noggrant följer hans förehåanden.

Men det går inte att finna hans adress i telefonkatalogen. Ett ytterst litet antal personer känner till exakt var han bor. Kontakten med SvD:s reporter förmedlades via olika ombud.

Den f. d. sovjetiska toppdiplomaten säger till SvD att han aldrig ångrat sitt avhopp: Han skulle göra det igen om det behövdes. Han sörjer dock sin hustru som dog i Sovjetunionen. Budet om hennes död kom bara några dagar efter hans avhopp. Sjevtjenko är emellertid numera omgift med en amerikanska.

— Ett av mina problem är att min dotter är kvar i Sovjet. Men jag har aldrig ångrat mitt beslut att lämna det sovjetiska systemet. Jag känner mig fri i Väst. Jag kan skriva och resa hur jag vill, säger Sjevtjenko som nu påbörjat arbetet med en ny bok.

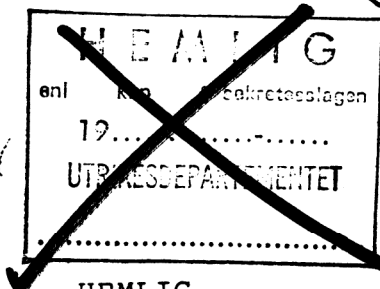
Den nya boken kommer, berättar han, att bli mera akademisk till sin karaktär. Den kommer bl. a. att mera ingående behandla det sovjetiska beslutssystemet och de personer och krafter som agerar.

SvD

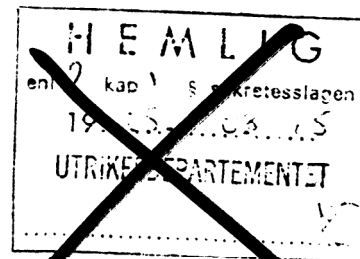
UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

PROMEMORIA
1985-08-15

Pol

HEMLIG

Arkadij Sjevtjenkos uppgifter om Raoul Wallenberg
(1 bil.)

Ministern Ulf Hjertonsson vid ambassaden i Washington har i bifogade handbrev till undertecknad redogjort för ett samtal om Raoul Wallenberg med den avhoppade sovjetiske diplomaten Sjevtjenko.

Sjevtjenko hade enligt egen utsaga ingen direkt, personlig kontakt med Wallenberg-ärendet. Han hävdar emellertid som sin personliga uppfattning att Raoul Wallenberg skulle vara död. Några bevis härför har han inte, utan det framgår tydligt att det blott rör sig om spekulationer från hans sida. Han uttrycker likväl åsikten att "man gjort sig av med Wallenberg när fallet började bli brännande på 60-talet".

Den mest uppseendeväckande händelsen i fråga om Raoul Wallenberg under 60-talet var att professor Nanna Svartz år 1961 från den sovjetiske läkarkollegan Smoltsov, uppenbarligen till följd av misstag eller lösmynthet från den senares sida, fick uppgift om att Raoul Wallenberg skulle vara vid liv men i dålig form vid en psykiatrisk klinik i Moskva. De framställningar som med anledning härav gjordes bl.a. av statsminister Erlander ledde som bekant inget vart. Det är dock svårt att inte tillmäta professor Svartz vittnesmål ett betydande bevisvärde.

Är det troligt att de sovjetiska myndigheterna efter incidenten med Nanna Svartz skulle ha bragt Raoul Wallenberg om livet för att han blivit en alltför obekväm fånge? Flera skäl talar emot denna hypotes.

För det första kan ifrågasättas varför inte Raoul Wallenberg enligt ovanstående teori togs av daga långt tidigare. Han var förmodligen en ännu obekvämare person på 50-talet, och vid den tiden rådde ett betydligt kärvare klimat i Sovjetunionen för politiska fångar.

För det andra kan man undra - men på denna punkt måste jag bekänna mina begränsade kunskaper om det inre väsendet av Sovjets politiska system och dess beslutsmekanismer - huruvida någon person i ansvarig ställning skulle våga fatta beslut om att röja ur vägen en fånge av Raoul Wallenbergs kaliber. Skulle inte vederbörande skrämmas av utsikten att beslutet eventuellt en dag kunde komma att vändas mot honom? Är det troligt att Chrustjev eller hans efterföljare skulle ha befattat sig med frågan och beordrat likvidering? Frågan står öppen, men jag har mina personliga dubier.

För det tredje kommer vittnet Kaplan i bilden. Han är en sovjetisk jude som 1974 dömdes till fängelsestraff för illegala diamantaffärer. Då ha slapp ut ur fängelset Butyrka i Moskva 1977 meddelade han sin dotter i Israel att han skulle ha träffat en svensk vid namnet Wallenberg under fängelsevistelsen. Han häktades sedermera av KGB då han sökte smuggla ut ett brev med uppgifter om den svenske medfången, men hans uppgifter bekräftades 1979 i ett brev från hans hustru till dottern. Kaplan lär ånyo vara på

fri fot, men han kan av naturliga skäl inte kontaktas och torde vara skrämmd till tystnad av KGB. Kvar står att hans utsaga att Wallenberg skulle ha varit vid liv omkring 1977 - något som Sjevtenko tycks vara ovetande om av i och för sig förklarliga orsaker - äger bevisvärde i sammanhanget.

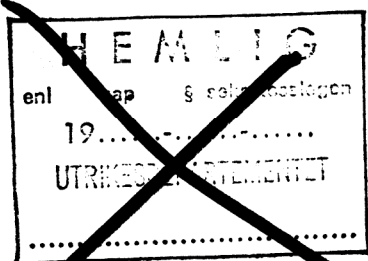
Sven Julin

bf

1985-09-04

Kabinettssekreteraren P. Schori

Utrikesdepartementet

HEMLIG

S. Carlsson

SekrL 2:1

Arkadij Sjevtjenkos uppgifter om R. Wallenberg

Broder,

Jag instämmer i mångt och mycket i Sven Julins kommentarer till Ulf Hjertonssons uppteckning om samtalet med Arkadij Sjevtjenko om R. Wallenberg, Ditt handbrev till mig den 19 augusti.

I motsats till vad Sjevtjenko tycks tro var Wallenberg-ärendet faktiskt inte särskilt "brännande" under 1960-talet - med undantag naturligtvis för Nanna Svartz' uppgifter efter ett besök i Moskva 1961. Både på 1950- och 1970-talen var ärendet mer aktuellt, som ett besvärande element i de svensk-sovjetiska relationerna och som hett nyhetsmaterial i svenska media. (Julin förväxlar i hastigheten två namn: det var inte Smoltsov som Svartz talade med 1961, utan professor Myasnikov. Smoltsov var den fängelseläkare som undertecknade 1947 års "dödsattest".)

Jag vill alltså gärna, liksom Julin, sätta ett frågetecken för Sjevtjenkos teori att Wallenberg skulle ha

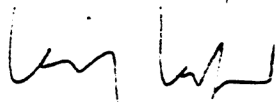
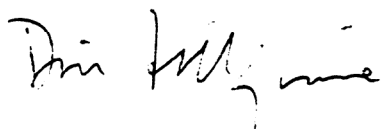
likviderats därför att "fallet började bli brännande på 60-talet". I övrigt tycker jag emellertid att Sjevtjenkos uttalanden på det hela taget verkar rimliga och sannolika. Det gäller t.ex. hans teori att Wallenberg, för det fall att vi avfärdar 1947 års dödsattest, måste ha hållits strängt isolerad, utan möjlighet för "non authorized persons" att komma i kontakt med honom. Samma sak har jag själv alltid hävdat (ofta till familjens irritation). Därför har jag heller inte varit beredd att fästa någon större tilltro till raden av vittnesmål post 1947 från personer som sagt sig ha träffat Wallenberg i läger, där fångarna haft tillfälle att röra sig relativt fritt och träffa varandra. Det var också därför som Wladimir-spåret i slutet av 1950-talet var så intressant: det gällde vad tyskarna kallade ett "Nacht und Nebel"-fängelse, där allt gjordes för att hindra fångarna att etablera ens den flyktigaste kontakt med sina olycksbröder i granncellerna.

Vad Sjevtjenko säger om relationerna mellan MID och KGB bär också sannolikhetens prägel. Jag har under de 30 år, som jag till och från haft att göra med ärendet, bara träffat en MID-tjänsteman som antytt att han studerat Wallenberg-dossiern i detalj och som vågat diskutera ärendet med användande av ett annat språkbruk än regerings- och TASS-kommunikéernas tröttsamma standardfraser. Det var den numera avlidne vice utrikesministern I. Zemskov. Han var väl f.ö. lika hemmastadd i KBG som i MID.

Liksom Sjevtjenko tror jag inte heller att vi har något att hämta från Alexandrov-Agentov. Han har kanske också läst dossiern, men har alltid varit sparsam med sina informationer till oss. Det är i varje fall min minnesbild från flera samtal med honom. Så snart det börjar

brännas vill ha hellre tala om Selma Lagerlöf. Jag tror att vår Moskva-ambassad har samma uppfattning om honom.

Hur frågan skall tas upp med Gorbatjov vågar jag inte ha en grundad uppfattning om - ambassaden i Moskva har säkert vägande synpunkter. Hur vi än går till väga kvarstår väl emellertid vad som i snart 30 år blockerat det sovjetiska tänkandet och agerandet. Det var Gromyko som lämnade över 1957 års svar och allteftersom åren gått och han gång efter annan hänvisat till detta svar, har det väl bara blivit svårare och svårare för honom och för den sovjetiska regeringen att avvika från det traditionella svaret. Så länge Gromyko har kvar sitt inflytande över den utrikespolitiska beslutsprocessen, blir det säkert vanskligt t.o.m. för Gorbatjov att inleda en verklig dialog med oss.

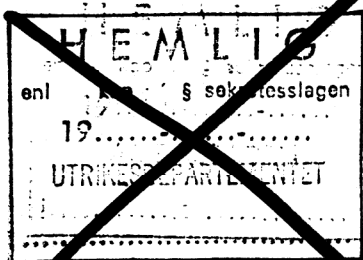

Leif Leifland

MOSKVA

1985-09-17

Handläggare: L-Å Nilsson

Kabinettssekreteraren Schori
Utrikesdepartementet

HEMLIGT

Arkadij Sjevtjenkos uppgifter om Raoul Wallenberg
hbr Schori-Örn 1985-08-19

Broder,

Ditt ovan citerade handbrev, samt Ulf Hjertonssons redogörelse för samtalet med Arkadij Sjevtjenko, liksom Sven Julins kommentarer till uppteckningen, har föranlett följande reflektioner hos Lars-Åke Nilsson och mig själv.

Vad Sjevtjenko allmänt anför om den sovjetiska handläggningen av Wallenberg-ärendet måste sägas ge ökad trovärdighet åt de antaganden vi länge gjort på svensk sida. Vi har sålunda hållit för sannolikt att ärendet realiter beretts inom säkerhetsorganen, samt att MID numera i stort sett endast vänder sig till KGB för att erhålla bekräftelse på att läget är oförändrat, och att därför 1957 års svar alltså skall lämnas på svenska framställningar. Vår taktik har inte minst gått ut på att genom återkommande framställningar tillse att ärendet hålls levande i Moskva, samt därigenom ett visst antal befattingshavare i KGB och - möjligen - MID ges tillfälle att se dossiern. Förhoppningen har givetvis varit att förr eller senare någon avhoppare skulle uppträda som haft tillfälle att lätta på förståelsen. Att ingen avhoppare ännu haft något av

vikt att berätta, kan möjligen leda till slutsatsen att ärendet numera handläggs rutinmässigt även inom KGB.

Sjevtjenkos resonemang om att Wallenberg sannolikt dukat under i början av sextiotalet verkar däremot rätt löst underbyggt. Visserligen måste det vittnesmål Nanna Svartz då lämnade ha varit besvärande för vederbörande i Moskva, men det kastade knappast något nytt ljus över de fundamentala frågor vi ställde - och ställer - oss kring 1957 års svar. Sålunda utgör det alltså en gåta varför den sovjetiska ledningen 1957 valde att göra det enastående erkännandet att man sedan krigsslutet ljugit i Wallenberg-ärendet. I strid mot tidigare sovjetiska påståenden vidgick man att Wallenberg verkligen suttit fängslad i Sovjetunionen. Skulden lades på Berja och dennes hantlangare, men varför - när ändå ett enastående medgivande gjordes - presenterades inte hela sanningen eller åtminstone en för oss övertygande version? Vidare kan frågan ställas, varför i svaret Wallenbergs död förlades till sommaren 1947. Vi vet ju genom trovärdiga vittnesmål att något dramatiskt då inträffade i ärendet. Kanske var dessa vittnesmål vägledande vid utformandet av det sovjetiska svaret?

Så länge de här skisserade frågorna förblir obesvarade, måste vår arbetshypotes vara att Wallenberg är vid liv. Alla spekulationer om när han kan ha dukat under, förblir då egentligen ointressanta.

Sjevtjenkos resonemang om att Wallenberg hållits isolerad, förefaller övertygande. I annat fall framstår det som helt otroligt att den dåvarande sovjetiska ledningen skulle ha samtyckt till 1956 års gemensamma kommuniké efter Tage Erlanders besök i Moskva. Denna kommuniké infördes ju i Pravda och anslogs i lägren.

Avslutningsvis kan det finnas anledning att spekulera en smula kring vad Sjevtjenko säger om möjligheterna att ta upp

Wallenberg-ärendet med Gorbatsjov. Vi har ju länge antagit att det faktum att Gromyko stod för 1957 års svar gjort låsningen kring detta särskilt hård. Han har visserligen avgått som utrikesminister, men finns kvar som president.

Ett ledarskifte skulle kunna underlätta, har vi ibland sagt oss i Stockholm. Alltjämt är det dock svårt tro att den nya sovjetiska ledningen skulle frångå 1957 års svar. Bör inte i så fall mycket betydande fördelar gentemot Sverige hägra eller också en stark åstundan att diskreditera företrädarna föreligga hos den nya ledningen? Sjevtjenko har kanske rätt i sitt resonemang att Gorbatsjov i Wallenberg-ärendet bör tas med överraskning. Sannolikt kommer han - liksom Sjevardnadze - vid officiella och väl förberedda sammanträffanden med svenska företrädare att bland sina samtalspapper ha 1957 års svar.

På sovjetiskt håll utgår man säkerligen från att vi kommer att fortsätta driva Wallenberg-ärendet också gentemot den nya ledningen i Kreml. Vad som i all enkelhet från denna ambassad bör framhållas, är att de tillfällen som kan uppkomma inte får försittas. Samtidigt är det naturligtvis angeläget att undvika ytterligare låsningar. Slutsatsen kan därför endast bli att Wallenberg-ärendets bedrivande noga bör övervägas inför de högnivåkontakter med sovjetiska företrädare som kan förestå.

Torsten Örn

Tankar om Wallenberg

Fallet Wallenberg är ouppklarat. För svenskt vidkommande har det inte funnits skäl att lägga ned hela saken i och med att sovjetiska myndigheter i den nya öppenhetens namn visat den försvunne diplomaten släktingar visst tillmötesgående, med början i höstas. Det finns skäl att påminna om detta, här hemma och i Moskva, efter den dramadokumentär som just har visats på bra sändningstid i TV:s Kanal 1.

Den rannsaking som Hans Villius och Olle Häger genomförde i "Raoul Wallenberg - fänge i Sovjet" kom ju i praktiken att trycka hårt på två ting: 1) De sista absolut säkra uppgifterna om Wallenberg skulle ha härrört från februari 1947 när han fördes från Lefortovofängelset i Moskva. 2) Det skulle inte gå att vifta bort trovärdigheten i fängelseläkaren Smoltsovs intyg om att fången "Wallenberg" hade avlidit av hjärtinfarkt i

Lubjankafängelset i juli samma år.

Det senare har ju Sovjet anfört som bevis alltsedan Gromyko 1957 plötsligt lät meddela att Wallenberg hade dött tio år tidigare. Papperet företeddes förra året för första gången i original för Raoul Wallenberg-föreningen, som dock vägrar att tillerkänna det något som helst bevisvärde.

Här borde man nog ändå inte tänka i något slags taktiska banor (?) från officiellt svenskt håll utan faktiskt yrka på att delta i en verkligt omsorgsfull granskning, efter teknikkonstens alla regler, av dokumentets äkthet.

Kvar står givetvis att det vid bedömningen av dagens mera tillmötesgående sovjetiska attityd förblir svårt att stryka ett streck över tidigare behandling av Sverige. Ta bara de många beskedet, först 1945 att

Wallenberg i Budapest hade omhändertagits av sovjetiska myndigheter, sedan 1947 att han var okänd i Sovjet, därpå "dödsattesten" 1957 och nu senast, 1989, upptäckten av ett papper från Wallenbergs intagning i fängelse plus hans pass och pengar.

Vad som under mer än trettio år gjorde ett särskilt obehagligt intryck var den totala sovjetiska oviljan att företa nya efterforskningar när Sverige gång på gång aktualiserade frågan, i takt med att nya vittnesmål dök upp.

Sverige avvaktar alltså sovjetiska svar på förfrågningar utifrån tidigare fångars uppgifter. Regeringen och UD kan inte, som TV-serien, avfärda vittnesmålen som genomgående mindre intressanta fotnotsanteckningar.

Kanske alltför litet uppmärksammas är också en

intervju i Svenska Dagbladet 1985, där den avhoppade sovjetiske toppdiplomaten Sjevtjenko sade sig ha fått veta att Wallenberg var vid liv när Moskva kom med sin "dödförklaring".

En gåta i gåtan förblir hur man från svenskt håll ursprungligen kunde behandla Wallenbergs försvinnande så halvhjärtat. Här gav Villius-Häger en plägsam bild av Wallenberg i sovjetiskt fängelse, övergiven, samtidigt som några kvarter därifrån svenska diplomater andades uppgivenhet. Det mörkande porträttet av en av beskickningscheferna bekräftas av flera nedteckningar.

Numera hyllar Sverige Wallenberg för att ha varit med om att ge landet dess humanitära profil. Sten Anderssons manande ord i Storkyrkan härnäst förpliktar oss att gå vidare med Budapesthjältens sak. □

DN 18/1 1991

To FAX No 08/723 11 76
Attention: Mr. Martin Hallqvist, Pol. I

2 pages

April 5, 1990

From Fax 08/611 83 30 Raoul Wallenberg-Föreningen

15.04 L

Visit to Israel March 17 - April 2, 1990

Betr. Ötgärd se bif.
delgivningslista

March 18: dinner at Göran Nisell's - he lives in Tel Aviv the greater part of the year.

March 19: Inauguration of RAOUL WALLENBERG-STREET in the presence of President Chaim Herzog, Foreign Minister Sten Andersson, the Mayor of Tel Aviv, the journalist Lapid, saved by Raoul, and myself. Speeches by all mentioned above.

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET
Pol. I

06 APR 1990
Kv Hallqvist

F 2 Eu 7

INKOM
1990-04-11
UD:s ARKIV

Mr. Herzog's participation had been questioned because of the government crisis, keeping him busy in Jerusalem. But he came for 2 hours and delivered a very personal speech.

So did Sten Andersson, who seemed very optimistic and made it clear that the Soviets (especially Mr. Shevadnadse) had backed from their rigid view point regarding 1947. He also stressed that the Swedish government fully supports the Raoul Wallenberg-Föreningen in its struggle for Raoul's release.

In my short speech I thanked first Israel for the naming of the street after Raoul (see copy of the sign) and their help in general and then the Swedish government for their genuine involvement. I did this in the name of the family and the entire Association.

Chancellor Kohl's positive attitude, manifesting the enormous change in the West-German approach to the "case of Raoul Wallenberg", was highly appreciated by all present, Mr. Herzog included.

After the inauguration ceremony there was a reception at the Swedish Embassy in Tel Aviv.

Tel Aviv-Jerusalem to stay a few days at the famous Swedish Theological Institute, headed by the very popular Dr Göran Larsson. ④

Meeting at the Prime Ministers Office with the "right hand", Mr. Eli Rubinstein, who got material to share with Mr. Shamir.

For lunch I met with Mrs. Hausner: Mr. Hausner, unfortunately, is too ill to receive. But he had sent a wonderful message which was read at the ceremony in Tel Aviv. He is still heading the Jerusalem Committee - at least pro forma. And he is still very involved.

After lunch meeting with the Speaker of the Knesset, Mr. Dov Shilansky, who is the one who actually made Raoul honorary citizen of Israel. He is, of course, very well informed, but was happy to hear about latest developments. We agreed to stay in touch. It was pure luck that he could fit me in between all his government crisis meetings, going on all day.

March 26: Jerusalem-BeerSheva, where I stayed - free of charge - at the lovely DESERT Inn. The manageress,

8 The Institute, built ca 120 years ago, is said to be one of THE sights in Jerusalem!

March 23

of the hotel, Mrs. Suzan Eger, was one of Raoul's "errand girls" in Budapest, and that's why I'm not allowed to pay! I was there for the third time.

There is a well functioning Committee, headed by Dr Jean Kloos-Fishman, one of the most dedicated workers for Raoul. She had prepared a lecture evening at the Desert Inn for the Committee people. Mrs. Eger gave a reception. I spoke for about 1 hour, and the response was quite overwhelming. As Jean put it "they hardly breathed". I told them about Moscow, about Mr. Kohl, the Swedish government's changed attitude, etc.

BeerSheva is very interesting - once just desert, now full of life. The bedouins have got lovely houses, but many of them prefer living in tents.

Many Soviet Jews are settling there, as everywhere in Israel.

On March 29 I went for the last few days to Nethanya to see old friends. Nethanya is Hungarian - it was a Hungarian Jew who founded it, and today's inhabitants prefer to speak and eat and be Hungarians.

Summing up: Lots of interesting encounters, traces to work on, and wonderful having been back after 3 years.

Eric Sjöqvist, the author of 3 books on Raoul and numerous articles about Raoul over the years, now lives in Jerusalem as DAGEN reporter, is still an ardent supporter. At dinner in a Jerusalem reataurant he was telling me about Raoul's mother with great admiration, happy to have met her many times.

Sonja Samuelsfeld

gärstlig hälsning!

UTRIKESDEPARTEMENTET

☐ FAX ☐ RAPPORT ☐ HANDBREV ☐ TELEGRAM ☐ PM ☒ ÖVR

Politiska avdelningen

Enhet

Datum

Handläggare

Godkännes

Ort/Datum/Nr eller namn

Angående

HEMLIGSTÄMPLAS

Delges för kännedom

utan bil

jämte
samt biljämte
bil nrjämte bil
där så angivitsbil kan lånas
på UD tel:

☐ Konungen	☐ Statssekr	☐ BITS	☐ Europainstitutet
☐ Regeringen 21 ex	☐ U-enh A	☐ SAREC	☐ Svenska FN-förbundet
☐ Statsministern	☐ I-sekr A	☐ IMPOD	☐ Östekonomiska byrån
☐ Statsrådsberedningen	☐ I-enh Fi	☐ Swedfund	☐ Bankföreningen
☐ Chef Fö	☐ I-enh Fö	☐ LO/TCO:s bist nämnd	☐ Exportr
☐ Chef I	☐ I-sekr I	☐ Sv kyrkans mission	☐ Industriförb
☐ Statsrådet	☐ IAEA-del I	☐ IVA	☐ Grossistförb
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ STU	☐ Sthlms Handelsk 2 ex
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ Svensk kärnbränsle AB	☐ LO
☐ Riksdagens talman	☐ I-sekr	☐ Statens kärnkraftinsp	☐ AIC
☐ Utnämnd/Utrutsk/Europa- rådsdel 53 ex	☐ SSLP, Fö	☐ Statens strålskyddsinst	☐ TCO
☐ Utrikesnämnden 21 ex	☐ ÖB	☐ Televerket	☐ SIF
☐ Utrutsk 37 ex	☐ Ch Fst/Op 1	☐ Statens rymddeleg	☐ SACO/SR
☐ Europarådsdel 12 ex	☐ Ch Fst/Op 5	☐ Invandrarverket 2 ex	☐ SAF
☐ Utrutsk kanslichef	☐ Arméstaben FN-avd	☐ Forskningsberedningen	☐ Röda Korset
☐ Förutsk kanslichef	☐ Stabsch MHS	☐ Miljövårdsberedningen	
☐ Riksdagsmen	☐ FOA 2 ex	☐ I-sekr Naturvårdsverk	
☐ Riksdagsmen	☐ SIPRI	☐ Sekr f framtidsstud	
☐ Riksdagsmen	☐ EKN	☐ Nordiska Rådets sv del	
☐ Riksdagsmen	☐ KK 5 ex	☐ Svenska institutet	
☐ Statssekr Fö	☐ Riksbanken	☐ Nordiska Afrikainst	
☐ Statssekr	☐ RPS	☐ Latinamerikainst	
☐ Statssekr	☐ SIDA	☐ Utrikespol institutet	

☐ Större beskickningar FN-representationen 9 ex	☐ Bonn	☒ Moskva	☐ Peking	☐ Washington 2 ex		
	☐ London	☐ Paris	☐ Tokyo	☐ FN-repr		
☐ Norden 4 ex	☐ Helsingfors	☐ Köpenhamn	☐ Oslo	☐ Reykjavik		
	☐ Belgrad	☐ Budapest	☐ Leningrad Gk	☐ Sofia		
☐ Övriga Östeuropa 8 ex	☐ Berlin A	☐ Bukarest	☐ Prag	☐ Warszawa		
	☐ Ankara	☐ Bern	☐ Haag	☐ Ottawa	☐ Bryssel-del	☐ Paris-del
☐ Övriga Västeuropa och Canada 18 ex	☐ Athen	☐ Bryssel	☐ Lissabon	☐ Rom	☐ Genève-del	☐ Strasbourg-repr
	☐ Berlin Gk	☐ Dublin	☐ Madrid	☐ Wien	☐ Nedr-del Genève	☐ ESK-del Wien
☐ Nordafrika 5 ex	☐ Alger	☐ Kairo	☐ Rabat	☐ Tunis	☒ Tripoli	
	☐ Abu Dhabi	☐ Bagdad	☐ Damaskus	☐ Muscat	☒ Tel Aviv	
☐ Mellanöstern 9 ex	☐ Amman	☐ Beirut	☐ Kuwait	☐ Riyadh		
	☐ Bangkok	☐ Dhaka	☐ Islamabad	☐ Manila	☐ Pyongyang	☐ Teheran
☐ Övriga Asien och Australasien 18 ex	☐ Canberra	☐ Hanoi	☐ Jakarta	☐ New Delhi	☐ Seoul	☐ Vientiane
	☐ Colombo	☐ Hongkong Gk	☐ Kuala Lumpur	☐ Panmunjom	☐ Singapore	☐ Wellington
☐ Övriga Afrika 14 ex	☐ Abidjan	☐ Dar-es-Salaam	☐ Harare	☐ Lagos	☐ Lusaka	☐ Monrovia
	☐ Addis Abeba	☐ Gaborone	☐ Kinshasa	☐ Luanda	☐ Maputo	☐ Nairobi
	☐ Bogotá	☐ Buenos Aires	☐ Guatemala	☐ Lima	☐ Maseru	☐ Pretoria
☐ Latinamerika 12 ex	☐ Brasilia	☐ Caracas	☐ Havanna	☐ Managua	☐ Mexico	☐ Quito
	☐ Barcelona	☐ Hamburg	☐ Los Angeles	☐ Montreal	☐ Montevideo	☐ Santiago
	☐ Chicago	☐ Istanbul	☐ Mariehamn	☐ München	☐ Rio de Janeiro	☐ Vancouver
☐ Vissa lönade konsulat 16 ex	☐ Frankfurt	☐ Jeddah	☐ Minneapolis	☐ New York Gk	☐ Sydney	☐ Szczecin

☐ Utrikesministern	☐ Chef Pol 1-6	☐ Verksamhetsplan	☐ Exp-chefen UDH	☐ Chef NGO
☐ Bistandsministern	☐ Chef Pol	☐ Inspektören	☐ Chef UDH	☐ ESK-gruppen
☐ Utrikeshandelsmin	☐ KSA	☐ Chef protokollet	☐ Förhandlingsgruppen	☒ [Signature]
☐ Kabinetssekr	☐ Chef Rättsavd	☐ Chef press- o inf enh	☐ Koordinatörerna	☒ [Signature]
☒ UM:s inf sekr	☐ Folkrettsrådgivare	☐ Chef pressbyrån	☐ KMI	☒ [Signature]
☒ Kansliråd UM:s kansli	☐ Chef R	☐ Chef inf byrån	☐ UDH 6 Transp	☐ [Signature]
☒ Dep sekr UM:s kansli	☐ Expeditionschefen	☐ Chef SSB	☐ Statssekr int U-samarb	☐ [Signature]
☒ Chef Pol avd	☐ Chef A:1	☐ Rapportöversikten	☐ Chef U	☐ [Signature]
☐ Bitr. Chef Pol avd	☐ Chef A:2	☐ Statssekr UDH	☐ Regeringspärmen	☐ Åter enh ex

Antal ex skr sidor

Antal ex bil sidor

Kopierad den

sign

Distribuerad den

sign

Åtg postexp

luft-post

datum

sign

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Första enheten

ARKIVEXEMPLAR

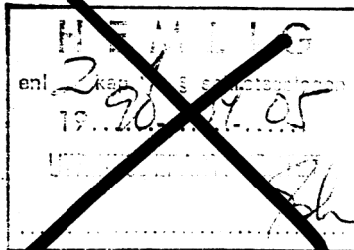
Dnr 95/006	Avd Grupp Mål
1990-04-05	P 2 Eu!

(Pol)

Professor Ingvar Kopp
Statens Kriminaltekniska
Laboratorium
LINKÖPING

Wallenberg

H E M L I G T

Broder,

Låt mig först tala om att vi skickade Ditt brev angående eventuell undersökning av Smoltsov-dokumentet till Moskva, men att vi ännu inte fått någon reaktion därifrån. Vi har dock fått vissa signaler om att något är på gång. Jag ber alltså att få återkomma.

./1

Tills vidare får jag kanske be er studera närslutna brevkopior. Det är för det första ett brev daterat den 8 juni 1983. Det är en numera avliden person vid namn Kalinski som uppgivit sig ha fått det av f fängelseläkaren Butova vid Vladimir-fängelset. Man har ansett sig ha starka skäl misstänka att det är förfalskat, och skrivet av nämnde

./2

Kalinski själv. Det andra brevet är skrivet av honom till Sven Hirdman. Kalinski har också undertecknat ett kvitto för resa München - Stockholm 1979. Till sist är det ett brev 17 oktober 1979, undertecknat av ovannämnda Butova.

./3

Det överlämnades till Wallenberg-Föreningen vid dess besök i Moskva i höstas.

Min fråga är nu om ni kan bekräfta att brev nr ett och tre inte är skrivna av samma person, d v s fängelseläkaren Butova? För en amatör ser ju handstilarna ganska olika ut,

Ifylles av postexp

Avsänt med

☐

sv kurir

☐

utl kurir

☐

luftpost

☐

vanlig post

Avsändn datum

190405

Sign

[Signature]

men vad säger en expert? Kan det också konstateras
huruvida Kalinski skrivit brev nr ett?

*Bäst hlyg
M. Hallqvist*
Martin Hallqvist

P S Fick just veta att man i Moskva är i full gång
med att söka efter jämförelsematerial som skulle
kunna möjliggöra en analys av Smoltsov-rapporten
men att man hittills bara påträffat ett handskrivet
dokument. De återkommer. D S

ЮП 8 июня 1983

Дорогой Аркадий Михайлович!

Это письмо ~~еще~~ написанное уже не-
сколько месяцев и только теперь я
получил возможность его отправить,
без уверенности, что оно дойдет к тебе.

Ваши "инструкции" я соблюдаю... Деловых
• новостей у меня нет, и хотя то что их
нет, ибо у меня, если новости то
• только плохие, хороших не бывает.
"Моя жена" такая же как была, ве-
сти ее редко, как и раньше, когда ра-
ботала и, слава богу.

Живу в нашей дом, старенький, но
уютный, подключили газ и в
нем тепло. Сразу как ушел на
пенсию живу здесь. Спокойно и
хороший воздух, вот все его прелесть.
• Устал, но за каждой срундо надо ежес-
• ладно в дождь или сыро.

Сильвия переехала в 17 квартиру на пер-
• вом этаже, живет и живет с Колей, они
обоим много почти возраста, Коля не
год старше. Квартира плохая, сырая.

У Сильви здоровое неплохое, а Коля
хроник — почки и все остальное
почечного. Вряд ли он достигнет
возраст от дедушки М. Тот здоров
и добр, только не разговаривает.
Ему 31 80, а Коле 52. Все это
для меня непонятно, хотя все никак
там не ушла. Сильви ездила как-то
недавно перед уходом Лени на
2-3 дня в Москву, но не по поводу
лечения, а думая что-то писать
(Курьер в "детском-мире". Мой муж
ушел на пенсию в конце 1982 и
он больше не общается с Сильви,
но имел приват, через Лию, что
небольшая изменений. Ваня оту-
лился француженский, Красивый но не
реальный. Мне сказал человек знающий
... и не подавай, счастья будет... Мне
спасибо мама и с ней я на пароходе.
К путешествию верну... На этом —
замкнутого след писано. И так
Ваня здоровый и счастлив, все заслужил. Твоя Рита

Mr. Kierdman

Уважаемый господин Кирдман!

Я пересылаю Вам через шведское посольство документ в связи с провокацией. Тот, что я, а не КТБ. Мне эта провокация не мешает. Это не повредит и делу Валлен

Берга.

Вчера был телеграм из Москвы от жены Кантана. Ей сообщили из КТБ в Москве, чтобы она не беспокоилась, все будет хорошо. Значит, что скоро они могут Кантана освободить, если он им обещал, что будет молчать. Но конечно, молчать он не

будет. Я Вам на днях напишу письмо на машинке, т.к. я

не уверен, что во избежание
и потерь мой проект.

С уважением
Знаю —

Сумму за проезд 448 км.
прошу переслать тем же
шведское посольство в
Израиль.

Знаю

An UD
Stockholm
an Herrn Hierdman

Beilage d. Fahrplan und
Preise für meine Reise
von München - Stockholm

748.00. DM
Siebenhundert ach und vierzig
DM

Freally
(A. Kalinski)

12.06.1979

Я, Гутова Елена Николаевна, работаю в
У ОД-1/ст-2 с 1946. по 1978г. За время работы
ко мне не приходил д-р Валленберг не обращался.

Впервые о существовании этого человека, я
узнала от посла СССР в Люксембурге Г. Кудина,
который наводил справки о нем в 1988г.

Вторично о нем интересовалась киногруппа
из Киева на Украину, в октябре 1989г., которую
я отпустила - мне ничего не известно об этом
человеке. За время моей хирургической
практики, д-ра по фамилии Валленберг я
не встречала и фамилии докторов не
Заммберг не было.

17/X-89, Гутова

☐ Handläggare

☐ Exp. datum/paraff

Var finns brott för T. Kopp
J. Kopp... Kriminalvården
Läb: 90-02-16
Bund... BUNDET PÅ DOSS 111 12

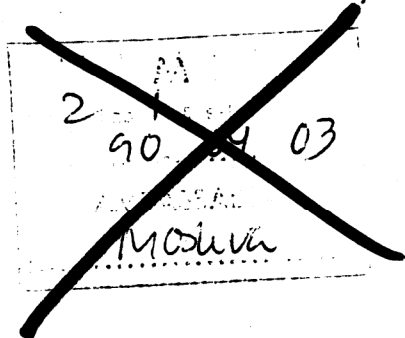
SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

Pol I/kr Hallqvist/lan
1990-04-10

Ch t Magnusson, Amb Moskva från
Hallqvist EXP. 900410/LAN

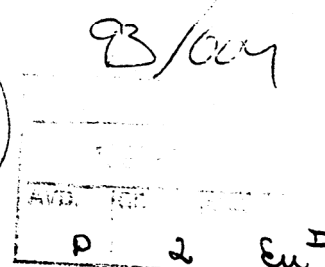
1990-04-03

Kanslirådet
Martin Hallquist
Utrikesdepartementet

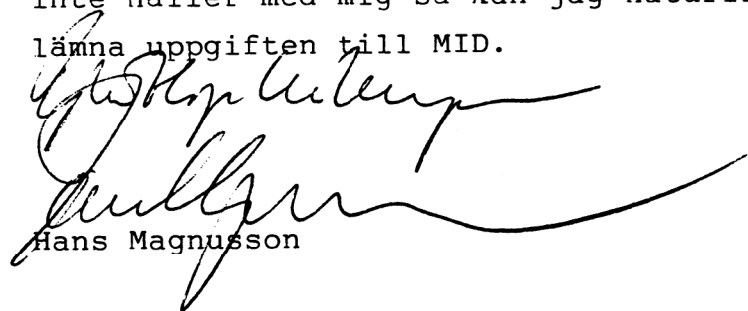
HEMLIGT

Wallenbergärendet: Enn Tartto

Broder,

Jag har tvekat ett tag rörande det meningsfulla i att med MID ta upp Enn Tartos uppgifter om Krasnaja Presnjafängelset i Moskva 1957. Även om uppgiften i sig vore riktig, d v s att Wallenbergs namn fanns skrivet på väggen så behöver det inte betyda någonting. Vid Erlanders besök i Sovjet 1956 spreds ju RW:s namn över hela Sovjet genom att den gemensamma deklARATIONEN publicerades i Pravda. I februari 1957 publicerades så Gromykos svar rörande RW. Men om ni inte håller med mig så kan jag naturligtvis överlämna uppgiften till MID.

Hans Magnusson

cf

UTRIKESDEPARTEMENTET

ARENDE:

KOPIA TILL:

ÅTGÄRD:

UTR MIN

- "-

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

INK UTRIKESDEP		
Dnr...../.....		
1990-04--5 4		
Ans	Gr	Mal
P	2	Ell

AMBASSADEN WIEN

1990-04-04

UD STOCKHOLM

✓ 22501
V ERT HBR 90-01-08 FOER M. HALLQVIST, POL 1

RE WALLENBERGAERENDET

FORTS

RE WALLENBERGAERENDET

SEDAN MAN UPPENBARLIGEN FOERETAGIT EN OMFATTANDE ARKIVFORSKNING, HAR JAG IDAG AV CHEFEN FOER RAETTSAVDELNINGEN I UTRIKESMINISTERIET, AMBASSADOEREN NETTEL, FAATT SVAR PAA VAAR FOERFRAAGAN I AERENDET.

SAMMANFATTNINGSVIS INNEBAER DETTA ATT INGENTING NYTT FRAMKOMMIT SEDAN 1965. NAAGON FOERNYAD FRAMSTOET ROERANDE MAREK HADE INTE GJORTS. EFTERSOM MAN ALLTJAEMT MISSTAENKER ATT DOEDSATTESTEN AER FALSK, HOPPAS MAN ATT NAAGON GAANG I FRAMTIDEN, MED FORTSATT GLASNOST OCH PRESTROJEEEE PERESTROJKA, FAA FULL KLARHET INTE BARA I DETTA UTAN OCKSAA I MAANGA ANDRA HITTILLS OUPPKLARADE FALL ROERANDE FOERSVUNNA OESTERRIKISKA MEDBORGARE.

ROERANDE FRAAGAN OM VI FORTFARANDE BEHOEVER OESTERRIKISKT MEDGIVANDE FOER ATT AABEROPA ATTESTEN GENTEMOT RYSSARNA, FOERSTOD JAG ATT VI HADE FRIA HAENDER ATT AGERA EFTER EGET OMDOEME.

ATT DESSA FRAAGOR SEDAN LAENGE HAR MERA HISTORISK AEN DAGSAKTUELL POLITISK BETYDELSE FOER OESTERRIKARNA FOERSTAAR MAN MOT BAKGRUNDEN AV ATT DET I DAGARNA AER 45 AAR SEDAN DE SOVJETISKA TRUPPERNA INTOG WIEN. ATT RESPEKTEN FOER INDIVIDENS RAETTIGHETER DAA, LIKSOM UNDER KRIGET I OEVRIGHT, VAR ETT SAELLSYNT UNDANTAG I DEN ALLMAENNA LAGLOESHETEN AER NAAGOT SOM DEN GENERATIONEN SOM ALLTJAEMT HAR EGNA MINNESBILDER FRAAN DESSA HAENDELSER, UPPLEVER SOM AATERKOMMANDE MARDROEMMAR. MAN BETRAKTAR OSS, SOM FOERSKONADES FRAAN DESSA FAROR, SOM VAELDIGT LYCKLIGT LOTTADE. EMELLERTID VILL MAN, ENLIGT MIN SAGESMAN, GAERNA MEDVERKA TILL ATT SKAPA YTTERLIGARE KLARHET KRING RAOUL WALLENBERGS TRAGISKA OEDE.

LIDGARD

SVERIGES GENERALKONSULAT
MONTREAL

1990-03-30

Dok 900410

Pol 1/Hallqvist/cj
1990-04-11

Departementsrådet Wöhler
Utrikesdepartementet

Ex till: Wallenberg-föreningen, Stockholm
Guy von Dardel, Genève

exp 900411

Broder,

[Handwritten signature]
"Raoul Wallenberg lectures".
118 Gk 1987-11-07
Hbr Rösiö-Osvald 1989-02-17
(bil.)

89/001

INKOM UD		
1990-04-10		
AVD.	GR.	MAL
P	2	Eu ²

Med rubricerade skrivelser har jag redovisat de Raoul Wallenberg Lectures som årligen hålls vid McGill University i regi av professor Irwin Cotler. Årets föreläsning ägde rum den 28 mars då Gerry Weiner, Secretary of State, montrealare och jude, till Wallenbergs halvbror professor Guy von Dardel överlämnade ett medborgarrättsbevis utvisande att Wallenberg ju blivit kanadensisk hedersmedborgare. Flera andra hade också kommit tillstådes, däribland en lägerfånge, Marvin Makinen, som från andra lägerfångar fått uppgifter att det i Vladimirfängelset i slutet av 50- och början av 60-talet funnits en svensk fånge med namnet "van den Berg". Med var också Simone Lucki, ordförande i den belgiska Wallenberkkommittén.

Ambassadör Berggren deltog i middagen och vid föreläsningen vilket jag inte kunde. Jag åt dock lunch med Cotler, von Dardels, Me. Lucki, och några till, just efter den presskonferens som avsatte närslutna resultat i The Gazette och La Presse. Även Le Devoir hade en, mer kortfattad, artikel.

[Handwritten signature]
Bengt Rösiö

1990-03-29
MONTREAL

Missing Swedish hero is honored as 'citizen'

Wallenberg's fate still a mystery

IRWIN BLOCK
THE GAZETTE

For more than 45 years, Guy von Dardel has kept the faith.

Von Dardel, 70, is Raoul Wallenberg's half-brother and he is convinced that the Swedish diplomat, credited with saving the lives of thousands of Hungarian Jews in 1944, did not die in July 1947 as his Soviet captors insist.

Yesterday, von Dardel came to McGill University to accept on his brother's behalf a certificate of honorary Canadian citizenship from Secretary of State Gerald Weiner. It was granted in 1985.

Prior to delivering a lecture on human rights, von Dardel once again appealed to the Soviet Union to release his brother and tell the full story of his incarceration.

"It is our firm belief that he is still alive now," von Dardel, a Swedish scientist, told reporters at the McGill law faculty before the citizenship ceremony.

Part of his optimism, and that of the Wallenberg family and friends around the world, is based on conflicting Soviet statements on Wallenberg's fate, von Dardel said.

The Soviets first maintained Wallenberg died in the KGB's infamous Lubianka prison in 1947 after a heart attack. Later, they said he had been killed by a fellow inmate, then reverted to the original story.

But von Dardel continues to doubt the Russian versions, contradicted by numerous reports of contact with Wallenberg in a variety of Soviet prisons over the years.

The death notice is "one single document, not even an official document, but a private letter from the prison doctor," said von Dardel. "We are convinced this letter does not give the whole truth — that he survived after 1947, and that he is still alive today."

Von Dardel last saw his brother just before he left for Hungary in July 1944. If he's alive, Wallenberg is 77.

One of the people who have provided evidence that he is alive is Marvin Makinen, who was in Soviet jails from 1961 to 1963.

Makinen told reporters three inmates told him of a Swedish detainee in Vladimir prison near Moscow in the late 1950s and early 1960s. One prisoner referred to the Swede as "van den Berg."

Irwin Cotler McGill professor says
Wallenberg survived beyond 1947.

McGill law professor Irwin Cotler, who helped organize last night's Raoul Wallenberg Forum on Human Rights and is actively collecting evidence on Wallenberg's fate, noted a statement from Abraham Kalinski corroborating Makinen's testimony.

Kalinski was one of eight prisoners who said they communicated with Wallenberg at Vladimir prison. This constitutes "incontrovertible" evidence that Wallenberg was alive after 1947, Cotler said.

There is also "credible" evidence that Wallenberg was alive in the 1970s and 1980s.

"The burden of proof is now on the Soviet Union to release Raoul Wallenberg or provide full disclosure," Cotler said, adding that the death notice was described by Russian human-rights activist Andrei Sakharov as "fatally flawed."

Simone Luckie, who heads the Belgian Raoul Wallenberg Committee, questioned the fact that the document on Wallenberg's death only includes the family name and does not give his birth date.

Luckie speculated he may have assumed another identity and may be living in a village of "foreigners," including survivors of the massacre of free Polish forces in the Katyn forest in Poland.

But she was certain that the full story is known to the Soviets. She quoted a Soviet official as telling her last winter that "in our country, nobody can disappear."

Raoul Wallenberg est toujours vivant, croit fermement son frère

LILY TASSO

■ « Depuis 45 ans, je tente de retrouver mon frère. On a vraiment de l'espoir maintenant. Je suis optimiste depuis l'avènement de Gorbatchev », déclarait hier aux journalistes le professeur Guy von Dardel.

Cet éminent homme de sciences suédois de 70 ans était conférencier à la troisième conférence annuelle Raoul Wallenberg sur les droits de la personne, organisée conjointement par la faculté de droit de l'université McGill et InterAmicus.

Il avait visité l'URSS en octobre dernier, à la recherche de son demi-frère le diplomate Raoul Wallenberg. Celui même qui, durant la seconde guerre mondiale, avait sauvé la vie à plus de 100 000 Juifs alors qu'il était en poste en Hongrie. Les rapports contradictoires et le manque de documents authentiques se rapportant à sa mort laissent croire au professeur von Dardel qu'il est toujours vivant (et maintenant âgé de 77 ans).

Le secrétaire d'État au multiculturalisme et à la citoyenneté Gerry Weiner a saisi l'occasion de son passage à Montréal pour lui remettre hier soir un certificat honorifique de citoyenneté au nom de son frère Raoul Wallenberg, le seul à avoir jamais été décerné par le Canada. Avec, faut-il souligner, l'assentiment unanime des deux Chambres depuis 1985. Rappelons que les États-Unis, l'Australie et Israël avaient eux aussi conféré à Raoul Wallenberg le titre de citoyen honoraire.

L'URSS a toujours soutenu que le diplomate suédois était mort le 17 juillet 1947. Aujourd'hui, les autorités soviétiques modifient les faits tout en maintenant la date de cette présumée mort. Et reconnaissent pour la première fois qu'il n'a pas été emporté par une crise cardiaque, mais assassiné.

Le professeur Irwin Cotler, président d'InterAmicus, rapporte pour sa part que huit témoins incarcérés à la prison Vladimir durant les années 1950, ont donné sans être sollicités des preuves tangibles que Raoul Wallenberg était en vie durant cette période.

Quant à Marvin Makinen, venu de Chicago pour la circonstance,

il affirme avoir entendu trois hommes parler d'un Suédois alors qu'il était lui-même incarcéré dans cette même prison Vladimir. « L'un d'eux a cité le nom de 'Vondenberg' », se souvient M. Makinen qui a passé 28 mois dans des prisons soviétiques au début des années 1960.

Par ailleurs, le rapport préparé par le professeur Cotler pour la Commission internationale d'enquête sur la disparition de Wallenberg fait état de plusieurs témoignages apportant une preuve « crédible » que Raoul Wallenberg était en vie dans les années 1970 et 1980. Notamment celui du médecin de la prison Vladimir, Elena Nikolajevna Butova, qui aurait examiné le diplomate suédois aux alentours de 1980 et surtout d'autres sources soviétiques, anonymes celles-là.

Une certaine ouverture

Comme le rapportait *La Presse* du 17 octobre dernier, les autorités soviétiques ont rendu à la famille de Raoul Wallenberg le passeport et d'autres effets personnels du diplomate. Elles leur ont permis en outre d'examiner les fichiers des prisons. « J'en ai pas trouvé la carte de Raoul, mais il a pu être enregistré sous un autre nom », croit M. von Dardel.

Ce qui l'encourage et le surprend, c'est que *Pravda* qui tire à 19 millions d'exemplaires et d'autres quotidiens, la télévision aussi, ont consacré des articles et des programmes à Raoul Wallenberg lors de son séjour.

« Dans notre pays, personne ne peut disparaître sans laisser de traces », ont déclaré les autorités à Me Simone Lucki, présidente du Comité Raoul Wallenberg de Belgique et qui est venue elle aussi spécialement de Bruxelles à l'occasion de la conférence.

« Il faut obtenir des autorités de Moscou qu'elles procèdent à une enquête », insiste-t-elle.

À son avis, le KGB est intact et les camps du silence sont toujours là. Me Lucki parle d'une femme déclarée morte en 1942 et libérée en septembre dernier.

« Les Soviétiques préparent une conférence sur les droits de l'homme à Moscou en 1991. Ils devraient montrer leur bonne volonté en libérant Raoul Wallenberg », estime pour sa part son frère.

La Presse, Montréal
1990-03-29

Avsändningsort

Pol I/kr Hallqvist/lan

Ärende

Wallenberg

Datum

1990-04-10

Avd

P

Grupp

2

Mål

Eu

1

Adress

Ambassaden MOSKVA

Text

För Magnusson från Hallqvist, Pol I re Wallenberg.

Cabinet
P R I M O. Naturligtvis har du rätt i vad du säger om Tarto i hbrv3 april. Det var Per Anger som bad oss undersöka saken men han har inte återkommit. Skulle han göra det och därvid insistera att ni fullföljer detta spår återkommer jag.

In
S E C U N D O. Får jag erinra om ang Abrasimov. Sonja Sonnenfeld har ringt och frågat mig om ni möjligtvis har lyckats få tag i Abrasimovs adress. Jag har sagt henne att det nog inte är så lätt att få den på ett "diskret" sätt men jag lovade ändå påminna. Kan man möjligen gå via Bonner?

CABINET

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET

KOPIA TILL:

UTR MIN

" -

KABS

POLCH

BITR POLCH

POL 1

ÅTGÄRD:

Ex till:

Del Genève
(von Dardel)

~~EXP 900626~~ ui

INK UTRIKESDEP

Dnr...../.....

1990-04-12 11

Red	Ar	AM
A	2	Eu

POL

AMBASSADEN MOSKVA

1990-04-11

UD STOCKHOLM

FOER POL 1

RE WALLENBERGAERENDET

Can
M

UTRIKESDEPARTEMENTET

1

RE WALLENBERGAERENDET

MAGNUSSON SAMTALADE IGAAR MED JOURNALISTEN ALEXANDER KARTSEV PAA KOMSOMOLSKAJA PRAVDA ROERANDE LAEGRET I DENNES EFTERFORSKNINGAR.

KRTSEV BERAETTADE ATT HAN FOER ETT PAR MAANADER SEDAN SKRIVIT TILL KGB-CHEFEN KRJUTJKOV OCH BEGAERT ATT FAA TA DEL AV EN RAD KONKRETA DOKUMENT FRAAN PERIODEN OKTOBER 44 - MARS 1945. VID ETT MOETE PAA KGB FOERRA VECKAN HADE HAN FAATT ETT AVVISANDE SVAR MED HAENVISNING TILL ATT MAN, PAA SVENSKA AMBASSADENS BEGAERAN, JUST VAR I FAERD MED ATT GAA IGENOM DESSA ARKIV OCH ATT MATERIALET FOERST SKULLE VISAS FOER OSS. // OBS!

VIDARE HADE KARTSEV BEGAERT ATT FAA UPPGFFTER OM LEDANDE PERSONAL VID LEFORTOVO- RESP LJUBJANKAFAENGELSERNA I SLUTET AV 40-TALET. FAENGELSE DIREKTOERERNA VAR DOEDA, MEN KGB FOEREFUELL EJ VILLIGT FORSKA EFTER ANDRA ANSTAELLDA, MEN HAENVISNING TILL ATT DET VAR FOER "BESVAERLIGT" OCH "TIDSOEDANDE". SAMMA SAK GAELLENDE LAEKARE I FAENGELSERNA.

DAEREMOT HADE KARTSEV LYCKATS FAA FRAM MATERIAL OM ETT AV DE VIKTIGASTE VITTNENA, OEVERSTE RICHTER, SOM SUTTIT I SAABVAEL BUTYRKA SOM LEFORTOVO OCH LJUBJANKA, SOM BEKRAEFTADE ALLA TIDSUPPGIFTER DENNE ANGIVIT. KARTSEV SKULLE NU GAA VIDARE OCH FAA FRAM MER DETALJER. HAN HADE OCKSAA KRAEVT ATT FAA UPPGIFTER OM UNDERSOEKNINGSLEDARE I RW-FALLET MEN FAAT SVARET ATT DET INTE RAECKTE MED EFTERNAMN (SOM KARTSEV HADE) UTAN AEVEN INITIALER (SIC). EN UNDERSOEKNINGSLEDARE HADE IDENTIFIERATS (ALEKSANDER PETROVITJ ASINKRATOV, DOCK DOED 1969).

KARTSEV HADE FAATT SE DET HANDSTILSPROV FRAAN SMOLTISOV KGB FUNNIT, DET ROERDE SIG OM EN ENSIDIG, HANDSKRIVEN "SJAELVBIOGRAFI".

ETT INTRESSANT SPAAR VAAR SAGESMAN FAATT UPP VAR CHEFEN FOER SMERSJ" KONTRASPIONAGE I SLUTET AV KRIGET OCH TIDEN DAEREFTER, IVAN ANDRE-JEVITJ SEROV. DENNE HADE OEVERLEVT UTRENSNINGARNA EFTER BERIJAS DOED OCH UTNAEMNTS TILL MINISTER FOER STATENS SAEKERHET. 1956 HADE HAN DELTAGIT I UNDERTRYCKANDET AV UNGERNREVOLTEN MEN HADE SENARE BRAGTS PAA FALL AV SPIONERIAFFAEREN PENKOVSKIJ. DET SENSATIONELLA VAR ATT SEROV AENNU SKULLE VARA I LIVET, OCH KARTSEV TRODDE ATT HAN SKULLE KUNNA SOEKA RAETT PAA HONOM, MEN VIA INOFFICIELLA KANALER.

FORTS

VI AVSER IDAG AANYO STOETA PAA I MID ROERANDE VON DARDELS BEGAERAN
KOMMA TILL MOSKVA.

BERNER

Pol 1/Hallqvist/cj
1990-04-11

Ex till Guy von Dardel, Genève)

exp-900411-6

P 2 Eu
INK. UD.
1990-04-11
" "

Sovjetunionens
Inrikesministerium

Inrikesförvaltningen
vid Verkställande Utskottet
för Vladimirs regionala sovjet

600681, Vladimir
ul.III Internatsionala, d.45

16.10.89 Nr 5/2739

I N T Y G

Härmed intygas att majoren vid säkerhetstjänsten Jelena Nikolajevna BUTOVA under tiden 24.9.1946 till 6.10.1978 innehaft tjänst vid anstalt OD-I/ST-2 som chef för sjukvårdsavdelningen (kirurg).

Från och med den 7 oktober 1978 entledigades hon (av åldersskäl) enligt artikel 68 punkt "A" i Förordningen om menigas och chefspersoners tjänstgöringsförhållanden vid säkerhetsorganen.

CHEFEN för ANSTALT OD-I/ST-2 i
UID UVD vid VLADIMIRS REGIONALA
VERKSTÄLLANDE UTSKOTT

Översten vid säkerhetstjänsten

/namnteckning/

V.K.GORSJKOV

/stämpel/

Översättningen gjord av:

Jur.kand. Hans Liljeson
Björkrisvägen 12
161 39 Bromma
Tel. 08-26 07 37

Sovjetunionens
Inrikesministerium

Inrikesförvaltningen
vid Verkställande Utskottet
för Vladimirs regionala sovjet

600681, Vladimir
ul. III Internatsionala, d.45

Till Nr 6/2740 - 17.10.89

I N T Y G

Någon dömd vid namn Wallenberg eller Wajnberg har inte hållits i förvar på anstalt OD-I/ST-2 i UID UVD vid Vladimirs regionala verkställande utskott.

Chefen för anstalt OD-I/ST-2:- /namnteckning/

/stämpel/

V.K.GORSJKOV

Översättningen gjord av:

Jur.kand. Hans Liljeson
Björkrisvägen 12
161 39 Bromma
Tel. 08-26 07 37

Från dömden Kaplan, Jakov Jevnovitj,
född 1913. Avtjänar straff i Syktyvkar.
Avd. 34/1

Förklaring

En av majoren i KGB /oläsligt namn/ ställd fråga huruvida jag satt i Butyrskaja-fängelset 1975 står inte i överensstämmelse med verkligheten, eftersom jag inte satt i Butyrskaja-fängelset. Jag anser att detta är ett missförstånd. Jag varken känner eller har känt någon svensk diplomat med efternamnet Wallenberg. Min fru har liksom aldrig någonsin skrivit brev till någon utlänning, allt detta är dumt prat.

27/VIII 79

Kaplan

Översättningen gjord av:

Jur.kand. Hans Liljesson
Björkrisvägen 12
161 39 Bromma
Tel. 08-26 07 37

Från dömda Kaplan, Jakov Jevnovitj

Förklaring

Jag har fått en fråga av /oläsligt namn/ huruvida jag satt i Butyrkafängelset på 1970-talet. Så var aldrig någon-
sin fallet och det känner vederbörande organ mycket väl till.
För det andra har jag aldrig haft några som helst utlänningar
bland mina bekanta och inte heller min familj har haft några
utländska bekanta. På frågan till mig om jag någon gång känt
Kalinskijs svarar jag: Det är första gången jag hör detta
efternamn. För denna skriftliga förklaring påtager jag mig
helt och fullt ansvar.

28.VIII 1979

Kaplan

Översättningen gjord av:
Jur.kand. Hans Liljeson
Björkrisvägen 12
161 39 Bromma
Tel. 08-26 07 37

Uttalande!

av G.Ju. Budovskaja

boende Zoologitjeskaja 30, lägenhet 54

Jag G.Ju. Budovskaja uttalar härmed att jag av min make Ja.Je. Kaplan, född 1913, aldrig och under inga omständigheter hört något om utlänningar i fängsligt förvar i Sovjetunionen. Varken jag eller min make har heller någonsin vare sig skriftligen eller muntligen lämnat meddelande om sådana utlänningar till någon. Av vad personer i min omgivning sagt känner jag till att min man Jak. Kaplan, enligt en utländsk radiostations utsändning, lär ha berättat något om utlänningar som påståtts vara i fängsligt förvar i Sovjetunionen. Om något sådant verkligen förekommit i radioutsändningen, så uttalar jag härmed att det är lögn och förtal.

6/IX 79

Budovskaja

Översättningen gjord av:

Jur.kand. Hans Liljeson
Björkrisvägen 12
161 39 Bromma
Tel. 08-26 07 37

Undertecknad, invärtesläkare Larisa Kuzminitjna Suchotjeva, arbetade på fånganstalten OD-I st-2 från 1953 till 1983. Under den tid jag arbetade där blev jag aldrig konsulterad av någon dömd patient med efternamnet Wallenberg. Likaså hörde jag inte heller att man där hade någon dömd med det efternamnet.

17/X 89 Undertecknat: /signatur/
/Suchotjeva

Översättningen gjord av:
Jur.kand. Hans Liljeson
Björkrisvägen 12
161 39 Bromma
Tel. 08-26 07 37

Jag Jelena Nikolajevna Butova tjänstgjorde på anstalt OD-I/st-2 från 1946 till 1978. Under den tid jag arbetade där blev jag inte på min mottagning konsulterad av någon patient Wallenberg. Denna persons existens fick jag första gången reda på av Sovjetunionens sändebud i Luxemburg, Avdejev, som sökte upplysningar om honom 1988. Andra gången var det en grupp filmare från Kievs filmstudio för vetenskaplig film som i oktober 1989 intresserade sig för honom och till vilka jag gav svaret att jag inte hade mig något bekant om denna person. Under min kirurgpraktik har jag inte träffat på någon patient med efternamnet Wallenberg och det fanns heller ingen med efternamn liknande Wallenberg.

17/X-89

Butova

Översättningen gjord av:

Jur.kand. Hans Liljeson
Björkrisvägen 12
161 39 Bromma
Tel. 08-26 07 37

Hemligt. Ex. Nr 1

HEMLIGSTÄMPEL HÄVD
19 oktober 1989

NEDTECKNING AV SAMTAL

mellan professor A.L.Mjasnikov, direktör för Invärtes-
medicinska Institutet vid Sovjetunionens Medicinska
Vetenskapsakademi, och Sveriges sändebud i Sovjetunionen,
G.Jarring den 11 maj 1965

A.L.Mjasnikov tog emot Jarring i sitt tjänsterum på
Invärtesmedicinska Institutet.

I början av samtalet betecknade Jarring de svensk-
sovjetiska förbindelserna som goda och konstaterade att
det enda besvärande inslaget i dessa utgjordes av affären
rörande den försvunne svenske diplomaten Raoul Wallenbergs
öde.

Jarring sade att den bekanta svenska vetenskapsmannen
professor Nanna Svartz för fyra år sedan var i Sovjetunio-
nen och talade med professor A.L.Mjasnikov om frågan rörande
Wallenbergs öde. Vid sin återkomst till Stockholm meddelade
hon, att A.L.Mjasnikov hade sagt henne att Wallenberg var
sjuk och befann sig på ett sovjetiskt sjukhus. Sändebudet
anmärkte, att han var informerad om brevväxlingen mellan
Mjasnikov och N.Svartz och kände till A.L.Mjasnikovs in-
ställning till vad Nanna Svartz hade meddelat i Stockholm.
På så sätt hade det i frågan om M.L.Mjasnikovs samtal med
N.Svartz uppstått två versioner som motsade varandra.
Syftet med Jarrings besök på Invärtesmedicinska Institutet
var att söka klarlägga hur denna situation uppstått.

A.L.Mjasnikov sade att han före samtalet med Svartz inte
hade hört Wallenbergs namn och därför inte hade till Svartz
kunnat säga det som hon tillskrev honom.

Vidare berättade A.L.Mjasnikov följande:

N.Svartz hade 1961 kommit till Moskva för att delta i reumatologkongressen. Hennes föredrag väckte intresse bland de sovjetiska vetenskapsmännen, vilka hade visat henne stor uppmärksamhet. N.Svartz samtalade med A.L.Mjasnikov i hans bostad (samtalade hade rent vetenskaplig karaktär) och därefter på Invärtesmedicinska Institutet. Efter att ha besett institutet bad Svartz att få tala med A.L.Mjasnikov i en fråga som inte hade med vetenskaplig forskning att göra. A.L.Mjasnikov inbjöd N.Svartz till tjänsterummet. I samtals början närvar institutets vicedirektör Speranskij, korresponderande medlem av Sovjetunionens Vetenskapsakademi. N.Svartz berättade att en ung svensk diplomat R.Wallenberg hade råkat hamna i Sovjetunionen i slutet av andra världskriget. Enligt krigsfångar, som återvänt från Sovjetunionen, befann han sig alltså i Sovjetunionen, enligt senaste informationer i staden Vladimir. Efter att ha uttalat ett antagande att A.L.Mjasnikov i egenskap av framstående sovjetisk invärtesmedicinare kanske behandlade N.S.Chrustjov, bad Svartz att A.L.Mjasnikov hos den sovjetiske regeringschefen skulle söka klarhet i frågan om Wallenbergs öde. Hon pekade därvid på frågans humanitära karaktär och framhöll att Wallenbergs mor led svårt av ovissheten om sonens öde. N.Svartz uttalade antagandet att R.Wallenberg kanske var i dåligt tillstånd och befann sig på sjukhus.

A.L.Mjasnikov hade svarat Svartz att han inte hade hört Wallenbergs namn och därför inte visste om denna person levde eller var död, om han var sjuk eller frisk eller befann sig på sjukhus eller inte.

Vad N.S.Chrustjov beträffar så var denne, såvitt A.L.Mjasnikov hade sig bekant, frisk och behandlades inte av Mjasnikov, men även om Mjasnikov verkligen behandlade N.S.Chrustjov skulle man inte ställa sådana frågor till ordföranden i Sovjetunionens Ministerråd. Frågor som har samband med efterforskning av medborgare från andra länder handläggs av Sovjetunionens Utrikesministerium. A.L.Mjasnikov rekommenderade N.Svartz att vända sig med sin anhållan till Sovjetunionens

vice utrikesminister V.S.Semjonov och gav henne dennes telefonnummer. När A.L.Mjasnikov därvid sade att den person, som Svartz hade frågat om, kanske inte längre var i livet, protesterade hon energiskt och stod fast vid att Wallenberg, enligt vad man hade sig bekant på svensk sida, levde och befann sig i Vladimir.

A.L.Mjasnikov klargjorde för Jarring sin uppfattning att ett missförstånd har kunnat uppstå till följd av att samtalet med Svartz fördes på tyska, vilket språk Mjasnikov inte till fulländning behärskar. Villkorssatser uttalade på tyska kunde därför av Svartz ha uppfattats som något slags antagande.

Jarring sade att enligt vad N.Svartz påstod hade hon många gånger talat med A.L.Mjasnikov på tyska och de hade alltid förstått varandra bra.

A.L.Mjasnikov svarade att betydelsenyanser inte spelar så stor roll vid samtal i vetenskapliga ämnen.

Vidare konstaterade A.L.Mjasnikov att han före samtalet med Svartz inte kände till något om Wallenberg och därför inte kunde känna till vare sig att Wallenberg hade dött redan 1947, vilket blev honom bekant senare, eller att vår regering hade meddelat Sveriges regering detta. Under samtalet med A.L.Mjasnikov hade N.Svartz inte sagt något om detta till honom.

A.L.Mjasnikov sade till Jarring, att han inte förstod varför han råkat bli inblandad i en affär med vilken han inte hade och aldrig haft något att göra. Det tillkom inte honom att befatta sig med krigsfångar och utlänningar som av en eller annan anledning råkade befinna sig i Sovjetunionen. Om Wallenberg kunde han desto mindre veta något, eftersom denne hade dött 1947 och professor Mjasnikov hade kommit till Moskva och börjat sitt arbete på Invärtesmedicinska Institutet först 1948. A.L.Mjasnikov tillade, att det i Sverige av allt att döma finns vissa kretsar som speciellt blåser upp denna affär.

Jarring förklarade att den svenska regeringen inte heller fann något nöje i att befatta sig med denna fråga. Regeringen var bara intresserad av att få klarhet i Wallenbergs öde.

Vidare föreslog Jarring A.L.Mjasnikov att ett sammanträffande med N.Svartz skulle arrangeras. Han sade att Svartz var beredd att komma till Moskva för att tillsammans med A.L.Mjasnikov klara upp på vilket sätt det hade uppstått en sådan situation där det existerade två motsatta versioner rörande ett och samma samtal.

A.L.Mjasnikov svarade att ett sammanträffande med Svartz i denna fråga inte kunde ge något, eftersom Mjasnikov inte kände till något om Wallenberg. N.Svartz kommer att påstå att hon förstod professor Mjasnikovs ord på det och det sättet. A.L.Mjasnikov förklarar att han inte har sagt något dylikt.

Jarring fortsatte att insistera på ett möte och förklarade att ett sådant skulle kunna bringa klarhet i frågan om Wallenbergs öde. Jarring sade att det skulle vara ändamålsenligt att arrangera ett sådant möte, i närvaro av honom själv och en representant för Sovjetunionens Utrikesdepartement, före den svenske statsministern Erlanders besök i Sovjetunionen, helst före den 1 juni d.å.

A.L.Mjasnikov sade att han betraktar N.Svartz som en framstående vetenskapsman och vore beredd att träffa henne för att diskutera vetenskapliga problem; däremot ser han inte alls någon mening i fortsatta samtal rörande frågan om Wallenberg. Ett sådant sammanträffande kunde inte vara till nytta i något hänseende.

Jarring frågade åter A.L.Mjasnikov om denne skulle ta emot N.Svartz därest hon uttalade en önskan om att komma till Moskva för att träffa honom.

A.L.Mjasnikov svarade att han kunde ha en pratstund med Svartz men att han ansåg ett sådant möte gagnslöst.

Jarring sade att han skulle rapportera till Stockholm om sitt samtal med A.L.Mjasnikov och senare be A.L.Mjasnikov att åter få bli mottagen av denne för att diskutera frågan om det eventuella mötet mellan A.L.Mjasnikov och professor Svartz.

A.L.Mjasnikov svarade att det glädde honom att få se sändebudet.

Jarring tackade A.L.Mjasnikov för klarläggandet och sade att han personligen nu hade fått klarhet i denna angelägenhet.

Närvarande vid samtalet var attachén vid Sovjetunionens Utrikesministeriums avdelning för de skandinaviska länderna, I.A.Kosatjov.

Samtalet nedtecknat av: /namnteckning/ (I.Kosatjov)

12 maj 1965

Avgående Nr 320/Ossx/

Ovanstående nedteckning av
samtal 12 maj d.å. godkänd
av A.L.Mjasnikov

D.Bondarj

Utsänt enligt lista
under Nr 1586/GS 15/V /signatur/

x/ Otdel skandinavskich stran

= Avdelningen för de skandinaviska länderna /ö.a./

Översättningen gjord av:

Jur.kand. Hans Liljeson
Björkrisvägen 12
161 39 Bromma
Tel. 08-26 07 37

Sovjetunionens
Utrikesministerium
GENERALSEKRETARIATET

HEMLIGT
Ankomstnr 9363
den 9.VII.1965

Hemligt. Ex. Nr 1

HEMLIGSTÄMPEL HÄVD
19 oktober 1989

NEDTECKNING AV SAMTAL

mellan professor A.L.Mjasnikov, direktör för Invärtes-
medicinska Institutet vid Sovjetunionens Medicinska
Vetenskapsakademi, och den svenska professorn Nanna Svartz
den 6 juli 1965

Efter utbyte av hälsningar föreslår A.L.Mjasnikov att han
och N.Svartz tar upp diskussionen rörande den angelägenhet i
vilken hon kommit till Moskva.

N.Svartz. Låt mig börja med det som var bakgrunden till
mitt intresse för frågan om Raoul Wallenbergs öde.

I slutet av kriget, närmare bestämt 1945, bodde jag någon
tid i Moskva hos det sovjetiska sändebudet i Sverige, Alexan-
dra Kollontaj. Hon hade blivit sjuk i Stockholm och jag blev
tvungen att följa henne till Sovjetunionen. Under min vistel-
se i Moskva besökte A.Kollontaj några gånger Sveriges dåva-
rande sändebud i Sovjetunionen, Söderblom. Jag fick reda på
att ämnet för Söderbloms och Kollontajs samtal var frågan om
den svenske diplomaten Raoul Wallenberg.

Senare läste jag i svensk press Kollontajs svar på en
svensk förfrågan om Wallenbergs öde. I sitt svar anförde
Kollontaj att Wallenberg hade ställts under de sovjetiska
myndigheternas beskydd och att de behandlade honom väl.

När jag hade återvänt till Stockholm, fick jag besök av
en gammal bekant, Raoul Wallenbergs mor. Hon heter numera
Maj von Dardel. Hennes far var chef för Karolinska Sjukhuset
och hennes man, som är Raoul Wallenbergs styvfar, hade under

Utsänt enligt den stora
förteckningen under Nr 2161/GS

tolv år förestått Karolinska Institutet, där jag vid denna tid var klinikchef. Några gånger blev jag ombedd av von Dardel att göra något för hennes son. Hon utgick därvid från att jag hade många vänner i Sovjetunionen och att jag var nära bekant med Kollontaj. von Dardel berättade några detaljer rörande sin sons uppehåll i Sovjetunionen. Jag svarade henne att jag var läkare, inte politiker, och inte tänkte befatta mig med denna fråga.

Sedan fick jag en inbjudan från akademiledamoten Nesterov att delta i 1961 års reumatologkongress i Moskva. När jag fick veta att jag stod inför en resa till Sovjetunionen, vinnlade jag mig om att läsa all information rörande Raoul Wallenberg, detta för alla eventualiteter om så skulle behövas. Jag gjorde mig noga förtrogen med de dokument som ingick i den "vitbok" om affären Wallenberg som hade utgivits i Sverige 1957. Vissa detaljer fann jag därvid iögonenfallande. Jag hade flera gånger hört sägas att, såsom Kollontaj berättat för Sveriges utrikesminister, Wallenberg befann sig i Sovjetunionen och att han och hans egendom hade ställts under beskydd. I boken fanns vissa uppgifter som jag ansåg vara av särskilt intresse.

År 1957 meddelade Sovjetunionens Utrikesdepartement officiellt att Raoul Wallenberg av allt att döma hade dött i Lubjanskaja-fängelset den 17 juli 1947. Jag frapperades av det förhållandet, omvittnat av krigsfångar förvarade i fängelserna Lubjanskaja och Lefortovskaja, att man tio dagar efter nämnda datum hade förhört dem om de kände till Wallenberg. Utom en hade ingen av de förhörda suttit i samma cell som Wallenberg. Det anmärkningsvärda var att dessa personer vid återkomsten från Sovjetunionen hade avgivit identiskt lika vittnesmål. De hade berättat att Wallenberg var svensk diplomat och i denna egenskap hade tagit sig an judarnas sak i Budapest under kriget. De hade också uppgivit att de genom knackningar fått veta att Wallenberg och hans chaufför Langfelder hade anhöllits i januari 1945 i Budapest och placerats i Lubjanskaja-fängelset. Senare under 1945 hade Wallenberg

förts över från Lubjanskaja-fängelset till Lefortovskaja-fängelset. De f.d. krigsfångarna hade sagt att de under ed vore beredda att bekräfta sanningsenligheten av sina uppgifter. Jag skulle än en gång vilja understryka den omständigheten att uppgifterna från dessa helt olika personer var likartade, fränsett oväsentliga detaljer.

Som intressant framstod vidare det faktum att det hade kommit en not från Vysjinskij den 18 augusti 1947, i vilken det uppgavs att Wallenberg var okänd i Sovjetunionen.

Sålunda inträffade inom loppet av två månader att Wallenberg, enligt Smoltsovs rapport, hade dött och att det tio dagar senare hade hållits förhör med olika krigsfångar, som sedan lämnat Sovjetunionen, under vilka förhör frågan hade ställts om de kände till Wallenberg. Härtill har de personer, som förhördes den 27 juli 1947, sagt att förhören inte leddes av företrädare för fängelseadministrationen. Till sist noten av den 18 augusti 1947 i vilken uppgavs att Wallenberg var okänd i Sovjetunionen.

Efter att ha läst igenom dessa dokument började jag fundera på om jag inte måste söka bringa klarnet i Raoul Wallenbergs öde.

Före min avresa till Sovjetunionen meddelades i pressen att tre personer, som hade suttit i byggnaderna II och III i Vladimir-fängelset, påstod att Wallenberg på 1950-talet hade hållits i förvar i fängelset i Vladimir. De berättade också att Wallenberg sannolikt var sjuk och att de hade anledning tro att Wallenberg befunnit sig i fängelsesjukhuset. Om dessa vittnesmål kan sägas att de inte är lika övertygande som de vittnesmål som avgivits av de personer om vilka jag tidigare berättat.

På så sätt har familjen von Dardel fått nya informationer om att Wallenberg var i livet efter 1947.

När jag reste till Sovjetunionen i januari 1961 hade jag för avsikt att ta kontakt med vice utrikesminister Semjonov,

som jag känner väl sedan hans treåriga vistelse i Stockholm. Semjonov hade fullgjort sändebudets ämbetsåligganden under de perioder då Kollontaj var sjuk. I Moskva visade det sig vara omöjligt att träffa herr Semjonov. Därefter började jag söka andra personer som var högt uppsatta och kända för höga moraliska värenskaper. Just då kom jag också att tänka på professor Mjasnikov, som alltid bemött mig på allra vänligaste sätt. Jag var hemskt tveksam till om jag borde blanda in Er, professor Mjasnikov, i denna angelägenhet, men till sist kom jag till slutsatsen att jag måste utnyttja alla möjligheter.

Jag berättade för Mjasnikov allt jag nu sagt med undantag av vissa detaljer. Jag berättade inte i detalj för Mjasnikov om de tankar jag hade gjort mig efter genomläsningen av "vitboken" och några andra dokument. Jag sa till professor Mjasnikov, att Wallenberg utom varje tvivel vistades i fängelse i Sovjetunionen. Det syntes helt sannolikt, att Wallenberg var i Vladimir-fängelset på 1950-talet. Detta har jag och inte Mjasnikov sagt. När jag hade berättat allt detta, frågade jag professor Mjasnikov om han kände till Wallenberg-affären. Professor Mjasnikov svarade "ja". Jag fann ingenting egendomligt i att Mjasnikov kände till Wallenbergaffären, eftersom man hade kunnat vända sig till honom personligen i samband med Wallenbergs sjukdom.

Jag gick vidare och förklarade att jag hade hört att Wallenberg var sjuk. Professor Mjasnikov svarade "ja" och tillade: "Wallenberg är i mycket dåligt tillstånd. Han är psykiskt sjuk." (A.L.Mjasnikov uttrycker sin förvåning med en gest).

Vårt samtal fortsatte ytterligare något och jag skulle vilja peka på några föga viktiga detaljer rörande detta samtal. Framför allt skulle jag än en gång vilja understryka att det var just jag som berättade för professor Mjasnikov om affären Wallenberg och att professorn otvivelaktigt måste förstå att han förde samtalet med en person, som kände till denna affär väl men inte helt och hållet. Jag skall här återge några detaljer rörande vårt samtal i januari 1961.

Under vårt samtal närvar en för mig bekant sovjetisk professor (A.L.Mjasnikov anmärker att akademiledamoten Speranskij har dött för två år sedan) och där kom också en annan läkare, som jag talade med. Jag skrev då på ett pappersark: "Attaché Raoul Wallenberg". Detta papper överlämnade jag till professor Mjasnikov.

Vid nästa sammanträffande sa professor Mjasnikov att jag hade förstått honom felaktigt. Jag fick ett brev från professor Mjasnikov, i vilket han skrev att något missförstånd hade uppstått, synbarligen i anledning av att Mjasnikov kunde tyska dåligt. Från min sida måste jag säga, att jag tidigare många gånger hade samtalat med Mjasnikov på tyska och alltid förstått honom bra. Det gör mig mycket ont att jag förorsakat professorn stort obehag, men jag anser att det skulle ha varit orätt av mig att inte säga vad jag hade hört.

I mitt brev till Semjonov likom i brevet till professor Mjasnikov skrev jag att anledningen till det stora intresse jag visade för effären Wallenberg var att jag kände Raoul Wallenbergs mor väl. Hon led mycket av ovissheten om sonens öde och hon talade om sin son med alla hon träffade.

En annan anledning var att det i detta fall handlade om en svensk diplomat, vilken var omtalad som en person med enastående mod. Han försökte fullgöra den honom anförtrödda, mycket svåra uppgiften att rädda människoliv undan nazisterna.

Jag har hört påståenden om att Wallenberg skulle vara spion. Jag har talat med många ungrare och blivit övertygad om att han inte kunde vara spion, vare sig för tysk eller amerikansk räkning.

I vårt land tror alla att Wallenberg levde ännu 1961 och och var sjuk. Ingen utom den svenska regeringens medlemmar känner till mitt samtal med Mjasnikov. Jag har aldrig berättat för von Dardel om samtalet med Mjasnikov. Under de senaste åren har jag försökt undvika att träffa von Dardel och har inte sett henne på ett år.

Fortfarande talar man i Sverige ofta om Wallenberg, om att han var svensk diplomat och att han räddade många från döden och gaskamrarna. De begriper att ledningen ibland kanske inte visste var Wallenberg befann sig, att man kanske flyttat honom till någon plats.

När den senaste undersökningen gjordes, kunde man uppenbarligen inte veta var han fanns, det var svårt att utreda alla detaljer. Vi förstår mycket väl att Wallenberg kunde vara på sådana platser som ledningen inte kände till. Men vid en noggrann, ingående undersökning och ett studium steg för steg av alla detaljer skulle det vara möjligt att få reda på var han befinner sig.

Frågan om Wallenberg har många gånger diskuterats mellan Sveriges och Sovjetunionens regeringar. Från båda sidor har ett stort antal noter överlämnats. För båda sidor skulle det bästa ha varit om man bringat full klarhet i denna fråga. Även ute i världen skulle det ha skattats mycket högt om den nya sovjetiska ledningen hade försökt studera denna affär och bringa full klarhet i den. Enligt min mening skulle det vara ett misstag att tro att som följd härav prestige skulle undergrävas eller att Sovjetunionen i någon utsträckning skulle lida skada. En viktig källa till misstro skulle undanröjas om klarhet skapades i frågan om Wallenbergs öde. Tro inte att vi kommer att kräva undersökningar i detalj om vi får ett fullständigt klarläggande. Vi i Sverige skulle i vart fall betrakta ett sådant resultat som en stor handling och vår tacksamhet skulle bli ofantlig. Jag är övertygad om att alla i hela världen som känner till denna affär också skulle betrakta detta som en stor sak.

A.L.Mjasnikov. Först och främst skulle jag vilja säga att fru Svartz' mycket långa anförande till stor del är av allmänpolitisk art och att jag i den delen personligen inte har anledning att göra några kommentarer. I övrigt har anförandet en ytterligt psykologisk karaktär, vilken uppenbart är betingad av att professor Svartz står nära en familj som har förlorat en av sina medlemmar och lidit mycket. Jag delar vissa rent moraliska synpunkter som förklarar fru Svartz'

inblandning i denna affär. Tyvärr kan jag dock inte personligen vara till någon hjälp i densamma. Enligt min mening borde min person inte ha figurerat här.

Tillåt mig att gå över till de faktiska omständigheterna kring det samtal, som det uppkomna missförståndet anknyter till. I början av vårt samtal i januari 1961 berättade fru Svartz om denna affär. Det var också därför jag sa att nu känner jag till denna affär. Jag upprepar att jag före samtalet med Svartz inte hade något som helst begrepp om affären och absolut inte kände till personens namn eller själva ordet Wallenberg. Jag stiftade bekantskap med denna fråga genom fru Svartz' berättelse och i fru Svartz' tolkning. Mer än så: jag kunde inte veta något om affären. Det är allom bekant att jag inte har och inte har haft det minsta att göra vare sig med fängelser, fängelsesjukhus eller krigsfångar eller överhuvudtaget med militären. Sedan andra världskrigets slut är jag en fullkomligt civil person. Jag har aldrig genom säkerhetsorganens försorg blivit kallad till några patienter och kunde därför inte ha sett Wallenberg. Jag vet mycket väl att jag inte har sett honom, alla vet att jag inte har sett honom. Därför menar jag att det föreföll professor Svartz som om jag hade sagt att jag sett honom.

Jag talade med fru Svartz precis som mellan vänner. När fru Svartz uttalade sin övertygelse att Wallenberg var i livet och en förmodan att han var sjuk, svarade jag att om Ni påstår att han är sjuk så kan han också vara det. Om man antar att han är i livet, så är det ju möjligt att antaga att han är sjuk. Jag menar att orsaken till att Ni förstod mina ord felaktigt ligger just i dessa villkorliga grammatiska vändningar. Jag talade med Er som vänner emellan och trodde inte att Ni hade officiellt eller halvofficiellt uppdrag att utreda denna affär. Om jag vetat det, hade det varit min skyldighet att tillkalla en tolk och föra samtalet med dennes hjälp. Jag påstår att professor Svartz inte rätt förstod min dåliga tyska. Jag hade inte minsta anledning att säga det som fru Svartz tillskriver mig. Hos oss står det klart för alla att jag inte kan ha haft något som helst att

göra med någon krigsfånges öde. Vad det beträffar hade jag inte varit i Vladimir före 1963, då jag reste dit med mina söner för att bese de berömda katedralerna. Vad beträffar säkerhetsmyndigheterna i Moskva så varken har jag eller har jag haft någon som helst förbindelse med dem.

Jag erinrar mig att Ni bad mig tala med Chrustjov om Wallenberg. Som Ni minns svarade jag Er att jag inte har någon kontakt med Chrustjov, att han är fullt frisk och att jag inte behandlar honom. Ni frågade till vem Ni skulle vända Er. Ett par gånger sa jag till Er att Ni måste vända Er till Sovjetunionens Utrikesministerium. Jag gav Er V.S.Semjonovs telefonnummer, ringde själv upp honom och talade med honom om Er anhållan.

Vid slutet av samtalet, före avskedstagandet, uttalade jag, på grundval av vad Ni hade berättat för mig, övertygelsen att Wallenberg var död. Då utbrast Ni mycket känsloladdat att detta inte var sant och att han levde. Jag kunde inte disputerat med Er, eftersom jag inte kände till något om denna affär. Jag fick här en känsla av att detta blivit något slags "fix idé" hos Er. De förekommer hos alla, dessa "fixa idéer".

N.Svartz. Jag skulle vilja korrigera några av professor Mjasnikovs uttalanden. Jag har aldrig sagt att Mjasnikov sett eller behandlat Wallenberg. Jag sa att Mjasnikov kände till denna affär.

A.L.Mjasnikov. Bara genom vad Ni sagt.

N.Svartz. Professor Mjasnikov sa att jag möjligen hade ett halvofficiellt uppdrag. Jag hade absolut inte vare sig officiellt eller halvofficiellt uppdrag. Jag agerade utslutande som privatperson.

A.L.Mjasnikov. Det kan jag gå med på. Men resultatet blev som om Ni hade det. Ni sa att Ni hade rapporterat till regeringen om vårt samtal. Om jag hade känt till Er avsikt, skulle jag ha gjort ett stenogram av samtalet och givit det till Er.

N.Svartz. Jag har aldrig sagt att professor Mjasnikov är Chrustjovs läkare.

Det är ytterst beklagligt att vi inte kan komma till en samstämmig uppfattning i denna fråga.

A.L.Mjasnikov. Vad menar Ni?

N.Svartz. Det handlar om två fraser: 1) Professor Mjasnikov sa att han känner till affären Wallenberg. Från vilka källor han känner till affären är för mig helt obekant; 2) Mjasnikov sa att Wallenberg är svårt sjuk. Jag vet inte på vilken grund Mjasnikov sa detta.

Personligen har jag gjort mycket för Er, professor Mjasnikov, men jag kan inte förneka vad jag hört Er säga.^{x)}

Låt oss fundera litet över om det 1957 upptäckta dokumentet verkligen handlar om Wallenberg. Varför går sovjetregeringen inte med på att sammankalla en konferens med deltagande av andra personer? Meddelandet om Wallenbergs död var felaktigt ty däri handlade det uppenbarligen om en helt annan person.

A.L.Mjasnikov. Jag kan inte alls förstå varför Ni lägger fram en så vittomfattande fråga som denna vid ett invärtesmedicinskt institut. Jag är inte diplomat, inte någon regeringsrepresentant, inte jurist. Jag är inte kompetent att diskutera denna affär. Jag har inget som helst att göra med den, har aldrig sett Wallenberg, känner honom inte och ber att Ni förskonar mig från ytterligare diskussion i denna fråga.

Jag träffar ofta vetenskapsmän från utlandet och aldrig har någon, som haft tillräckligt med takt, ställt politiska

x) A.L.Mjasnikov förmodar att det uppenbarligen handlar om N.Svartz' initiativ att inbjuda Sovjetunionen och en rad framstående sovjetiska invärtesmedicinare, däribland A.L. Mjasnikov, till den tredje invärtesmedicinska kongressen i Stockholm 1954, samt om att N.Svartz hjälpte till med Allunionella Invärtesmedicinska Förbundets inträde i Internationella Organisationen för Invärtesmedicin.

frågor till mig. Jag är hjärtspecialist och trodde att Ni skulle tala med mig om kardiologi. Men när Ni började tala om den här affären, ville jag av rent mänskliga känslöshänsyn inte avbryta Er. Därpå upprepade jag flerfaldiga gånger att Ni inte skulle diskutera dessa frågor med mig. De ingår inte i mitt ansvarsområde som vetenskapsman.

På Er fråga svarade jag då i konjunktiv eftersom jag varken kunde säga "ja" eller "nej". Om jag inte känner till en sak, säger jag varken "ja" eller "nej". Därför tror jag att Ni har förstått mig felaktigt.

Vad beträffar Chrustjov skall Ni inte förneka att Ni talade med mig om honom. Ni bad mig i varje fall att jag skulle vända mig till Chrustjov i affären Wallenberg.

Två frågor återstår.

Ni påstår att jag hade sagt, att jag känner till affären Wallenberg och att han är sjuk. Jag förnekar detta kategoriskt. Jag kände inte till denna affär och i min situation kunde jag inte känna till den. Jag hänför därför det uppkomna missförståndet till mina dåliga kunskaper i tyska. Ni översatte och förstod mina ord felaktigt.

Jag tycker att Ni måste acceptera vad jag säger. Missförståndet uppstod till följd av mina utsagors obestämthet, be-
tingad av att jag varken kände till eller känner till något om denna affär.

N. Svartz. Jag förstår mycket väl hur oangenämt det är att politiska frågor förs på tal i samtal med en kollega. Jag hoppas att professor Mjasnikov fritt skall kunna resa utomlands och komma till Sverige i september. Jag upprepar Svenska Läkaresällskapets och professor Björks inbjudan till professor Mjasnikov att komma till Sverige i september och hålla föredrag.

Tillåt mig nu att komma tillbaka till de två frågorna. Hur jag personligen än skulle vilja tillmötesgå Er, professor Mjasnikov, och ta på mig skulden, så kan jag inte göra detta.

A.L.Mjasnikov. Jag tar på mig en del av skulden för det uppkomna missförståndet. Jag erkänner att min tyska är dålig. Det jag sa var oklart. Vad mer kan jag säga?

N.Svartz. Jag har alltid förstått Er bra, professor Mjasnikov, och i detta avseende kan jag inte ge vika.

A.L.Mjasnikov. Men, efter allt jag sagt, varför vill Ni inte tro att jag inte har sett och inte kunde ha sett Wallenberg eller känna till något om honom? Jag uttryckte mig som jag uttryckte mig. Ni förstod mig som Ni förstod mig. Ni råskade med andra ord bli ett offer för min dåliga språkbehandling.

Jag är också beredd erkänna att jag kanske inte exakt förstod Era frågor. Jag vill uppriktigt skingra det uppkomna missförståndet. Men det är ett axiom att jag inte visste och inte kunde veta något om denna affär. Om jag började påstå att jag känner till Wallenberg, skulle man betrakta mig som sinnesrubbad. Jag kunde inte ha sett honom eller ha känt till något om honom.

Jag har aldrig varit vare sig i fängelserna eller i lägren och har aldrig haft något med säkerhetsorganen att göra. Jag ber Er förstå att vårt samtal i dess politiska del grundas på ett missförstånd. Om den frågan kommer jag inte att tala mer. Frågorna om Er regerings anspråk gentemot vår regering måste lösas på diplomatisk väg. När Ni säger att man hos Er inte tror på att denna person är död, är detta en annan fråga. Tro vad ni vill eller inte. Men jag ber att inte bli inblandad i denna affär och i diskussionen om den. Jag har alls ingen anledning att delta i den. Jag är inte någon medarbetare på Utrikesdepartementet, jag vet ingenting. Jag har tidigare träffat ert sändebud Sohlman, jag var med på hans mottagningar, men han vände sig aldrig till mig med dylika frågor.

Om han hade frågat mig, skulle jag ha svarat honom detsamma som jag sagt till sändebudet, herr Jarring, och till Er fru Svartz.

N.Svartz. För mig är det helt förståeligt att professor Mjasnikov inte befattar sig med politiska frågor. Jag menar och tror att det är första gången som professor Mjasnikov råkat bli indragen i en politisk angelägenhet. Jag har aldrig sagt att Mjasnikov har besökt fängelserna. Vad beträffar Era ord om uppdraget, upprepar jag åter att jag inte hade något uppdrag. Men när jag hade återvänt från Moskva ansåg jag det vara min skyldighet att rapportera till vår regering om vårt samtal.

A.L.Mjasnikov. Det är just det som är så illa. Ni har försatt Er regering i en brydsam situation. På grundval av ett samtal med en privatperson har Ni vilselett Er regering.

Ni sa att Ni inte hade något officiellt eller halvofficiellt uppdrag. Om jag hade vetat att Ni skulle komma att underrätta regeringen om vårt samtal, skulle jag ha tillkallat en stenograf och givit Er stenogrammet från vårt samtal.

Jag kan bara säga att om alla Era informationer om denna affär vilar på likadan grund som Era hänvisningar till samtalet med mig, ligger saken överhuvudtaget illa till. En regerings agerande får inte grundas på tomt prat.

N.Svartz. Jag kanske inte omedelbart heller hade bort rapportera till regeringen om vårt samtal. Jag understryker dock att jag inte alls hade några uppdrag.

Vad beträffar fångarnas vittnesmål erhöles dessa genom särskilt anordnade förhör. Dessa vittnesmål studerades av två högt kvalificerade jurister och det finns ingen anledning att betvivla deras riktighet. För egen del anser jag att den person, vars död nämns i Smoltsovs rapport, inte var Raoul Wallenberg.

A.L.Mjasnikov. Jag skulle än en gång rekommendera Er att diskutera denna fråga någon annanstans.

N.Svartz. Jag nämnde fångarna bara därför att Ni berörde deras vittnesmål.

A.L.Mjasnikov. Jag är nöjd att Ni börjar förstå att vårt samtal var grundat på ett missförstånd.

N.Svartz. Vårt samtal har inte studerats av juristerna.

A.L.Mjasnikov. Det kan det heller inte bli tal om. Här träder två personer fram med påståenden av motsatt karaktär och det finns inga vittnen. Därför finns det heller inte någon grund för en rättslig utredning.

N.Svartz. Det är av visst intresse att Speranskij och en annan läkare var närvarande vid vårt samtal.

A.L.Mjasnikov. Speranskij dog för två år sedan. Jag samtyckte till att träffa Er i avsikt att försöka komma fram till en samstämmig uppfattning om att det inträffade utslutande förklaras av ett missförstånd. Jag har redan sagt allt. Jag har lagt fram det som enligt min mening ligger till grund för missförståndet. Skulden för detta lägger jag inte bara på Er utan framför allt på mig själv. Men om jag hade vetat att Ni skulle komma att tala om vissa jurister, skulle jag ha avböjt förslaget om ett sammanträffande som ovärdigt.

N.Svartz. Jag berörde frågan om den juridiska prövningen av vittnesmålen enbart därför att vårt samtal rörde dessa vittnesmål. Det var inte min avsikt att föreslå Er någon annan rättslig utredning. Men inte desto mindre hindrar mig inte detta att vidhålla min synpunkt.

A.L.Mjasnikov. Såsom varande vetenskapsman skulle jag vilja göra klart för mig varför Ni fortsätter att påstå att jag hade sett eller kände till Wallenberg före vårt möte 1961. Är det möjligt att Ni efter alla förklaringar fortsätter att tro på Er version, vilken baseras på ett samtal som fördes på dålig tyska för fyra år sedan. Det är förvånansvärt!

N.Svartz. Professor Mjasnikov försöker framställa saken som om han inte kände till affären Wallenberg. Men jag förutsätter att professor Mjasnikov visste något om en viss person; jag förutsätter att professor Mjasnikov hade hört något om affären Wallenberg av en annan person.

A.L.Mjasnikov. Men även detta antagande är oriktigt. Om den saken visste jag ingenting och hade inte hört något före vårt möte i januari 1961. Ni måste förstå följande. Kriget var en svår period. Efter kriget hade enskilda människor mycket svåra öden. Hos oss i Sovjetunionen inträffade fall där man hade betraktat några soldater som stupade. De anhöriga hade fått officiellt meddelande i saken men efter kriget återvände dessa soldater hem från fångenskapen. Detta finns också skildrat i vår skönlitteratur. Det hände även att hustrun, utan att invänta maken från fronten, gifte sig på nytt. När så den förste maken återvände, visade sig kvinnan alltså ha två livs levande män. Detta finns skildrat. Jag kan helt föreställa mig hur svårt ödet var för människor som hamnade i krigets kittel. Just därför talade jag också med Er på det sätt att jag tog till villkorliga ordvändningar. Uppenbarligen blev det därför också möjligt att uppfatta mina ord så som Ni förstod dem. Jag antar helt allmänt en sådan möjlighet. Men vad beträffar affären Wallenberg, hade jag aldrig hört något om den före Er ankomst till institutet, än mindre kunde jag ha sett honom.

N.Svartz. Jag har inte påstått att Ni har sett Wallenberg. Vi har hoppats att det kunde hända Wallenberg detsamma som till och med hände sovjetmänniskor vilka betraktats som stupade och därefter återvänt hem levande.

A.L.Mjasnikov. Detta är en sak för regeringens olika organ. Jag tror knappast att det skulle ha varit någon mening med att hålla någon Wallenberg fången i Sovjetunionen om han vore i livet. För vad? Om man hade funnit honom, skulle man för länge sedan ha utlämnat honom till er. Vill ni att efterforskningarna skall ökas, är det inte med mig ni skall tala om det.

N.Svartz. Jag är införstådd med att en sådan fråga inte kan lösas oss emellan. Men det att människor träffas och diskuterar denna fråga är också av värde. Jag måste säga, att mycket har gjorts från den svenska regeringens sida. Men jag skulle än en gång vilja understryka att jag inte

har agerat på officiellt uppdrag; det enda som förmått mig att vända mig till Er var en anhållan från Wallenbergs mor.

Det finns ytterligare en fråga som hela Sverige talar om. Svenskarna är förvånade varför man inte skulle få gå igenom alla dokument som har att göra med denna affär. Jag måste uttala min helt bestämda övertygelse att jag inte kan gå med på att, som det påstås, ha förstått Era uttalanden felaktigt. Tyvärr måste jag hålla fast vid vad Ni har sagt till mig. Ni sa att Wallenberg var psykiskt sjuk och befann sig på sjukhus. Ni vill att jag skall gå med på vad Ni föreslog idag, det vill säga att det då, vid vårt samtal, hade uppstått ett missförstånd. Men från min sida måste jag säga, att när jag reste hit hoppades jag också på ett positivt resultat.

A.L.Mjasnikov. Vad menar Ni då med positivt resultat?

N.Svartz. Jag trodde att Mjasnikov, för det första, skulle bekräfta att han kände till Wallenberg. Jag förmodade att Mjasnikov kände till denna affär.

A.L.Mjasnikov. Jag kände inte till affären. Allt detta är en fullkomlig orimlighet.

N.Svartz. Punkt nummer två. Det är min fasta övertygelse att professor Mjasnikov visste att Wallenberg var psykiskt sjuk och befann sig på sjukhus.

A.L.Mjasnikov. Jag tillbakavisar den första punkten. Men det är inte detta saken gäller. Ni antar ju att jag inte kände till Wallenbergs namn men att jag kunde ha hört talas om en annan liknande person. Detta är ett antagande. Namnet Wallenberg var under lång tid ingenting som kunde fästa sig i mitt minne. Först senare och genom andra kanaler fick jag reda på vad det ju rörde sig om.

Vad beträffar punkt nummer två sa jag till Er att denna person kanske lever, kanske gör han det inte, att jag inte vet om han är på sjukhus eller är frisk. Ni skall inte förneka att jag vid samtalets slut uttalade övertygelsen att denna person hade dött. Men då utbrast Ni: "Nej, han lever!" Jag kunde ju inte veta om denna person levde eller inte. Men eftersom man inte överlämnar honom till den svenska regering, finns det alltså ingenting att överlämna, finns han alltså inte i livet.

N.Svartz. Det där var precis de ord Ni sa till mig den 28 mars 1961 ^{x)} efter Ert samtal med Chrustjov.

A.L.Mjasnikov. Detta sa jag vid samtalet i januari 1961.

N.Svartz. Jag kan inte gå med på att det var ett missförstånd. Jag vet precis att Ni, innan jag kom hit i slutet av mars, hade haft ett samtal med Chrustjov.

A.L.Mjasnikov. Jag har aldrig träffat Chrustjov. Jag har bara sett Chrusjtjov och de andra politbyråmedlemmarna när Stalin var sjuk. Jag har sett honom vid uppvisningarna på Röda torget. Men senare har jag inte sett Chrustjov en enda gång.

N.Svartz. Jag har inte hittat på de här sakerna själv. Jag vet att vår statsministers brev togs illa upp av Chrustjov. Jag tror att det vore riktigt att hålla fast vid januarisamtalet. Jag skulle kunna säga ytterligare något men anser det inte önskvärt.

A.L.Mjasnikov. Jag tänker inte frångå min tolkning.

N.Svartz. Jag inser att om sovjetregeringen undersöker denna affär noggrant, kommer man inte att speciellt behöva analysera vårt samtal, som har förts utan vittnen. Men man måste studera andra vittnesmål.

Vi hoppas att den här affären kommer att underkastas en mer ingående undersökning, som skall visa att hänvisningarna till året 1947 är oriktiga. Detta måste vara ett misstag. Man påstår ju att Wallenberg dog den 17 juli 1947. Men det finns vittnesmål om förhören den 27 juli 1947. Det finns vittnesmål som bestyrker att Wallenberg var i livet även senare.

A.L.Mjasnikov. Ni går återigen utanför ramen för det ändamål som stod antecknat inför vårt möte. Och eftersom så är fallet, måste denna diskussion avbrytas. Jag anser att vi har diskuterat färdigt den fråga för vars skull vi har träffats.

N.Svartz. Jag tror inte att vi kan gå vidare och nå fram till något mer.

x) Se anmärkningen på sid.17

Men jag hoppas att professor Mjasnikov kommer till Stockholm den 21 september och att vi, eftersom vi har diskuterat frågan om Wallenberg idag, inte skall behöva diskutera den i Stockholm.

A.L.Mjasnikov. Jag tackar professor Svartz, professor Björk och Svenska Läkaresällskapet för inbjudan men jag kan tyvärr inte komma till Sverige i september. I maj var jag i Schweiz och i slutet av året skall jag kanske resa till USA. Jag kan inte vara bortrest hela tiden. Jag måste leda institutet. Vi har mycket att göra nu, institutet håller på att restaureras.

N.Svartz. Jag beklagar det i högsta grad. Resan till Stockholm skulle inte ta mycket tid för Er. Med flyg tar det bara två timmar. Man kan komma resande den ena dagen, hålla sin föreläsning och återvända hem den följande.

A.L.Mjasnikov. Jag tackar i vart fall för inbjudan.

Samtalet har förts i A.L.Mjasnikovs tjänsterum på Invärtesmedicinska Institutet vid Sovjetunionens Medicinska Vetenskapsakademi och varade i 2 timmar 45 minuter.

Närvarande vid samtalet var från svensk sida Sveriges sändebud i Sovjetunionen, G.Jarring, och från sovjetisk sida rådgivaren vid Sovjetunionens Utrikesministeriums Avdelning för de skandinaviska länderna, G.N.Farafonov. Tolk vid samtalet var attachén vid samma avdelning, I.A.Kosatjov.

Anmärkning: Efter samtalet frågade vi A.L.Mjasnikov om vilket möte den 28 mars 1961 Svartz hade talat. A.L.Mjasnikov sade att detta var ett påhitt av Svartz; inget möte mellan Mjasnikov och Svartz hade ägt rum den 28 mars. Svartz hade faktiskt kommit till Invärtesmedicinska Institutet men Mjasnikov hade

förvarnat sin sekreterare och när man meddelade Mjasnikov att Svartz hade kommit, lämnade han institutet bakvägen. Mjasnikov förvarnade också sin hustru för att hon, om Svartz ringde till bostaden, skulle säga att han inte var hemma. Svartz ringde inte till Mjasnikovs bostad.

Samtalet nedtecknat av:

/namnteckning/ (G.Farafonov)

/namnteckning/ (I.Kosatjov)

Texten till det ovan nedtecknade samtalet godkänd av A.L.Mjasnikov den 9 juli 1965

Sändlista:

(u) G.Farafonov

Gromyko A.A.

10/VII.65

Kuznetsov V.V.

Firjubin N.P.

till akten (2)

Avgående Nr 400/öss x)

9.VII.65

x) Otdel skandinavskich stran

= Avdelningen för de skandinaviska länderna /ö.a./

Översättningen gjord av:

Jur.kand. Hans Liljeson

Björkrisvägen 12

161 39 Bromma

Tel. 08-26 07 37